

Academia de Studii Economice a Moldovei
Catedra de Gândire Economică, Demografie și Geoeconomie

PETRU BACAL, IACOB COCOȘ

GEOGRAFIA TURISMULUI

(Note de curs)

Editura ASEM
Chișinău, 2012

CZU: 911.3:338.48(075.8)
B 12

Lucrarea a fost examinată și recomandată pentru publicare la ședințele Catedrei „**Gândire Economică, Demografie și Geoeconomie**” din 7 martie 2012 (proces-verbal nr. 2) și Comisiei Metodice a Facultății „**Relații Economice Internaționale**” din 12 aprilie 2012 (proces-verbal nr. 4)

Referenții:

1. **Vitalie Sochircă** – dr. în geografie, conf. univ., prodecan, USM.
2. **Valeriu Sainsus** – dr. în geografie, conf. univ., ASEM.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Bacal, Petru

Geografia turismului : (note de curs) / Petru Bacal, Iacob Cocoș ; Acad. de Studii Econ. a Moldovei. – Ch. : ASEM, 2012. – 227 p.

Bibliogr.: p. 173-174 (45 tit.). – 50 ex.

ISBN 978-9975-75-599-3.

911.3:338.48(075.8)

B 12

© **Autori:**

Petru Bacal, dr. conf.
Iacob Cocoș, lector superior

ISBN 978-9975-75-599-3

© **Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM**

CUPRINS:

Cuprins	3
Introducere	5
Tema 1. Bazele teoretice al geografiei turismului	7
1.1. Bazele conceptuale ale turismului	7
1.2. Funcțiile turismului	8
1.3. Obiectul de studiu și noțiunile principale ale geografiei turismului	10
1.4. Principii, metode și procedee de cercetare ale geografiei turismului	12
Tema 2. Geografia resurselor turistice	15
2.1. Noțiune și clasificarea resurselor turistice	15
2.2. Resursele turistice naturale	15
2.3. Resursele turistice antropice	22
Tema 3. „Industria” turismului	36
3.1. Etapele de dezvoltare ale turismului internațional	36
3.2. Factorii de dezvoltare și repartitie a turismului	39
3.3. Infrastructura de cazare	39
3.4. Infrastructura de transport	42
Tema 4. Circulația și fluxurile turistice	44
4.1. Esența circulației turistice	44
4.2. Fluxurile turistice majore	44
4.3. Modele de fluxuri turistice	46
Tema 5. Resursele și fluxurile turistice ale Europei. Europa de Nord și Central-Estică	54
5.1. Caracterizarea generală a turismului regiunii europene	54
5.2. Europa de Nord	55
5.3. Europa Central-Vestică	58
Tema 6. Resursele și fluxurile turistice ale Europei de Sud și Mediteranei de Est	68
6.1. Caracterizarea generală a turismului în Europa de Sud și Mediterana de Est	68
6.2. Subregiunea Iberică	68
6.3. Subregiunea Apenină	72
6.4. Peninsula Balcanică	78
6.5. Mediterana de Est	82
Tema 7. Resursele și fluxurile turistice ale Europei Central-Estice și de Est	86
7.1. Caracterizarea generală a resurselor și fluxurilor turistice regionale	86
7.2. Europa Central-Estică (partea nordică și centrală a subregiunii)	86
7.3. România și Bulgaria	93
7.4. Republica Moldova	97
7.5. Statele europene și caucaziene ale Comunității Statelor Independente (C.S.I.)	101
Tema 8. Resursele și fluxurile turistice ale Americii	107
8.1. Partea de est a S.U.A. și a Canadei	107
8.2. Vestul S.U.A. și al Canadei	110
8.3. America Centrală Istmică	113

8.4. America Centrală Insulară	115
8.5. America de Sud Andină	117
8.6. America de Sud Extra-Andină	122
 Tema 9. Resursele și fluxurile turistice ale regiunii Asia-Pacific	126
9.1. Asia de Nord-Est	126
9.2. Asia de Sud-Est	131
9.3. Australia și Oceania	133
9.4. Asia de Sud	135
9.5. Asia Centrală	138
 Tema 10. Resursele și fluxurile turistice ale Orientului Mijlociu și Africii	141
10.1. Orientul Mijlociu	141
10.2. Africa de Nord	146
10.3. Africa Centrală	148
10.4. Africa de Sud și Insulară	149
 Informația suplimentară referitoare la tipurile de turism	152
Tipologia turistică	152
Turismul religios	154
Turismul sportiv	156
Turismul rural	158
Ecoturismul. Impactul turismului asupra mediului	163
Turismul de afaceri și distractiv	168
 Bibliografie	173
Anexe	175

INTRODUCERE

Actualmente, *turismul nu este doar o ramură importantă a economiei, dar și o particularitate definitorie a societății moderne*, pentru care odihna și călătoriile, petrecerea activă a timpului liber au devenit acțiuni și forme de manifestare prioritare. În ultimul timp, modernizarea considerabilă a infrastructurii de transport și cazare a condiționat răspândirea masivă a fenomenului turistic. În multe state ale lumii, în special în statele riverane mărilor calde, care dispun de infrastructură adecvată, *turismul a devenit principala ramură a economiei și sursa principală de venituri*.

Turismul are implicații și efecte geografice, economice, tehnologice, sociale și ecologice, care se completează organic și redau acestui fenomen un caracter complex și inconfundabil. Activitatea turistică este direct condiționată de prezența și interconexiunea factorilor naturali. Nu mai puțin importante sunt edificiile și manifestațiile antropice, diverse evenimente religioase, culturale, sportive, științifice și comerciale. Pentru dezvoltarea activităților turistice, o mare influență au rețelele de transporturi și obiectivele de cazare. Prin urmare, *turismul este marcat de o influență definitorie și o interdependență profundă a mediului natural cu mediul economic și social*, care generează și direcționează fluxurile de vizitatori. Optimizarea relațiilor spațiale și funcționale dintre componentele ce formează potențialul turistic al unui teritoriu nu este doar o direcție actuală de studiu a științei geografice, dar și un imperativ prioritar al dezvoltării social-economice, ameliorării imaginii și sporirii competitivității statelor lumii. De asemenea, *studierea adecvată și valorificarea eficientă a potențialului turistic constituie o garanție de bază a implementării dezvoltării durabile*.

Aceste argumente sunt elocvente și pentru Republica Moldova, care este săracă în materii prime industriale, iar rentabilitatea activităților agricole tradiționale este redusă. Poziția centrală în cadrul Europei, moștenirea culturală bogată și natura fermecătoare, ospitalitatea tradițională, sunt insuficiente pentru a atrage fluxuri importante de turiști. Din cauza constrângerilor geopolitice, subdezvoltării infrastructurii și afacerilor turistice, republica nu se prezintă ca o destinație preferată. Cea mai mare parte a obiectivelor turistice naturale și antropice din spațiul rural sunt insuficient cunoscute și promovate, iar starea proastă a infrastructurii limitează considerabil valorificarea lor.

În conformitate cu prevederile programei analitice la cursul universitar „Geografia turismului”, autorii prezentei lucrări și-au propus drept obiective primordiale: analiza spațială a potențialului turistic în regiunile și statele lumii; reflectarea relațiilor funcționale dintre componentele, procesele și fenomenele naturale, sociale și economice care formează produsul și fenomenul turistic; descrierea zonelor turistice, obiectivelor și tipurilor specifice de turism; redarea direcțiilor și intensității fluxurilor turistice în regiunile și statele lumii; scoaterea în evidență a relației dintre particularitățile mediului natural, situația social-economică și gradul de dezvoltare a turismului; identificarea performanțelor și a dificultăților de dezvoltare a turismului în statele lumii.

În lucrare, sunt incluse *temele și informația cu caracter obligatoriu*, prevăzute în programa analitică a disciplinei și *informația suplimentară necesară pentru lucrul individual al studenților*. Informația suplimentară este redată atât în cadrul temelor din programa analitică, inclusiv la resursele turistice, caracterizarea macroregiunilor turistice europene și americane, cât și în cadrul temelor suplimentare cu privire la tipurile de turism incluse la finele prezentei lucrări.

Principala modalitate de abordare a fost analiza complexă a resurselor turistice și a activităților derivate pentru macroregiunile turistice, statele lumii și zonele turistice principale ale acestora. În afară de experiența profesională bogată, autorii prezentei lucrări cunosc majoritatea statelor europene nu doar din cele citite sau vizionate, dar și din multiplele călătorii personale în această regiune. La descrierea obiectivelor din mai multe centre turistice europene (Atena, Roma, Florența, Veneția, Paris, Bruxelles, Amsterdam, Berlin, Moscova, Sankt-

Petersburg etc.) *au fost luate ca reper propriile circuite turistice*. De regulă, turiștii nu vin doar pentru vizitarea unui tip de obiective turistice sau pentru un singur scop, ci pentru a cunoaște cât mai multe și a beneficia de o călătorie cu numeroase amintiri plăcute. Acest argument este valabil, în mod special, pentru centrele turistice urbane și suburbiile lor. Anume din acest considerente, am decis să ne axăm nu pe descrierea separată a tipurilor de turism, ci pe *analiza complexă a potențialului zonelor turistice*.

Pentru elaborarea acestui curs, autorii au folosit un număr impunător de surse narative și statistice, inclusiv din surse electronice ale O.M.T., ale organizațiilor și forurilor turistice din diverse state ale lumii. Este utilizat un bogat material cartografic și ilustrativ, elaborat prin contribuția nemijlocită a autorilor. Un avantaj primordial al acestei lucrări constă în *analiza unor forme frecvente ale turismului de masă, dar care sunt slab elucidate în manualele de geografie turistică*, precum turismul asociat cu sporturile de iarnă, turismul de afaceri și distractiv. De asemenea, este actualizată informația cu privire la turismul balneo-curativ, ecoturism ș.a.

Cursul de prelegeri la disciplina „Geografia Turismului” este destinat studenților și masteranzilor de la specialitățile „Turism”, pentru formarea unor specialiști de înaltă calificare în acest domeniu, de o mare necesitate și actualitate practică. În scopul dezvăluirii obiectivelor trasate în cuprinsul acestui curs, au fost folosite studiile teoretice și aplicațiile practice din republica noastră și din străinătate. Sunt scoase în evidență realizările, dificultățile și perspectivele dezvoltării turismului în majoritatea statelor lumii, inclusiv în Republica Moldova și statele cu probleme similare. Prezenta lucrare poate fi propusă și în calitate de *îndrumar turistic foarte util*, îndeosebi pentru turismul balnear, sporturile de iarnă, turismul religios, turismul de afaceri și distractiv.

În concluzie, însușirea subiectelor expuse în conținutul acestui curs va contribui substanțial la buna pregătire a viitorilor specialiști în domeniul turismului, la menținerea și ameliorarea imaginii profesionale a ASEM – *cel mai important centru de instruire economică din Republica Moldova*.

Tema 1. BAZELE TEORETICE ALE GEOGRAFIEI TURISMULUI

1.1. Bazele conceptuale ale turismului

Turismul reprezintă o activitate umană complexă cunoscută din cele mai vechi timpuri. Dorința de a călători, de a vizita și descrie noi areale geografice a însoțit, în permanență, mințile luminate și persoanele romantice, dornice de cunoștințe și aventuri. Încă din antichitatea timpurie, o mare influență asupra promovării fenomenului turistic au avut-o călătoriile și schimburile comerciale prin care se transmitea informația despre cele mai frumoase și enigmatice locuri, despre cultura și ocupațiile diverselor popoare, despre metodele și locurile de agrement și recuperare a sănătății. Efectele terapeutice miraculoase ale izvoarelor minerale și termale au atras atenția nu doar păturilor sociale înstărite, dar și majorității populației din zonele respective. Un imbold masiv asupra răspândirii fenomenului turistic l-au exercitat și pelerinajele religioase către locurile sfinte legate de viața și moartea promotorilor confesiunilor budiste, creștine, islamice ș.a.

Încă în 1886, E.Guyer Fleuler, în studiul „Contribuții la o statistică a turismului”, definește turismul drept „un fenomen al timpurilor moderne, bazat pe creșterea necesității de refacere a sănătății și schimbare a mediului, de cultivare a sentimentului de receptivitate față de frumusețea Naturii, un rezultat al dezvoltării comerțului, industriei și perfecționării mijloacelor de transport. În lucrarea savantului belgian Ed. Picard, „Industria călătorului”, turismul este definit ca „ansamblul organismelor și funcțiilor acestora privite din punctul de vedere al celui care se deplasează, al călătorului propriu-zis, dar și al celor care profită de pe urma cheltuielilor făcute de acesta. După Marc, astăzi, turismul reprezintă schimbul unei valori economice (bani) contra unor valori culturale, estetice și de agrement. E. Hunzinker definește turismul ca pe un *„ansamblu de relații și fenomene care rezultă din deplasarea și sejurul persoanelor în afara domiciliului lor, atât timp cât sejurul și deplasarea nu sunt motivate printr-o stabilire permanentă și activitate lucrativă oarecare”*. În viziunea Organizației Mondiale a Turismului (O.M.T.), *activitatea turistică este o formă a manifestărilor cultural-educative și de recreere ale societății moderne. Astfel, fenomenul turistic presupune deplasarea persoanelor (vizitatorilor) de la locul de domiciliu către obiectivele turistice, locurile de odihnă și agrement, situate în afara localității de domiciliu pentru o anumită perioadă (de la 24 ore până la 6 luni sau 1 an, în funcție de prevederile legislației în acest sens). Deplasarea persoanelor poate fi în scop de odihnă și agrement, terapeutic, cognitiv, cultural, comercial sau în diverse scopuri. Prin urmare, turismul este un fenomen complex care cuprinde mai multe elemente, precum: resursele turistice, spațiul, timpul liber, modul de viață, infrastructura de cazare etc.*

Componenta geografică a fenomenului turistic nu presupune doar deplasarea călătorilor în spațiu, dar și amplasarea și caracteristicile resurselor și a infrastructurii turistice, prezența și interconexiunea factorilor naturali, social-economici și ecologici de dezvoltare a turismului în ariile generatoare și receptoare de turiști. Mai mult decât atât, concentrarea obiectivelor naturale și antropice cu valoare recreativă și turistică determină tipul de turism dintr-un areal geografic.

Componenta socială include efectivul numeric și structura demografică, în special după grupele de vârstă, stilul și modul de viață, timpul liber, preferințele individuale și de grup ale potențialilor turiști etc. Nu mai puțin importantă este și latura psihologică, deoarece *turismul este și o modalitate de afirmare a personalității, de îmbogățire a cunoștințelor despre lume, de perfecționare a aptitudinilor fizice și intelectuale, de realizare a unor visuri și aspirații plăcute, lucruri pe care le poate înțelege doar un turist consacrat.*

Componenta economică prezintă o importanță primordială, deoarece *turismul constituie, în primul rând, o activitate economică complexă și eterogenă, atribuită la categoria serviciilor, dar care întreține relații funcționale reciproc avantajoase cu ramurile agricole și industriale, cu serviciile de transport și comunicații, cu serviciile medicale, sociale, de asigurare etc. Activitatea turistică implică costuri și generează beneficii complexe, ceea ce ne obligă să analizăm fenomenul turistic nu doar prin numărul de vizitatori, dar și prin rentabilitatea economică a acestuia. Cu toate*

acestea, până în prezent, componenta economică a turismului este subestimată nu doar de către centrele științifice și statistice, dar chiar și de factori de decizie din acest domeniu. De regulă, *turismul este conceput doar ca totalitatea vizitelor, care au drept scop cunoașterea diverselor obiective turistice*. Turiștii nu sunt doar simpli călători, dar și consumatori ai produsului și serviciilor turistice pentru care oferă o contravaloare bănească. Turistul trebuie să vină nu doar pentru a vizita obiectivele turistice și a lăsa deșeuri, ci pentru a consuma, mai frecvent și mai îndelungat, serviciile turistice oferite în zona respectivă. În fine, *turismul reprezintă o ramură a economiei, care cuprinde totalitatea serviciilor destinate deservirii potențialilor turiști, inclusiv serviciile de informare și ghidaj, cazare, transportare și alimentare a acestora, de deservire a activităților și a locațiilor de agrement și curative*. Optimizarea turismului trebuie orientată, cu precădere, spre sporirea eficienței afacerilor turistice, optimizării raportului calitate-preț, majorarea cifrei de afaceri în domeniu.

1.2. Funcțiile turismului.

Funcțiile turismului derivă din cele două componente definitorii ale fenomenului turistic: mișcarea turistică și serviciile turistice. Principalele funcții exercitate de fenomenul turistic sunt de natură economică, socială, ecologică, politică, culturală, recreativ-curativă, cognitiv-educativă. Funcțiile turistice sunt complementare și acționează simultan, astfel încât efectele benefice sau negative ale realizării acestora prezintă un caracter complex.

Funcția economică este principala funcție a turismului. Pentru multe regiuni și state ale lumii, turismul constituie principala ramură economică, principala sursă de existență și de acumulare a rezervelor valutare, îndeosebi în statele din Regiunea Mediteraneană, Caraibilor, Oceanul Indian sau Pacific. Turismul înlătură discrepanțele economice și sociale dintre regiunile bogate și sărace, direcționând mijloacele financiare din aglomerațiile urbane industrializate spre zonele periferice mai slab dezvoltate. De asemenea, datorită dezvoltării activităților turistice, statele și regiunile sărace în materii prime industriale sunt incluse în fluxurile economice internaționale, beneficiază de infrastructura de transport și comunicații construită pentru a deservi activitățile turistice.

Turismul este un mare consumator de diverse mărfuri industriale și agricole, de servicii de transport, comerciale, financiar-bancare, comunicaționale etc. În zonele cu specializare turistică (stațiunile de litoral și cele montane, stațiunile balneare), deservirea turiștilor este principala sursă de venit și o ramură integratoare a economiei. Funcția economică a turismului determină accelerarea vitezei de rotație a fondurilor de producție. În plus, turismul este unul din cele mai atractive domenii pentru investițiile străine, care contribuie substanțial la modernizarea și extinderea infrastructurii de transport, în special a căile rutiere și aeroporturilor, renovarea fondul imobiliar existent, optimizarea serviciilor publice ale localităților turistice și dezvoltarea rețelele de comerț cu amănuntul, ameliorează și promovează imaginea țării, per ansamblu.

Turismul asigură implementarea noilor tehnologii și a practicilor manageriale moderne, dezvoltarea capacităților antreprenoriale. De asemenea, turismul poate deveni o sursă importantă de venituri suplimentare pentru populație și bugetele locale. Întreprinderile locale pot beneficia de turism pentru a stabili canale de marketing direct de livrare a propriilor produse și servicii. Turismul promovează comercializarea și utilizarea produselor agroalimentare locale și a obiectelor de artizanat, asigurând astfel păstrarea și dezvoltarea ocupațiilor tradiționale. Încasările din turism sunt un suport financiar primordial pentru reabilitarea monumentelor istorico-culturale și naturale.

Totodată, dezvoltarea haotică a turismului poate genera creșterea excesivă a prețurilor la imobile, la bunurile și serviciile locale și alimentează inflația în zona respectivă. De asemenea, ca urmare a specificului general al cererii turistice, se atestă frecvent înlocuirea rapidă a alimentelor și băuturilor tradiționale cu cele globalizate (fast-food, cafea, kola). Ocupațiile tradiționale sunt

substituite de cele destinate deservirii turiștilor, care sunt foarte dependente de conjunctura economică, perioadele de criză economică fiind fatale pentru mulți antreprenori turistici.

Funcția socială a turismului constă în ocuparea și regenerarea forței de muncă locale, în ridicarea nivelului de cultură și de bunăstare al societății, în promovarea unui comportament mai tolerant față de turiștii autohtoni și străini. Turismul este considerat, pe bună dreptate, un panaceu al salvării populației din regiunile subdezvoltate economic și din zonele defavorizate, pentru soluționarea problemelor sociale. Spre deosebire de industrie sau alte tipuri de servicii, la prestarea serviciilor turistice pot fi angajate și persoane cu un nivel de calificare mai redus, iar instruirea și sporirea calificării în acest domeniu nu necesită costuri mari și un timp îndelungat, ceea ce poate soluționa mai ușor problema șomajului și oferi venituri suficiente pentru întreținerea persoanelor și a familiilor din zona respectivă. Locurile de muncă, oferite full-time (permanent) sau part-time (pentru câteva ore ale zilei sau pentru câteva zile din săptămână) de întreprinderile turistice și cele complementare turismului, pot reduce considerabil din intensitatea proceselor de emigrare și de îmbătrânire demografică. Mai mult decât atât, serviciile turistice necesită, cu prioritate, forță de muncă tânără, cu un aspect fizic plăcut și cu abilități de comunicare remarcabile, cu o atitudine inovativă și creativă față de locul de muncă. Caracterul sezonier și part-time al activităților turistice se combină reușit cu programul de activitate al tinerilor, deoarece sezonul estival și perioada de intensitate maximă a fluxurilor turistice coincid cu vacanțele și timpul liber al acestora.

O particularitate specifică a activităților turistice este angajarea prioritară a forței de muncă feminine, ceea ce sporește veniturile și posibilitățile de promovare profesională a femeilor, egalează șansele de afirmare în viața economică, socială și politică a acestora în raport cu bărbații.

Prin intermediul turismului se promovează experiența comunităților rurale, cultura și stilul lor de viață, se combină autenticul cu activitățile moderne și se previne strămutarea ocupațiilor tradiționale. Promovarea turismului nu doar dezvoltă sentimentul de mândrie al localnicilor față de localitatea și zona de origine, dar sporește gradul de toleranță al acestora față de străini.

Totodată, putem constata și unele efecte sociale negative, precum: șomajul sezonier și în zilele de lucru ale săptămânii; locurile de muncă oferite imigranților diminuează capacitatea de angajare și salariile localnicilor; se formează stereotipul de invazie a turiștilor; înrăutățirea situației criminogene; schimbarea modului tradițional de viață; suprapopularea zonei etc. (tabelul 9).

Funcția politică. Turismul este considerat drept o modalitate eficientă de stabilire și consolidare a relațiilor mutuale și complexe dintre statele și popoarele lumii, oferind lumii subdezvoltate posibilitatea de a atrage o parte din beneficiile lumii dezvoltate. Factorul politic reflectă mesajul și atitudinea clasei politice față de gestionarea fluxurilor turistice în plan intern și extern, față de valorificarea obiectivelor turistice, față de dezvoltarea serviciilor turistice. Turismul manifestă o intensitate redusă în regiunile și statele cu o instabilitate politică și economică de durată, alimentată de conflicte politice, confesionale, sociale sau chiar armate profunde, precum și acolo unde fluxurile și circulația turistică, ieșirile și intrările persoanelor sunt dur supraviețuite de autoritățile statului, în persoana serviciilor speciale secrete și a organelor de poliție.

Funcția cultural-educativă se manifestă în toate aspectele procesului de instruire și educație. Observațiile directe asupra obiectivelor și proceselor naturale, sociale și economice, asupra patrimoniului cultural, presupune cea mai memorabilă și mai eficientă formă de învățare și de cunoaștere a lumii înconjurătoare. Nicio altă formă instructiv-educativă nu poate suplini impresia produsă de contemplarea și cunoașterea directă a peisajului, a realității și nu poate fi înlocuită de niciun fel de mijloace audio-vizuale, nu poate fi mai eficientă decât o călătorie la fața locului.

Turismul facilitează schimburile informaționale și culturale, combină autenticul cu activitățile moderne, păstrează și valorifică patrimoniul istorico-cultural. Încasările turistice reprezintă un suport financiar primordial pentru restaurarea obiectivelor istorico-culturale.

Totodată, turismul asigură importul de modele culturale globalizate și abandonarea modelelor autohtone.

Funcția recreativ-curativă a turismului rezidă din necesitatea indivizilor de reabilitare fizică și psihică a organismului. Funcția recreativă și de agrement, de odihnă și de relaxare se amplifică în strânsă legătură cu factorii terapeutici naturali (soare, aer curat, ambianță liniștită, ape minerale și termale, plaje, păduri și spații verzi etc.). Turismul garantează realizarea activităților recreative în aer liber, într-o ambianță silențioasă și autentică, evadarea din cotidianul urban poluat și aglomerat. Nu mai puțin importantă este și nevoia terapiei și a îmbogățirii spirituale. Nu întâmplător multe din obiectivele naturale prezintă o importanță sacră, iar în apropierea izvoarelor tămăduitoare sunt construite mănăstiri și alte obiective religioase.

Funcția ecologică. Spre deosebire de majoritatea ramurilor agricole și industriale, turismul are un impact negativ mult mai redus asupra mediului natural. Astfel, dezvoltarea dirijată și durabilă a activităților turistice constituie o modalitate eficientă de diminuare a impactului asupra mediului, de valorificare rațională și conservare a resurselor naturale dintr-un anumit spațiu geografic. Turismul promovează informații despre peisajele, obiectele și fenomenele naturale, contribuie la conservarea ecosistemelor, a speciilor faunistice și floristice rare, conduce la ameliorarea calității mediului în localități și asigură durabilitatea și calitatea mediului natural. Totodată, dezvoltarea haotică a turismului generează și o serie de efecte negative asupra mediului natural, precum: intensificarea poluării mediului, eroziunii solurilor; diminuarea valorii estetice și ecologice a peisajelor; afectarea diversității biologice și a speciilor rare; degradarea peisajelor naturale și rurale.

1.3. Obiectul de studiu și noțiunile principale ale geografiei turismului

Geografia turismului este o ramură a geografiei economice, care studiază aspectele spațiale și funcționale ale obiectivelor și activităților turistice, relațiile fenomenului turistic cu mediul natural, economic și social. Această știință apare la hotarul secolelor XIX și XX, odată cu declanșarea turismului de masă, răspândirea întreprinderilor turistice specializate, cu aprofundarea diviziunii muncii și diversificarea sistemului de științe. În pofida unei perioade scurte de dezvoltare ca știință de sine stătătoare, studiile de geografie turistică au completat știința geografică încă de la fondarea acesteia. Descrierea obiectivelor naturale și antropice de atracție a călătorilor, a efectelor terapeutice ale apelor minerale și termale, a competițiilor sportive olimpice, a fluxurilor de vizitatori, pelerinajelor, a căilor și nodurilor comerciale, informaționale și culturale se regăsește în numeroase lucrări științifice, rapoarte ale funcționarilor de stat, în jurnale de bord, în memoriile persoanelor celebre etc. Un imbold masiv asupra studiilor resurselor și fluxurilor turistice l-au constituit procesele complexe de reformare a societății europene în perioada Renașterii și Marile Descoperiri Geografice. Pe parcursul colonizării europene, s-a acumulat un volum enorm de informație despre locurile cu importanță terapeutică, recreativă, istorico-culturală, religioasă, cinegetică, care era intens folosită de către persoanele mai înstărite, luminate și romantice ale perioadei respective.

Revoluția industrială a multiplicat enorm capacitățile tehnologice și financiare de deplasare a persoanelor, astfel încât, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, turismul devine un fenomen obișnuit, care capătă, în statele industriale dezvoltate, un caracter de masă. În același timp, sporirea și optimizarea fluxurilor și activităților turistice impune analiza științifică și empirică a aspectelor spațiale și funcționale a fenomenului turistic, a resurselor și fluxurilor care îl caracterizează. Apare, ca necesitate, dezvoltarea unei discipline geografice de legătură între geografie și turism, care să studieze relațiile interdependente dintre activitatea de turism și factorii geografici, social-economici, politici, ecologici etc. În consecință, geografia turismului se consolidează ca o ramură a științei geografice, cu un obiect de studiu și aparat metodologic bine definit și într-o dezvoltare vastă și multidimensională. Începând cu deceniul doi al secolului al

XX-lea, geografia turismului ajunge obiect de studiu la Universitățile din Dusseldorf (1914), Roma (1925) și Berlin (1929).

Unul dintre primii savanți în acest domeniu, cercetătorul polonez Stanislaw Leszczycki, rezuma geografia turismului la patru aspecte determinante: 1) *elementul om* (migrații turistice, intensitatea, durata și direcțiile de mișcare, compoziția demografică a turiștilor); 2) *mediul geografic* (descrierea, clasificarea și funcțiile zonelor și centrelor turistice); 3) *exploatarea economică a industriei turismului*; 4) *aspectele culturale*. După C. Swizewski și D. Oancea, geografia studiază turismul ca un fenomen social-economic în cadrul relațiilor interdependente dintre mediul geografic și societate, sub raportul genezei, repartiției și consumului produsului turistic, al consecințelor fenomenului turistic asupra peisajului în cadrul unor unități spațiale bine definite. Rolul geografiei turismului constă în explicarea fenomenului turistic, în evidența cauzelor obiective, care stau la baza repartiției teritoriale a acestor fenomene. De aici, se profilează cele trei componente principale ale turismului – resursele turistice atractive, infrastructura turistică și fluxurile turistice.

Prin urmare, **direcțiile principale de studiu ale geografiei turismului** sunt: răspândirea și valorificarea resurselor turistice; factorii determinanți și de influență ai turismului; repartiția ofertei de produse turistice și servicii specifice consumului turistic; distribuția bazinelor emitente de turiști și a fluxurilor turistice ca volum, ritm și direcție; relațiile de interdependență dintre turism, mediul natural, economic și social; regionarea turistică; stabilirea unor tipologii în domeniu.

Resursele turistice reprezintă totalitatea elementelor atractive ale unui teritoriu. Se deosebesc două grupe majore de resurse turistice: **naturale** (relief, structuri geologice, climat, ape, vegetație, faună) și **antropice** (vestigii istorice, edificii religioase, muzee, etnografie etc).

Infrastructura turistică include capacitățile de cazare și alimentație, mijloacele de agrement și tratament, căile de comunicație, infrastructura tehnică, serviciile poștale, bancare, medico-sanitare etc. Infrastructura influențează direct turismul, accesibilitatea la fondul turistic, precum și gradul de utilizare a amenajărilor turistice, determinând eficiența economică a acestei ramuri.

Potențialul turistic rezultă din asocierea spațială a fondului turistic cu baza tehnico-materială.

Produsul turistic înglobează totalitatea bunurilor și serviciilor necesare bunei desfășurări a activităților de agrement și recuperare fizico-psihică.

Piață turistică reprezintă aria de interferență a produsului turistic cu consumatorii săi, a unei părți a ofertei turistice cu cererea. Ea se suprapune cu zonele receptoare, dar nu lipsește nici de-a lungul drumurilor de acces sau chiar din aria emițătoare. În cadrul ei, produsul turistic îmbracă forma *ofertei turistice*, iar nevoia de turism și posibilitățile consumatorilor, pe cea a *cererii turistice*.

Fluxurile turistice sau circulația turistică presupun „deplasarea vizitatorilor de la reședința acestora la locul ales, altul decât propria reședință, pentru satisfacerea necesităților recreativ-curative sau a altor motivații, altele decât o activitate remunerată sau stabilirea domiciliului. Formarea fluxurilor turistice se face sub influența, cu precădere, a factorilor legați de nivelul de trai (venituri disponibile, buget de cheltuieli alocabil pentru concediu etc.), de posibilitățile de călătorie (durata călătoriei, distanța parcursă, timpul disponibil și fracționarea vacanțelor, mijloacele de transport etc.) și de caracteristicile demografice particularizate (vârstă, sex, situație familială etc.). Dimensiunea fluxurilor turistice (a traficului turistic emis) depinde de atractivitatea turistică relativă a diverselor destinații posibile, de forma sejurului (organizat, semiorganizat, individual), de costul sejurului, de diversele mijloace de transport folosite etc. În dimensionalitatea spațială a fluxurilor turistice sunt recunoscute trei arii turistice distincte: **aria emitentă** (emițătoare) sau bazinul cererii; **aria de tranzit** și **aria receptoare** sau bazinul ofertei turistice/ destinația turistică.

Industria turismului este un termen folosit convențional, deoarece turismul nu produce bunuri materiale și deci nu poate fi acceptat ca o activitate industrială, fiind utilizat doar pentru a sublinia importanța complexă a acestei ramuri.

1.4. Principii, metode și procedee de cercetare a geografiei turismului

Cercetarea geografică a turismului se bazează pe șapte principii primordiale:

1. Principiul repartiției spațiale. Geografia turismului nu poate fi concepută în afara repartiției teritoriale a fenomenului turistic. Conform acestui principiu, orice obiectiv turistic, flux turistic, echipament, stațiune sau activitate turistică are o localizare și o anumită extindere spațială. Trebuie precizate așezarea, poziția în raport cu regiunile/arealele/stațiunile turistice limitrofe, căile de comunicație, arealele emitente de turiști, aeroporturi, puncte de frontieră, centre de coordonare sau administrative etc. Pe de altă parte, este necesară delimitarea și stabilirea arealului pe care sunt situate componentele activității de turism și se desfășoară fenomenul turistic.

2. Principiul integrării geografice. Obiectivele și procesele luate izolat pot fi înțelese doar în contextul sistemului din care fac parte. Deosebim *integrare funcțională* – de stabilire a rolului și funcțiilor pe care îl are obiectivul sau complexul turistic și *integrare spațială* sau de amplasare față de alte componente ale industriei turistice din cadrul unei zone turistice și din afara ei. Fără această integrare, obiectivele și rețelele turistice nu pot fi monitorizate și dirijate eficient și durabil.

3. Principiul cauzalității pune accentul pe explicarea cauzală a fenomenului, pe legăturile cauzale ale obiectului cercetat cu alte obiecte în anumite condiții de loc și timp. Acest principiu cere, pe de o parte, explicarea raportului de cauzalitate dintre motivațiile turistice, declanșarea fenomenului turistic și necesitatea satisfacerii acestora și, pe de altă parte, descoperirea legăturilor de cauzalitate dintre turism și factorii determinanți sau mediul exogen al activității de turism.

4. Principiul regionalismului se impune în cercetarea geografică de profil, prin identificarea, delimitarea și caracterizarea unor unități teritoriale (regiuni, areale, centre, stațiuni turistice etc.) ca entități turistice cu trăsături și utilizări distincte.

5. Principiul ecologic exprimă relațiile reciproce dintre dezvoltarea turismului și mediul natural. Conform acestui principiu se cercetează impactul ecologic și social al turismului. Un loc important îl are educația ecologică, organizațiile nonguvernamentale, conștientizarea comunităților locale pentru dezvoltarea unui turism durabil, conservarea patrimoniului natural și istorico-cultural.

6. Principiul sociologic se impune prin: evidențierea raportului de interdependență dintre populația rezidentă și efectivul de turiști dintr-o stațiune sau regiune turistică; cercetările motivaționale pentru călătoria turistică; rolul turismului în dezvoltarea socio-economică a unei regiuni sau localități, satisfacerea unor nevoi materiale, spirituale și sociale ale populației din zonă.

7. Principiul istorismului impune cercetărilor geografice căutarea originii și evoluției fenomenului turistic, de la turismul izolat și episodic până la turismul contemporan de masă și selectiv, explicarea procesului de diversificare a formelor de turism.

Metode de cercetare în geografia turismului

1. Metoda analizei reprezintă diagnoza amănunțită a componentelor turismului și a condițiilor naturale și socio-economice concrete ale unui teritoriu, cu scopul de a cunoaște caracteristicile acestora, evoluția și modul de încadrare în teritoriul dat, posibilitățile de valorificare în turism.

2. Metoda sintezei. Analiza detaliată a componentelor activității de turism impune integrarea informațiilor într-o reprezentare unitară, care să evidențieze complexitatea fenomenului turistic.

3. Metoda cartografică este necesară la cercetarea fenomenului turistic, în profil spațial și temporal. Reprezentarea cartografică a activităților de turism presupune *inventarierea fenomenului turistic* cu toate componentele sale de potențial: bază tehnico-materială,

infrastructură generală, fluxuri turistice și *compararea și generalizarea informațiilor, delimitarea arealelor*. Reprezentările cartografice prin hărți devin un model simplificat al relațiilor turistice dintr-un teritoriu și permit o analiză și sinteză spațială a fenomenului turistic. Harta turistică redă și analize și sinteze temporale ale turismului, anumite etape ale dezvoltării sale ca echipare, fluxuri turistice etc.

4. Metoda comparativă constă în compararea obiectelor și complexelor turistice, a stării de fapt a activității de turism și a componentelor sale din mai multe teritorii, stabilind, prin asemănările și deosebiri ce se evidențiază, unele legități de dezvoltare și direcții de optimizare a turismului.

5. Metoda geografică reprezintă o abordare complexă și spațială a fenomenului turistic, pornind de la existența obiectivelor turistice potențiale și construite și a fenomenului turistic în complexitatea sa, ca și de la faptul că turismul se desfășoară în mediul înconjurător cu care este în strânsă intercondiționare. Metoda geografică presupune, de altfel, utilizarea principiilor repartitiei și integrării geografice și presupune o *abordare spațială* (extindere, formă, complexitate) și *pozițională* (așezare geografică) a obiectivelor și a fenomenului turistic în general, în raport cu ariile și formele de turism din vecinătate (sau la un nivel teritorial superior), și de *integrare funcțională* și *teritorială* a activității de turism; o *abordare cauzală* a fenomenului turistic, dar și *ecologică* și *socio-economică* prin prisma raportului cu mediul înconjurător și cu comunitățile umane.

6. Metodele matematice, cu precădere statistice, presupun prelevarea și prelucrarea informațiilor și datelor statistice privind potențialul și activitatea turistică, reprezentarea grafică și formularea, folosind un limbaj matematic, a ideilor și concluziilor privind fenomenul turistic.

7. Metoda modelării se utilizează și în cercetarea turismului prin elaborarea unei reprezentări (model) simplificate și care păstrează doar trăsăturile esențiale ale fenomenului turistic studiat. Pentru turism se impune modelarea matematică (bilanț, matrice, modele optime, grafuri etc.).

Procedee utilizate în cercetarea geografică a turismului:

1. Observarea geografică, în turism, se aplică pentru adunarea informațiilor și vizualizarea fenomenului turistic. Poate fi *directă* (expediționară) sau *staționară* (în stațiuni turistice); *vizuală* și *indirectă* (prin hărți și reprezentări grafice) și ajută la evidențierea trăsăturilor turismului.

2. Măsurarea activității de turism prin componentele sale de potențial, care relevă dimensiunile și forma (peșteri, cascade, plajă, faleză, rezervele de apă minerală, gradul de ionizare negativă a aerului, grosimea și durata stratului de zăpadă etc.), fluxurile turistice (volum, forma, structura, mișcarea în cadrul general al turismului etc.), echipamente turistice (de cazare, alimentație etc.), realizări economice, impact economic și social etc.

3. Descrierea geografico-turistică prezintă o mare importanță în prezentarea turistică a unei regiuni, stațiuni turistice, țări (resurse turistice, fluxuri turistice, structuri de primire turistică de cazare, alimentație, tratament, agrement etc.) și oferă o imagine fenomenului turistic din aria respectivă. Descrierea, în activitatea de turism, trebuie să fie: *exactă* (bazată pe elemente calitative și cantitative), *cantitativă*, *selectivă* (*caracteristică*), *comparativă*, *explicativă*, *integrată* (componentele fenomenului turistic să fie urmărite în raporturile lor de subordonare în sistemul funcțional și teritorial al turismului), *analitică*, *sintetică* și *estetică*.

4. Reprezentarea grafică finalizează procedeele de observare, descrierea și măsurarea fenomenului turistic cu toate componentele sale, rezultatele fiind materializate în hărți, cartograme.

5. Evidența statistică presupune arhivarea statistică a tuturor informațiilor cantitative și calitative culese din documentarea din teren, biblioteci, alte instituții de documentare, sub forma unor „bănci de date”, ce se depozitează în calculatoare, utilizând anumite fișiere, CD-uri etc.

6. Ancheta sociologică realizată pe tematici diferite (calitatea serviciilor și diversificarea lor, fluxuri turistice, structuri de primire turistică, publicitate), reprezintă o sursă informativă de mare importanță pentru testarea stării turismului, perspectivele de dezvoltare, promovare etc.

7. Prelucrarea statistico-matematică reprezintă prelucrarea datelor obținute folosind aparatul statistico-matematic pentru a evidenția anumite aspecte ale dezvoltării fenomenului turistic.

8. Clasificarea geografică presupune o anumită ordonare a obiectivelor, formelor de turism și a activităților turistice după importanță, dimensiune, pondere, funcționalitate, grad de atractivitate.

9. Regionarea geografică. Regiunea turistică reprezintă un spațiu de mari dimensiuni cu o structură organizatorică bine consolidată și un patrimoniu turistic diversificat (Alpii, litoralul Atlantic). Pentru regiunile mari geografice receptoare de fluxuri mari turistice se folosește termenul de *bazin turistic* (de exemplu: Bazinul Mediteranean sau Bazinul Caraibilor).

Zonă turistică este un areal mai restrâns, consacrat activității turistice într-un anumit timp, marcat de importante obiecte și motivații turistice (Bucovina, Codrii Moldovei).

Centre turistice – puncte de convergență a unor fluxuri de turism, precum aglomerațiile urbane, stațiuni litorale și montane, centrele balnear-curative.

Obiective turistice – peșteri, mănăstiri, defileuri, catedrale, mănăstiri, piramide, cetăți etc.

Subiecte pentru conversații:

1. Consolidarea geografiei turismului și principalele componente ale ei.
2. Funcțiile economice și integratoare ale turismului
3. Definiți obiectul de studiu și principalele noțiuni ale geografiei turismului.
4. Principiile și procedurile de cercetare a geografiei turismului.
5. Metodele de cercetare a geografiei turismului.

Tema 2. GEOGRAFIA RESURSELOR TURISTICE

2.1. Noțiunea și clasificarea resurselor turistice

Resursele turistice reprezintă totalitatea elementelor naturale și antropice, care, prin interesul turistic și atractivitatea ce le caracterizează, determină orientarea, mărimea, intensitatea și diversitatea fluxurilor turistice, eficiența economică a fenomenului turistic. Potențialul turistic include elementele cadrului natural și pe cele antropice, care prezintă o serie de posibilități de valorificare prin turism sau o anumită funcționalitate pentru turism. O regiune devine importantă sub aspect turistic, atunci când oferă resurse naturale sau antropice a căror valorificare, completată de o echipare tehnică, poate conduce la integrarea sa în circuitul turistic.

În esență, resursele turistice constituie „materia primă” a fenomenului turistic. Astfel, se deosebesc două grupe mari de resurse turistice: *naturale*, ce includ elemente generate de natură (relief, climă, ape, vegetație, peisaje), care formează *fondul turistic natural*; *antropice* – elementele generate de societatea umană (vestigii istorice, edificii religioase, muzee, etnografie etc.), ca o expresie a culturii materiale și spirituale, ce reprezintă *fondul turistic antropic sau cultural*.

Concentrarea anumitor resurse turistice, într-un anumit spațiu, determină specializarea turistică a acestuia. Astfel, apele termale sau minerale cu valori terapeutice înalte condiționează dezvoltarea turismului balnear, prezența plajelor la litoralul mărilor calde – turismului de litoral, parcurile de distracții – turismului distractiv, obiectivelor naturale – ecoturismului etc.

2.2. Resursele turistice naturale

Principalele grupe de obiective turistice, ce aparțin cadrului natural sunt: *relieful, structurile geologice, climatul, apele, vegetația, lumea animală* (fig. 2.1).

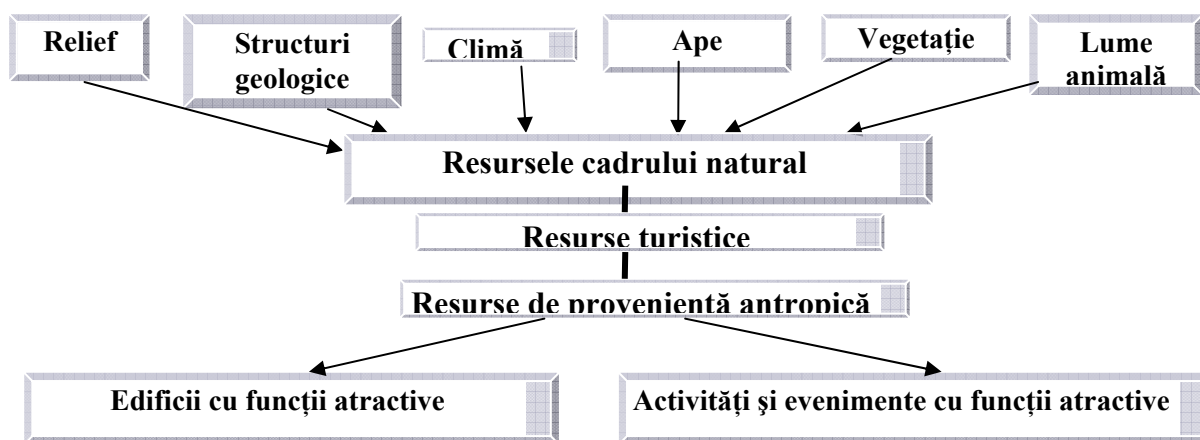

Figura 2.1. Clasificarea resurselor turistice

Resursele turistice naturale reprezintă, simultan, atracții turistice care se supun vizitării (peisaje, peșteri) și ca ”materie primă” pentru activitatea turistică (resurse balneo-climaterice, ape minerale terapeutice). Preferințele masei de vizitatori pentru cadrul natural sunt destul de variate. O mare parte dintre turiștii proveniți din mediul urban aglomerat preferă o ambianță silențioasă, peisaje naturale nemodificate și exotice, în care pot să-și restabilească sănătatea fizică și psihică. De asemenea, există numeroase componente ale cadrului natural în stare brută, dar inaccesibile turiștilor de rând (peșteri, cascade). Pentru includerea lor în circuitul turistic de masă, sunt necesare amenajarea adecvată a traseelor turistice (marcare, iluminare, bare de sprijin, lanțuri

etc.), intervenții de amploare în structura internă și externă a acestora. Lucrările de amenajare trebuie să asigure conservarea valorii științifice și ecologice a obiectivelor turistice respective.

Relieful constituie cadrul general în care se desfășoară turismul și unul din cei mai importanți factori naturali de atracție. Relieful formează suportul esențial în amenajările turistice, fiind un element de bază în crearea unui decor specific fiecărui loc turistic. Orice stațiune turistică este descrisă, mai întâi, prin raportarea la formele de relief: montan, de litoral, vulcanic, carstic etc.

Marea putere de atracție a **reliefului muntos**, generată de altitudinea și fragmentarea sa, aerul curat și ambianța silențioasă, creează posibilitatea practicării diferitelor sporturi (alpinism, ciclism montan, sporturi de iarnă). De asemenea, valoarea turistică a reliefului alpin depinde de prezența și modul de îmbinare a unor forme variate, din care rezultă frumusețea peisajului. Acestea, prin intermediul unor senzații optice plăcute, acționează pozitiv asupra psihicului uman. Elementele componente ale reliefului muntos, care prezintă atractivitate turistică, sunt vârfurile alpine, ele jucând rolul unor puncte de belvedere. De asemenea, parcurgerea unor trasee alpine complicate, cu escale pe vârfurile cele mai înalte și mai spectaculoase, reprezintă o modalitate originală de afirmare a personalității, de demonstrare și perfecționare a capacității și rezistenței fizice și morale. Sunt binecunoscute, în această privință, escalele montane către vârfurile Mont Blanc (4807 m, Franța/Italia), Matterhorn (4478 m Elveția/Italia), Grand Paradiso (4061 m, Italia), Moldoveanu (2544 m) din munții Făgăraș (România), Musala (2925 m) din munții Rila (Bulgaria), Myticas (2918 m) din munții Olimp (Grecia). Și mai grandioase sunt vârfurile muntoase de peste 5000 m altitudine, precum Everest (8848 m, Nepal/China), Aconcagua (6959 m, Argentina), Huascaran (6768 m, Peru), Elbrus (5642 m) din munții Caucaz, McKinley (6195 m din Alaska).

Relieful carstic posedă o valoare turistică, științifică și ecologică deosebită. Cele mai atractive forme de relief carstic sunt peșterile, care impresionează prin originalitatea, dimensiunile și farmecul lor, prin ansamblul de compoziții carstice de pe tavanul și podeaua peșterilor, lacurile și labirinturile galeriilor subterane, mediul de trai subteran, diversitatea speciilor și a biotopurilor. Mai mult decât atât, peșterile reprezintă un mediu perfect de afirmare a personalității, de dezvoltare a rezistenței fizice și morale, de verificare a prieteniei și a responsabilității colective etc. Foarte spectaculoase sunt complexele de stalactite care atârnă sub formă de țurțuri de tavan și de stalagmite concrescute pe podeaua peșterii, coloanele formate la contopirea stalactitelor cu stalagmitele și care pot atinge dimensiuni mari și forma unei rachete cosmice, precum în *peștera Urșilor* din munții Apuseni. Multe dintre peșteri reprezintă adevărate muzee naturale, care adăpostesc mărturii umane nu doar ale perioadelor preistorice, dar și o moștenire istorico-culturală valoroasă din perioadele de restriște ale diverselor popoare, vestigii religioase unice. În plus, peșterile saline au o importanță industrială și terapeutică colosală. Acestea concentrează rezerve uriașe de sare de bucătărie și oferă un mediu foarte prielnic pentru tratarea diverselor boli respiratorii. De o mare popularitate se bucură salinile (fig. A 4.4) Praid, Târgu Ocna și Turda (România), **Wieliczka** (Polonia), Saline Galos (SUA), Banska Bystrica (Slovacia), Cisorska (Cehia), Miskolc (Ungaria), Solotvino (Ucraina), Bad Beiberg (Austria), Sezana (Slovenia) sau Tskhaltubo (Georgia). Printre cele mai mari și mai vizitate peșteri din lume, se remarcă: Lascoux (Franța), Sistema del Trave și Altamira (Spania), Holloch (Elveția), Skocjan (Slovenia), Scărișoara, Turda, Praid și Ialomiței (România), Emil Racoviță (Moldova/Ucraina), Optimisticinaia (Ucraina), Sarma (Georgia), Mamut (Kentucky, S.U.A.), Jewel și Wind (Dakota de Sud, SUA), Cristalelor (Mexic), *Rio Camay* (Puerto Rico), Fantomei (Venezuela), Fântâna Fermeată (Brazilia), Zhoucondian și Longmen (China), Hang Son Doong (Vietnam), Clear Water Sistem (Malaesia), Nasib Bagus (Indonezia), Ali Sadr (Iran), peșterile din Capadocia (Turcia), **Qumran** de la țărmul Mării Moarte (Iordania) unde s-au găsit manuscrise biblice, Jeita (Liban), Majlis al Jinn (Oman), *Sudwala* din Africa de Sud, Thylacoleo (Australia). Foarte apreciate sunt și alte forme carstice, precum izbucurile și avenele (endocarsturi), lapiezurile,

dolinele, ponoarele, arcurile și podurile naturale (exocarsturi), îndeosebi complexul carstic „Cetățile Ponorului” din munții Apuseni.

Relieful glaciatic. Spre deosebire de alte forme de relief, atractivitatea turistică a reliefului glaciatic este mult mai redusă, ceea ce se explică prin condițiile climaterice mai aspre și posibilitățile de acces foarte dificile, fiind apreciat, la modul direct, doar de către alpiniști profesioniști. Totodată, farmecul și unicitatea peisajelor glaciare, eforturile fizice și psihice deosebite, sporesc atractivitatea reliefului glaciatic și numărul de turiști capabili să riște parcurgerea acestor trasee foarte dificile. De asemenea, în ultimul timp, printre turiștii extremali sporește interesul pentru vizitarea și explorarea peșterilor de gheață din munții Alpi și Caucaz, Cordilierii, Groenlanda și Antarctica. De o mare popularitate se bucură „Peștera Mamutului”, cu o lungime de 55 km (locul I în Europa), „Peștera Uriașă de Gheață” din Austria, ghețarii din Islanda, Mère de Glace, Chamonix (Franța), Calderone – cel mai sudic din Europa (Italia), Briksdal Jostedal (Norvegia) – cel mai mare din Europa, ghețarul suspendat Luise din Cordilierii canadieni, Perito Morena din Parcul Național Los Glaciares (Argentina) – singurul ghețar montan activ din lume, ghețarii din Pamir și Himalaya.

Relieful vulcanic. Prin conurile lor gigantice, vulcanii reprezintă, de asemenea, obiective de o mare atractivitate turistică. Sunt binecunoscuți vulcanii Fujiama și Asama (Japonia), Merapi, Ijen și Krakatau (Indonezia), Cotopaxi (Ecuador), Popocatepetl (Mexic), Mouna Loa și Mouna Kea (Hawai, S.U.A.), Hekla (Islanda), Pico de Teyde (insulele Canare), Vezuviu, Etna și Stromboli (Italia), Kliuevscia Sopka (Kamciatka, Rusia), Kilimanjaro (Tanzania) etc.

În ariile vulcanice active o atracție turistică majoră o prezintă gheizererele, care au forma unor havuze naturale spectaculoase. Foarte renumite sunt gheizererele din Islanda, peninsula Kamceatca, Noua Zeelandă, Parcul Național Yellowstone (vestul S.U.A.), insula Yava (Indonezia) și podișul Tibet. Zonele cu vulcani stinși abundă în izvoare de ape termale terapeutice. Foarte apreciate sunt stațiunile cu ape termale (figurile A 4.3, A5, A6), precum Baden-Baden (Germania), Bath (Anglia), Karlovy Vary (Cehia), Băile Felix (România), Vichy (Franța), Atami (Japonia) etc.

Relieful fluvial are o importanță turistică deosebită și impresionează prin varietatea și spectaculozitatea peisajelor, microclimatul prielnic, flora și fauna specifică. Cele mai atractive obiective geomorfologice fluviale sunt cheile, defileurile și canioanele, pragurile și cascadele, meandrele și insulele de pe cursurile râurilor, deltele de la gura de vărsare a râurilor. *Cheile, defileurile și canioanele* se formează ca urmare a erodării fluviale a unor porțiuni de stânci dure, aflate în calea de scurgere a râurilor. *Cheile* se întâlnesc mai frecvent la intrarea în masivele montane (de unde și denumirea) sau la hotarul dintre acestea și au forma literei „V”. În zonele de câmpie pot fi observate acolo unde în calea albiei râului se află stânci de calcar sau dolomitice, care pot fi spălate mai lejer. Printre cele mai spectaculoase chei putem menționa: Cheile râului Aar (Elveția), Cheile Bicazului, Cheile Tătarului (munții Bucegi), Cheile Dâmbovicioarei (munții Piatra Craiului), Cheile Turzii, (județul Cluj), Cheile Butești (raionul Glodeni), Cheile Răutului etc.

După formă și procesul de formare, *defileurile* se aseamănă cu cheile, însă au dimensiuni mult mai mari și pot include un sistem din mai multe chei. Unele defileuri nu au trecut prin etapa de cheie și au pereții dispuși în plan vertical, dar se îndepărtează orizontal și formează văi largi și adânci. Printre cele mai spectaculoase defileuri putem evidenția: „*Cele Trei Defilee*” din valea râului Yangtze, China, defileurile de pe râurile africane: Nil, Congo, Zambezi, asiatice: Indus, Mecong, europene: Rin, Dunăre, Rhône și Verdon (Franța), iar în America – râurilor cordiliere (Colorado și Columbia), andine (Urubamba ș.a.). În România, se remarcă defileurile Dunării (Cazanele Dunării), Oltului, Mureșului, Jiului, Arieșului, Ilvei, Buzăului, Prahovei, iar în Republica Moldova – defileurile Răutului, Țipova, Saharna, Buzdugeni-Brânzeni și Trinca-Fetești (rn. Edineț), Duruitoarea (rn. Râșcani), Nărnovei (rn. Nisporeni) Borta Ciuntului (Corjeuți, rn. Briceni) ș.a.

Canioanele reprezintă văi fluviale adânci și înguste, cu versanți abrupti dispuși în trepte. Canioanele sunt unele dintre cele mai valoroase obiective turistice naturale, care atrag anual milioane de turiști din întreaga lume. Cele mai vizitate și mai frumoase canioane din lume se întâlnesc pe platourile intramontane ale munților Cordilieri și Anzi, inclusiv: **Marele Canion** (Arizona, SUA) din valea râului Colorado – patrimoniu UNESCO; **Bryce Canion**, pe râurile Yosemite și Yellowstone; **Antelope Canyon**, considerat și cel mai frumos canion din lume; **Hells Canion** (Canionul Infernului) pe râul Snake; Red Rock Canion la 20 km de Las Vegas; canionul Maligne din Parcul Național Jasper (Canada); Sumidero și Barraca del Cobre din Mexic; **Colca** din Peru, Kavak din Venezuela. În perimetrul canioanelor andine, se poate urmări un fenomen neobișnuit – *celades aurora* – răsăritul și apusul brusc al Soarelui.

Printre cele mai spectaculoase canioane din Europa sunt: **Ordesa** – patrimoniu UNESCO, localizat în munții Pirinei de versantul spaniol (provincia Huesca), cu adâncimea de până la 3000 m și suprafața de 2 000 ha; **Ardeche** din parcul național Cevennes (Franța), cu Podul Arcului (înălțimea de 60 m); **Tara** din Muntenegru, cu lungimea de 80 km și adâncimea de până la 1 300 m; **Gorj** din România (unul din cele mai înguste din lume); canioanele caucaziene **Adir Su** ș.a. Canioanele marilor fluvii asiatice au adâncimi de până la 6000 m, însă, din cauza subdezvoltării infrastructurii de acces, sunt slab vizitate. Totodată, în statele cu infrastructură de transport dezvoltată, precum Japonia, Thailanda, partea de est a Chinei, defileurile și canioanele reprezintă atracții turistice importante. Printre acestea putem menționa Canionul de Zăpadă (Yuki-no-Otaki) din Japonia, Ob Luang din Thailanda, Charyn din Kazahstan (Mecca Aventurierilor).

În Africa de Sud, se află unele dintre cele mai atractive canioane, inclusiv Blyde River, cu o suprafață de 25 mii ha și Fhish River cu o lungime de 650 km. Canionul Mides din sudul Tunisiei are o suprafață de 5 mii km² și a servit ca decor pentru filmul Pacientul englez. De asemenea, merită vizitate și canioanele australiene, precum Canionul Regelui din nordul țării și cel mai adânc canion submarin (1 800 m), cu o lățime de 32 km, situat la sud de orașul Esperance.

Un factor de atracție de prim ordin, caracteristic zonelor montane și care se datorează pantelor mari, structurii rocilor, pragurilor și altor căderi de apă, îl reprezintă **cascadele**. Oriunde s-ar afla, cascadele au un grad sporit de atractivitate și creează senzații optice și acustice deosebite. Atractivitatea cascadelor este relevată de dimensiunile, debitul și formele sale, de senzațiile acustice și optice (curcubeie) generate de căderea de apă, precum și de nivelul de dezvoltare al infrastructurii de acces și al celei de observare. Astfel, cea mai vizitată cascade din lume se consideră Niagara (înălțimea de 51 m și lățimea de 1336 m), aflată la hotarul dintre S.U.A. și Canada, care dispune de o infrastructură variată și modernizată, inclusiv ascensoare, balcoane de belvedere, poteci amenajate etc. Printre cele mai spectaculoase cascade menționăm (tabelul A2.2): Belba-Foss (Norvegia), Yosemite (California, S.U.A.), Olloupena (Hawai, S.U.A.), Anhel (Venezuela), Trei Surori (Peru), Iguazu (Brazilia/Argentina), Victoria (Zambia), Tughela (Africa de Sud), Mattenbachfall (Elveția), Duruitoarea (România), Țipova (Republica Moldova).

Deltele râurilor reprezintă arii majore de atracție turistică, care fascinează vizitatorii prin contopirea inedită a peisajului fluvial cu cel marin, prin diversitatea biologică foarte bogată, productivitatea piscicolă înaltă, ocupațiile tradiționale și bucătăria locală etc. Toate deltele sunt adevărate minuni ale Naturii, aglomerări magnifice în care apele, pământurile, vegetația și animalele creează continuu neuitatul spectacol al vieții. Sunt destinații foarte valoroase pentru practicarea ecoturismului, pescuitului și vânătorii sportive, dar necesită o supraveghere adecvată a fluxurilor turistice pentru a nu distruge aceste zone sensibile. Printre cele mai spectaculoase delte ale lumii se numără deltele Dunării, Volgăi, Nilului, Nigerului, Gangelui, Mecongului, Iangtze, Lenei, Amazonului, Orinoco, Ocawango (Botswana) – cea mai mare deltă de interior din lume.

Deosebit de atractive sunt și **meandrele** râurilor atât în zonele de câmpie, cât și în cele montane, unde însoțesc defileurile și canioanele. O importanță turistică majoră o au meandrele Prutului la Tețcani, rn. Briceni, meandrele cursului de mijloc al Nistrului.

Relieful eolian prezintă o atracție turistică importantă pentru zonele climatice aride și semiaride, precum și pentru crestele montane lipsite de vegetație. Se deosebesc 2 subtipuri principale de relief eolian cu valoare turistică: *forme de acumulare*, formate în urma deflației și *forme de coraziune*. Deflația este acțiunea de spulberare a dezagregărilor fine de la suprafața rocilor și transportul acestora pe diferite distanțe, unde se acumulează sub diverse forme de relief deșertic, printre care o valoare turistică apreciabilă posedă formele mai mari, precum dunele și barcanele de nisip. Acestea formează peisajele deșertice inconfundabile ale Asiei Centrale (Gobi, Tar, Karakum), ale pustiurilor africane Sahara sau Kalahari, asociate ocupațiilor și obiceiurilor tradiționale ale localnicilor și fenomenelor optice ca *mirajul*. Coroziunea este acțiunea de roadere și de șlefuire a rocilor, exercitată de vânt. Coroziunea și deflația în asociere cu dezagregarea, atacă cu precădere straturile de roci friabile, formațiunile mai dure rămânând tot mai proeminente. Astfel, apar diverse forme ciudate de relief eolian, precum crestele și ciupercile eoliene, stâlpii și picioarele eoliene, care sunt frecvent răspândite pe crestele montane golașe sau pe platformele continentale vechi în zonele cu climă aridă și vegetație săracă (Australia, Africa de Nord). O valoare turistică deosebită o posedă Sfinxul, picioarele și ciupercile eoliene de pe piscul Babele (Masivul Bucegi), formele bizare din apropierea orașului Bahcisaray (Crimeea), Ayers Rock din Australia. Ca rezultat al acțiunii sinergice a proceselor de dezagregare fizică și de corozie a rocilor, a forței de gravitație, iar în masivele calcaroase și a proceselor carstice, se “modelează” așa-numitele *balcoane*, foarte apreciate de turiști. Foarte spectaculoase sunt balcoanele din Piatra Craiului sau Munții Apuseni.

Relieful biogen se formează ca urmare a depozitării resturilor de organisme marine calcaroase, în special a coloniilor de corali care viețuiesc în lagunele intertropicale cu climă caldă și umedă. Sunt foarte răspândite în Oceanul Pacific, unde formează numeroase lanțuri insulare, numite *atoli*. Acestea sunt folosite, pe larg, pentru practicarea turismului de litoral, scufundărilor subacvatice, pescuitului sportiv al scoicilor pentru perle și cercetări științifice etc. Cea mai cunoscută formațiune biogenă actuală este Marea Barieră de Corali a Australiei – un adevărat paradis turistic, care se întinde pe o lungime de peste 2500 km. O valoare turistică deosebită posedă și recifele biogene fosile, cunoscute sub denumirea de *toltri*. Toltrii Prutului posedă o valoare ecologică și științifică enormă și concentrează obiective turistice importante și unice, precum defileurile Buzdugeni și Trinca, Cheile Butești, Stânca Țiglău, numeroase peșteri și grote.

Clima. În alegerea locului de desfășurare a activităților de recreație, rolul primordial le revine condițiilor climatice favorabile, exprimate, în primul rând, de frecvența timpului frumos. Acestea sunt condiționate de elementele meteo-climatice, precum nebulozitatea și durata strălucirii soarelui, frecvența precipitațiilor, temperatura aerului, frecvența ceții, zăpada sau vântul. Climatul este factorul decisiv în impunerea unor activități turistice. De exemplu, soarele și zăpada sunt indispensabile pentru cura heliomarină sau sporturile de iarnă. Încă în secolul al XVIII-lea, aristocrația britanică aprecia confortul climatic al Coastei de Azur mediteraneene. În prezent insulele cu vară permanentă, precum Canare, Bermude sau Madeira atrag numeroși turiști din regiunile reci. Dezvoltarea stațiunilor de iarnă depinde direct de perioada de înzăpezire, mai lungă la altitudine sau pe versanții expuși căderilor de zăpadă. Fără aceste condiții multe centre reputele n-ar fi putut participa la turismul de masă. În Europa, litoralul mediteranean prezintă cel mai ridicat confort climatic necesar unui turism balnear. Influența agenților climatici este importantă, atât la nivelul factorilor de atracție, cât și al organizării bazei materiale. Astfel, bazele turistice montane sunt ferite de avalanșe, iar cele tropicale sunt construite ca să reziste la umiditate abundentă. Datorită sezonality turismului, clima interesează doar în măsura în care perioadele de vârf pot asigura un minimum de confort climatic pentru fiecare tip de turism. Turiștii veniți pentru o perioadă scurtă nu sunt interesați de variațiile multianuale sau sezoniere. Confortul climatic în turism este diferit de cel destinat altor activități, fiind într-o strânsă interdependență cu fenomenele meteo-climatice, care pot avea atât influențe benefice, cât și negative. Spre exemplu, zăpada abundentă poate bloca circulația și necesită eforturi costisitoare pentru restabilirea

traficului, dar garantează, în același timp, calitatea produsului turistic în cadrul sporturilor de iarnă. Dorința de control al climei determină artificializarea infrastructurii turistice – instalații de climatizare, de producere a zăpezii, plantarea diferitelor plante exotice pentru crearea unei imagini mai atractive.

Apele. Principalele forme de prezență a elementelor hidrologice în turism sunt râurile, lacurile, apa mărilor și oceanelor, apele termo-minerale. **Râurile** constituie o importantă resursă turistică în cazul în care oferă posibilități agrementului prin înot sau pescuit, prin diversitatea valențelor peisagistice. Un loc aparte le revine marilor fluvii (tabelul A 2.3), în special, care străbat marile orașe (Dunărea pentru Viena, Bratislava, Budapesta, Belgrad; Rinul pentru Zürich, Strasbourg; Sena pentru Paris; Tamisa pentru Londra; Volga pentru Kazan sau Nijnyi Novgorod), intens amenajate și utilizate atât pentru navigația de agrement, cât și pentru transportul turiștilor.

Lacurile au o valoare turistică strâns dependentă de geneza lor. Astfel, lacurile vulcanice se impun prin unicitatea peisajului limitrof, a formelor de relief și a compoziției fizico-chimice a apelor; lacurile glaciare – prin farmecul și grandoarea masivelor montane înconjurătoare, prin apa pură și cristalină, pescuitul sportiv și bucatele din păstrăv; lacurile carstice – prin ineditul alimentării hidrologice, valoarea ecologică și științifică a biocenozelor respective; lacurile sărate – prin posibilitățile lor curative și facilitățile pentru natație; limanurile sau lagunele ca arii ale pescuitului și curei heliotermice. O valoare turistică deosebită o posedă Marile Lacuri Americane, Balaton (Ungaria), Geneva și Konstanz (Elveția), Como și Garda (Italia), Loch Ness (Scoția), Ohrid, Prespa și Bled din Balcani, lacurile finlandeze, Lacul Roșu (România), Sevan (Armenia), Baikal (tabelul A 2.1), Issâk Kul (Kârgâzstan), lacul Dragonului Negru (China), Biva (Japonia), Plăcerilor (Mexic), Maracaibo (Venezuela), Titicaca (Bolivia), Tanganyica și Victoria (Africa) etc.

Apa mărilor și oceanelor au valoare turistică importantă în funcție de configurația țărmului și climat, asociate cu obiective de atracție de natură diferită. O importanță deosebită au țărmurile marine la care temperatura apei rămâne constantă (20-26°C) o perioadă mai îndelungată. Condiții ideale apar în această privință pe întregul litoral nordic al Mării Mediterane, pe partea sudică a țărmului atlantic francez (Biarritz), litoralul peninsulei Florida și al Californiei (S.U.A.), litoralul Mării Negre, începând cu partea sudică a Crimeii (Yalta, Alușta, Feodosia) și litoralul caucazian (Soci, Poti, Batumi), unde sunt condiții de rivieră, și până în România (Mamaia, Constanța, Eforie Nord și Sud, Mangalia) și Bulgaria (Varna, Burgas). Pe unele țărmuri din zona tropicală apare un dublu sezon turistic, de exemplu, la Miami, Acapulco, Copacabana, Hawaii.

Apele minerale constituie o categorie aparte de resurse turistice, atât din punct de vedere genetic, cât și al funcției turistice. Importanța atractivă constă în conținutul lor în diferite săruri, ce influențează benefic în contextul utilizării lor în cura internă (cea mai frecventă) sau externă. Apele minerale de pe suprafața globului sunt foarte numeroase, relevându-se concentrări ale resurselor în anumite țări și lipsa lor pe suprafețe vaste. Cele mai mari rezerve de ape minerale sunt concentrate în perimetrul munților de vârstă mai tânără (cainozoică și hercinică) și în apropierea acestora. Astfel, în Europa, majoritatea stațiunilor cu ape minerale sunt concentrate pe axa centrală a regiunii și formează o fâșie aproape neîntreruptă din Pirinei până în Carpații Ucraineni (fig. A 4.2). Rezerve bogate de ape minerale se întâlnesc și în munții Apenini, în masivele muntoase balcanice, în munții Caucaz și Crimeii. Printre statele europene, cele mai multe izvoare cu ape minerale le posedă România (peste 3000), urmată de Ungaria (447), Italia (264), Elveția (250), Germania (165), Spania (128), Franța (116) și Cehia (57). Cele mai apreciate stațiuni cu ape minerale din România sunt: Slănic Moldova, Sovata, Borsec, Covasna, Vatra Dornei, Sângiorz Băi, Băile Herculane, Băile Felix, Băile Tușnad, Băile Govora, Băile Olănești, Stâna de Vale, Călimănești/Căciulata, Amara etc. În Republica Moldova, se găsesc peste 70 de izvoare minerale, însă în scopuri terapeutice sunt valorificate doar o mică parte. Se remarcă stațiunile „Nufărul Alb” din orașul Cahul, Hârjauca (rn. Călărași), orașul Camenca, Cocieri și Holercani (rn. Dubăsari), Vadul lui Vodă, izvoarele din Varnița (rn. Anenii Noi) și Gura Căinarului (rn. Florești) supuse exploatării industriale.

Stațiuni importante cu ape minerale sunt răspândite și în celelalte regiuni ale globului, însă o concentrare mai mare se constată în statele înalt dezvoltate cu tradiții seculare în domeniu. În statele în curs de dezvoltare, majoritatea stațiunilor balneare sunt concentrate în apropierea aglomerațiilor mari urbane, a centrelor regionale și a principalelor magistrale de transport, fiind valorificate doar o mică parte din izvoarele minerale, din care multe au o însemnătate terapeutică foarte mare.

Vegetația constituie esența fiecărui peisaj și un element a cărui putere de atracție nu trebuie neglijată. Ca obiect și scop al activităților turistice se impune, în cazul turismului verde sau ecoturismului. Spațiul destinat ecoturismului este mult mai extins, mai puțin populat, iar frecvența turistică este mult mai redusă. Un alt rol al vegetației este formarea decorului turistic specific al zonei, precum pădurile de conifere întretăiate de piste de schi sau palmierii în preajma plajelor intertropicale. Totodată, vegetația densă poate fi și un obstacol în calea anumitor activități turistice, împiedică circulația turistică sau favorizează diverse pericole naturale (animale răpitoare sălbatice, șerpi sau scorpioni, maladiile epidemiologice), ceea ce reprezintă un factor primordial pentru dezvoltarea turismului în regiunile pădurilor tropicale umede. De asemenea, vegetația naturală nu generează doar rareori produse turistice propriu-zise, care sunt greu accesibile (pădurile tropicale) ori neatractive (stepa, tufărișurile). Cu toate acestea, nu poate fi negat rolul grădinilor publice sau botanice, parcurilor naționale și altor categorii de arii naturale protejate pentru promovarea ecoturismului. Vegetația cultivată poate prezenta același interes, dacă amenajările agrare creează peisaje bine personalizate. Astfel, tot mai mulți turiști devin adepți ai agroturismului.

Dintre toate elementele componente ale vegetației, pădurilor le revine cel mai important rol în vederea recreării, datorită acțiunii imediate și continue pe care acestea o exercită asupra organismului uman. Pădurea ecuatorială din Amazonia, Africa sau Indonezia, în ciuda bogăției în specii și a etajării pe mai multe niveluri, constituie o atracție doar pentru cei care se încumetă să înfrunte climatul excesiv de umed și cald și riscurile inerente ale junglei. Asemenea particularități relevă și pădurea tropicală umedă din America Centrală, Filipine, Indochina, nord-estul Australiei. Pădurile musonice din vestul Indiei și Asia de Est sunt mai puțin ostile accesului uman. Sunt bine cunoscute asociațiile regiunii biogeografice chino-japoneză, unde speciile tropicale și subtropicale se întrepătrund cu cele temperate. În zona temperată pădurea se distinge prin două asociații dominante – foioasele și coniferele. Foioasele favorizează drumețiile lungi, rășinoasele (coniferele) oferă un grad ridicat de ozonificare a aerului. Pe lângă asociațiile forestiere zonale, de mare extensiune, o funcție turistică valoroasă realizează pădurile din oaze, parcuri, de-a lungul râurilor (pădurile-galerii), ale căilor de acces sau litorale, care au suprafețe mai restrânse. Prezintă importanță în vederea recreării și spațiile verzi din interiorul orașelor.

Fauna, asociată vegetației, constituie obiectul atracției turistice, precum rezervațiile cinegetice din savanele africane etc. Importanța faunei pentru turism a determinat multiplicarea rezervațiilor faunistice cu acces reglementat pentru vânătoare. Astfel, au fost create fonduri de vânătoare și de pescuit, care pot alimenta fluxurile turistice din regiunile mai izolate sau lipsite de alte resurse turistice. Nu putem neglija și aspectul dezagreabil, pe care unele elemente faunistice le generează, cum este cazul țânțarilor, muștelor, gândacilor, șerpilor sau scorpionilor.

Implicarea faunei în turism este directă în cazul anumitor forme de practicare a acestuia, dintre care cele mai răspândite sunt pescuitul și vânatul. *Turismul cinegetic* este practicat de o anumită categorie de participanți, având obiectiv principal al recreării vânătoarea animalelor mari sau a celor cu blănuri prețioase. Această formă de petrecere a timpului liber era mai răspândită în Antichitate și Evul Mediu în familiile regale și feudale. Una dintre motivațiile principale ale vânatului o reprezintă trofee, iar speciile de animale vizate diferă de la o regiune la alta. Odată cu afirmarea turismului de masă sunt foarte solicitate circuitele turistice cinegetice (safari) dezvoltate, cu precădere, în coloniile africane și în Australia. Ulterior, formele inițiale de pescuit și vânat, soldate cu captarea și extragerea din habitat a exemplarelor faunistice piscicole și

cinegetice, cu diminuarea efectivului numeric al speciilor respective și cu degradarea peisajelor naturale, sunt înlocuite cu forme mai prietenoase mediului: pescuitul și vânătoarea sportivă, însoțită de așa-numitul photosafari (vânătoarea cu aparatul de fotografiat). *Pescuitul sportiv* se desfășoară, de regulă, de-a lungul râurilor și lacurilor. De obicei, sunt vizate specii, a căror valoare alimentară este mai ridicată. În ultimul timp, resursele faunistice sunt folosite, cu precădere, pentru dezvoltarea ecoturismului, iar importanța piscicolă și cinegetică este înlocuită cu cea ecologică și științifică. O mare însemnătate o au speciile rare și peisajele cu un aspect estetic frumos și inedit. Obiectele faunistice și floristice nu sunt scoase din habitatul lor natural, ci doar fotografiate. O însemnătate turistică aparte o prezintă și fauna domestică, care poate fi integrată perfect în cadrul agroturismului. Deosebit de solicitate sunt plimbările cu cai, elefanți, cămile sau lame, vizitarea agrofermelor cu specii exotice, precum struții, fazanii, pelicanii sau păunii. De asemenea, turiștii manifestă un mare interes față de activitățile tradiționale de creștere a animalelor în areale izolate.

2.3. Resursele turistice antropice

Resursele turistice antropice reprezintă totalitatea atracțiilor turistice create de om. În mod obișnuit, acțiunea de atracție exercitată de obiectivele turistice antropice nu se manifestă singură, ci în strânsă legătură cu potențialul turistic natural. Principalele însușiri ale obiectivelor turistice de proveniență antropică sunt: *vechimea*, *unicitatea*, *ineditul*, *dimensiunea* și *funcționalitatea*.

Vechimea devine, adesea, o sursă de mare interes pentru vizitatori. Ea pune în mișcare stimulenți psihologici, al căror efect este cu atât mai mare, cu cât masa de turiști este mai bine informată. Efectul atractiv al vechimii se diminuează odată cu apropierea de vremurile noastre.

Unicitatea obiectelor, edificiilor sau a activităților umane reprezintă, de asemenea, o sursă notabilă de atractivitate. Exemple de unicate mondiale sunt Turnul din Pisa prin înclinarea sa; forma de avion a capitalei braziliene sau a cuibului de pasăre a stadionului olimpic din Beijing; defilarea gărzii engleze; locurile legate de viața și moartea Mântuitorului Iisus sau a Profetului Mohamed.

Ineditul reprezintă o însușire a obiectivelor turistice antropice care reliefează ceva construit mai durabil și mai impozant. Catedrala din Chartres este celebră prin asocierea celor două turnuri, diferite ca arhitectură și înălțime; Castelul Chenonceaux – prin situarea sa deasupra râului Cher; Domul din Milano – prin stilul arhitectonic și mulțimea statuiilor ce-i decorează exteriorul; silueta Turnului Eiffel din Paris, grandoarea celor 12 turnuri ale catedralei Sagrada Familia din Barcelona; vitraliile catedralei Notre Dame de Paris.

Dimensiunea este un atribut accesibil, ușor de evaluat sub aspect atractiv. La fel ca și elementele cadrului natural, și în acest caz, întâlnim extreme dimensionale maxime sau minime. Pentagonul din Washington și Casa Poporului din București reprezintă cele mai mari clădiri administrative. Versailles rămâne cel mai impozant castel francez. Centrele de oficii și hoteliere, precum Burj Khalifa din Dubai – cea mai înaltă clădire din lume (828 m), Turnul cu Ceas (Abraj Al-Bait) din Mecca, turnurile de televiziune din Tokyo, Guangzhou, Toronto și Moscova, depășesc 500 m înălțime. De asemenea, o mare putere de atracție posedă dimensiunile piramidelor din Egipt sau Mexic, templelor și statuiilor budiste, catedralelor și clopotnițelor, moscheilor și minaretelor.

Funcționalitatea. Funcțiile anterioare sau actuale speciale ale anumitor edificii redau atractivitatea acestor obiective incluse frecvent în circuitele turistice. De exemplu, Bastilia din Paris sau fortăreața Petru și Pavel din Sankt-Petersburg, mausoleele și sanctuarele, cetățile, Marele Zid Chinezesc, sediul UNESCO din Paris sau ONU din New York, palatele prezidențiale sau imperiale, parlamentele și primăriile, sediile băncilor centrale și ale marilor societăți transnaționale, băile cu ape termale și saline, centrele de expoziții și distracții, campusurile universitare, centrele spațiale.

Obiectivele turistice antropice cuprind două categorii de elemente: 1) edificii și elemente de atracție turistică; 2) activități umane cu funcții turistice.

Edificii și elemente de atracție turistică

1. Edificii, cu funcția principală de apărare. Cuprind o gamă variată de construcții din mileniile și secolele trecute, cu precădere, în regiunile de afirmare a marilor civilizații. Din această grupă de obiective, pot fi menționate: castele, forturile, cetățile, castelele, fortificațiile.

Castele romane sunt răspândite în tot spațiul fostului Imperiu Roman, din Bretania și până în Asia Mică, din Germania și până în nordul Africii. Acestea reprezintă tabere militare necesare pentru întărirea hotarelor Imperiului. După retragerea romanilor, majoritatea acestor obiective au fost complet sau parțial distruse de către popoarele autohtone cucerite și de popoarele barbare năvălitoare. Aproape în întregime, s-a păstrat castrul roman de la York, Anglia Centrală. După cucerirea Daciei, majoritatea castrelor erau amplasate în jurul centrelor urbane construite de romani în Dacia și Moesia Inferioară (Dobrogea și Moldova de Jos). Cel mai mare castru a fost construit în capitala Daciei romane, la Appulum (Alba Iulia) și distrus aproape în întregime în perioada medievală și modernă. Rămășițe ale castrelor s-au păstrat la Porolissum, Micia (în apropierea Devei), Potaissa (Turda), Românași, Gherla, Poiana (Moldova de Jos), care pot fi incluse în circuite turistice. De asemenea, ruine ale castrelor romane se pot vedea pe coasta adriatică a Croației, în Bulgaria, Asia Mică, în Orientul Apropiat și Mijlociu, Spania, Franța, Germania și Ungaria.

Forturile au avut un rol asemănător castrelor, dar într-o perioadă istorică mai recentă. Ele sunt specifice continentului nord-american, unde pătrunderea spre interiorul uscatului s-a sprijinit, strategic și logistic, pe astfel de fortificații. Sunt frecvente în America de Nord și Centrală și se regăsesc în toponimica localităților regiunilor respective.

Castelele sunt locuințe fortificate și ridicate de seniorii feudali, răspândite de la țărmurile atlantice până la cele pacifice. Ele sunt construite în interiorul moșiei lor, în locuri de vânătoare, în mijlocul unor domenii întinse, în parcuri sau grădini. În perioada contemporană, funcțiile de apărare, administrative și rezidențiale ale castelelor sunt preluate aproape integral de funcția turistică. O valoare turistică deosebită posedă castelele din Valea Loirei înșirate între Angers și Burges (Chambord, Chenonceaux, Amboise, Chevreton, Blois, Angers); castelele din munții Alpi – Neuschwanstein și Burg Eltz (Germania), Hallstadt, Festung Hohensalzburg și Hochosterwitz (Austria), Monte, Roncolo și Tirol (Italia), Chateau de Chillon (Elveția); castelele Dover, Edinburgh, Rochester, Windsor (Anglia); Alhambra de Granada, Coca și Alcazar de Segovia (Spania), Malbork și Wawel (Polonia), Kalmar (Suedia), Muiderslot (Olanda), Gravensteen (Belgia), Vianden (Luxemburg), Trocay (Lituania), castelele regale din Praga și Visegrad, Rumelia Hissar (Turcia) și Himeji (Japonia). În România, cele mai vizitate castele sunt Peleş și Bran. Unul din cele mai frumoase castele, care s-a păstrat foarte bine până în prezent, este *Krak des Chevaliers* din Siria, construit și folosit de cruciați în secolele XI-XIII.

Cetățile ocupă un loc de frunte în lista obiectivelor turistice. Sunt renumite cetățile grecești înființate în perioada marilor colonizări pe țărmurile Mării Mediterane și Mării Negre (Gela, Micene, Tomis, Calatis, Troia, Hersones) ale căror ruine au fost descoperite. Ruinele cetății Troia ne amintește despre trecutul glorios al acestui oraș și luptele memorabile pentru cucerirea acestuia, precum și de Iliada – una din capodoperele poeziei universale înveșnicită de geniul lui Homer.

Cetățile asigurau funcția de apărare a statelor antice și medievale și a conducătorilor acestora, fiind construite în preajma orașelor de reședință (capitalelor) sau în locurile cu o poziție strategică deosebită și mai puțin accesibile. În afară de spațiul elenistic, cetățile au fost răspândite în regatele Mesopotamiei, în special în *Babilon*, în Persia, Armenia, Siria (*Ras Samara* de peste 7000 de ani), Fenicia, Egipt, Cartagina, iar în statele europene: Roma (cetatea eternă), Galia, Bretania, Hispania. O largă răspândire au și cetățile medievale, care apărau nu doar reședințele regale, dar și multe centre regionale administrative, manufacturiere sau comerciale. În perioada

medievală, sunt construite complexe de fortificații gigantice, care au stat la baza formării și consolidării statelor centralizate precum fortărețele de la Kiev (sec. XI), Moscova (Kremlinul) și Sankt Petresburg (Petru și Pavel), Viena, Budapesta, San Marino, Cracovia, Istanbul, Cairo, Lisabona, Veneția, Napoli, Luca, Siena, Genova, precum și în avanposturile coloniale europene din America și Asia.

Perioada glorioasă de dezvoltare a Daciei și-a lăsat amprenta, în mod special, prin rămășițele cetăților dacice, majoritatea cărora sunt concentrate în partea de vest, mai aproape de capitala Sarmisegetuza, dar se pot întâlni și la periferia țării, inclusiv pe teritoriul dintre Prut și Nistru. Mult mai atractive sunt cetățile medievale construite de Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu, Mihai Viteazul, Vlad Țepeș și alți conducători străluciți ai Principatelor Române. Printre acestea, menționăm cetățile Suceava, Neamț, Soroca, Hotin, Cetatea Albă, Izmail, Chilia, Tighina, Orhei, Deva, Făgăraș, Sighișoara, Baia, Craiova, Brașov, Sibiu, Sebeș, Târgoviște.

Fortificațiile, ca și cetățile, îmbracă forme diverse de la o epocă și regiune la alta. În această grupă, se includ zidurile și turnurile, în măsura în care ele nu sunt părți constructive ale unor ansambluri arhitectonice (cetăți, castele). Cel mai important obiectiv din această categorie este Marele Zid Chinezesc, cu o lungime de peste 6 000 km, singura construcție de pe Pământ care poate fi văzută de pe Lună. Acesta rămâne a fi cea mai grandioasă realizare antropică de la începuturile omenirii până astăzi și constituie unul dintre obiectivele turistice fără vizitarea căruia orice excursie în China nu și-ar îndeplini misiunea. *Turnurile* au funcția principală de a consolida zidurile orașelor cetăților și castelelor, a punctelor de monitorizare și coordonare a apărării edificiilor respective. Denumirea unor turnuri relevă ocupațiile tradiționale ale orașelor (de ex., la Sighișoara), anumite personaje haioase (de ex., Margareta cea Grasă din Talinn, Turnul Păgânilor din Viena), numele unor membri ai familiilor regale sau feudale din țară sau regiune, numele unor conducători de oști sau de apărători iscusiți etc. O parte din turnuri au și alte funcții decât cele de apărare, precum turnurile de apă, turnurile de vânătoare, iar, mai recent, turnurile de belvedere și cele de radio-televiziune. Obiective unice reprezintă Turnul Vânătorilor de la zidurile Akropolei din Atena, Turnul Campanella din piața San Marco, Veneția și Turnul din Pisa, turnurile „zicurat” din Irak etc.

Printre alte categorii de fortificații cu însemnătate turistică putem evidenția *șanțurile și canalele*, care înconjoară obiectele de apărare (orașe, cetăți, castele, palate imperiale și regale), *valurile de pământ*. Spre exemplu, Valurile lui Traian construite pentru a opri năvălirile barbare către provinciile romane Moesia și Dacia, Valul lui Hadrian din Anglia de Nord.

2. Edificii religioase. Din grupa edificiilor cu funcție religioasă fac parte *templele, piramidele, bisericile, catedralele, mănăstirile, mausoleele și cimitirele*. În Valea Nilului sunt renumite marile temple de la Karnak (unde se află cea mai extinsă suprafață cu caracter religios din lume), Luxor, Teba, Napata. În Grecia, ruinele lor împânzesc tot spațiul țării. Astfel, la Delphi mai pot fi admirate incinta și coloanele templului lui Apollo; la Olimpia, templul lui Zeus – una dintre cele șapte minuni ale lumii, templul zeiței Nike și Erechteionul, dedicat lui Poseidon.

În lumea budistă, se remarcă templele din Mudhera, Kanarak și Mysore (India), Kelanya Vicar (Sri Lanca), din Kamakura și Tokyo, Nara și Kyoto (Japonia), templele din Shenyang, Beijing, Nanjing, Datong, Luoyang, Chengdu (China), Templul Thra Pathom (Thailanda), Angkor (Cambodgia), templul Borobudur din insula Java (Indonezia) etc. Cele mai vizitate temple hinduse sunt situate la Benares (Varanasi), Rathayatra Puri, Canpur, Valea Beas, Bhubaueswar în India, Templele Sri Marianman din Malaysia, Singapore, Indonezia, Bangladesh și Londra.

În ultimul timp, o valoare turistică și științifică majoră au căpătat-o templele și piramidele aztece din apropierea capitalei mexicane, templele mayașe din sudul Mexicului, Honduras și Salvador, templele preincașe din Peru (Machu Picchu, Cuzco) și din zona lacului Titicaca.

Edificii religioase creștine. Cele mai valoroase edificii religioase creștine sunt mănăstirile, catedralele, bisericile, clopotnițele, Mormântul Mântuitorului (fig. A13.4), sanctuarele sfinților creștini, sediile patriarhiilor, mitropoliilor, episcopiiilor, abațiilor și eparhiilor.

Mănăstirile reprezintă ansambluri arhitectonice de cult, care exercită, pe lângă funcția religioasă și pe cea de habitate specifice, fiind și producătoare de bunuri și atracții turistice. Sunt răspândite în întreaga Europă, precum și în Orientul Apropiat și Mijlociu, unde s-au mai păstrat comunități creștine compacte. Cele mai multe mănăstiri au fost construite în zona de influență bizantină (grecească) și de dominare a credinței ortodoxe – Balcani, Europa de Est și Caucaz (Georgia și Armenia), Mediterana de Est, aflate în perioada medievală sub dominație otomană și arabă. Astfel, mănăstirile au fost în avangarda rezistenței antiotomane și principalele oaze de păstrare și promovare a credinței creștine și a valorilor naționale. Mănăstirile aproape lipsesc în statele creștine protestante din Europa, precum și în statele Oceaniei, Americii, Africii Centrale și de Sud, care au adoptat creștinismul odată cu colonizarea europeană. De o mare popularitate se bucură mănăstirile de la Muntele Athos, mănăstirile construite pe vârful unor stânci izolate la Meteora (Grecia), *mănăstirea Sf. Ecaterina* din peninsula Sinai – cea mai izolată și mai veche (550 d.Hr.). De asemenea, foarte vizitate sunt mănăstirea Rila (Bulgaria), mănăstirile din Bucovina și nordul Moldovei (România), Poceaev (Ucraina), Solovki (Rusia), Loreta din Paga, Pavia cu Palatul Ducal (nordul Italiei), Mont Saint Michel (la țărmul atlantic al Franței), Xochimilco (Mexic). Deosebit de populare sunt și mănăstirile budiste din China, Tibet, Coreea și Japonia. În Republica Moldova, mănăstirile sunt principalele destinații turistice din afara capitalei.

Bisericile sunt cele mai răspândite edificii religioase, întâlnindu-se aproape în fiecare localitate creștină. Ele atrag numeroși vizitatori prin grandoare, stilul arhitectonic, decorațiile interioare și exterioare, încadrarea în peisajul local, valoarea istorico-culturală și forța spirituală. Bisericile au o răspândire mai mare în orașele mici și în sate, precum și în orașele mai mari din Europa de Nord, acolo unde atât elita, cât și mulțimea nu sunt obsedați de boala luxului și a grandomaniei, iar banii adunați sunt folosiți, cu prioritate, pentru dezvoltarea manufacturii și comerțului, sporirea bunăstării sociale. Dintre bisericile celebre menționăm Sainte Chapelle din Paris, San Ambrogio din Milano, Notre Dame de Victoire din Quebec, San Francisco din Quito și Caracas, *Biserica Revoluționară* (în formă de scoică) din Bello Horizonte (Brazilia). De asemenea, sunt foarte apreciate bisericile din lemn, în special cele din Maramureș, bisericile înălțate de domnitori vestiți în cinstea victoriilor în luptele antiotomane și de independență.

Catedralele sunt edificii religioase, în care grandoearea și complexitatea arhitecturii prezintă elemente de atractivitate turistică deosebită. Similar palatelor și altor edificii grandioase și luxoase, catedralele sunt mai răspândite în centrele urbane ale lumii catolice (Europa de Sud și Centrală, America Latină). În spațiul confesional ortodox și în cel protestant (Europa de Nord și America de Nord), catedralele se găsesc, de obicei, în orașele mai mari (Moscova, Sankt-Petersburg, Kiev, Sofia, Chișinău, Amsterdam; New York, New Orleans ș.a.). Pe lângă edificii religioase, catedralele reprezintă obiective principale de demonstrare a luxului, grandomaniei și a puterii autoritare a Bisericii. Totodată, o bună parte din catedrale constituie bijuterii arhitectonice și adăpostesc relicve religioase și vestigii istorice prețioase, ceea ce le transformă în atracții turistice majore. Foarte valoroase sunt catedralele Sfânta Sofia din Constantinopol (Istanbul), construită încă în anul 537, San Marco din Veneția, San Pietro din Vatican, San Vitale din Ravena, San Nicolas din Bari, Catedralele Metropolitane etc. Catedrale importante cu atractivitate turistică mare și influențe romanice sunt în Germania (Mainz, Worms), Franța (Angoulême, Clouney), Spania (Santiago de Compostela, cu mormântul Sf. Iacob), Polonia (Cracovia), Croația (Dubrovnik) etc. Cele mai apreciate catedrale în stil baroc se află în Spania (Salamanca, Madrid), Italia (San Pietro din Roma), Germania, Austria, Rusia. Mai numeroase și mai variate sunt catedralele ridicate în stilul gotic. Dintre acestea pot fi menționate: catedralele franceze – Notre Dame de Paris (construită în anii 1163-1345), Chartes (sec. XII-XIII), Reims, Amiens; engleze – Westminster, Canterbury și York (copie fidelă a catedralei Notre Dame de Paris); germane –

Köln, Ulm, Freiburg; Sf. Victor din Praga; spaniole – Burgos (vechea capitală a Castiliei), Leon (La Pulcra Leonina), Sevilla, cu mormântul lui Cristofor Columb; italiene – la Milano, Siena, Orvieto.

În răsăritul Europei, se înalță o serie de catedrale care aparțin artei și culturii slave, de multe ori cu influențe apusene sau orientale. Catedrale monumentale sunt la Kiev (Sfânta Sofia), Velikii Novgorod, Vladimir, Suzdali, Moscova (Vasilii Blajenâi, Uspenskii), Sankt-Petersburg (Sf. Isaak, Kazani), Sofia (Sf. Sofia) etc. La **Ecimiadzin**, Armenia se poate admira cea mai veche catedrală din lume, construită în anul 301 d.Hr. Colonizatorii spanioli și portughezi au înlocuit o serie de temple aztece și incașe din America Latină cu catedrale și biserici mari. Foarte somptuoase sunt **Catedrale Metropolitane** din Brasilia (o inflorescență de arcuri uriașe cu petalele desfăcute), Ciudad de Mexico, Buenos Aires, Guatemala, Caracas, catedrala de sare din *Zipaqueira*, Columbia.

În lumea islamică, cele mai importante edificii religioase sunt **moscheile, minaretele și medresele**. Cele mai renumite moschei sunt: Moscheea Profetului de la Medina și Kaaba din Mecca, Marea Moschee din Haidarabad (India), Kedan (Malaysia), Kairouan (Tunisia) și Dakar (Senegal), Moscheea Albastră din Istanbul, Moscheea Perlelor din Delhi (India), Bibi-Hanâm din Samarkand și Kalian din Buhara (Uzbekistan), Ibn Tulun, Muhamed Ali și Al Azhar din Cairo, Moscheea Șahului din Isfahan și Moscheea Sepahsalar cu 8 minarete din Teheran (Iran), Abu Duluf (Irak), Moscheea Omeiazilor (sec. VIII) și Suleiman cel Mare (Siria), Moscheea Al Qardoine din Fes (Maroc). Minaretele sunt construite în jurul moscheilor, iar uneori și a mausoleelor islamice (de ex., la mausoleul Taj Mahal), sub formă de turnuri înguste, cu o înălțime de câteva zeci de metri. Sunt asemănătoare cu clopotnițele din preajma mănăstirilor creștine, însă clopotele sunt înlocuite cu un imam (preot musulman), care citește cu voce muzicală și pe un ton înalt diverse versete din Coran. De o mare popularitate se bucură minaretul Cutub Minor (1220) – una din cele 7 minuni ale lumii din Delhi, Kalian din Buhara (Uzbekistan) și minaretul Marii Moschei din Sevilla. Medresele sunt școli islamice de pe lângă moschei, universități islamice sau alte centre de studii islamice.

Mausoleele, care au devenit expresia unei arte de sorginte funerară, constituie obiective turistice de atractivitate turistică importantă. Mai renumite sunt mausoleele din Grecia Antică, India (Taj Mahal din Agra), China, Coreea (Phenian), Rusia (mausoleul din Kremlin al lui V.I. Lenin), Japonia (mausoleele shogunilor din Nikko și Edo), mausoleul Gur-Emir cu mormântul lui Tamerlan din Samarkand (Uzbekistan), mausoleele din Sofia, Paris etc.

Piramidele au aceeași funcție ca și mausoleele, dar se impun prin masivitate, rigoare și grandoare. Ele sunt concentrate în Valea Nilului (piramidele Kheops, Khefren și Mekerinos (fig. A13.3) și în America Latină, inclusiv piramidele aztece de la Teotihuacan (Mexico) de la Tulun și Chichen Itza, incașe – Acopona și Piramida Lunii de la Tihuanaco, pe malul lacului Titicaca.

3. Edificii cu funcții rezidențial-administrative și politice. Din această categorie fac parte sediile (palatele) imperiale, regale, prezidențiale, parlamentare și guvernamentale, sediile primăriilor și prefecturilor, puterii judecătorești centrale (Palatele de Justiție) sau regionale, precum și centrele de reședință a persoanelor cu origini aristocrate (prinți și cneji moștenitori), persoanele mai bogate etc. În statele înalt dezvoltate, palatele cu valoare istorică (imperiale, regale, feudale) și care posedă colecții bogate de artă, catedrale, colecții de arme și diamante, sunt transformate integral sau parțial în muzee și deschise pentru vizitare. Spre exemplu, palatele imperiale din Beijing (Orașul Interzis) și Tokio, Berlin (Charlottenburg), Viena (Schonbrunn), Sankt-Petersburg (Petrodvoreț și Ermitaj), Moscova (Kremlin), Londra (Buckingham), palatele regale din Versailles, Madrid, Oslo sau Amsterdam, palatele nobililor din Florența și Venetia, din Europa Centrală și de Est, palatele sultanilor din Istanbul, hanilor din Bahcisaray, șahilor persani (Golestan, Nadir, Abasid ș.a.), emirilor, califilor și șeicilor arabi. De asemenea, pentru vizitare sunt admise și o bună parte din palatele administrativ-politice în funcțiune, precum Parlamentul din Berlin, cu celebra cupolă, Palatul Cotroceni sau al Parlamentului (Casa Poporului) din

București, Parlamentele din Budapesta, Ottawa, Brasília, Casa Albă și Pentagonul din Washington, statelor din America Latină etc.

Din categoria edificiilor de însemnătate politică, istorică și arhitectonică fac parte *complexele memoriale, arcurile de triumf, coloanele, obeliscurile*, dar s-ar putea înscrie și piramidele. Particularitatea comună a acestor edificii constă nu atât în dimensiunile lor sau în stilul arhitectonic aplicat, ci în mesajul politic și geopolitic redat. Ele sunt menite să demonstreze supremația statelor biruitoare și a conducătorilor lor și să întărească dominația asupra propriilor popoare și a celor învinse. De asemenea, aceste edificii păstrează și împrăștează memoria istorică despre perioadele dificile (războaie, subjugare colonială, despotism etc.), prin care au trecut popoarele lumii.

Complexurile memoriale fastuoase se găsesc în majoritatea capitalelor statelor lumii, dar se remarcă statele cu putere politică mai autoritară, în special fostele sau actualele state socialiste (China, Coreea de Nord, Vietnam și Cuba), fostele metropole coloniale și centre imperiale (Londra, Viena, Berlin, Madrid, Barcelona, Amsterdam, Paris), statele care au raportat victorii militare glorioase (Rusia, SUA, Franța, Turcia, India), statele care au avut în istoria recentă regimuri totalitare (Grecia, Spania, Italia, Irak), America Latină și statele arabe cu regimuri autoritare (Siria, Egipt, Libia, monarhiile din zona Golfului Persic) sau care întrunesc mai multe din particularitățile menționate. Deosebit de fastuoase sunt complexele Altarul Patriei din Roma, Waterloo din Belgia, Poklonnaia Gora din Moscova și Mamaev Kurgan din Volgograd (cel mai mare complex memorial din lume închinat celui de-al doilea război mondial), cu sculptura imensă „Patria mamă ne cheamă”/„Родина-мать зовёт” (înălțimea de 87 m), complexul memorial de la Pearl Harbor, Hawai, parcul „Clopotul Păcii” din Hiroshima, Japonia, Treptow Park din Berlin, „Patria mamă” din Kiev, complexul memorial din Parcul Atocha, Madrid, „Eternitate” din Chișinău, complexele memoriale dedicate președinților americani A. Lincoln, T. Jefferson, G. Washington, T. Roosevelt și J. Kennedy, președintelui francez Charles de Gaulle, reginelor britanice (Victoria, Elisabeta, Maria), împăraților romani, austrieci, germani, francezi (Napoleon), ruși, chinezi, japonezi, sultanilor otomani, emirilor și șeihilor arabi, ducelui Italiei (B. Mussolini), președinților greci și latino-americani, foștilor lideri ai partidelor comuniste (V. I. Lenin – statele ex. URSS, Mao – în China, Ho Și Min (în Vietnam), Kim Ir Sen (în Coreea de Nord), celor mai străluciți luptători pentru independență și drepturile populației autohtone (Jawaharlal Nehru și Mahatma Gandhi în India, Nelson Mandela în Republica Africa de Sud) sau fondatorii statelor latino-americane.

Arcurile de triumf reprezintă edificii fastuoase, care sunt construite, de obicei, cu ocazia victoriilor strălucite obținute pe câmpurile de luptă, distrugerii rivalilor politici și geopolitici sau cu ocazia unor sărbători naționale grandioase. Tradiția înălțării unor astfel de edificii a fost pusă de împăratul roman Titus în anul 81 d.Hr. și este dedicat cuceririi și prăzii Templului Ierusalimului. Arcul lui Titus este mai simplu, având o singură deschidere. Faimoase sunt basoreliefurile din interiorul arcului, reprezentând prada de război capturată din Ierusalim, după distrugerea Templului. Este localizat la intrarea în Forul Imperial Roman dinspre Altarul Patriei. În Forul Roman domină Arcul lui Septimius Severus, construit în 203 d.Hr., dedicat copiilor săi, Caracalla și Geta. Cel mai vestit și mai păstrat arc de triumf roman din lume este Arcul lui Constantin, care se află la intrarea în Forul Imperial Roman dinspre Coliseum. Arcul are trei deschideri și a fost inaugurat în anul 315 d.Hr. pentru a glorifica victoria împăratului împotriva rivalului său Maxentian. În afara Romei, o valoare turistică majoră posedă Arcul din Napoli, Arcurile lui Hadrian din Atena și Asia Mică (Turcia), Arcurile lui Traian de la Porțile de Fier (România) sau Tingad (Algeria) ș.a.

Tradiția arcurilor de triumf a fost preluată în perioada modernă de majoritatea conducătorilor statelor lumii, îndeosebi în statele mai mari și cu conducători mai autoritari. După Marile Descoperiri Geografice, metropolele coloniale inițiază construcția diverselor edificii glorificatoare în centrele de reședință a regilor (împăraților) și a guvernatorilor coloniilor. Ca urmare, astfel de

edificii le putem găsi la Londra, Buenos Aires, Ciudad de Mexico, Madrid, Paris, Viena, Berlin. La începutul secolului al XVIII-lea, Țarul Rus – Petru cel Mare, după marea victorie de la Poltava asupra armatei suedeze, impune construcția acestor edificii în Moscova și în noua capitală Sankt Petersburg. Tradiția respectivă este preluată, la începutul secolului al XIX-lea, de împăratul francez Napoleon Bonaparte. Din cauza înfrângerii suportate de armata imperială franceză și a sfârșitului său tragic, Napoleon n-a reușit să-și vadă visul împlinit, iar construcția Arcului a fost amânată. După venirea la putere a Burbognilor, construcția a fost reluată și finisată în anul 1836. *Arcul de Triumf din Phenyang* este cel mai înalt din lume, având 60 m înălțime și 50 m lățime. O valoare turistică deosebită o prezintă arcurile de triumf din Madrid, Barcelona, Lisabona, Sankt-Peterburg, București, Viena, Porțile Brandenburg din Berlin, Poarta Indiei din Mumbai (Bombay) sau Delhi.

Obeliscurile reprezintă o creație inconfundabilă a arhitecturii și sculpturii Egiptului Antic. Acestea erau închinat Zeului Soarelui (Ra), semnificau legătura Cerului cu Pământul și aminteau de catastrofele naturale fatale (meteoriți, fulgere distrugătoare), care s-au produs anterior. Aceste bijuterii arhitectonice au fost considerate trofee, fiind plasate în fața unor temple străine, a unor mausolee, sau pe *spina* unor circuri. Primele două obeliscuri, inclusiv *Obeliscul Negru*, au fost scoase din fosta capitală Teba, în secolul al VII-lea î.Hr., de către regele asirian Asurbanipal pentru a-și împodobi capitala Ninive, după o expediție victorioasă în Egipt. Dar cele mai multe au traversat Mediterana, pe timpul stăpânirii romane, pentru a înfrumuseța capitala imperială și alte orașe italice. Ulterior, unele obeliscuri au fost donate cuceritorilor otomani și englezi, vândute masonilor și colecționarilor particulari. Din cauza semnificației lor mistice, a concentrației extraterestre de energie și putere, obeliscurile au fost și unele din motivele de bază ale campaniilor militare în Egipt ale lui Napoleon și Hitler, care venerau puterea magică a acestor obiecte. În afara locului de origine, obeliscurile și-au schimbat semnificația spirituală inițială, fiind transformate, de regulă, în obiecte de glorie și supremație geopolitică, alături de arcurile de triumf sau coloane.

Cele mai multe obeliscuri egiptene (15) se pot vedea la Roma, inclusiv Obeliscul de la **Vatican**, cu înălțimea de 40 m și singurul, care nu a fost răsturnat și s-a păstrat intact; Obeliscul de la **Latran** – cel mai mare; Obeliscul din Piazza del Popolo; Obeliscul de la Pantheon. De asemenea, obeliscuri egiptene se mai pot întâlni și la Constantinopol/Istanbul și în alte centre ale dominației romane și bizantine și chiar la Mecca – capitala mondială a islamului. În timpul campaniei militare italiene în Etiopia (1933), la Roma a fost adus obeliscul **Axum** – patrimoniu UNESCO, care a fost întors recent Etiopiei. Obeliscuri egiptene faimoase se află la Paris (lângă Piața Vandôme și Concorde), Londra, Washington (în fața Casei Albe, cu înălțimea de 169 m), New York (în Parcul Central), Sankt-Petersburg, Berlin, Viena, Quito, obeliscurile masonilor din orașele S.U.A. În fosta U.R.S.S., se remarcă obeliscurile închinat ostașilor eliberatori și victoriei asupra fascismului.

Coloanele sunt concepute inițial ca obiecte glorificatoare în tradiția arhitectonică indiană, având în inscripții motive religioase budiste și hinduse (brahmane). Sunt cunoscute coloanele edificate pe timpul împăratului Ashoka (sec. III î.Hr.). De asemenea, cea mai valoroasă coloană, care s-a păstrat până în prezent, este Coloana de Fier din capitala actuală a Indiei – una din cele 7 minuni ale lumii confecționată din fier pur (99,97%). Din perioada antică cea mai valoroasă este Columna lui Traian, construită, în anul 113 d.Hr., în cinstea victoriei strălucite asupra Daciei. A fost proiectată de celebrul arhitect Appolodor din Damasc, autorul podului roman peste Dunăre la Porțile de Fier. Pe pereții columnei sunt redată, cu lux de amănunte, scene din luptele înverșunate cu oștirile dacice, iar în vârful a fost instalată statuia lui Traian, înlocuită mai târziu cu cea a Sf. Petru. Coloana împăratului Marcus Aurelius are ca model columna predecesorului său, iar pe pereții sunt redată luptele cu germanii și sarmații. Statuia din vârful coloanei a fost înlocuită cu cea a Sf. Pavel.

O valoare turistică deosebită prezintă Coloana Țarului Alexandru (Александровская колонна) din Sankt Petersburg (înălțimea de 25,6 m), formată dintr-un bloc de marmură monolit,

care nu este fixat suplimentar. Este dedicată țarului Alexandru I, care a condus armata rusă în războiul victorios împotriva lui Napoleon. Merită vizitate coloana amiralului Nelson din Londra, Coloana de la Waterloo, Belgia, Coloana Parlamentului din Ottawa, Canada. În Irak, se pot vedea coloane și turnuri spiralate, numite *zicurat*, care datează de pe vremea regilor babilonieni.

4. Edificiile cu funcții economice și rezidențiale. În această categorie, pot fi incluse construcțiile care se evidențiază prin dimensiunile, unicitatea și locul lor în peisajul local, inclusiv *zgârie-norii*, *centrele de expoziții și comerț*, *turnurile de televiziune*, *turnurile de apă*, *hotelurile grandioase*, *podurile și viaductele*, *barajele și tunelurile*, *metroul* etc. În cadrul *zgârie-norilor*, se evidențiază sediile marilor societăți transnaționale industriale sau financiar-bancare, din domeniul comunicațiilor și tehnologiilor de vârf, centrele comerciale și expoziționale, centrele hoteliere sau cu funcții complexe. Cele mai înalte clădiri din lume sunt (tabelele A2.7 și A2.8): Burj Khalifa din Dubai (828 m) cu 163 de etaje, Turnul cu Ceas (Abraj Al-Bait) din Mecca (601 m), Taipei 101 (509 m) din Taiwan, Centrul Financiar (492 m) și Centrul Comercial (484 m) din Hong Kong, turnurile gemene Petronas (452 m), Willis Tower din Chicago (442 m) și 108 etaje, Kingkey din Shenzen (China), Empire State Building din New York, cu 381 m (locul 19). În ultimii ani, majoritatea absolută a celor mai înalte clădiri din lume se construiesc în China și în Dubai.

O atractivitate turistică majoră au *centrele de expoziții*, printre care menționăm pe cele de la Londra, New York, Tokyo, Shanghai, Dubai, Singapore, Kuala-Lumpur, Bangkok, Haidarabad (India), Johannesburg (Africa de Sud), Hanovra, Hamburg, München sau Frankfurt pe Main (Germania), Paris, Marsilia (Franța), Davos, Lausanne, Zürich și Geneva (Elveția), Rotterdam, Bruges, Moscova. Deosebit de populare sunt târgurile turistice organizate în principalele centre turistice ale lumii, inclusiv în destinațiile exotice din Caraibe, Oceanul Atlantic (insulele Canare), Oceanul Indian (Maldive sau Seyshelles) sau Oceanul Pacific (Polinezia Franceză, Fiji, Vanuatu).

Centrele comerciale moderne și tradiționale reprezintă puncte importante de atracție turistică. Printre cele moderne menționăm celebrele bulevarde comerciale din Dubai, Londra, New York, Shanghai, Tokyo, Taipei, Singapore, stațiunile litorale turcești ș.a. Obiectivele comerciale tradiționale, cu valoare turistică înaltă, reprezintă piețele și bazarurile orientale. În Europa și America de Nord, precum și în zonele industrializate și modernizate din afara lor, piețele și-au pierdut din importanța comercială inițială. Frecvent, în preajma piețelor se află principalele edificii religioase, culturale sau administrative, formând un ansamblu arhitectonic și peisagistic original în partea centrală a orașelor sau a cartierelor. Totodată, aici putem găsi vânzători ambulanți și magazine cu produse pentru turiști. În statele asiatice și africane, de o mare popularitate se bucură bazarurile cu produse agricole și manufacturiere locale (mirodenii, fructe exotice, covoare, confecții, mărfuri de anticariat). Foarte populare sunt piețele tradiționale *souq* din statele arabe, Piața *Chaudi* din Delhi, bazarul *Hamidie* din Damasc, cu renumitele pânze de Damasc, bazarul *Khan el-Khalili* din Cairo, *Marele Bazar* din Tunis etc. În unele orașe, precum Istanbul, se îmbină armonios centrele comerciale moderne cu bazarurile tradiționale, ceea ce creează un colorit inedit.

Valoare turistică deosebită a *turnurilor de televiziune* este redată nu doar de dimensiunile acestora, de impunerea fastuoasă în peisajul urban, dar și de platformele de belvedere (observare) și centrele de agrement amenajate la diverse nivele ale turnurilor respective, de unde se deschide o panoramă foarte largă cu obiectivele turistice ale urbei și se căpăta un flux enorm de energie și adrenalină. Cele mai înalte și mai spectaculoase turnuri de televiziune sunt (tabelul A 2.9): Tokio Sky Tree (634 m), construcția căruia a fost finisată în martie 2011, Canton Tower (600 m) din Guangzhou, China, CN Tower din Toronto (553 m) și Turnul Ostankino (540 m) din Moscova, cu vestitul restaurant „Al Șaptelea Cer”. De asemenea, unele turnuri sunt folosite și pentru deservirea turiștilor, precum Turnul Eiffel din Paris sau Turnul din Tokio (333 m), construit în anul 1958.

Podurile atrag atenția turiștilor prin dimensiunile lor, originalitatea construcției și a peisajului ambiant, prin valoarea istorică și arhitectonică. Deosebit de apreciate sunt podurile din

Veneția, Amsterdam, Sankt-Petersburg (podurile suspendate), New York și Londra, în special **Tower Bridge**. Un interes turistic major prezintă: *podurile romane* răspândite pe întreg teritoriul fostului imperiu; *podurile incase* din funii împletite și răspândite în munții Anzi; *podurile medievale*, în special **Ponte dell Vechio** din Florența, **Rialto** din Venezia, **podul lui Carol** din Praga, **Puente Nuevo** din Ronda, Spania, **Podul lui Marco Polo** (din marmură și plutitor) și Shengyang (din lemn) din China, Khaju din Iran, podurile din orașele medievale ale Franței, Germaniei, Belgiei, Italiei, Spaniei etc. De o mare popularitate se bucură și *podurile moderne*, în special: **Golden Gate** din San Francisco; **Harbour** din Sidney; **Oresund** (fig. A10.2) dintre Suedia și Danemarca – cel mai lung pod combinat din Europa (7845 m), ce include și un tunel subacvatic; podul peste strâmtoarea Bosfor din Istanbul, **Vasco da Gama** din Lisabona; **Podul Europei** din Austria (a fost cel mai înalt pod din Europa, cu 192 m); Banpo (**Podul Fantomă**) din Coreea de Sud, care include și un havuz colateral; **Tsing Ma** din Hong Kong; Henderson Waves din Singapore – *cel mai frumos pod pietonal*; **Mackinac** – *cel mai lung pod suspendat din emisfera vestică* (8038 metri) și **Pontchartrain** (S.U.A.), care a fost, din 1969 până în 2000, cel mai lung pod din lume (38,4 km); podul suspendat **Oliveira** din São Paulo, Brazilia; **Akashi-Kaikyo**, ce unește insulele nipone Honshu și Shicocu (1991 m); podurile chineze **Weihe Zhengzhou-Xiani** – *cel mai lung pod din lume* (79,7 km) destinat traficului feroviar de pasageri (tabelul A2.4), **Qingdao Haiwan** (42,5 km), finisat în iunie 2011, **Hangzhou Bay** – *cel mai lung pod oceanic* (35,6 km) și **Donghai** – *cel mai lung pod maritim* (32,5 km); **Bang Na** din Thailanda – *cel mai lung pod rutier* (54 km); **Mahatma Gandhi Setu**, pe râul Gange – *cel mai lung pod fluvial* (5,5 km). Foarte spectaculoasă este și înălțimea podurilor moderne (tabelul A2.5). Similar lungimii, recordul absolut după înălțime îl dețin podurile construite recent în China, inclusiv **Si Du** (2009), cu 472 m, **Balinghe** (2009), cu 370 m și podurile construite peste râul Beipanjiang în 2003 (366 m) și în 2009 (330 m). De asemenea, în topul celor mai înalte poduri, se include **Royal Gorge Bridge**, cu 321 m, construit în 1929 peste râul Arizona, S.U.A., viaductele franceze **Millau**, cu 271 m și Garabit, proiectat de G. Eiffel la mijlocul secolului al XIX-lea peste râul Truyere. Deosebit de atractive sunt viaductele urbane din orașele moderne nord-americane, est-asiatice, vest-europene și din zona Golfului Persic, podurile basculante ca Tower Bridge din Londra, podurile din orașul Sankt-Petersburg, Rusia.

De o mare popularitate se bucură și *apeductele romane* din Segovia, Spania, Pont du Gard, Franța, Palmyra, Siria, Tunisia, apeductele din India, Irak, Iran, China, Egipt, apeductele incase și aztece. Magdeburg Water Bridge din Germania este cel mai lung apeduct navigabil din lume.

Barajele reprezintă importante atracții turistice, înalt apreciate pentru grandoearea construcției și lacurile de acumulare din apropiere, pentru alternanța peisajelor naturale cu cele antropice și pentru microclimatul favorabil activităților de recreere. Totodată, majoritatea barajelor din statele slab dezvoltate sunt folosite doar în scopuri energetice și de aprovizionare cu apă, iar infrastructura turistică aproape lipsește. Asemenea constatare este specifică pentru marile baraje pe râurile siberiene, din Caucaz și Tadjikistan, India și China, America Latină etc. Totodată, în Europa de Vest și America de Nord, barajele sunt frecvent vizitate de turiști, iar în proximitatea acestora, este prezentă infrastructura turistică necesară. Se remarcă barajele (tabelul A2.6): Grand Dixence (285 m) din Elveția, Vajont din Italia (262 m), Hoover (221 m) și Grand Kuli (168 m) din S.U.A., barajul „*Trei Defilee*” de pe râul Yangtze din China (cel mai mare din lume, cu lungimea de 2,3 km și lățimea de 600 m), barajele Vidraru și Bicaz din România.

Metrourele se remarcă prin dimensiunile lor, accesibilitatea deplasării și originalitatea amenajării stațiilor subterane. Sunt localizate în cele mai mari aglomerații urbane din regiunile industrializate. Cel mai extins metrou este la New Iork, cu o lungime totală de aproape 1100 km, Acesta este urmat, la mare distanță, de metrourele din Londra (cel mai vechi din lume), cu circa 430 km, Moscova, Tokyo, Seul și Madrid cu câte 300 km, Paris și Shanghai cu câte 250 km, Mexico și Beijing cu câte 200 km. Moscova și Stockholm posedă cele mai frumoase stații subterane, unele din care reprezintă adevărate galerii de artă și bijuterii arhitectonice. În topul

celor mai apreciate metrouri, se includ cele din Montreal, Hong Kong, Sankt-Petersburg (cel mai adânc), Viena, Berlin, Varșovia (cel mai curat din Europa), Washington, Chicago, San Francisco, Singapore, Osaka, Barcelona, Brasilia, Dubai (unicul în lume cu automatizare integrală), Delhi, Palma del Mallorca (cel mai mic din lume – 1 km), Phenyang (cel mai ieftin din lume – 3 cenți S.U.A. călătoria).

Depozitele vinicole subterane sunt mai răspândite în zonele vinicole tradiționale ale Europei. În Republica Moldova, galeriile vinicole subterane de la Cricova și Mileștii Mici reprezintă cele mai vizitate obiective de către turiștii străini, în special de membrii delegațiilor oficiale și de persoane VIP. De asemenea, depozitele vinicole menționate sunt foarte solicitate de către organizatorii diverselor foruri, expoziții și târguri internaționale, precum și a întâlnirilor de afaceri.

5. Edificiile sportive reprezintă puncte principale de atracție a turismului de masă. Acestea impresionează prin dimensiune, capacitate și formă, precum și prin evenimentele sportive organizate. Cea mai mare popularitate o posedă **stadioanele olimpice și cele de fotbal**, în special destinate desfășurării campionatelor regionale și mondiale. Cele mai mari stadioane de fotbal sunt: 1 Mai (Phenyang, Coreea de Nord) – 150 mii de locuri; Salt Lake (Calcutta, India) – 120 mii; Azteca (Ciudad de Mexico) – 114 mii, Bukit Jalil (Kuala Lumpur) – 110 mii; Camp Nou (Barcelona) – 104 mii de locuri; Jawaharlal Nehru – 100 mii, New Delhi, India; Azadi (Teheran, Iran) – 100 mii; FNB (Johannesburg, Africa de Sud) – 95 mii; Maracanã – simbolul internațional al fotbalului, cu 92 mii locuri (Rio de Janeiro, Brazilia); Wembley (Londra, Anglia) – 90 mii; Astupa Karno (Jakarta, Indonesia) – 88 mii de locuri și Borg El Arab Stadium (Alexandria, Egipt) – 86 mii de locuri. Foarte spectaculoase sunt stadioanele britanice – Old Trafford din Manchester, Anfield din Liverpool sau Celtic Park din Glasow; italiene – San Siro din Milano și Olimpico din Roma; spaniole – Santiago Bernabeu din Madrid sau Mestalia din Valencia; germane – Allianz Arena din München (sub formă de ciupercă) și Wessfalenstadium din Dortmund; rusești (Lujniki din Moscova și Petrovskii din Sankt-Petersburg); ucrainene (V. Lobanovski din Kiev și Donbas Arena); turcești (Șucru Seracoglu și Türk Telekom Arena din Istanbul); românești (Național Arena din București și Cluj Arena). În Republica Moldova, se remarcă stadioanele cluburilor de fotbal Sheriff, Tiraspol și Zimbru, Chișinău. Deosebit de spectaculoase sunt și stadioanele olimpice de la Atena, Sidney, Beijing (Cuibul de Pasăre), Seul, Atalanta (SUA), Moscova și din alte orașe foste gazde olimpice.

O valoare turistică deosebită posedă **amenajările pentru sporturi de iarnă**. Acestea includ: amenajările și dotări în aer liber și edificii, în interiorul cărora se practică diverse sporturi populare de iarnă. Din prima categorie fac parte: piste de schi fond, schi alpin obișnuit sau slalom; trambulinele pentru sărituri și zboruri cu schiurile; amenajările pentru biatlon, freestyle sau bobsley (piste pentru sănii). La categoria a doua, se referă patinoarele, sălile și palatele de iarnă pentru practicarea patinajului sportiv și artistic, hocheiului, piste pentru alegări cu patinele, karlingului etc. O parte din aceste sporturi pot fi practicate și în patinoarele în aer liber. Amenajările pentru sporturi de iarnă se bucură de o largă popularitate în statele europene și nord-americane cu o asigurare financiară înaltă, condiții climatice și de relief prielnice.

6. Edificiile culturale. Cele mai vizitate obiective culturale sunt **muzeele, galeriile de artă, casele memoriale, teatrele, arenele de circ, cinematografele și studiourile de cinema, sălile de concert**. De o mare popularitate se bucură muzeele Louvre și D'Orsay din Paris, Ermitaj din Sankt Petersburg, Richmuzeum și Muzeul Van Gogh din Amsterdam, British Museum din Londra, Acropole din Atena, Del Prado din Madrid, din Florența, Viena, Berlin, Vatican, New York, muzeele de istorie naturală, de arheologie și de etnografie, muzeele ocupației din statele baltice, din alte republici ale ex.-U.R.S.S. și din fostele colonii. Foarte populare sunt și muzeele tematice, precum cele dedicate automobilelor, cinematografelei, ceasurilor, schiurilor, umbrelor, figurilor de ceară, științei, parfumului, sticlei, hârtiei, torturii, perlelor și chihlimbarului, obiectelor ciudate etc. O valoare turistică deosebită posedă **muzeele etnofolclorice, Muzeele Satelor** și

rezervațiile culturale în aer liber. Merite vizitate Muzeul Satului din București, Sibiu și Sighetul Marmăției (România), Ujgorod (Ucraina), Roznov (Cehia), Martin (Slovacia), Gabrovo (Bulgaria), Stübing (Austria), Gagliari (Italia), Yokohama (Japonia), renumitul „Царское Село”/”Satul Țarului” din suburbia Sankt-Petersburgului, Kiji din zona Mării Albe și Ahty din Caucaz. De o mare popularitate se bucură și satele turistice din: zona culoarului Rucăr-Bran, munții Apuseni, Bucovina și Maramureș (România); Arbanasi, Gabrovo și Sozopol (Bulgaria); Volos și Vlaha (Grecia); Parcul Alconchin cu triburi de indieni (Canada); Plymouth Plantation de lângă Boston sau rezervația Navaho din munții Stâncoși (SUA); Zihuataneho (Mexic); Val Paraiso și insula Paștelui (Chile); *Humanca* (Argentina); Melbourne (Australia); Walesse (Cote d’Ivoire).

Cele mai vizitate **galerii de artă** sunt Galeria Tretyakov din Moscova, Galeria de Artă Academică din Veneția, galeriile Borghese din Roma, galeriile din Madrid, Barcelona, Londra, Amsterdam, Lisabona, New York, Tokyo, Viena, Berlin, Praga, Budapesta etc.

Casele memoriale sunt foarte răspândite în Europa Occidentală, în special în Germania, Austria, Olanda și Marea Britanie, dar se întâlnesc, practic, în fiecare țară. Deosebit de populare sunt casele memoriale ale oamenilor celebri, precum vestiți muzicieni, scriitori și poeți, pictori și actori renumiți, tehnicieni și savanți valoroși, foști conducători de stat. Foarte vizitate sunt *casele-muzeu* ale lui Rembrant și Van Gogh din Amsterdam, Beethoven, Bach, Mozart, Schumann din orașele austriece și germane, Schopen în Polonia, Stradivarius și Puccini în Italia, Ceaikovski în Rusia, Salvador Dali în Spania, Enescu sau Brâncuși în România etc. O valoare turistică deosebită au casele primilor președinți ai S.U.A., Franței, statelor latino-americane și a celor socialiste.

Amfiteatrele sunt cele mai vechi edificii culturale, care au apărut la mijlocul mileniului II î. Hr. în orașele din nordul Greciei pentru a reda stările emoționale ale naturii umane. Fiind destinat unui număr redus de spectatori, dimensiunile arenei și capacitatea de primire erau neînsemnate (câteva zeci sau sute de spectatori). Ulterior, la semnificația culturală a compozițiilor teatrale a fost adăugată semnificația mistică și religioasă pentru a manifesta recunoștința față de binevoiața zeilor, în special a lui Dionisos – zeul recoltei, al viței de vie și al veseliei. O mare răspândire căpătă și teatrele Herodos, Atticus, Delphi și Epidarus, care se prezentau drept cele mai importante cărți de vizită ale polisurilor grecești. O dată cu răspândirea competițiilor sportive olimpice, dimensiunile și capacitatea arenei se majorează substanțial (până la câteva zeci de mii). În timpul campaniilor militare ale lui Alexandru Macedon, amfiteatrele capătă o semnificație militară, fiind destinate să amplifice ecoul glorios al armatei învingătoare și al comandantului ei, precum amfiteatrul de la Side din Asia Mică cu o capacitate de peste 20 mii de locuri. După cucerirea Greciei, romanii au preluat și au perfecționat metoda construcției amfiteatrelor. Funcția culturală și religioasă inițială este schimbată cu funcția sportivă și politică. Capacitatea arenei a fost majorată semnificativ (până la 100 mii de locuri), iar cele mai mari arene purtau denumirea de „colloseum”. De regulă, arenele erau folosite pentru găzduirea competițiilor sportive dure, precum luptele de gladiatori sau cursele de cai, dar care atrăgeau un număr mare de spectatori, mulțumiți de grandiosul spectacol. De asemenea, foarte relevantă era și funcția politică a arenelor, exercitată în timpul spectacolelor menționate sau separat în cadrul dezbaterilor publice sau al paradelor militare biruitoare. O valoare turistică primordială posedă colizeumurile din Roma, El Djem (Tunisia), Aspenelos (Croatia).

Teatrele reprezintă cele mai populare edificii culturale ale lumii și o carte de vizită specială a majorității capitalelor și centrelor regionale europene. Acestea vin să readucă semnificația inițială a amfiteatrelor grecești – redarea diverselor stări emoționale ale naturii umane, flexibilitatea minții și plasticitatea fizică a actorilor etc. De o mare popularitate se bucură teatrele engleze, japoneze și chineze, „Teatrul Mare” (Большой Театр) și Teatrul Dramatic pentru Copii din Moscova, Teatrul Simfonic Mariinsky din Sankt-Petersburg, Teatrul „La Scala” din Milano, Teatrul Național din Brasilia, teatrele din Paris, Veneția, Kiev, Odesa, București, Iași, Cluj. Merită vizitate *Teatrele de Operă* din: Viena, Paris, Sidney, Praga, New York, Madrid, Barcelona, San Remo și Budapesta.

Sălile de concert sunt foarte solicitate în statele europene, în special pentru muzica clasică, în SUA și Canada – pentru diverse stiluri de muzică ușoară și compoziții teatral-muzicale etc.

Arenele de circ erau cele mai răspândite obiective publice în Roma Antică, fiind destinate desfășurării diverselor manifestații sportive, luptelor cu gladiatori, trucurilor acrobatice și de magie etc. În prezent, au o mare popularitate pentru turiștii din întreaga lume, în special pentru copii și iubitorii de senzații tari. Printre cele mai apreciate circuri, se numără Cirque du Soleil din Montreal și filialele lor din Las Vegas, Hong Kong, Amsterdam, Londra și New York; circul extravagant Jim Rose, Circus Casino din Las Vegas, Ringling Brothers din SUA; Circul Național din Beijing și “Show-ul Paradisului Chinez”; Bulliogne și Fratellini din Franța; circurile din Moscova (Iurii Niculin și Circul Mare/Большой Цирк); circurile naționale din Kiev, Tokyo și Nairobi (Kenya); circul Cronè din Elveția; Circus Scott din Suedia; circurile Salome și Bouch Roland din Germania; Grand Variété din Amsterdam, Berousek din Cehia și Globus din București.

Obiective turistice importante sunt și **studiourile de cinema**, îndeosebi Hollywood, Beverly Hills, Pasadena sau Santa Barbara din California, S.U.A., Boliwood din Bombay, India, Mosfilm din Moscova, studiourile franceze, italiene, britanice, australiene, argentinieni, mexicane, turcești.

7. Complexurile de agrement. Din categoria respectivă fac parte parcurile de distracții, cazinourile, zonele de agrement amenajate, taberele de odihnă, școlile de vară. Parcurile de distracții și cazinourile reprezintă cele mai solicitate și mai profitabile obiective turistice. Nu întâmplător, țările care au promovat activ turismul distractiv au și cele mai intense fluxuri turistice (S.U.A.; Franța, Hong Kong, Singapore) și venituri turistice pe măsură. Doar celebrul parc de distracții *Disneyland*, din S.U.A., atrage anual un număr de 300 mln. de vizitatori, similar cu numărul populației acestei țări. Printre cele mai faimoase parcuri de distracții se numără Walt Disney din Orlando, Florida și Sea Lion din New York; *EuroDisneyland* din Paris; *Tokyo Disneyland*; *Prater* din Viena; Tivoli din Copenhaga; *Port Aventura* din Salou (lângă Barcelona) și Aqualand Mallorca (Spania); *Wild Wadi* din Dubai și *Ferrari World* din Abu Dhabi; Thorpe Park din Londra; Happy Valley din capitala chineză; Toy Story Land și Ocean Park din Hong Kong; insula Sentoza din Singapore; Legoland din Gunzburg și Europa Park din Rust, Germania; Gardaland din nordul Italiei; parcurile de distracții acvatice din stațiunile mediteraneene ale Turciei; „*O mie si una de nopți*” din Tozeur, Tunisia; Wet'n Wild din Rio, Brazilia; parcurile din Moscova, Sankt-Petersburg și de pe litoralul rusesc al Mării Negre; Aventura Park din București etc.

Cazinourile sunt cele mai profitabile atracții turistice, care se impun atât după numărul de vizitatori, cât și după sumele puse în joc, câștigate sau pierdute, dimensiunile și capacitățile cazinourilor (numărul de mese și aparate de joc), celebritățile care au vizitat aceste locații. Per ansamblu, cazinourile sunt concentrate în 4 areale distincte: 1) **centre specializate**, precum Las Vegas, Atlantic City (S.U.A.), Macao, Insula Sentoza din Singapore, Liban; 2) **stațiunile luxoase**, inclusiv: de *litoral* – Bahamas, insulele Baleare și Canare (Spania), peninsula Florida (S.U.A.), Cancun (Mexic), Monte Carlo, Dubrovnik, Mar del Plata; b) *balneare* – Baden-Baden, Karlovy Vary, Domaine de Divonne, Davos, Perallada; c) *montane*, în special stațiunile luxoase de schi din munții Alpi și Pirinei, Poiana Brașov; 3) **orașele mari** și **suburbiile lor**, în special Moscova, Sankt-Petersburg, Kiev, București, Budapesta, Shanghai, Cairo; 4) **circuitele croaziere** din Regiunea Caraibilor, Mediterană, coasta atlantică, fluviile europene și nord-americane etc.

Activități umane cu funcții turistice. Potențialul turistic atractiv este suplimentat de un șir de activități umane printre care menționăm: târgurile și expozițiile, carnavalurile, hramurile și pelerinajele religioase, competițiile sportive, nedeile, festivalurile artistice.

Târgurile și expozițiile reprezintă activități care au loc, de obicei, sistematic, la o lună sau într-un an, desfășurându-se în anumite locuri, ce atrag turiști prin atmosfera inedită și noutatea produselor expuse. Sunt renumite târgurile și expozițiile internaționale organizate anual la Tokyo, Brno, Berlin, Leipzig, București etc., care au un caracter pronunțat comercial, dar și atractiv, pentru un număr mare de turiști. Foarte populare sunt expozițiile de automobile, de tehnică

agricolă și militară, expozițiile aviatice, de mărfuri electronice performante, de produse și servicii IT, târgurile de carte, târgurile de pește, iarmaroacele agricole, târgurile meșterilor populari, îndeosebi dacă acestea sunt însoțite de evenimente cultural-artistice și sportive. În România o manifestare originală o reprezintă și Târgul de Fete, ce se desfășoară pe Muntele Găina, fiind prilejuită de întâlnirea locuitorilor munților Apuseni pentru a realiza legături sufletești prin cununii între tineri.

Carnavalurile atrag turiștii prin atmosfera de desfășurare, prin originalitate și imaginație. Cele mai celebre carnavaluri clasice se desfășoară la Rio de Janeiro, Veneția, New Orleans, Antilele Olandeze, insulele Canare, Nice, Trinidad și Tobago, Goa (India) și Quebec, Canada. Particularitățile comune ale canavalelor clasice (catolice) sunt motivul, perioada desfășurării, distracțiile fastuoase și costumele viu colorate. Cu câteva zile sau săptămâni înainte de Miercurea Cenușie (de începerea Postului Mare), localnicii și turiștii se avântă într-o mare petrecere, după care urmează să se decidă de poftele trupești (în traducere din latină *carnavale*, înseamnă *adio carne*). La începutul lunii februarie, în America Latină, vara e în toi, iar (după cum glumesc localnicii) costumele de carnaval pot să încapă și într-un plic, în schimb dansurile samba, accesoriile pompoase și siluetele dansatoarelor sunt aproape de perfecțiune. Carnavalul de la Veneția se remarcă prin abundența de culori, costumele și măștile originale, ornamentele din sticlă de Murano.

Un flux masiv de turiști generează **sărbătorile religioase creștine** Crăciunul, Paștele și Hramul. Actualmente, Crăciunul se asociază frecvent cu sărbătoarea iernii și a Anului Nou și nu are doar o semnificație religioasă. Deseori, însemnătatea comercială și culturală prevalează asupra celei spirituale, iar în perioada respectivă, se organizează diverse evenimente culturale, târguri și expoziții cu reduceri substanțiale, ceea ce atrage un număr mare de turiști. Mai mult decât atât, **Santa Claus este unul din simbolurile globalizării culturale**, iar în ultima săptămână calendaristică a anului se oferă concedii plătite sau prime salariale, vacanțe pentru serbarea adecvată a acestui eveniment. Foarte apreciate sunt sejururile de Crăciun în destinații exotice, precum Paris, Rio de Janeiro, Maldive, Tahiti, Miami. **Paștele** are o semnificație, predominant religioasă și se serbează, de regulă, în statele ortodoxe și catolice. Semnificația culturală este subordonată celei religioase. Caracterul comercial este mai slab pronunțat decât la Crăciun, însă nu merită neglijat de către operatorii turistici. În statele ortodoxe, se oferă vacanțe și alte facilități, dar mai puțin generoase în comparație cu Crăciunul. Paștele este nu doar serbarea reînvierii Mântuitorului, dar și a Naturii, cea mai frumoasă sărbătoare a primăverii, urmată de evenimente culturale și etno-folclorice inedite.

Hramurile sunt răspândite la popoarele creștine din Balcani, care au fost inițial sub dominație patriarhală bizantină. Acestea semnifică celebrarea onomasticii bisericii din localitate și datei sfințirii acesteia. Foarte frumoase sunt hramurile în satele de răzeși, cu tradiții și obiceiuri originale bine păstrate, hramul marilor mănăstiri, hramul orașelor sau cartierelor acestora. În ziua de hram, localnicii așteaptă binevoitor și cu mesele întinse oaspeții dragi, se organizează diverse manifestații cultural-artistice și sportive, târguri cu produse de meșteșugărit și artizanat etc.

Pelerinajele religioase reprezintă una din formele cele mai vechi de manifestare a fluxurilor turistice, fiind caracteristice pentru Evul Mediu timpuriu și în perioada posturilor și a sfințelor sărbători confesionale. Indiferent de apartenența confesională, pelerinajele religioase direcționează anual zeci de milioane de oameni către locurile sfinte. Cele mai importante pelerinaje creștine sunt îndreptate către Ierusalim, Vatican, Muntele Athos (Grecia), Santiago de Compostela (Spania), Bari (Italia), Bucovina (România), Kiev și Poceaev (Ucraina), Solovki (Rusia), mănăstirea Sf. Ecaterina din peninsula Sinai, bazilica Saint Anne de Beaupre din Quebec, Amecameca din Mexic etc. Principalele destinații al pelerinajelor musulmane sunt: Mecca și Medina din Arabia Saudită, *Kerbala* din Irak (pentru musulmanii šiiti), Kairouan din Tunisia, Moulay Idriss din Maroc. În Asia de Est, atracțiile principale sunt templele budiste, statuile lui Buda și locurile înveșnicite de această divinitate, muntele Emei – sacru pentru budiști. În India,

principalele fluxuri de pelerini sunt orientate către templele hinduse, către râul Gange, *Valea Beas* și vârfurile alpine sfinte.

Competițiile sportive au impulsionat, în permanență, fluxurile și activitățile turistice. Un flux mare de turiști atrag îl Olimpiadele de Vară și de Iarnă, campionatele mondiale, continentale de fotbal, sporturi de iarnă, turneele de tenis, etapele de Formula 1, competițiile naționale.

Festivalurile artistice (muzicale, folclorice, teatrale, cinematografice etc.) atrag fluxuri de turiști care practică turismul cultural. Printre acestea, de o rezonanță mondială se bucură festivalul cinematografic de la Cannes; festivalurile de muzică clasică Mozart de la Salzburg, Wagner de la Bayreut, Johann Strauss, Beethoven sau Schubert de la Viena; festivalurile de muzică ușoară de la Brașov, Mamaia, Yurmala, Yalta, New Orleans sau San Remo etc. Nu mai puțin importante sunt festivalurile folclorice de mare notorietate pe plan mondial, precum cele de la Cleveland (Marea Britanie), Montoire și Dijon (Franța), festivalurile de dans: tango la Buenos Aires, samba la Rio etc.

Nedeile reprezintă evenimente legate de tradițiile unor popoare prilejuite de succesiunea ciclică a anotimpurilor, de activitățile oamenilor care țin de ele. Deosebit de spectaculoase sunt; **înflorirea sakurei** și a crizantemei la japonezi; „**Sărbătoarea Primăverii**” în China; „**Binecuvântarea Apei**” în Japonia; „**Sărbătoarea Recoltei**” în diverse regiuni ale lumii, inclusiv „Toamna de Aur” sau „Festivalul Vinului”; „**Tomatina**” în Spania și Italia; „**Maslenița**” în Rusia etc. În România, deosebit de impresionante sunt **înflorirea narciselor** de la Negruleasa din munții Apuseni și **înflorirea liliacului** în localitatea Ponoare din Podișul Mehedinți.

„Sărbătoarea Primăverii” reprezintă cea mai importantă sărbătoare a anului pentru poporul chinez și are o vechime de circa 4000 de ani. În ultima seară a anului obișnuit, oamenii se culcă după miezul nopții, pentru a-și lua rămas bun de la anul vechi și a-l întâmpina pe cel nou. În prima zi a anului nou, oamenii se îmbracă cu haine noi și încep să-și viziteze rudele și prietenii, adresându-și urări de viață lungă, sănătate și prosperitate. Activitățile culturale, artistice și distractive în locuri publice sunt deosebit de bogate și variate, incluzând spectacole de operă în stil local, proiecții de filme, dansuri tradiționale, scenete etc. Lipirea pe uși și pe porți a unor perechi de versuri pentru Anul Nou și a tablourilor tradiționale cu acest prilej fac parte din obiceiurile populației atât în mediul rural, cât și urban al Chinei. Sărbătoarea Primăverii se încheie la Sărbătoarea Lampioanelor, în a 15-a zi a primei luni din calendarul tradițional chinezesc.

Subiecte pentru conversații:

1. Relieful – suport principal al atractivității resurselor turistice.
2. Clima și apele – elemente definitorii ale confortului turistic.
3. Flora și fauna – ca decor al fenomenului turistic.
4. Edificiile economice, sportive și de agrement – elementele importante de atracție turistică.
5. Semnificația turistică a sărbătorilor tradiționale în diverse regiuni ale lumii.

Referate:

1. Activitatea turistică și impactul asupra mediului înconjurător.
2. Importanța și valorificarea turistică a formele de relief fluvial.
3. Tipologia, avantajele și particularitățile valorificării turistice a peșterilor.
4. Rolul turismului sportiv în dezvoltarea fenomenului turistic.
5. Pelerinajele religioase în diverse regiuni ale lumii.

Tema 3. „INDUSTRIA” TURISMULUI

3.1. Etapele de dezvoltare ale turismului internațional

Turismul, ca fenomen economic și social, a înregistrat o dezvoltare amplă începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, însă dorința oamenilor de a călători și admira locuri noi este cunoscută încă din cele mai vechi timpuri. În periodizarea turismului nu există o metodologie universal acceptată, iar principalele criterii utilizate sunt periodizarea istorică, caracterul specific al activităților turistice și anumite evenimente istorice, care au produs salturi cantitative și calitative ale fenomenului și circulației turistice. Unele din periodizările menționate au o argumentare superficială și contradictorie. Pornind de la faptul că turismul este o ramură indispensabilă a economiei mondiale, autorii au aplicat la periodizarea turismului, metodologia de periodizare a economiei mondiale, în funcție de sectorul dominant al economiei într-o epocă istorică sau alta. Astfel, au fost delimitate 3 etape de dezvoltare a turismului: preindustrială (incipientă), industrială (de consolidare) și postindustrială (contemporană).

Etapa preindustrială își are debutul în antichitatea timpurie, când principalele fluxuri de vizitatori erau orientate către obiectivele și activitățile de proveniență antropică. Cadrul natural atrăgea doar prin fenomene și obiective impunătoare (cataractele Nilului, Vezuviul, insula Capri). Totodată, fenomenele și elementele naturale de excepție reușesc să-și exercite atractivitatea asupra locuitorilor din preajmă. Consolidarea focarelor de civilizație în Mesopotamia, Egipt, China, India, Persia, Orientul Apropiat, Grecia și Roma Antică a contribuit decisiv la stabilirea relațiilor comerciale, culturale și informaționale și la declanșarea mișcărilor cu caracter turistic.

Egiptul faraonilor, renumit prin edificiile mortuare sacre și impunătoare, jubileele regale, ce aveau loc la 3-4 ani în diferite orașe, atrăgeau un număr mare de vizitatori din interiorul și din afara țării. De o mare popularitate se bucura orașul Alexandria, cu renumita bibliotecă fondată de Ptolemeu, orașele Teba, Karnak, Luxor, Memphis, Conopes, cu prima stațiune balneo-climaterică din lume cunoscută pentru tratamentul bolilor respiratorii. Fenicienii, chinezii și grecii erau renumiți pentru călătoriile de afaceri. Călătorii greci încheiau contracte de vizite reciproce cu oamenii de aceeași ocupație, asigurând siguranța călătoriei. Acest contract de vizite era moștenit din tată în fiu. Grecia antică se detașează ca arie polarizatoare prin renumitele sale edificii cu funcție culturală, religioasă și sportivă, prin oracolele și Jocurile Olimpice, care se desfășurau din anul 776 î.Hr. Alături de complexul arhitectural de pe Acropole, foarte vizitate erau Corintul, Teba, Micene, renumitul labirint din Cnosos, insulele Rhodos, cu celebrul Colos (una din cele 7 minuni ale lumii antice), Chios sau Lesbos. Asia Mică elenistică era apreciată pentru cetățile și orașele înfloritoare, precum Miletul, Ephesus (Templul Diane), Halicarnasul (Mausoleul) sau Smirna (cel mai frumos oraș de sub soare). În timpul lui Alexandru Macedon (356-323 î.e.n.), la Ephesus circa 700.000 de călători participau la diverse serbări (acrobații, lupte de animale, magicieni). Vizitatorii erau atrași de locurile sigure și confortabile, iar stabilitatea Imperiului contribuia la dezvoltarea călătoriilor.

Grecii au fost urmași de romani, care călătoreau cu ajutorul corăbiilor, cailor, căruțelor cu coviltir, precum și pe jos. Romanii aristocrați preferau să meargă în Egipt, Grecia, Orientul Apropiat, unde vizitau renumitele piramide, locurile legate de viața lui Socrate și Alexandru Macedon. De asemenea, în acest imperiu, au fost antrenați numeroși cetățeni liberi pentru vizitarea locurilor sfinte, băilor termo-minerale, la competițiile sportive. Romanii au construit un avansat sistem de drumuri, fiind posibil să călătorească, în medie, 150-200 km/zi, folosind stațiile în care se puteau schimba caii după 8-10 km. Existența unei singure monede în cadrul Imperiului a facilitat plata cazării și a mesei, iar actul juridic „Pax Romana” garanta securitatea călătorului. Odată cu înflorirea civilizației romane, sporesc obiectivele de interes recreativ și spiritual. Roma devine răscrucea tuturor drumurilor, iar Pompeiul situat la 133 km distanță spre sud – o stațiune estivală pentru patricienii romani. Un număr impunător de vizitatori sunt atrași de vâltorile de lavă ale

Vezuviului și de plaja de azur ale insulei Capri. În Asia, se remarcă călătoriile negustorilor persani și chinezi, călătoriile religioase ale călugărilor budiști spre India, Indochina și Asia Centrală.

În această etapă, apar primele elemente ale infrastructurii turistice, precum hanurile construite de-a lungul drumurilor romane, „institutele de ospitalitate” din așezările mari ale bazinului mediteranean. Din necesitatea protecției și a bunei orientări a străinilor în teritoriu, în China apar însoțitori remunerați ce amintesc ghizii excursiilor de azi.

După destrămarea Imperiului Roman, se aventurau în călătorii doar persoanele mai romantice și neînfricate, însoțite frecvent de pază de corp. Din cauza fanatismului religios și a circumstanțelor politice, a restricțiilor în circulația persoanelor și a războaielor frecvente, în Evul Mediu timpuriu, fluxurile turistice au o intensitate mult mai redusă. Majoritatea călătoriilor sunt întreprinse sub formă de pelerinaje religioase. Centrele de atracție regională sunt Roma și Ierusalimul pentru creștini, Mecca și Medina pentru musulmani, Lhasa sau sanctuarele din India pentru budiști, muntele Fuji pentru japonezi etc. Masele de pelerini sunt conduse de ghizi călugări. Astfel, centrele religioase devin locurile principale de găzduire a călătorilor, iar în perimetrul lor se deschid numeroase case pentru drumeți și prima rețea de hoteluri. De asemenea, primul ghid turistic este scris în anul 1130 de călugărul francez Aimeri Picaud. O altă caracteristică a turismului din Evul Mediu este discontinuitatea sa în timp, determinată de migrația popoarelor, îndelungatele războaie feudale (Războiul de 100 de ani, Războiul de 30 de ani), de epidemii și foamete.

Totodată, în Evul Mediu timpuriu, se înregistrează o intensificare a fluxurilor de călători în Califatele Arabe, care controlau nordul și estul Africii, Orientul Apropiat și Mijlociu, zonele mai prospere din Asia Centrală și de Sud-Est. Influența arabă a impulsionat masiv dezvoltarea științei, artei, medicinei, comerțului și a călătoriilor în aceste scopuri. Călătoriile comerciale sunt promovate activ și de chinezi. Deosebit de cunoscută este activitatea desfășurată de-a lungul „Drumului Mătăsii”, ce traversa Asia de la Est la Vest spre Bizanț și centrul Europei. Circulația comercianților a dus la edificarea unei dense rețele de hanuri localizate, cu precădere, de-a lungul și la intersecția drumurilor comerciale. Se intensifică și legăturile maritime, în special în bazinul Mării Mediterane, unde apar primele puteri maritime (Veneția, Genova, Marsilia).

După o întrerupere de câteva sute de ani, renaște și turismul cultural, fiind favorizat de înființarea primelor universități, cum sunt cele arabe din Spania (Granada, Toledo, Malaga) sau scandinave (secolele VIII-X), cele de la Bologna (1119), Ravenna (1130), Sorbona (1200), Cambridge (1209), Oxford (1214), Padova (1222), Napoli (1224), Pisa (1346), Praga (1348), Viena (1365). De asemenea, în orașele mai prospere sunt construite obiective religioase și administrative de o valoare arhitectonică și artistică deosebită, apar galeriile de artă cu colecțiile pictorilor și sculpturilor celebri, îndeosebi arabi, italieni și olandezi, precum Michelangelo, Boticelli, Rafaelo etc. Pentru vizitarea țărilor străine, sunt eliberate permise de călătorie, care, ulterior, s-au transformat în pașapoarte. Drept exemplu de programe turistice pot servi marile tururi organizate în secolele XVII-XVIII de diplomați, tineri aristocrați și savanți din Europa, care vizitau marile orașe din Franța, Italia, centrele culturale din Germania, Țările de Jos, Elveția. Aceste programe durau câțiva ani (de regulă trei), iar la întoarcere erau însușite limbi străine, obiceiuri și cultura regiunilor vizitate. După declanșarea Marilor Descoperiri Geografice, milioane de oameni sunt atrași de pământurile din Lumea Nouă, în special spanioli, portughezi, englezi, olandezi și francezi.

Etapa industrială (sf. sec. XVIII - anii 60 ai sec. XX). Perioada revoluției industriale este benefică și pentru activitățile turistice. Revoluția tehnologică și demografică din Europa de Vest a condiționat creșterea bruscă a populației și sporirea multiplă a capacității de transportare a persoanelor. Spre deosebire de etapa agrară anterioară, când majoritatea locuitorilor erau legați de terenurile agricole obținute prin moștenire sau de terenurile stăpânilor feudali, în perioada industrială, mobilitatea persoanelor este un fenomen obișnuit, iar activitățile de recreere, în sânul Naturii, după o săptămână de muncă istovitoare, devin caracteristici intrinseci ale modului de viață.

Odată cu creșterea traficului de călători, se dezvoltă rapid rețeaua hotelieră, transporturile și comunicațiile. Transformarea circulației de călători în turism propriu-zis a început la finele secolului al XIX-lea și s-a manifestat, în primul rând, prin creșterea numărului de călători englezi ce se îndreptau spre Franța, Elveția, Italia. Căile de transport și bazele de cazare se diversifică, multiplică și modernizează. Apar primele hoteluri, sunt deschise noi stațiuni balneare în Germania, Austro-Ungaria, Franța etc. De asemenea, se dezvoltă primele întreprinderi și activități cu caracter strict turistic. *Prima agenție turistică este fondată de Thomas Cook în anul 1841.* Concomitent, în Franța, Germania, Norvegia, Elveția, Italia și Suedia, apar cluburile de turism-alpinism și asociațiile de vacanță pentru promovarea activităților de recreere. De la practicarea individuală sau în grupuri limitate, se ajunge la turismul cu caracter de masă. Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, se pun bazele infrastructurii turistice propriu-zise, ale așezărilor cu funcție turistică de pe Coasta de Azur (Nisa, Cannes, Monte Carlo, Saint Tropez etc.), cele de pe riviera italiană (San Remo, Savona, Viareggio), sau spaniolă (Torremolinos, Aquillas, Santiago de Ribera etc.). Generalizarea pașapoartelor, apariția timpului liber programat, instituirea concediului plătit, îmbunătățirea condițiilor de viață și costul acceptabil au impulsionat masiv activitățile turistice. Se practică activ sejururile în diverse stațiuni balneoclimaterice pentru tratarea diferitelor boli. Astfel, de la simple resurse medicale, s-au dezvoltat produse turistice complexe.

Etapa postindustrială. Amploarea deosebită a circulației turistice mondiale în etapa postindustrială, se datorează următoarelor cauze:

- dematerializarea și dezindustrializarea economiei, în special în statele înalt dezvoltate, diminuarea ponderii industriei în favoarea serviciilor, inclusiv a celor turistice;
- scurtarea zilei și a săptămânii de muncă în țările cu forța de muncă ocupată în servicii, în industrie și în agricultura puternic mecanizată;
- creșterea productivității muncii și al duratei timpului liber destinat recreerii;
- sporirea asigurării financiare a populației a permis alocarea unei părți însemnate din bugetul familial pentru călătorii și activități de agrement;
- creșterea vitezei și capacității de transportare a persoanelor pe fondul sporirii accesibilității transporturilor, ceea ce permite călătorii mai frecvente și vizitarea obiectivelor mai îndepărtate;
- dezvoltarea și diversificarea ofertei turistice în plan teritorial;
- creșterea nevoii de recreere, ca urmare a amplificării stresului specific vieții urbane actuale.

Această etapă poate fi caracterizată prin intensificarea deosebită a turismului intern, în majoritatea țărilor lumii, dar și a celui internațional, stimulat de liberalizarea internațională a traficului de persoane, precum și de apariția unor organisme internaționale de profil (Organizația Mondială a Turismului, înființată în 1970, Academia Internațională de Turism, Federația Universală a Asociațiilor Agenților de Voiaj, Federația Internațională de Balneologie și Climatologie ș.a.).

Majorarea semnificativă a păturilor sociale medii, automobilizarea masivă a populației au contribuit decisiv la creșterea mobilității populației și la dezvoltarea activităților turistice, iar turismul a devenit un atribut indispensabil al modului de viață contemporan.

Principalele particularități ale turismului contemporan sunt:

- 1) creșterea caracterului de masă, prin antrenarea unei mari părți a populației unor țări. La nivel mondial ei antrenează sute de milioane de persoane;
- 2) creșterea razei de deplasare, la nivel continental sau intercontinental;
- 3) creșterea continuă a consumului turistic;
- 4) diversificarea tipurilor sale în concordanță cu oferta și mai ales cu specificul cererii. Turismul curativ-balnear și cel de agrement sunt secondate, adesea, de turismul cultural sau sportiv, turismul de tranzit este asociat celui de sejur îndelungat etc.;

- 5) mobilitatea deosebită datorită perfecționării și diversificării căilor și mijloacelor de transport.
- 6) accentuarea caracterului social prin antrenarea, în aceste activități, a populației cu venituri mici;
- 7) întinerirea prin largă afirmare a turismului de vacanță;
- 8) *feminizarea serviciilor turistice*;
- 9) naturalizarea turismului prin creșterea importanței resurselor aparținând cadrului natural.

3.2. Factorii de dezvoltare și repartitie a turismului

Activitatea turistică, în regiunile și statele lumii, depinde de următorii factori:

- 1) nivelul de dezvoltare economică, care, la rândul său, determină mărimea veniturilor și puterea de cumpărare a populației;
- 2) nivelul de dezvoltare a infrastructurii turistice: transporturile, comunicațiile, rețeaua hotelieră, rețeaua de loisire (parcuri de distracție, sate turistice, amenajări sportive etc.);
- 3) stabilitatea politică, care joacă un rol decisiv în circulația liberă a turiștilor și a capitalului;
- 4) prezența resurselor turistice naturale utilizate și amenajate de om;
- 5) prezența resurselor turistice antropice;
- 6) durata timpului liber;
- 7) indicii demografici, în special structura pe vârste a populației;
- 8) obiceiuri populare și tradiții religioase;
- 9) nivelul și politica prețurilor la serviciile turistice principale și auxiliare;
- 10) diversitatea serviciilor turistice principale și auxiliare prestate;
- 11) climatul investițional în domeniul turismului.
- 12) siguranța rutelor turistice și gradul de securitate a turiștilor. Siguranța de lungă durată este condiționată de stabilitatea politică, iar cea de scurtă durată – de cataclismele naturale (inundații mari, erupții vulcanice, tsunami) sau umane, precum actele teroriste din 2001 în S.U.A., 2002 la Bali (Indonezia), bolile epidemice, precum gripa aviară din anii 2000 etc.;
- 13) cursul de schimb al monedei naționale.

De asemenea, după *natura socio-economică*, factorii respectivi pot fi grupați în:

- A. **Factori economici:** nivelul de dezvoltare economică a statului; veniturile populației; prețurile la serviciile turistice, gradul de rentabilitate și climatul investițional în domeniu.
- B. **Factori tehnici:** infrastructura generală, de transport și infrastructura turistică.
- C. **Factori sociali:** modul și stilul de viață; timpul liber; nivelul de urbanizare; structura pe vârste, etnică și confesională a populației; mobilitatea populației; gradul de instruire, inclusiv turistică a populației; atitudinea administrației publice; regimul de vize.

3.3. Infrastructura de cazare

Infrastructura însumează toate bunurile și mijloacele prin care resursele atractive ale unui teritoriu sunt exploatate turistic. În majoritatea cazurilor, elementele sale componente nu au fost create pentru a satisface nevoi recreative sau curative. Acest atribut l-au câștigat pe parcurs, simultan cu inițierea activităților turistice în regiunea respectivă. Pe măsura dezvoltării lor, apar însă mijloace strict condiționate și direct orientate pentru deservirea acestor ramuri economice. Într-o serie de studii, infrastructura este asimilată bazei tehnico-materiale, fiind inclusă ofertei turistice. Funcția sa primordială este satisfacerea cererii prin dotări și servicii specifice. Infrastructura turistică include: 1) bazele de cazare și alimentație publică; 2) căile și mijloacele de transport turistic; 3) dotările pentru recreere și agrement; 4) dotările auxiliare.

Bazele de cazare și alimentație publică alcătuiesc împreună cu resursele atractive și căile de transport, vectorul fundamental ce definește turismul ca activitate umană. Tipologia bazelor de cazare are la origine criterii diverse. În definirea tipurilor se ține seama de următorii parametrii: mărime, confort, funcționalitate, perioadă de utilizare, tipul de turism pe care-l deservește etc. Se detașează 2 grupe majore de baze de cazare și anume: 1) baze de cazare principale, în care atributele turistice sunt dominate; 2) baze de cazare secundare, atribuite domeniului turistic temporar și la un nivel modest de funcționalitate. Bazele de cazare principale alcătuiesc o grupă distinctivă din care fac parte: hotelurile, motelurile, cabanele, vilele și hanurile.

Hotelurile au apărut, ca unitate de cazare, la sfârșitul Evului Mediu, afirmarea lor explozivă constatându-se în secolul al XX-lea, odată cu intensificarea caracterului de masă al turismului. Principala funcție a fiecărui hotel este cea de cazare, dar el asociază acesteia și alte însușiri care-l transformă adesea într-o unitate clasică a habitatului turistic sau chiar într-un obiectiv turistic de sine stătător. Hotelul este o unitate-etalon a gradului de dezvoltare a turismului într-o regiune, fiind considerat, în unele țări, drept un reper al stadiului atins de economie în context general.

Pe lângă funcția de cazare, a cărei importanță se reflectă în dotările și serviciile proprii, hotelurile moderne se adaptează tipurilor de turism practicate în sfera lor de influență. Astfel, în cazul turismului cultural, aceste baze vor fi dotate cu săli de conferințe și proiecții, cu spații expoziționale sau pentru reuniuni științifice. Dacă hotelul este situat într-o zonă caracteristică turismului de recreere, din structura sa nu vor lipsi piscinele, terenurile de tenis, popicăriile, discotecile, barurile etc. Toate aceste dotări au ca scop diversificarea ofertei și reținerea turiștilor un număr cât mai mare de zile în regiune. Marile hoteluri își completează serviciile practicate cu dotări și activități auxiliare (oficii, case de schimb valutar, agenții de bilete, magazine). Dintre bazele de alimentație publică, vor fi omniprezente restaurantele, barurile și cofetăriile.

Ca și în cazul tuturor bazelor de cazare, și în clasificarea hotelurilor, se iau în considerare mărimea, confortul, poziția în cadrul habitatului turistic, modul de funcționare, durata sejurului etc. Criteriul mărimii conduce la diferențierea a trei categorii de hoteluri: mici (1-70 de locuri), mijlocii (71-150 de locuri) și mari (peste 150 de locuri), care se mai numesc "Grand Hotel". Dacă mărimea hotelurilor este un factor ce selectează cantitativ cererea turistică, confortul operează la nivelul calității acesteia. În general, pe plan mondial, sunt recunoscute 5 trepte de confort. Cea superioară, "lux", are la rândul ei, 3 variante (A,B,C). Urmează hotelurile de categoria 1, 2, 3, 4. La categoria 1 există variantele A și B. Unii autori, propun și o clasificare în funcție de importanță, delimitând două categorii de hoteluri: naționale și internaționale. În funcție de nivelul de confort, de diversitatea și calitatea serviciilor turistice și auxiliare, hotelurile se clasifică după mai multe sisteme, cele mai răspândite fiind: *sistemul de stele* (de la 1-5, folosit în regiunea turistică europeană), *sistemul de coroane* (în Europa de Nord), *de margarete* (pentru hotelurile și pensiunile din România), *sistemul de chei*, *sistemul de grade*.

Hotelurile se diferențiază între ele și după modul de funcționare: temporar sau permanent. Cele mai importante *rețele hoteliere* din lume sunt: MGV Grand, Casino Exalibur, Hilton Hotels Corp., Marriot, Sheraton și Cendant (SUA), Accor, Louvre, Sofitel (Franța), Bass Hotels, Hilton Goup, Withbread (Marea Britanie), Sol Melia, Husa Hotels (Spania), Jolly Hotels (Italia). Aceste companii posedă și cele mai mari hoteluri din lume. De asemenea, printre cele mai mari și mai spectaculoase hoteluri, merită să menționăm: Burj al Arab din Dubai, Metropole din Moscova, Westin Starnford din Singapore, Luxor din Las Vegas (SUA) etc. În Republica Moldova, se remarcă hotelurile Codru, Dacia, Leogrand, Jolly Alon, Jumbo, Vila Verde, Elat, Jazz ș.a.

Motelurile se aseamănă structural și funcțional cu hotelurile, singura diferență majoră constând în dependența lor de turismul de tranzit (în special cel automobilistic). Așa se explică apariția lor în SUA, o țară cu localități situate adesea la mari distanțe unele de altele și cu o intensă utilizare a transportului rutier. Adaptarea motelurilor la exigențele cererii se face prin: afirmarea puternică a funcției de deservire în detrimentul celei de cazare; implementarea în structura bazei a

unor servicii noi, cum ar fi stațiile PECO și de deservire auto, garaje și locuri de parcare mai extinse; amplasarea motelurilor la distanțe de 50-200 km între ele sau în raport cu centrele populate. Densitatea poate crește în contextul existenței unor resurse atractive numeroase în regiunea de tranzit. Dintre toate tipurile de baze de cazare, în moteluri durata sejurului este cea mai scurtă.

Vilele sunt baze turistice specifice, pentru finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea și deservește turismul curativ și de recreere de lungă și medie durată. Principala lor trăsătură, ca spațiu de cazare, constă în intimitatea asigurată prin capacitatea redusă a edificiului, atmosfera creată de amplasarea lor și prin dotările interioare. În cazul vilelor, domină funcția de cazare, uneori fiind exclusivă. O variantă modernă a vilelor este cea a “caselor de odihnă”, construite și gestionate de anumite instituții și organizații, fiind utilizate de turismul organizat.

Cabanele constituie o grupă de unități de cazare foarte răspândită și legată, în exclusivitate, de activitățile turistice. Capacitatea de cazare a cabanelor este variabilă oscilând între 20-100 de locuri. După gradul de confort, cabanele se împart în 3 categorii: superior, mediu și inferior. *Cabanele turistice* sunt răspândite în zonele montane și oferă cazarea și alimentarea turiștilor, precum și alte servicii ca informarea turistică, serviciile medicale, salvamontul etc. Sunt alcătuite dintr-una sau câteva clădiri din piatră sau din lemn, cu posibilități de cazare permanentă sau sezonieră. Prin prețurile mai modeste, cabanele se adresează unui mare număr de vizitatori.

Hanurile sunt unități de cazare și alimentație publică tradiționale, fiind generatoarele motelurilor de astăzi. Au apărut încă din cele mai vechi timpuri și aveau menirea de a adăposti negustorii și poștalioanele. Inițial, erau construite în interiorul localităților, iar mai apoi la intersecții sau de-a lungul drumurilor importante. Funcției de cazare (10-50 de locuri) i se asociază cea de deservire. Prin vechimea și arhitectura lor, multe hanuri au devenit obiective turistice de rezonanță.

Bazele de cazare secundare îndeplinesc o funcție de unități „pioniere” sau un rol de circumstanță în desfășurarea activităților turistice. Dintre aceste baze menționăm: pensiunile, campingurile, taberele de vacanță, în special pentru elevi și studenți, stațiunile balneare și curative (sanatoriile și profilactoriile), bungalou, adăposturile și refugiile.

Pensiunile turistice sunt răspândite atât în zonele cu circulație turistică intensă (zonele suburbane și adiacente magistralelor de transport, precum și în cele slab populate, cu un flux turistic mai modest (din care cauză hotelurile nu sunt rentabile), precum zonele montane și premontane. Acestea includ, de regulă, o casă aparte sau chiar o parte a casei destinată cazării (de la 2 la 20 de camere) și deservirii turiștilor. De asemenea, pensiunile sunt preferate de turiștii cu venituri mai modeste, în special de familiile și cuplurile tinere, de studenți, precum și de persoane care preferă spațiile mai retrase. Totodată, pensiunile pot oferi alimente din bucătăria tradițională, o ambianță inedită și originală. Foarte solicitate sunt agropensiunile din spațiul rural, în care se pot cunoaște sau chiar practica diverse activități agricole și meșteșugărești din zonă, practica plimbărilor cu cai etc. În localitățile rurale cu o concentrare sporită de pensiuni turistice și campinguri, se formează așa numitele **sate turistice**. În România, cele mai cunoscute sate turistice sunt Șirnea, Dâmbovicioara, Fundata din apropierea Brașovului (pe culoarul Rucăr-Bran), Arieșeni; Gârda de Sus și Stâna de Vale în munții Apuseni, Durău în munții Ceahlău, iar în Republica Moldova – Orheiul Vechi.

Campingurile sunt spații destinate și amenajate special pentru popasul turiștilor, care se deplasează, de regulă, cu propriul autovehicul (simplu sau cu rulotă), care au venituri mai reduse și/sau preferă o ambianță cu Natura. Campingurile moderne sunt dotate cu grup sanitar, magazin, bucătărie, cafenea, bar, internet, bazin și alte obiecte și servicii utile. Sunt localizate, de obicei, în proximitatea arterelor de transport și în apropierea obiectivelor turistice importante, îndeosebi din zonele premontane, unde lipsesc sau sunt insuficiente cabane și pensiuni.

Taberele de vacanță sunt destinate, de obicei, elevilor și studenților și pot avea un caracter general (pentru toți solicitanții) sau special (pentru elevii, studenții și angajații unei instituții de

învățămant sau ai unei întreprinderi). Se oferă servicii complexe, inclusiv cazare, alimentație, divertisment, program cultural și sportiv, servicii medicale și instructiv-educative. Sunt destul de răspândite și în Republica Moldova, majoritatea fiind construite până la 1991 și concentrate în zona centrală a republicii și pe malul Nistrului.

Bungalou reprezintă o unitate de cazare de o capacitate redusă (de obicei, pentru 2-4 locuri), situată în imediata apropiere a unui obiectiv turistic atractiv, precum litoralul mărilor, malurile lacurilor și râurilor, cascade, defileuri etc. Sunt confecționate din materiale naturale locale – stuf, lemn, iarbă, etc. Oferă un peisaj și o ambianță foarte romantică și inedită, fiind preferată de cuplurile, care își petrec „luna de miere”, vacanța de vis. Sunt răspândite în stațiunile mărilor tropicale și ecuatoriale (Tahiti, Bora-Bora, Bali, Maldive, Hawai etc.)

Stațiunile balneare curative sunt răspândite în zone bogate în ape minerale, termale și saline cu o valoare terapeutică majoră. Acestea oferă o gamă variată de servicii medicale și de recreere, alimentație, programe cultural-artistice. Numărul de locuri poate varia de la câteva sute până la câteva zeci de mii, iar gradul de ocupare a locurilor de cazare este relativ uniform. Sunt preferate de persoanele în vârstă și de restul persoanelor care necesită periodic un tratament specific. Foarte apreciate sunt stațiunile Vichy din Franța, Karlovy Vary din Cehia, Baden-Baden din Germania, Niehédzara din Ungaria (Mecca reumaticilor), Băile Felix, Slănic Moldova, Sovata, Băile Herculane din România. În Republica Moldova, foarte apreciate sunt sanatoriile din Cahul, Hârjauca (rn. Călărași), Camenca, Cocieri și Holercani (rn. Dubăsari).

Dotările pentru agrement și cură îmbracă forme și funcții dintre cele mai complexe. Prin intermediul lor, agrementul tinde să se realizeze rapid și polivalent, iar cura devine mai eficientă. Dintre dotările necesare agrementului cele mai importante sunt: terenurile pentru practicarea sportului în aer liber, piscinele, popicăriile, sălile cu jocuri mecanice și distractive, discotecile, bibliotecile, mini-carele, parcurile de distracții. O gamă variată o prezintă instalațiile și mijloacele de tratament și cură ce deservește procedurile balneoterapiei, hidroterapiei sau kinetoterapiei.

3.4. Infrastructura de transport

Căile și mijloacele de transport turistic asigură efectuarea călătoriei, adică a acelui segment al actului recreativ fără de care turismul ca fenomen este de neconceput. Principalele căi și mijloace de transport implicate în turism sunt cele rutiere, feroviare, aeriene, navale și cele speciale.

Trăsăturile principale ale transporturilor rutiere sunt: viteza medie de deplasare de circa 60 km/oră, fiind mai mică în oraș și mai mare pe autostrăzi; capacitatea redusă de transport – 1-6 locuri pentru automobile și 40-80 de locuri pentru autobuze; siguranță relativ redusă; confortabilitatea redusă mai ales în cazul autoturismelor; transportarea până la destinație ce duce la o economie de timp și mijloace financiare. Ca dezavantaj menționăm obligația posesorilor de autoturisme de a-și rezolva singuri problemele legate de desfășurarea călătoriei (aprovizionarea cu combustibil, reparații etc.), efortul fizic și psihic al conducătorului auto pe traseu.

Transporturile auto sunt cele mai răspândite tipuri de transport destinate deplasării turiștilor, care au contribuit decisiv la promovarea și răspândirea activităților turistice în toate statele lumii și mai ales în perioada interbelică și postbelică. Cel mai frecvent sunt folosite autoturismele, în special de persoanele cu vârste cuprinse între 20 și 50 de ani, care se deplasează cu întreaga familie. De asemenea, autoturismele sunt utilizate mai mult pentru activitățile de odihnă din weekend și din vacanțele de Paște sau Crăciun. În statele dezvoltate, sunt deosebit de utilizate rulotele, special destinate pentru călătorii cu întreaga familie, fiind înzestrate cu paturi, bucătărie, grup sanitar, TV, calculator etc. Printre persoanele și cuplurile tinere, printre turiștii *extremali*, sunt preferate motocicletele, iar în cazuri, mai rare, și bicicletele, îndeosebi pentru trasee montane. Autocarele sunt folosite, cu precădere, de persoanele din prima și a treia grupă de vârstă, pentru excursii de diferită durată. Un factor foarte important de dezvoltare a turismului este și rețeaua rutieră, accesibilitatea și starea acesteia, ori, în Republica Moldova, este cel mai mare impediment.

Căile și mijloacele de **transport feroviar** au luat un avânt deosebit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, când pe toate continentele apar magistrale feroviare impunătoare, ceea ce a permis pătrunderea spre interiorul unor vaste regiuni neexploatate. Trenurile, prin capacitatea lor superioară de transport, au răspuns, în mod convingător, cerințelor turismului de masă. Particularitățile transportului feroviar: viteza medie de 60-80 km/oră (cu unele excepții); capacitatea de transport superioară celorlalte tipuri de vehicule (600-1000 de persoane); costul călătoriei în funcție de clasa de confort; siguranța înaltă a călătoriei; regularitatea traficului, influența condițiilor meteo resimțindu-se puțin; confortul mai ridicat; dependența călătorilor de un anumit traseu. În zonele montane, precum și în alte zone cu atracție turistică sporită, se practică *trenurile speciale* cu un număr redus de vagoane.

Pentru transporturile auto și feroviare deosebit de importante sunt *podurile și tunelurile*, mai ales, în zonele montane greu accesibile. Acestea asigură deplasarea mult mai rapidă și mai sigură a turiștilor și generează economii substanțiale financiare și de timp. În plus, sunt și obiective turistice deosebit de atractive. Merită menționate tunelurile care străbat munții Alpi, făcând legătura dintre Austria, Italia, Elveția și Franța, cele din munții Pirinei, Apenini, Carpați, Stâncoși, Anzi etc.

Transporturile aeriene au diversificat gama modalităților de deplasare turistică începând cu primele decenii ale secolului XX. Avionul a însemnat pentru turism o veritabilă revoluție permițând deplasări rapide dintr-un loc în altul, aducând turistului modern un beneficiu remarcabil și anume consumul minim de timp liber, ce va fi utilizat pentru recreere în locul de sejur. Particularitățile principale sunt: viteza mare de deplasare (950-2000 km/oră); capacitatea de transport este de 300-350 de persoane; siguranța mare a călătoriei; confortul mediu; prețul ridicat al билетelor, ceea ce face ca avionul să fie preferat de turiștii cu venituri mari; dependența de traseu este maximă; dependența relativ mare de condițiile meteo.

Transporturile navale, cu toate că sunt cele mai vechi, funcția turistică și-au căpătat-o mai târziu. Trăsăturile de bază ale transporturilor navale sunt: viteza redusă de circulație (≈ 30 km/oră), fapt ce influențează negativ asupra bugetului de timp liber al turiștilor; capacitatea mare de transport (peste 1000 de persoane); confortul ridicat datorită unor dotări variate și complexe (inclusiv piscine, discoteci, cluburi); influența condițiilor climatice asupra regularității circulației. Foarte apreciate sunt *gondolele* în Veneția sau *feluca* pe râul Nil. Transportul naval este pe larg practicat în zonele urbane, pe râurile Dunărea, Rin, Volga, Tamisa, Șpree, Sena etc.

Transportul maritim este preferat, actualmente, de persoanele cu venituri mai înalte și utilizat pentru *turismul de croazieră*, dezvoltat în Regiunea Mediterană, Caraibilor și în Asia-Pacific.

Din grupa **transporturilor speciale** fac parte telefericele (telescaune și telecabine) și teleschiurile, ascensoarele din clădirile și turnurile foarte înalte. Rolul lor constă în facilitarea accesului în arealele greu de atins prin alte mijloace, în diminuarea timpului și efortului necesar parcurgerii unor distanțe, în desfășurarea recreării hivernale.

Subiecte pentru conversații:

1. Etapa contemporană de dezvoltare a turismului de masă.
2. Factorii socio-economici de dezvoltare și repartiție a turismului.
3. Cazarea – ca element de bază al infrastructurii turistice.
4. Importanța și particularitățile transporturilor pentru turism.

Referate:

1. Semnificația turistică a călătoriilor comerciale/Marilor Descoperiri Geografice
2. Principalele rețele hoteliere din lume.
3. Importanța transportului aerian în internaționalizarea turismului.
4. Transporturilor speciale în turismul montan

Tema 4. CIRCULAȚIA ȘI FLUXURILE TURISTICE

4.1. Esența circulației turistice

Turismul reprezintă ansamblul relațiilor și fenomenelor care rezultă din deplasarea și sejurul temporar al persoanelor. Scopul valorificării potențialului turistic presupune mobilitatea geografică a populației deosebită prin motivația sa. Fluxurile turistice sunt marcate de deplasarea temporară a persoanelor, în funcție de dimensiunea cererii, de potențialul turistic, de distanța la care se găsesc și de accesibilitatea și de prestigiul regiunii de primire. Noțiunea de flux presupune dinamism și cantitate. În cazul turismului, fluxul este un concept care se referă la dinamica numărului de turiști, în funcție de localizare și de itinerariile pe care aceștia le urmează. Dacă, în alte domenii, fluxul este unidirecțional, atunci, în turism, acesta este bidirecțional, masele de turiști putându-se întoarce pe altă rută, conform interesului personal. Fluxurile turistice sunt influențate de factori de atracție și de respingere. Factorii de respingere sunt dependenți de nivelul dezvoltării economice, modul și nivelul de trai al populației, gradul de mobilitate și timpul liber al persoanelor. Factorii de atracție includ accesibilitatea și facilitățile ariei de destinație, costurile vizitei, marketingul ariei de primire.

Turismul internațional a devenit o componentă fundamentală a procesului de specializare internațională, alături de celelalte activități economice. Pentru multe state, turismul a devenit sursă de dezvoltare economică până la acel nivel care le împinge în categoria statelor dezvoltate. Pentru altele, supradimensionarea turismului a fost generatoare de perturbări economice și sociale.

Specializarea internațională este unul din elementele determinante ale circulației turistice internaționale, care permite măsurarea legăturii dintre condițiile socio-economice și condițiile specializării în turism. Se deosebesc trei teorii ale circulației turistice:

Teoria dotărilor factoriale în turism. Dotările factoriale specifice turismului sunt: potențialul natural, patrimoniul istoric și cultural, resursele de muncă și capital, infrastructura de transport și cazare. Resursele turistice potențiale generează interesul și atractivitatea zonelor turistice. Resursele de capital și infrastructura sunt factorii principali ai producției și mobilității turistice.

Teoria costurilor comparative. Fiecare țară este interesată să se specializeze în producția acelor bunuri sau în prestarea acelor servicii al căror cost relativ să fie mai scăzut decât în alte țări. În „industria turistică”, costul de producție cuprinde următoarele elemente: 1) costul transportului cu o pondere evidentă în costul total, fiind determinat de tipul de transport, clasa de confort și prețul combustibilului; 2) costul cazării; 3) costul celorlalte servicii turistice (agrement, tratament etc.).

Teoria cererii și ofertei. Cererea turistică poate fi definită ca totalitatea necesităților sociale orientate spre consumul produsului turistic. Cererea turistică este formată din persoanele ce doresc să călătorească periodic sau temporar. Transformarea cererii în consum turistic necesită trei condiții primordiale: timp liber, venit disponibil, motivație. Oferta turistică este formată din: cadrul și potențialul antropic; echipamentul de producție al serviciilor turistice; masa de bunuri materiale destinate consumului turistic; forța de muncă; infrastructura și condițiile de comercializare. Caracteristicile ofertei turistice sunt: caracterul complex și eterogen; tipurile de oferte, în funcție de motivație, specializarea pe categorii de activități, caracterul artizanal și rigiditatea ofertei turistice.

4.2. Fluxurile turistice majore

În ultimele decenii, turismul internațional înregistrează o creștere accentuată, puternic stimulată de modernizarea căilor de comunicație și dotările pentru servicii, de acordurile privind libera circulație turistică (Acordul Schengen în interiorul UE sau acordurile internaționale încheiate în cadrul O.M.T, acordurile bi- sau multilaterale dintre unele state cu privire la regimul preferențial al acordării vizelor). Cele mai importante fluxuri turistice se realizează între țările Europei, America de Nord și Europa, America de Nord și Centrală, precum și în Asia de Est-Pacific. Ca rezultat al crizei economice, în anii 2008-2009, numărul total de sosiri turistice internaționale a scăzut, iar în 2010 și-a revenit, înregistrând o creștere de 86 mln. (tabelele 1 și 2).

Tabelul 1 Sosirile internaționale pe regiuni turistice (1950-2010)

Regiunile	Ponderea regiunilor (%)									
	Anii									
	1950	1960	1970	1980	1990	1996	2000	2004	2009	2010
Europa	66,7	76,7	70,8	65,6	62,4	58,7	57,8	54,4	52,2 (460)	50,7 (477)
America	29,6	24,1	23	21,3	20,4	19,5	18,4	16,1	15,9 (141)	15,9 (150)
Asia de Est-Pacific	0,75	1,0	3,0	6,8	11,6	15,3	15,7	18,8	19,5 (171)	20,5 (193)
Africa	2,1	1,1	1,5	2,5	3,3	3,3	3,9	4,8	5,2 (45,6)	5,2 (49,4)
Orientul Mijlociu	0,8	0,9	1,2	3,0	1,7	2,5	3,3	4,9	6 (52,9)	6,4 (60,3)
Asia de Sud	0,2	0,3	0,6	0,8	0,7	0,8	0,9	1,0	1,1 (10,1)	1,2 (11,1)
Total mondial	100	100	100	100	100	100	100	100	100 (854)	100 (940)

Tabelul 2 Veniturile din turism pe regiuni (1950-2010)

Regiunile	Ponderea regiunilor (%)									
	Anii									
	1950	1960	1970	1980	1990	1996	2000	2004	2009	2010
Europa	42,4	57,3	62,0	60,3	54,4	50,6	49,1	51,1	48,5 (413)	44,2 (406)
America	50,4	35,5	26,8	24,1	26,3	25,1	27,8	21,1	19,4 (165)	19,8 (182)
Asia de Est-Pacific	1,7	3,3	6,1	8,2	14,7	19,5	17,2	19,2	22,1 (188)	25 (229)
Africa	4,3	2,6	2,2	2,6	2,0	1,8	2,2	3,3	3,4 (28,9)	3,4 (31,6)
Orientul Mijlociu	1,2	1,3	2,2	3,3	1,9	2,0	2,6	3,7	4,8(41,2)	5,5 (50,3)
Asia de Sud	-	-	0,6	1,5	0,8	0,9	1,0	1,6	1,8 (15,6)	2,1 (18,9)
Total mondial	100	100	100	100	100	100	100	100	100 (852)	100 (919)

Sursa: elaborate de autori după world-tourism.org

Cele mai mari fluxuri turistice sunt legate de **Europa**, căreia îi revin 50% din totalul turismului mondial. Aceasta se datorează atât climatului favorabil pentru turismul balnear, cât și bogatului patrimoniu cultural-istoric al bătrânului continent. Diminuarea ponderii Europei, în special, în venituri, se datorează, pe de o parte, creșterii rapide a regiunii Asia de Est-Pacific, iar, pe de altă parte, crizei economice din anii 90 în Europa de Est și recente (anii 2008-2011) în regiunea mediteraneană (Grecia, Portugalia, Spania). Relansarea economică a Europei și lărgirea spațiului UE vor stopa acest declin neînsemnat, în esență. În același timp, se constată o dinamică ascendentă a destinațiilor exotice, precum Republica Dominicană, Insulele Maldive, Tahiti etc. (fig. A1 și A3).

Circulația turistică din Europa este stăpânită de 5 mari țări emițătoare (Franța, Spania, Italia, Marea Britanie și Germania), care cuprind mai mult de jumătate din totalul înnopțărilor. Printre marile țări receptoare din Europa, se mai remarcă Turcia (27 mln.), Ucraina (25 mln.) și Rusia (20 mln.).

Asia se situează pe locul doi ca destinație turistică și pe locul întâi ca ritm de creștere a circulației turistice concentrând circa $\frac{1}{4}$ din sosirile turistice internaționale. Creșterea numerică a fluxurilor turistice este de 3,6 ori între anii 1990-2010. Acest fenomen se datorează, în primul rând, dezvoltării economice rapide a regiunii Asia-Pacific, în special a tigrilor asiatici și a Chinei, care a condiționat extinderea semnificativă și modernizarea radicală a infrastructurii de transport și turistice. Un alt factor determinant a fost promovarea politicii ușilor deschise, în special pentru turismul de afaceri și distractiv, turismului balnear exotic și turismului istorico-cultural. Numărul maxim de sosiri internaționale se atestă în China (56 mln.) și Malaysia (25 mln.), în teritoriile chineze Hong Kong (20 mln.) și Macao (12 mln.), Thailanda (16 mln.). Asiei de Nord-Est îi revin 55% din fluxurile turistice asiatice. Poziția secundă este ocupată de Asia de Sud-Est, cu 34%, fiind

foarte apreciată pentru confortul climatic, diversitatea bogată a lumii animale și vegetale exotice, pentru raportul optim calitate/preț al serviciilor turistice. Asiei de Sud și Oceaniei le revin câte 5%.

Pe locul al treilea, se află **continentul nord-american** cu 150 mln. de turiști anual, ceea ce reprezintă 16% din circulația turistică mondială. Motivațiile principale sunt turismul de afaceri și distractiv, stațiunile litorale de lux, infrastructura puternic dezvoltată și condițiile climatice favorabile. Urmează America de Sud cu 24 mln. sosiri, apoi bazinul Caraibilor.

Pe locul patru, se regăsesc statele din **Orientul Mijlociu**, care, în ultimul timp, au fluxuri turistice tot mai numeroase. Astfel, din 1990 până în 2010, numărul de sosiri internaționale a crescut de 6 ori (de la 9,6 mln. până la 60,3 mln.). O creștere foarte rapidă se înregistrează în anii 2000, când o bună parte din petrodolari sunt investiți în dezvoltarea infrastructurii turistice.

Africa ocupă ultima poziție în destinațiile turistice internaționale cu circa 60 mln. de turiști. Aici se remarcă Egiptul, Marocul, Tunisia, Republica Africa de Sud și destinațiile insulare exotice. Acest continent a intrat în vizorul corporațiilor transnaționale pentru dezvoltarea turismului.

Cele mai mari exporturi de turism per capita revin statelor europene, inclusiv Austria, Elveția, Franța, Spania, Belgia și Danemarca, în care densitatea turistică este ridicată, calitatea ofertei și reputația internațională sunt la un nivel foarte înalt. Durata medie de sejur influențează, în mod deosebit, dimensionarea relativă a încasărilor turistice. În țările cu durata scurtă de sejur, încasările sunt mai reduse, precum în America de Nord, Anglia, Turcia, Germania. Sezonalitatea redusă determină încasări mai mari per capita, ca urmare a etalării uniforme a consumului turistic.

Pe harta turismului internațional, repartitia schimburilor turistice internaționale reprezintă modificari de la o țară la alta. Circa 2/3 din volumul acestor schimburi se concentrează în țările dezvoltate ale lumii, însă ponderea acestora scade în favoarea statelor în curs de dezvoltare cu economie emergentă, precum China, Malaysia, Turcia, destinațiile insulare exotice etc. De asemenea în regiunile economic dezvoltate, peste 70% îi revin turismului intraregional, iar în regiunile mai slab dezvoltate predomină absolut turismul interregional, atât la fluxurile emițătoare, cât și receptoare. O relație specială se constată între statele europene și fostele teritorii coloniale ale acestora, între S.U.A., Germania, China, Australia și restul lumii etc. O altă caracteristică este concentrarea cumulativă a ariilor emițătoare și receptoare în țările dezvoltate.

4.3. Modele de fluxuri turistice

Modelele principale, care au pus bazele teoretice ale cercetării moderne a organizării teritoriale a turismului, au apărut prin anii 1970-1980. Cu toate varietățile de modele turistice existente, acestea pot fi clasificate în 4 grupe: 1) de călătorie turistică (deplasare); 2) de plecare-sosire; 3) structurale; 4) de dezvoltare a turismului.

Modelele spațiale ale călătoriilor în scop turistic. Accentul principal în aceste modele este acordat relațiilor sistemice stabilite pe parcursul deplasării turiștilor. Această grupă cuprinde modele ale rutelor de călătorii și modelele bazate pe funcția cunoscută a distanței de expansiune pe trei tipuri de rute: rutele spre destinație, rutele de întoarcere a turiștilor și rutele de recreere.

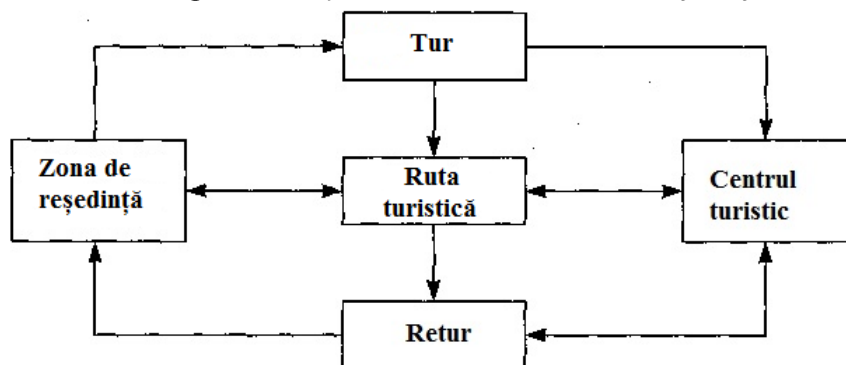

Fig. 4.1. Modelul fluxurilor turistice între două centre – de plecare și de destinație (după P. Mariot)

Rutele de călătorie tur-retur, care, de regulă, coincid, unesc direct punctul de plecare cu cel de destinație finală (fig. 4.1.). Spre deosebire de acestea, ruta de recreere se stabilește printr-o serie de centre intermediare de turism, vizita cărora nu este de multe ori scopul principal al călătoriei. De asemenea, ruta de recreere poate ocupa o parte din ruta de plecare sau de întoarcere. În opinia lui P. Marriott, călătoriile pe rutele de agrement reprezintă călătoria propriu-zisă. Această idee a fost dezvoltată în lucrările geografului american S. K. Campbell. Modelul spațial al lui S.K. Campbell a fost confirmat în timpul efectuării studiilor empirice ale călătoriilor în scop turistic în provincia Quebec din Canada. Bazându-se pe gradul de importanță acordat călătoriilor propriu-zise, acesta a identificat trei grupuri de turiști. Pentru unii turiști, care se odihnesc, scopul în sine îl prezintă odihna, ca atare, însă pentru alții, călătoria este o parte importantă a vacanței însoțită de mai multe opriri pe drum. Grupul intermediar de călători, care-și petrec timpul liber, îl formează turiștii, care se opresc în centrul turistic și care efectuează călătorii scurte în zonă. În figura 4.2 este redată călătoria celor ce se odihnesc, reprezentată prin niște raze, care pornesc din centrul unui oraș mare. Recreanților călători le corespund liniile circulare, care gravitează cu automagistralele.

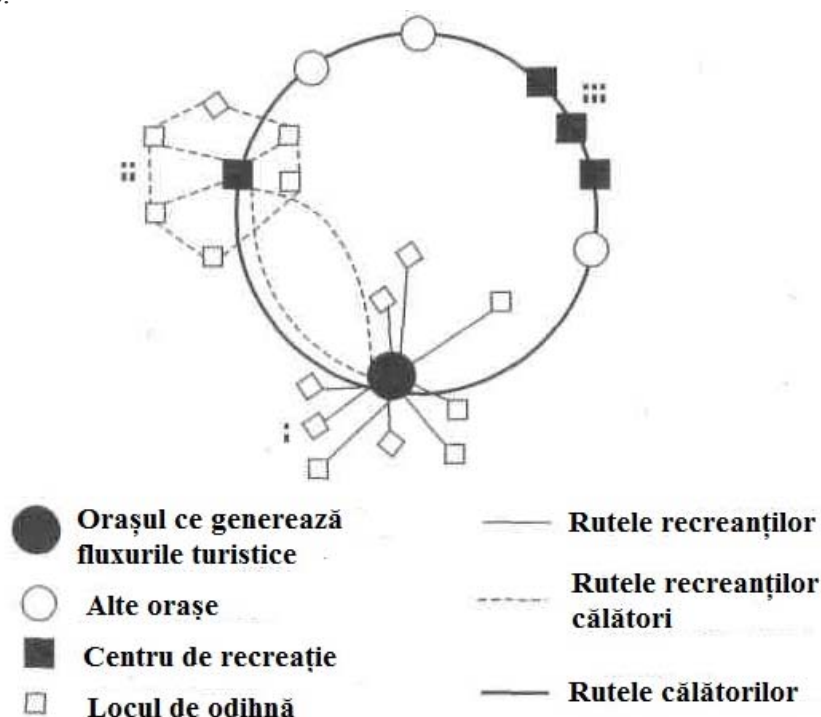

Fig. 4.2. Modelul spațial a călătoriilor de scurtă durată cu scopuri recreative (după S. Campbell).

I – zona de recreație din jurul unui oraș mare (călătorii de o zi); II – complex de recreație pentru „recreanții călători” (rute radiale de la locul de odihnă); III zona de deservire a „călătorilor” (rute circulare pe automagistrale de mare viteză).

A doua categorie de modele spațiale de călătorie s-a dezvoltat sub influența lucrărilor lui I. Thunen și A. Weber, fondatorii teoriilor de repartitie a producțiilor agricole și industriale. Modelul grafic este o diagramă de inele concentrice (domenii de specializare) în jurul centrului de piață. În aceste modele de călătorie, accentul s-a deplasat de la traseele de deplasare la volumul fluxurilor de turiști, în funcție de distanța parcursă de turiști, exprimată în pierderi monetare și de timp. Aceste resurse economice limitează cererea și determină capacitatea pieței turistice într-o măsură mult mai mare decât distanța fizică. Orice modificare cu privire la costul călătoriei măsurată în timp și bani, de multe ori, constituie rezultatul creșterii sau reducerii costurilor de transport și are un impact direct asupra geografiei, dimensiunii și intensității circulației turistice.

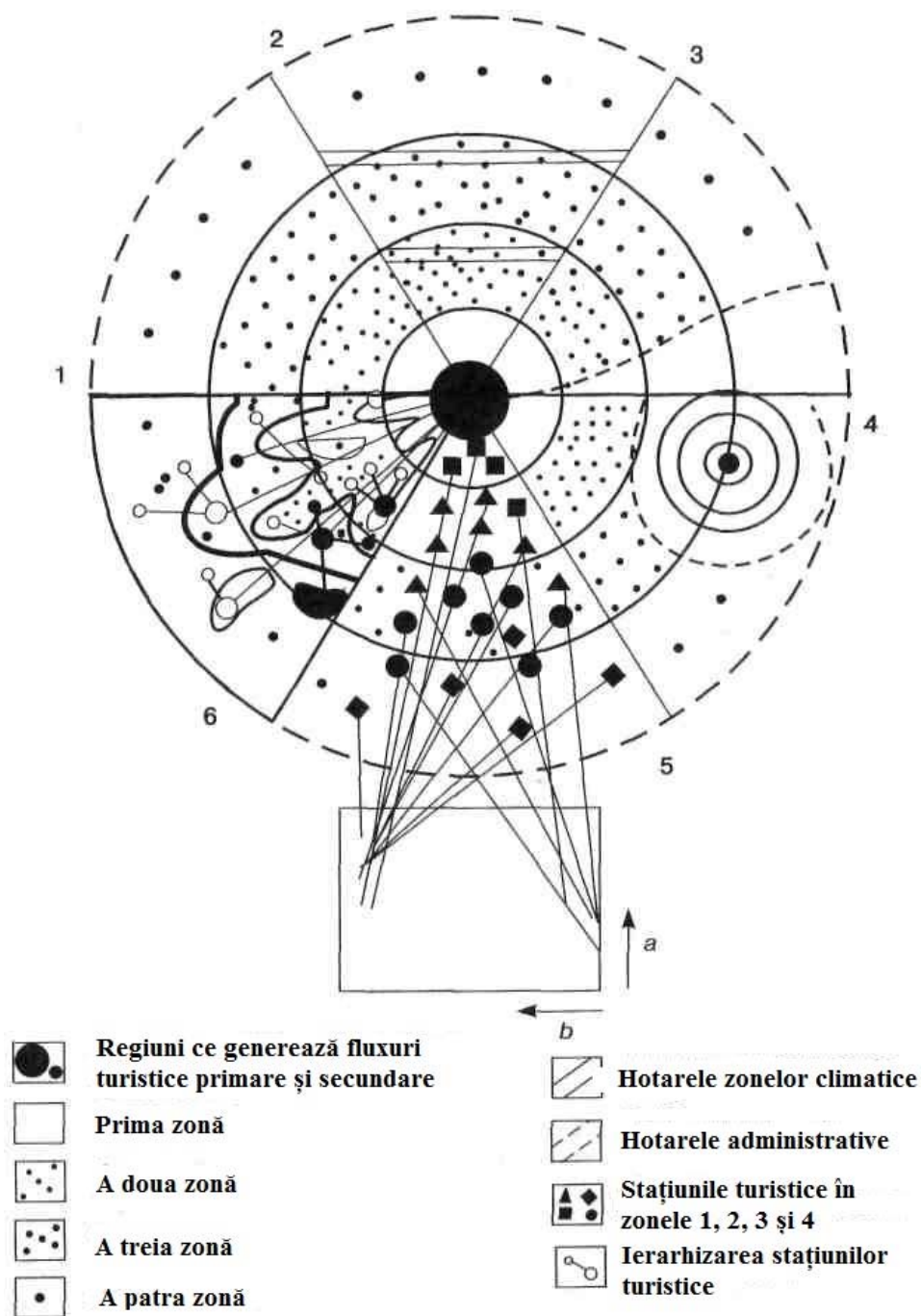

Fig. 4.3. Modelul de percepție și valorificare a spațiului turistic (după J. Miosek).

În studiul modelelor geografice de organizare a traficului internațional de călători, atenția cercetătorilor este axată pe problemele schimbărilor spațiale în sistemul de zone concentrice. În concepția de dezvoltare a spațiului turistic a lui J. Miosek, zona-nucleu emițătoare de turiști este înconjurată de patru zone, caracterizate prin motive diferite pentru călătorie și costurile pentru ele (fig. 4.3.). J. Miosek a examinat „deformările” zonelor respective sub influența factorilor naturali, economici, politici. În opinia lui, nivelul scăzut de trai și condițiile climaterice confortabile în zonele vizitate de turiști, precum și legătura lor istorică cu nucleul contribuie la expansiunea zonelor. Acțiunea altor factori, în special a celor politici, din contra, poate duce la comprimarea zonelor (sectoarele 2 și 3). J.M. Miosek a atras atenția nu numai la efectele directe, dar și la reacția în lanț, care survine atunci când schimbările negative se transformă într-o destinație bună pentru alții. În

susținerea acestei poziții, savantul a dat un exemplu, potrivit căruia dezvoltarea turismului în Puerto Rico a fost cauzată de blocada din Cuba. Astfel, el consideră că se formează un nucleu și zone înconjurătoare noi, concurând cu cele vechi, iar Zona turistică devine policentrică (sectorul 4). De asemenea, se iau în considerație componenta psihologică a călătoriilor, percepția realității turiștilor. În general, populația este mult mai conștientă de centrele turistice din apropiere, dar fiecare persoană are propria idee despre zona turistică, care poartă un caracter discret și este reprodusă în minte. Potrivit lui Miosek, precizia imaginii lor mentale, depinde de mediul socio-politic și lingvistic, de punctele înconjurătoare de plecare sau de sosire a turiștilor. După H. Yokeno, forma cercurilor concentrice de vizite este determinată de trei factori: prezența unui oraș mare, autostrăzile principale și nivelul prețurilor pentru serviciile turistice.

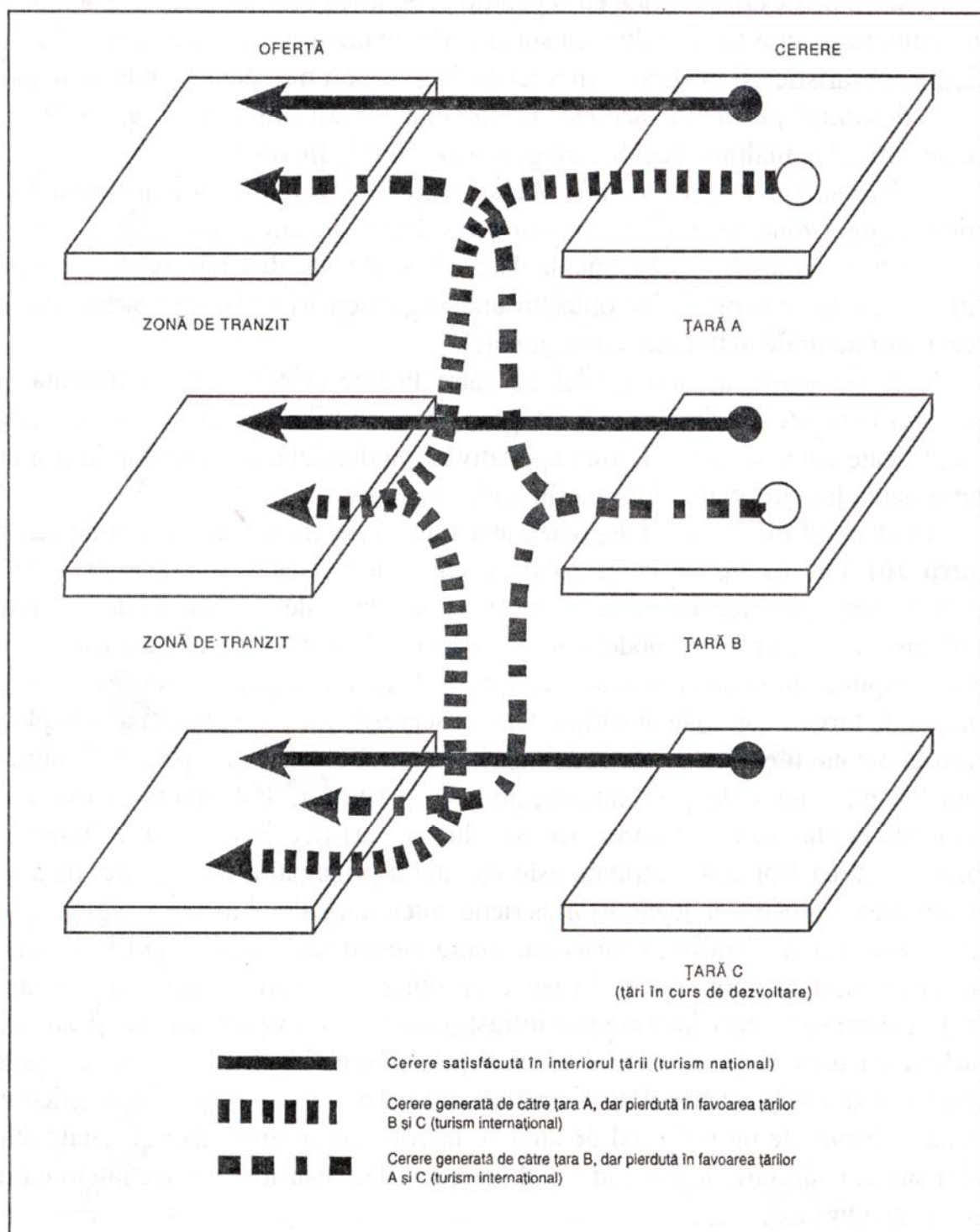
Modele de sosiri și plecări turistice. Spre deosebire de modele de călătorie, acestea sunt bazate pe faptul că majoritatea locurilor constituie, în același timp, locul de plecare și de sosire a turiștilor. Funcția lor dublă, relația dintre zonele și centrele turistice, sunt reflectate în modelele lui J.M. Turot, Z. Lundgren, și D. Pirs. J.M. Turot pune accentul pe cererea transportului intern și internațional care are ca rezultat oferta turistică în cele trei țări A, B, și C, cu diferite tipuri de sisteme sociale și niveluri ale dezvoltării socio-economice (figura 4.4.). Ele nu au frontiere comune, dar se interconectează în zonele de tranzit, iar cererea turistică este satisfăcută, fie în țară, fie în străinătate. De exemplu, în țara B, o parte dintre turiști, nu merg în străinătate, altă parte se duc în țările A și C. Din țara A se îndreaptă fluxurile turistice spre țările B și C. Astfel, țara B devine un furnizor de turiști și, simultan, un receptor, căpătând statutul de destinație turistică internațională.

Spre deosebire de țările A și B, în țara C, cererea pentru călătorii străini lipsește, dar poate genera fluxuri turistice interne și lua turiștii din țările A și B. O astfel de situație s-a dezvoltat în trecut în țările socialiste și, în prezent, este tipică pentru țările în curs de dezvoltare, unde nivelul de trai al populației locale, cu excepția elitei, e insuficient pentru dezvoltarea turismului de plecare.

O mare contribuție la studiul sistemelor turistice teritoriale de turism a avut-o geograful canadian Z. Lundgren, care, în baza teoriei „locurilor centrale” a creat un model conceptual al spațiului turistic. Semnele care le sunt alocate, gradul de atracție reciprocă a destinațiilor turistice, amplasarea geografică și atractivitatea destinației, nivelul de dezvoltare a industriei turistice au permis să se dezvolte tipologia destinațiilor și să construiască seria lor ierarhică în patru etape (figura 4.5.).

Cel mai înalt nivel îl ocupă orașul mare, specializat în primirea și generarea fluxurilor masive turistice printr-o integrare profundă în sistemele de transport internațional. Potrivit lui Lundgren, un oraș mare servește drept centru pentru toate celelalte destinații turistice din zonă, care depind de el și ocupă un loc ierarhic inferior. Fiecare dintre aceste centre turistice este înconjurat de destinații turistice urbane la periferii. Ele sunt caracterizate printr-un număr mai redus al populației, sporirea numărului de turiști veniți față de cei plecați. În jurul lor, se situează destinațiile din mediul rural, în care se manifestă *perifericitatea*.

REPREZENTAREA SCHEMATICĂ A OFERTEI ȘI CERERII TURISMULUI NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL ÎN MAI MULTE CATEGORII DE ȚĂRI

după J.M. Thurot, 1980

Fig. 4.4. Modelul de cerere-ofertă pentru turismul internațional și cel intern (după J. Turot)

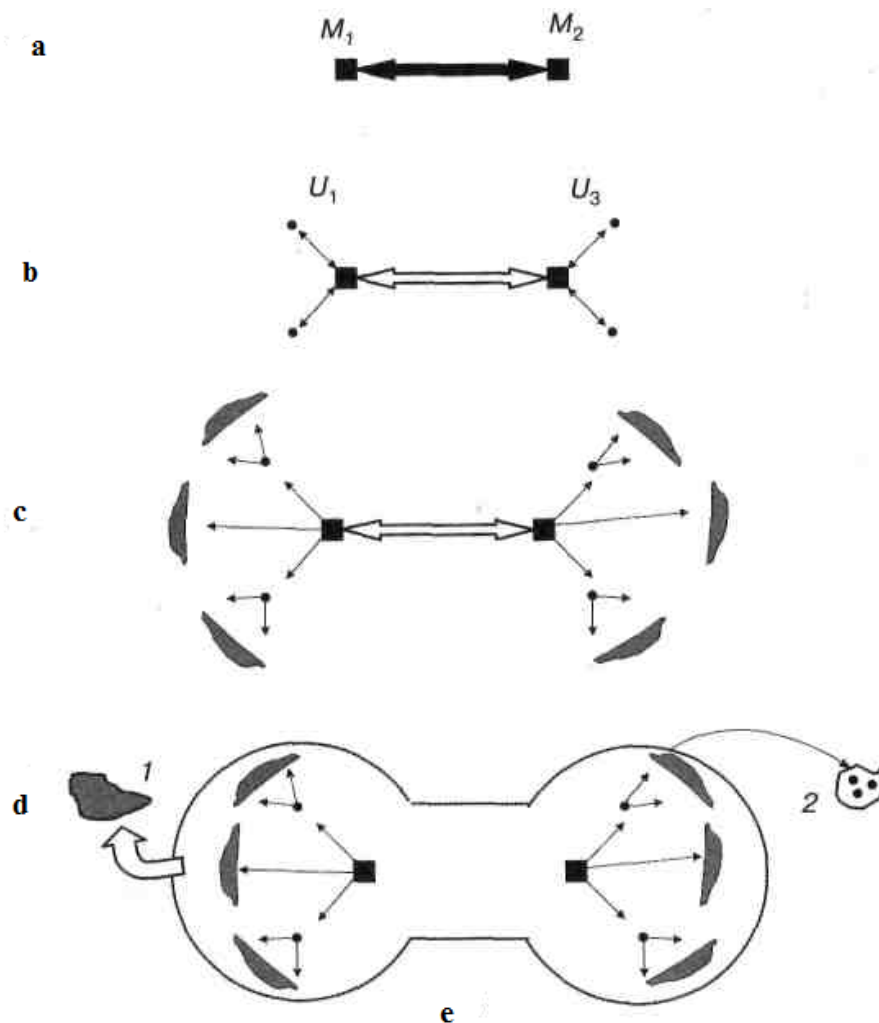

Fig. 4.5. Modelul conceptual al spațiului turistic de destinație (după Z. Lundgren)

a – rutele prin centrele turistice mari; b – rutele ce cuprind teritoriile periferice urbanizate; c – rutele prin localitățile rurale; d – rute ecoturistice; e – zona care generează fluxurile turistice; 1 – parc național, accesibil pe cale terestră; 2 – zone turistice noi, accesibile pe cale aeriană.

Acestea ocupă zone naturale vaste, cu atracții turistice caracteristice peisajului rural. Populația din aceste zone are o densitate scăzută, astfel că sosirile turistice în ele predomină asupra plecărilor. Se completează cu o serie de destinații ierarhice cu un mediu natural bine conservat (parcuri naționale, rezervații naturale etc.), cu un regim special limitat de utilizare a resurselor naturale. Pe măsură ce economia locală este slab dezvoltată, aceste destinații pot exista doar datorită importului de diverse servicii turistice. Etapele ierarhice propuse de Lundgren sunt utile în determinarea profilului funcțional al unui anumit teritoriu. Cu toate acestea, el a oferit o descriere completă, doar pentru unul dintre cele patru tipuri de destinații – destinație cu un mediu natural bine conservat. De asemenea, nu este clar dacă fluxurile de turiști, care își au originea în orașele mari în curs de dezvoltare, distribuie direct prin destinații turistice periferice sau. Lundgren a construit o serie ierarhică de destinații turistice pentru o singură țară – Canada. În calitate de nucleu al spațiului turistic, s-a inițiat ca „loc central” sudul țării, unde sunt amplasate principalele destinații turistice. El a stabilit existența unor relații orizontale și verticale ale acestui centru cu căile navigabile interioare de rang inferior. Lundgren susține că, pe măsură ce înaintăm în teritoriu, se schimbă și natura turismului. Devine, tot mai clară, orientarea sa naturală, se facilitează infrastructura turistică, se deteriorează disponibilitatea locurilor de vacanță, sporește

influența sezonității în turism. Acest model poate fi aplicat în relația dintre țările temperat-continentale europene și cele tropicale din Asia și Oceania, America Latină și Africa.

În modelul lui D. Pirs, accentul se pune pe structura teritorial-economică a orașelor, pe realizarea de către ele a funcțiilor de recepționare și emisie a turiștilor, precum și pe geografia fluxurilor turistice. Circuitul turistic este format din trei părți, care corespund celor mai importante caracteristici ale orașelor mari ca nuclee de polarizare a spațiului turistic (figura 4.6.).

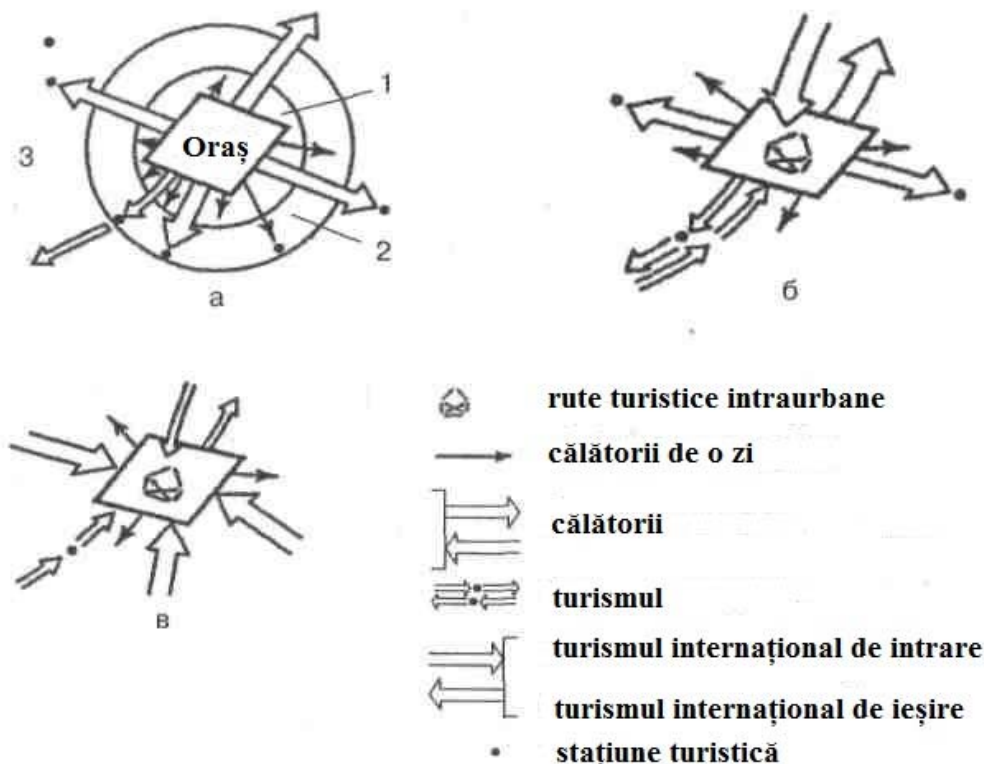

Fig. 4.6. Schema urbanizării turistice (după D. Pirs)
 a – oraș - furnizor de turiști; 1 – zona călătoriilor de o zi, 2 – zona de odihnă în week-end, 3 – zona de odihnă în vacanță; b – oraș - punct de tranzit; c – oraș - destinație turistică.

În figura 4.6, este redată adecvat natura centrifugă a traficului turistic. Fluxurile turistice în formă de raze vin dinspre oraș, fiind înconjurare de trei cercuri concentrice de vizite: excursii de o zi; zona de recreere în week-end în arealul vilelor; zona de relaxare în timpul sărbătorilor. Fluxurile turistice sunt distribuite neuniform. Concentrarea sporită de turiști se atestă, de obicei, în apropierea zonelor maritime și în cele montane. Orașul nu generează doar fluxuri de turiști, dar constituie și un punct de tranziție important, ca loc de oprire pe traseul turistic, ca un punct de colectare regională de turiști pentru distribuirea lor ulterioară în stațiuni, ca punct de intrare și de ieșire din zonă. Orașul servește ca destinație turistică, cu acțiunea sa centripetă de a direcționa fluxul de turiști.

Modele structurale de turism. Pe la mijlocul anilor 1970, gândirea geografică occidentală abordează problema reproducerii permanente a dezvoltării regionale inegale și motivele conservării regresului multor țări și zone ale acestora. Atenția principală este axată pe un anumit tip de relații între centru și periferie, pe diferite scări spațiale, pe relații dependente ale periferiei față de nucleu. În geografia turismului, această direcție de cercetare a manifestat un interes sporit față de efectele turismului internațional în țările în curs de dezvoltare, precum și față de relațiile dintre țările furnizoare și receptoare de turiști. Modelele arată un nivel scăzut de desconcentrare a turismului în țările înapoiate. Ajungând într-o țară în curs de dezvoltare, turiștii se pomenesc în stațiunile enclav. Circulația acestora în interiorul țării-gazdă este limitată, în primul rând, de trecerea dintr-o enclavă în alta. Numai o mică parte din călătorii au loc în afara acestor zone.

Majoritatea autorilor subliniază natura semicolonială a relațiilor dintre metropole, generatoare de fluxuri turistice și țările lor gazdă de la periferie. Beneficiile generate de dezvoltarea turismului internațional, însă, sunt mult exagerate. Includerea acestor țări în spațiul mondial al turismului se face sub control și are loc, exclusiv, în interesul societăților transnaționale din metropole. Cu toate acestea, participarea companiilor transnaționale în țările de la periferie nu are doar efecte negative. Foarte binevenite sunt transmiterea noilor tehnologii manageriale în prestarea serviciilor turistice, crearea locurilor de muncă în rândul populației locale, investițiile străine în domeniul turismului, consolidarea balanței de plăți, sporirea competitivității și crearea imaginii pozitive a țărilor periferice.

Subiecte pentru conversații:

1. Esența circulației turistice.
2. Fluxurile turistice majore internaționale și aspectele regionale.
3. Modele spațiale de fluxuri turistice.

Referate:

1. Direcțiile principale ale fluxurilor turistice europene.
2. Rolul orașelor mari în formarea fluxurilor turistice.
3. Modificările contemporane în circulația turistică și factorii determinanți.

Tema 5. RESURSELE ȘI FLUXURILE TURISTICE ALE EUROPEI. EUROPA DE NORD ȘI CENTRAL-VESTICĂ

5.1. Caracterizarea generală a turismului regiunii europene

Actualmente, în regionarea turistică, nu există un criteriu comun de delimitare. Se utilizează pe larg criteriile folosite în regionarea fizico-geografică și economico-geografică, neținându-se cont de specificul complex și definitoriu al fenomenului turistic. În acest sens, considerăm mai adecvată regionarea propusă de Organizația Mondială a Turismului, care reușește, după opinia noastră, să înlăture lacunele menționate. Conform acesteia, se delimitează următoarele 6 macroregiuni turistice, ce reflectă aproape integral specificul activității turistice, al elementelor ei componente și factorilor ce o influențează: *Europa, America, Asia de Est-Pacific, Asia de Sud, Oriental Mijlociu și Africa*.

Europa rămâne, în continuare, cea mai importantă macroregiune turistică a lumii. Astfel, dintre cele 940 mln. de sosiri internaționale înregistrate la nivel mondial în anul 2010, ei îi reveneau 476 mil., sau 51% din totalul mondial. De asemenea, ea deține 44% din venituri, distanțată clar și în acest caz de celelalte regiuni. La regiunea macro-turistică europeană, se atribuie și teritoriile asiatice strâns integrate în fluxul turistic european: bazinul est-mediteranean – Turcia, Cipru și Israel; noile state independente caucaziene și ale Asiei Centrale – foste republici unionale. Regiunea turistică europeană se împarte în 4 subregiuni distincte: 1) Europa de Nord; 2) Europa Central-Vestică; 3) Europa Central-Estică și de Est; 4) Europa de Sud și Mediterana de Est. Cele mai însemnate fluxuri turistice țin de Europa Mediterană, căreia îi revine 36% din totalul fluxurilor europene cu apogeul în sezonul estival. Pe locul doi, se situează Europa de Vest cu o pondere de 32%, fiind urmată de Europa Centrală-Estică cu 20%, care înregistrează, în ultimii ani, o dinamică pozitivă accentuată atât ca destinație, cât și ca arie emițătoare. La nivel regional, se remarcă Franța, Spania, Italia, Rusia, Germania, Marea Britanie, Turcia, Austria, Croația și Cipru (tabelul A1.1, fig. A1).

Principalele premise **ale dezvoltării înalte a turismului în Europa** sunt: 1) asigurarea financiară înaltă; 2) infrastructura turistică și auxiliară bine dezvoltată; 3) prezența unui spectru variat de resurse turistice naturale și antropice; 4) stilul și modul de viață european, unde activitățile de odihnă și recreație, turismul, per ansamblu, sunt considerate prioritare; 5) timpul liber suficient și concedii anuale și sezoniere bine plătite; 6) siguranța înaltă a rutelor turistice; 7) dezvoltarea amplă a activităților turistice și auxiliare; 8) promovarea eficientă a ofertelor turistice pentru toate categoriile de populație; 9) lipsa barierelor de deplasare a turiștilor pe teritoriul UE; 10) instruirea și cultura turistică înaltă; 11) salubritatea adecvată a localităților, a rutelor și a obiectivelor turistice. Similar celorlalte regiuni dezvoltate ale lumii, 80% revin turismului intra-regional, practicat în weekenduri și în vacanțele de Crăciun, Paști, Ziua Națională.

Directiile principale ale fluxurilor turistice europene: 1) **Nord→Sud**, în special către stațiunile importante ale litoralului Mării Mediterane, Mării Negre și Coastei Atlantice (Spania și Portugalia); 2) **Est→Vest**, către statele cu infrastructură și turism dezvoltate; 3) **Zonele urbane→zonele suburbane**; 4) **Aglomerările urbane→zone de interes turistic major**, care dispun de infrastructură suficientă de transport și cazare (ex. București-Predeal).

Tipurile principale de turism practicate în Europa: 1) *turismul de litoral*, în special la țărmul Mării Mediteraneene și Mării Negre; 2) *turismul balneoclimateric și curativ*, ca urmare a ponderii mari a persoanelor de vârstă înaintată, a veniturilor și timpului liber suficiente, a infrastructurii și a asistenței medicale necesare. Se remarcă partea Centrală a Europei, îndeosebi zonele montane și premontane; 3) *turismul sportiv și montan*; 4) *turismul de afaceri*, în special vizitarea expozițiilor, participarea la conferințe, congrese, întâlniri de afaceri, shop-turism etc.; 5) *turismul distractiv* – la parcurile de distracții; 6) *Turismul ecologic și rural*, îndeosebi în Europa de Vest și Centrală; 7) *turismul cognitiv*, datorită unei moșteniri istorico-culturale foarte bogate; 8) *turismul religios*: Muntele Athos, Vatican, Peciorskaia Lavra din Kiev, sanctuarele creștine.

5.2. Europa de Nord. În comparație cu celelalte subregiuni europene, *Europa de Nord* înregistrează fluxuri turistice reduse, ce se datorează, în primul rând, condițiilor climatice mai aspre și prețului mai înalt al serviciilor hoteliere și de transport. Ca rezultat, fluxurile turistice au o intensitate mai redusă, iar turismul nu este o ramură de specializare internațională a regiunii respective. Se practică un turism controlat și durabil. Totodată, Europa de Nord dispune de o infrastructură turistică foarte bine dezvoltată și oferă o gamă largă de servicii turistice. Această regiune este atractivă prin varietatea și splendoarea peisajelor naturale, numeroasele stațiuni pentru sporturile de iarnă, monumentele istorico-culturale și arhitectonice etc.

Tabelul 3. Avantajele și dezavantajele dezvoltării turismului în Europa de Nord

Avantaje	Dezavantaje
Asigurarea financiară foarte înaltă	Condițiile climatice aspre
Infrastructura turistică și de transport bine dezvoltată	Costurile ridicate la cazare, transport, la vizitarea muzeelor, expozițiilor, parcurilor de distracții
Moștenirea istorico-culturală bogată	Accesibilitate de transport mai redusă
Splendoarea și unicitatea peisajelor naturale și antropizate	Densitatea mică a populației
Oferă o gamă largă de servicii turistice	Poziția periferică în cadrul Europei
Târgurile, expozițiile și muzeele tradiționale	
Toleranța înaltă față de străini.	

Finlanda – țara celor 1000 de Lacuri – este renumită prin peisajele fermecătoare, sporturile de iarnă, practicate în peste 80 de stațiuni amenajate, sute de terenuri de hochei și mii de patinoare, peisajele de conifere întinse, moștenirea etnofolclorică bogată. În pofida climei reci, această țară este vizitată anual de circa 4 mln. de turiști străini. Din punct de vedere turistic, această țară se împarte în 3 zone: 1. *Zona de țărm*; 2. *Zona centrală*; 3. *Laponia*. În *zona de țărm*, cel mai mare centru turistic este orașul **Helsinki**. Cele mai importante obiective turistice ale acestui oraș sunt: Piața Senatului, Palatul Prezidențial, Piața Kaupatori; *Sala Finlandeză*, „Gibraltarul Nordic”, unde au loc importante congrese și manifestații internaționale; *havuzul cu statuia de bronz* „Xavi Amanda”; Catedrala Metropolitană, „Catedrala de Zăpadă”, săpată în stâncă, peste 60 de biserici, inclusiv „A. Nevskii”, în stil ortodox; *Muzeul Național Atheneum*; Stadionul Olimpic; parcul *Esplanada*, cu un centru expozițional grandios și parcul *Sibellius*, cu Academia de Muzică omonimă; *Grădina Zoologică* – cea mai veche din Europa (1889), Grădina Botanică; parcul de distracții *Linnanmäki*; *Centrul Marin* „Sea Life”, cu 28 de acvariumuri; sălile de hochei și patinoarele etc. În apropiere de capitală, se află cetatea veche *Suomleina*, *Muzeul Satului Finlandez* de pe insula Seurasaari, peste 20 de stațiuni pentru schi și alte sporturi de iarnă.

Al doilea oraș este **Turcu**, iar obiectivele turistice principale sunt: Castelul Orășenesc și Catedrala Metropolitană (sec. XIII), Centrul Marin, Muzeul Meșteșugarilor, Muzeul Farmaceutic, Muzeul de Arte, Muzeul de Muzică „Sobellius”, aquaparcul Katinkulta, patinoarele și sălile de hochei. În orașul Tampere, merită vizitate Catedrala Metropolitană, Biserica ortodoxă „A. Nevskii”, Biserica protestantă Kaleva, Palatul Tampere, cu cea mai mare sală de concerte din Scandinavia, peste 20 de muzee, inclusiv Muzeul de Arte, Muzeul Mummilaasko, Muzeul Farmaceutic, Muzeul Boxului, Muzeul Păpușilor și Costumelor, Muzeul Automobilului, Muzeul Mineralogic și Muzeul Hockeiului. În orașele mai mici, există numeroase construcții din lemn de diferite culori și design. De asemenea, majoritatea stațiunilor pentru sporturile de iarnă sunt concentrate în sud-estul țării, în apropiere de marile aglomerații urbane Helsinki și Sankt-Petersburg (Rusia), de unde vine un număr mare de turiști. În afara capitalei, deosebit de populare sunt stațiunile de iarnă **Lahti**, Messila, Miellaka, **Konka**, unde se desfășoară frecvent diverse competiții internaționale. În *partea centrală*, cea mai mare atracție turistică sunt lacurile glaciare

și microclimatul de aici. Este foarte răspândit pescuitul și vânătoarea sportivă, sporturile de iarnă în stațiunile **Kuopio**, **Vuokatti**, Koli (fig. A 4.5).

În **Laponia**, foarte atractive sunt peisajele arctice, aurorele boreale, nopțile polare și călătoriile cu reni, stațiunile pentru sporturi de iarnă **Rovaniemi** – patria lui Santa Klaus, **Ruka**, **Levi**, **Ollas** ș.a..

Suedia este vizitată anual de circa 5 mln. de turiști străini (tabelul A1.1), care sunt atrași de varietatea de peisaje naturale, monumente istorico-culturale, centre de artă, cultură și învățământ, stațiunile pentru sporturi de iarnă. În *partea de nord* a Suediei, se evidențiază succesiunea peisajelor industriale și naturale arctice, stațiunile pentru sporturi de iarnă **Abisko**, în parcul național omonim, **Kebnekaise** – cel mai înalt pisc al Suediei (2114 m), cu Stația de Cercetări Geografice, **Tarnaby**, **Riksgrasen**, **Gallivare**. În *partea centrală* a Suediei, se remarcă lacurile, suprafețele întinse de păduri de conifere și orașele cu edificii medievale. Deosebit de populare sunt și stațiunile pentru sporturile de iarnă, inclusiv **Are**, cu peste 100 de piste de schi și loc de desfășurare a competițiilor internaționale, **Vemdalen**, **Branas** și **Storlien**, peisajele de conifere și lacustre (fig. A 4.5).

Cel mai important centru turistic din partea de sud a Suediei este capitala țării, orașul **Stockholm**, supranumit, similar orașelor Amsterdam sau Sankt-Petersburg – „**Veneția Nordică**”, fiind situat pe 14 insule, legate cu peste 50 de poduri și numeroase canale. Cele mai importante obiective turistice sunt canalele; Castelul Regal, clădirile Parlamentului, Guvernului și Primăriei (fig. A10.1), palatele Stenbock și Strömsholm; parcurile de distracții Tivoli și Unibaken; Catedrala Metropolitană, Catedrala Sf. Nicolae, *Biserica Ridarholm*; Teatrul Dramatic și Teatrul de Operă; peste 80 de muzee, inclusiv Muzeul Artelor Moderne, Muzeul Militar, Muzeul Marin „Vasa” – cel mai vechi din lume, Muzeul Arhitecturii din Lemn, Muzeul Politehnic, Muzeul Fluturilor și Păsărilor, Muzeul de Științe Naturale, Muzeul Dansului, Păpușilor și Costumelor, Muzeul Nordic, Muzeul Tutunului și Sportului; Academia de Științe a Suediei, unde se decernează Premiul Nobel, Universitatea; Metroul; Hipodromul. În suburbii, merită vizitate: Palatele regale Rosersberg, Gripsholm (sec. XVI) și Drothingholm, cu Teatru, Galeria de Artă, Grădina Chinezească; Insula Börko, cu situl arheologic Birki (patrimoniu UNESCO) și Muzeul Vikingilor.

Göteborg este al doilea oraș, ca mărime, al Suediei și se remarcă prin complexe industriale, comerciale și expoziționale. Principalele obiective turistice sunt: Parcul Regal; Teatrul de Operă și Sala de Concerte; *parcul de distracții* Liseberg; Piața Göthe, cu havuzul lui Poseidon; Primăria și Biserica Sf. Cristina; Turnul și Centrul Marin, Observatorul și Fortul Elfsborg; Galeria de Artă, Muzeul de Istorie, Arheologie și Etnografie, Muzeul de Arte, Muzeul Istoriei Militare, Muzeul de Meșteșuguri Populare „Ross”, Muzeul Medicinii, Băncii și Muzeul Militar; patinoarele și sălile de gheață. În direcția spre Stocholm, se află renumita cascadă „Pălăria Vrajitorului”. În orașul **Upsala**, se află una din cele mai vechi universități din Europa, cu o arhivă foarte valoroasă de documente, Catedrala Metropolitană, Casa-muzeu și parcul renumitului botanist C. Linneus, Biserica Erentuna (sec. XIII). În orașul **Malmö**, deosebit de populare sunt centrele expoziționale moderne, clădirea zgârie-nori „Trupul Răsucit” – simbolul orașului; Muzeul de Istorie, Muzeul de Arte, Biserica Sf. Petru (sec. XIV), în stil baroc, Castelul Malmöhus și Primăria (sec XVI), Piața Sturtoriet, cu statuia regelui Carol Gustav, Piața Lilia Torg, teatre și parcuri. De asemenea, în sudul țării, se află orașele medievale **Kalmaar**, cu Castelul Regal și biserica din secolul al XV-lea și **Visby** (pe insula Gotland) – patrimoniu UNESCO, cu o vechime de peste 5000 de ani, cartiere medievale bine păstrate, biserici vechi, zidul și turnurile orașului ș.a. În sud-vestul țării, foarte vizitate sunt: stațiunea de iarnă **Salen**, cu peste 100 piste de schi, înalt apreciată pentru odihna de familie; popasurile turistice pentru pescuitul sportiv la lacurile **Vanern** și **Vattern** (fig. A 4.5); pensiunile tradiționale din lemn.

Norvegia – **Țara Fiordurilor** – se remarcă prin splendoarea peisajelor de țărm, moștenirea istorico-culturală bogată, târgurile, muzeele și expozițiile tradiționale și moderne. În pofida climei

reci și a prețurilor mari, Norvegia este vizitată anual de circa 5 mln. turiști străini. Cel mai important centru turistic al țării este capitala **Oslo**, care are forma unei arene naturale impresionante. Principalele obiective turistice sunt: cetatea *Akerhus*, *Parcul și Palatul Regal*; *Parcul Frogner*, cu ansamblurile sculpturale și casa memorială a celebrului pictor *Vigeland*; Parlamentul, Primăria, *Institutul Nobel*; Teatrul Dramatic; Catedrala Metropolitană, în stil gotic; monumentul „*Cele 3 săbii*”; *Muzeul Vikingilor*, Muzeul de Istorie, Muzeul Automobilelor, Muzeul Poștei, *Muzeul Etnografic „Romsdal”*, Muzeul de Arte Aplicate, Galeria Națională, *Muzeul Schiurilor*, Muzeul Marin, *Muzeul Kon Tiki*, unde se află și renumita plută cu care Tur Heerdall a traversat Oceanul Pacific; stadioanele Aker și Bishlet. În suburbia capitalei, foarte populare sunt: stațiunile de iarnă *Holmenkollene*, *Vikersund*, cu cea mai înaltă trambulină pentru zboruri cu schiurile; stațiunea de vară *Droback*, cu Cetatea Oskrobörg și Muzeul Marin; satul Risor, cetatea Fredriksen ș.a. La 160 km nord-est de Oslo, la granița cu Suedia, se află stațiunea pentru sporturi de iarnă *Trysil* – una din cele mai mari din Europa, cu peste 65 de piste de schi. Un alt centru internațional al sporturilor de iarnă și gazdă a Olimpiadei de Iarnă este orașul **Lillehammer**, situat la circa 200 km de capitală. În afară complexelor olimpice, merită vizitate Muzeul Satului, Muzeul Automobilelor, Biserica Ser Fron și *Parcul de distracții Humderfossen*. În apropiere de Lillehammer, deosebit de populare sunt stațiunile de iarnă *Hafjel*, *Hemsedal*, *Geilo*, *Gausdal* (fig. A4.5).

La litoralul atlantic al Norvegiei, pot fi admirate peisajele spectaculoase ale fiordurilor și fauna marină, îndeosebi balenele. În partea centrală a litoralului atlantic, mai renumite sunt orașele Bergen, Ollesun și Trondheim. În orașul **Bergen** – patrimoniu UNESCO, merită vizitate cetatea Bergenhus (sec. XIII), Turnul Rozenkranz (sec. XVI), Oceanariumul, Biserica Fecioara Maria (sec. XII), Catedrala Metropolitană, Universitatea, casa-muzeu Ed. Greeg, Muzeul Agriculturii, Muzeul Pisciculturii, Târgul de Pește, iar în apropiere de oraș – cascada Balaifossen (850 m). De asemenea, foarte spectaculoase sunt construcțiile colorate din lemn. În zona orașului **Olesund**, cele mai importante obiective turistice sunt Parcul Marin, stațiunea de iarnă Voss, peșterile Gudvanghen, cascadele Vinnufossen (860 m) și Mongefossen (773 m). Orașul **Trondheim** – reședință regală, cu mormântul Sf. Olaf – obiect important de pelerinaj religios, Universitatea, Muzeul Muzicii.

În **Norvegia de Nord**, mai atractive sunt peisajele arctice, ziua polară, aurora boreală, tradițiile popoarelor locale, stațiunile pentru sporturi de iarnă de la Opodol, Narvik și Snowmen, orașul Tromsø, cu Muzeul Arctic și Catedrala Arctică.

Danemarca este cel mai important centru turistic al Europei de Nord, fiind numită și „*Paradisul Nordic*”. Anual, țara este vizitată de peste 9 mln. turiști străini (tabelul A1.1). Centrul istoric al orașului **Copenhaga** include: *Primăria*, *Castelul Christianburg*, cu peste 1000 de vitralii, Muzeul Trăsurilor și Muzeul de Istorie Teatrală; Clopotnița Regală, Podul Marble, clădirea Bursei (sec. XVII) și mănăstiri. De asemenea, merită vizitate: *Piața Nouă Regală*, cu statuia regelui Christian al V-lea, Academia Regală și Teatrul Regal; Biblioteca Națională, Muzeul Arsenal; canalul Newsvan (foarte apreciat de oamenii de artă), alături de care se află *Muzeul Național*, Galeria de Artă „*Carlsberg*” și statuia sirenei – simbolul orașului; Primăria; *Palatul Amelinborg*, în stil rococo, cu statuia lui Frederic al V-lea, Biserica de Marmură și Biserica ortodoxă „*A. Nevskii*”; *Palatul Rosenborg*, cu Muzeul Regal; *Parcurile de distracții „Tivoli”* și *Bakken Klampenborg* – cel mai vechi parc de distracții din lume, deschis în anul 1583), Muzeul Etnografic; *casa lui Christian Andersen*, Muzeul Recordurilor, Muzeul Erotic, strada comercială Stroget etc. În suburbii, se poate vizita castelul Frederiksborg și Grădina Zoologică din **Hillered**; Mănăstirea Sf. Olaf (sec. XV) și *Castelul Kronborg* (sec. XVI) din **Helsingør**, în care a locuit Hamlet – celebrul personaj al lui Shakespeare; Palatul Episcopiei și Muzeul Vikingilor din **Ringsted**.

Un alt important centru turistic al Danemarcei este orașul **Aarhus** – vechi centru universitar și un important centru de afaceri și expoziții internaționale. Merită vizitate centrul istoric „*Den Gamle By*”, cu *Muzeul Orașului Vechi*, unde au fost montate 80 de case timp de peste 400 ani,

Catedrala Sf. Clemente (sec. XIII) și Biserica For Fru Kirke (sec. XIII); reședința regală; *Parcul de distracții Legoland*, Muzeul Jucăriilor. Deosebit de populare sunt: *stațiunea litorală Skagen* (fig. A 4.1), Muzeul Orașului și „*Biserica Îngropată*” (sec. XIV); orașul **Odense**, cu Castelul Egeskov și Muzeul „Karl Nielsen”; podul **Oresund** – cel mai lung pod combinat din Europa (7,8 km), care face legătura cu Suedia (fig. A10.2); *parcurile naționale* „Ținutul Lacurilor”, Hessele și Vorse; *orașele medievale Ribe*, vechi centru religios, cu catedrală din secolul al XII-lea, **Aalborg**, **Viborg**.

Islanda – „**Țara Focurilor, Ghețurilor și a Gheizerelor**”. Aici se găsesc peste 100 de vulcani activi, iar majoritatea insulei este acoperită de un strat gros de gheață. Principalele obiective ale capitalei, orașul **Reykjavik**, sunt: centrul istoric cu case tradiționale; lacurile urbane, în special Laguna Albastră, cu ape geotermale și saline, centrală electrică geotermică; catedrala orășenească, ce are forma unui avion în poziție verticală; Muzeul de Istorie, Galeria Națională, Teatrul Dramatic, cluburile de noapte, centrele comerciale moderne etc. În apropiere de capitală, merită vizitate: stațiunea pentru sporturi de iarnă **Blaffjöll**; *parcul național Thingvellir* – patrimoniu UNESCO, cu un șirag de cascade, inclusiv „Cascadele de Aur”; satele de pescari; **Valea Gheizerelor** (Haucadalur), cu „*Gheizerul Mare*” (înălțimea de 50-60 m), înconjurat de circa 50 de gheizere mai mici. O atracție turistică importantă o preă conurile vulcanice active și stinse, unde s-au format lacuri și cascade vulcanice, peisajele glaciare, coloniile de păsări, rasele locale de cai și reni etc.

5.3. Europa Central-Vestică

Europa Central-Vestică este una din cele mai solicitate subregiuni turistice ale lumii. După intensitatea fluxurilor turistice, se poate compara doar cu Europa de Sud. Anual, este vizitată de circa 180 mln. turiști străini, iar veniturile se estimează la 200 mlrd. \$. Această regiune include state lideri ai turismului internațional, precum Franța, Germania și Marea Britanie, cu asigurare financiară înaltă, infrastructură turistică și de transport variate și dezvoltate, cu moștenire istorico-culturală bogată. *Principalele zone turistice* ale regiunii sunt: 1) aglomerațiile urbane și suburbiile lor; 2) stațiunile alpine; 3) zonele riverane râurilor și lacurilor; 4) litoralul marin; 5) zonele rurale cu tradiții etnofolclorice și ocupații tradiționale. Sunt foarte apreciate galeriile de artă, muzeele tradiționale și originale, casele-muzeu, târgurile, expozițiile, parcurile de distracții, rețelele de magazine, vizitele de afaceri, conferințele științifice. Se remarcă turismul urban și cognitiv, turismul balneoclimateric, turismul de afaceri și de distracții, agroturismul, turismul montan și ecoturismul.

Fluxurile turistice către zonele urbane au un caracter constant, iar către zonele montane și de litoral, de regulă, sezonier. Zona montană are cea mai diversificată și dezvoltată rețea de transport și cazare din lume. Sunt foarte intense fluxurile turistice din weekend către zonele suburbane, malurile râurilor și lacurilor și în vacanțele de Crăciun – către stațiunile de schi alpin. Totodată, deosebit de relevante sunt fluxurile de pseudo-turiști, care în statistica oficială figurează ca turiști, iar în realitate vin în căutarea locurilor de muncă și pentru schimbarea locului de trai.

Marea Britanie primește anual peste 30 mln. turiști străini (tabelul A1.1). Spre deosebire de alte destinații europene importante, nu are o climă favorabilă agrementului de plajă sau munți cu pârtii celebre. Cu toate acestea, Marea Britanie este renumită prin splendoarea și amenajarea geometrică a peisajelor naturale și antropice, prin varietatea de monumente istorico-culturale și arhitecturale, centre comerciale, de expoziții și afaceri etc. În capitala țării, **orașul Londra**, se numără peste 70 de obiective turistice principale. Merită atenție: metrourile londoneze (cel mai vechi din lume), Catedrala St. Paul, Abăția Westminster, Palatul Buckingham, Palatul Elham, Palatul Parlamentului (fig. A10.3), Trafalgar Square, Tower Bridge și Big Ben, Globe Theatre (Teatrul lui Shakespeare), parcul de distracții Thorpe Park, London Eye, Coloana amiralului Nelson, stadioanele Wembley (90 mii de locuri) și „The Emirates”, Observatorul Astronomic din Greenwich, renumitul „Hide Park”, centrele de expoziție. *Abăția Westminster* este una din cele

mai vechi biserici ale Londrei (sec. XI), în care au fost încoronați majoritatea monarhilor englezi și sunt înmormântați Elisabeta I, Mary Stuart și Henric al V-lea, scriitorii și poeți celebri, precum William Shakespeare și Charles Dickens. *Palatul Buckingham* este simbolul al monarhiei britanice, ce adăpostește cele mai valoroase opere de artă din lume și poate fi vizitată în tururi organizate. În fața palatului, zilnic, la 11:30, se poate urmări *schimbarea gărzii engleze*. *Tower Bridge* este unul dintre cele mai cunoscute poduri basculante din lume, iar turnurile de la cele două capete găzduiesc câte un muzeu. *London Eye* este una dintre cele mai mari roți de observare din lume. De la o înălțime de 135 de metri (aproximativ 45 etaje), se deschide o priveliște încântătoare a întregului oraș. Londra găzduiește circa 250 de muzee, inclusiv British Museum, Galeria Națională, Muzeul Madame Tussaud (Figurilor de Ceară), Muzeul de Științe Naturale, Muzeul Imperial al Războiului. *British Museum* cuprinde peste 6,5 mln. de exponate și dispune de cea mai bogată colecție de obiecte din antichitate. Foarte populare sunt centrele comerciale, cu o mulțime de boutiquri ale designerilor de top. În Londra, se desfășoară *carnavaluri* și *parade celebre*, cum ar fi Carnavalul din Notting Hill sau paradele de Sf. Patrick (17 martie) și Sf. Gheorghe (23 aprilie). În apropierea capitalei deosebit de populară este stațiunea de iarnă ***Snow Center*** din Hemel Hempstead (fig. A 4.5).

În **Anglia**, de o mare popularitate se bucura stațiunile balneare ***Whitley Bay*** și ***Bath*** cu ape termo-minerale (fig. A 4.3), stațiunile litorale sudice ***South Shields***, ***Windermere*** și ***Brighton*** (fig. A4.1), cu Centrul de Viață Marină – cel mai vechi Oceanarium din lume, ***Blackpool***, cu parcul de distracții ***Pleasure Beach***. O mare atracție turistică o prezintă universitățile prestigioase Cambridge și Oxford. În ***Cambridge***, merită vizitate Colegiul și Capela Regală de o reputație mondială. Universitatea ***Oxford***, este cea mai veche universitate din lumea anglofonă (sec. XII). ***Castelul Windsor*** este cel mai mare și mai vechi castel locuit din lume. De asemenea, sunt solicitate obiectivele istorico-culturale din orașele ***Sheffield***, ***Stratford-upon-Avon*** (patria lui Shakespeare), Kent, Birmingham. La sudul Angliei, în comitatul Wiltshire, se află enigmaticul monument neolitic „***Ceasul Solar Stonehage***”, alcătuit din blocuri de piatră monolite aranjate în formă circulară, iar pe câmpurile de cereale din apropiere se pot de admira misterioasele ansambluri de figuri geometrice. În Anglia Centrală, foarte populare sunt orașele ***Liverpool*** și ***Manchester***, cu renumitele stadioane de fotbal Anfield și Old Trafford, iar în proximitatea lor – renumitul *parc de distracții pentru copii* ***Alton Towers***. Anglia de Nord este recunoscută prin orașele și castelele medievale, care au propria legendă misterioasă, sistemul de fortificații romane „*Valul lui Hadrian*”, *Labirintul York*, format din 1,5 mln. de plante, Parcul Național Lake District cu cluburi de schi.

Scoția este solicitată pentru castelele și catedralele medievale, relieful glaciatic și lacurile miraculoase, precum *Lochnes*. În ***Glasgow***, merită vizitate muzeele și galeriile de artă, stadioanele de fotbal, Catedrala Metropolitană, Universitatea (sec. XV), centrele de distracții. În ***Edinburgh***, sunt renumite palatele și castelele regale, Catedrala Gotică Sf. Gilles (sec. XII), Academia Regală, Galeria Națională, monumentul lui W. Scott, Muzeul Copilăriei, Circus Scott, Muzeul „Terra Dinamică”, Oceanariumul, Muzeul „Lumea Subterană a Speriatoarelor”; Grădina Zoologică ș.a. Foarte populare sunt stațiunile de iarnă ***Nevis Range***, ***The Leht***, ***Glenshee*** (fig. A4.5).

Irlanda este renumită prin varietatea și frumusețea peisajelor naturale și antropice, prin numeroasele monumente istorico-culturale și religioase din perioada medievală, castelele legendare, fiind vizitată anual de peste 8 mln. de turiști străini. Principalele obiective turistice ale capitalei, orașul Dublin sunt: castelele Dublin și Malahide, reședința viceregelui Irlandei (sec. XVIII), Obeliscul Prințului Wellington (61 m); catedralele Sf. Patrick (sec. XII) și „Biserica lui Hristos” (sec. XI); Parcul Phoenix – cel mai mare parc urban din Europa, cu un teren de polo, reședința președintelui Irlandei și a ambasadorului SUA, Grădina Zoologică, parcul Eire, cu un lac superb; Grădina Botanică Națională; Teatrul Național „Ebbi”; Muzeul de Artă Contemporană, Muzeul Irlandez, Galeria Națională; Biblioteca Chester Beatty, cu o colecție bogată de papirusuri; Universitatea; Temnița Kilmaihan; Hipodromul; Berăria Guinness; stadioanele de fotbal și rugby.

În *nordul Irlandei*, cele mai importante destinații turistice sunt: „**Drumul Urșilor**”, construit din 40 mii de plite de bazalt; agrofermele tradiționale; pădurile și lacurile fermecătoare etc.

FRANȚA este cea mai importantă destinație turistică a lumii, unde sosesc anual circa 80 mln. de turiști străini (tabelul A1.1). Este foarte dezvoltat și turismul intern, în special sporturile de iarnă și turismul balneo-climateric. Nivelul economic avansat, potențialul turistic valoros și intens exploatat, sistemul democratic și stabilitatea politică, fac din Franța cea mai mare putere turistică a lumii. Pentru promovarea turismului, Franța dispune de resurse turistice naturale și antropice variate, dar și de o infrastructură modernă și dezvoltată în întreaga țară.

Franța poate fi divizată în 4 zone turistice importante: 1) Pariziană; 2) Mediteraneană (Coasta de Azur); 3) Rhône-Alpi; 4) Atlantică (Coasta de Argint). **Parisul** este una din cele mai vizitate capitale ale lumii. Turiștii sunt impresionați de unicitatea și varietatea obiectelor arhitectonice, muzeelor, manifestațiilor culturale, a parcurilor și grădinilor și însăși aerul Parisului este unic și foarte atractiv. Cele mai importante obiective turistice ale capitalei franceze sunt: *Bulevardul Champs Élysées*, în preajma căruia sunt situate valoroase obiective precum: *Arcul de Triumf*, *Casa Congreselor*. Arcul de Triumf din Paris reprezintă cel mai important simbol al Franței și unul din cele mai vizitate obiective turistice din lume. Este amplasat în inima orașului – în Place de l’Etoile și are o înălțime de 50 m, poartă patru statui, câte una pe fiecare stâlp. De la Arcul de Triumf pleacă, în direcție oblică, 12 bulevarde, care poartă numele unor bătălii câștigate de Napoleon, din care cel mai romantic este Champs-Élysées. Acest bulevard continuă cu *Piața Vendôme*, *Piața Concorde* și *Palatul Louvre* cu una din cele mai bogate colecții de artă din lume. Foarte apreciate sunt piramidele de la intrarea în Louvre, iar expozițiile de tablouri și sculpturi sunt foarte bine amenajate și expuse vizitatorilor. *Turnul Eiffel* (fig. A 10.4) a fost construit, în 1889, de către arhitectul francez G. Eiffel, cu ocazia expoziției naționale. În scurt timp, a devenit cartea de vizită a Parisului, iar în prezent este vizitat anual de peste 6 mln. de turiști. Turnul Eiffel are o înălțime de 320 m, fiind compus din 3 nivele. Deasupra primelor două nivele (57 m și 115 m) se află panorame de observare și restaurante. În preajma acestui obiectiv, sunt situate *Palatul Tuileries* cu două muzee mari, un complex de havuzuri, iar în partea opusă, se află *Câmpul Marte* înconjurat de alei, iar la finele acestuia – *Colegiul Militar* fondat de Napoleon și *Clădirea UNESCO*. În apropiere, se poate vizita unul din cele mai grandioase complexuri memoriale – „*Hotelul Invalizilor*” cu o catedrală grandioasă, în care este înmormântat Napoleon, un muzeu dedicat războaielor mondiale, sediile Ministerelor Sănătății și Apărării. Foarte vizitate sunt Catedrala *Notre Dame de Paris*, Biserica *Sainte Chapelle*, *Opera Națională*, *Palatul* și *Grădinile Luxemburg*, *Panthéonul*, Universitatea *Sorbona*, Centrul de Expoziții *Montmartre*, Muzeul D’Orse, Catedrala *Sacre Cœur du Paris*, *Cartierul Moulin Rouge*, Centrul Cultural *George Pompidou*, stadionul „*Stade de France*”. În ultimul timp, o atracție turistică deosebită prezintă *Cartierul modern Défense*, intersectat de un bulevard foarte frumos și amenajat cu havuzuri, instalații de lumini, iar la finele acestuia se află renumitul *Arc de Défense* (înălțimea de 93 m), deasupra căruia se află o platformă de observare, iar în interior sunt amenajate expoziții interesante. În suburbiile Parisului, merită vizitate fostele reședințe regale *Versailles*, *Chantilly*, *Fontainebleaux* cu palate și alei fascinante, *parcurile de distracții Euro Disney Land* – cel mai mare și mai vizitat din Europa și *Asterix, Pădurea Boulon*.

Zona Mediteraneană este renumită prin stațiunile balneare *Saint Tropes*, *Saint Rafael*, *Montpellier*, în proximitatea căreia se află viaductul *Millau* (lungimea de 2460 m și înălțimea de 271 m) și apeductul roman *Pont du Gard*, *Nice* și *Cannes*, renumite prin festivalurile de cinema, *Monaco*, cu vestitele cazinouri din *Monte Carlo*, centre de afaceri, palate luxoase, unul din cele mai vechi și mai mare Oceanarium din Europa. **Zona Atlantică sau a Coastei de Argint** este renumită prin stațiunile litorale (fig. A 4.1) *Biarritz*, *Deauville*, *Tourville*, *Honfleur* și mănăstirea Mont St. Michel (sec. X). În majoritatea stațiunilor menționate, se practică talasoterapia și helioterapia.

Zona Rhône-Alpi este vestită prin practicarea sporturilor de iarnă, a turismului montan și balnear. Pentru dezvoltarea sporturilor de iarnă există o infrastructură modernă și variată, care include șosele și căi ferate de mare altitudine, tuneluri și poduri, o rețea foarte dezvoltată de telecabine. Cele mai populare centre turistice ale acestei zone sunt orașele **Grenoble** și **Albertville** – gazde ale Olimpiadelor Albe din 1968 și 1992, zonele de schi și stațiunile cu ape termale. În apropiere de Albertville, se află unele din cele mai populare zone de schi alpin din lume, precum: **Les 3 Valles** – cea mai mare zonă de schi din munții Alpi, cu peste 600 km de piste de schi și 8 stațiuni, inclusiv stațiunile de lux **Courchevel** și **La Tania** cu peste 90 piste, stațiunea olimpică **Meribel** (72 de piste), Brides le Bians, Meniure și Val Thorens, cu diferențe de nivel de peste 2000 m, paraplan, patinoare, școli de schi, cluburi de tenis și golf, piscine, numeroase restaurante și centre de distracții; **Paradiski**, cu stațiunile *Champagny en Vanoise* (126), *La Plagne* (125), cu complexuri olimpice și școli de schi moderne; stațiunile grandioase (circa 150 de piste fiecare), **Val D’Isere**, **Tignes**, Les Arks, *Notre Dame de Belecombe* și *Praz sur Arly*. În apropiere de Grenoble, de o mare popularitate se bucură zonele de schi **Sybelles**, cu 6 stațiuni și peste 300 km de piste; **Les Deux Alpes** – renumit centru internațional la poalele ghețarului Mont de Lans și peștera artificială de gheață situată la altitudinea de 3400 m; **Alpe D’Huez** cu peste 100 de piste de schi cu diferențe de nivel de peste 200 m, inclusiv pista Sarenne – cea mai lungă din Europa (16 km). În proximitatea hotarului cu Elveția, de o mare popularitate se bucură zonele de schi: **Mont Blanc** cu stațiunile luxoase **Megève** și **Chamonix**, centre internaționale ale sporturilor de iarnă, peisajele glaciare, Palatul Sporturilor, cazinouri, patinoare, teatre și magazine; **Porte du Soleil**, cu 14 stațiuni, inclusiv **Avoriaz**, Morzine și Chatel; **Grand Masiff**, inclusiv stațiunile Samoens și Morelon, cu câte 140 de piste. În Alpii de Sud, se remarcă zonele: **Foret Blanche**, cu stațiunile Risoul și Vars; **Le Grand Serre Chevalier** cu stațiunile Briancon și Villeneuve (fig. A 4.5).

Un mare interes turistic prezintă metropolele regionale Lyon, Bordeaux, Strasbourg, Marseille, vechile orașe Reims, Clermont-Ferrand, Chartres, Amiens. De asemenea, se remarcă Valea Loirei, cu vestitele castele din secolele XV-XVI – Chenonceaux, Blois, Amboise, Chambord.

O valoare turistică deosebită posedă și izvoarele de ape termo-minerale, valorificate în cele peste 200 de stațiuni balneare. Cea mai importantă zonă balneară este Auvergne din Masivul Central Francez, care cuprinde 11 stațiuni cu ape termo-minerale prețioase, inclusiv Vichy, La Bourbouilles, Mont Dore și Rayat. **Vichy** este cea mai luxoasă stațiune balneară franceză, ce dispune de 15 izvoare, parcuri și alei frumoase, Teatrul de Operă, terenuri de tenis și golf, cazinouri și hoteluri luxoase. La vest de Auvergne, se află renumita **peșteră Lascaux**, cu picturi rupestre zoomorfe, de peste 17 mii de ani, cu semnificație mistică și astrologică. La sud de Masivul Central Francez, merită vizitat Parcul Național Cevennes cu canionul *Ardeche* și Podul Arcului. Deosebit de populare sunt stațiunile cu ape termo-minerale din munții Pirinei, în special **Dax** și **Campo le Baigne**; **Bannières de Bigorre**, în apropiere de care se află **peștera Médo** și stațiunea cu ape minerale **Lourd** cu Biserica subterană Fecioara Maria – un obiectiv foarte important de pelerinaj religios. În munții Alpi, foarte vizitate sunt stațiunile **Aix-les-Bains**, cu pârtii de schi, **Evian** și **Divonne-les-Bains** (cu renumitul cazinou) de pe malul lacului Geneva. De asemenea, se remarcă stațiunile luxoase **Plombière le Baigne** din Lotaringia și **Aix-en-Provence** (fig. A 4.2 și A 4.3).

Luxemburg – Paradisul European, cu un nivel de trai foarte ridicat și peisaje încântătoare și liniștite. Orașul Luxemburg este declarat patrimoniu UNESCO și capitală financiar-bancară a UE. Principalele obiective ale **orașului Luxemburg** sunt Piața Constituției, Piața Armelor și Piața Wilhelm, unde se află Primăria și statuia marelui duce de Luxemburg; Palatul Marilor Duci (sec. XVI), în apropierea căruia se găsește Camera Deputaților; Platoul Sf. Spirit – punct de belvedere al orașului; Monumentul Solidarității Naționale, Zidul Orașului și cazematele Bok și Pétrusse, Turnul Iacob și ansamblul celor Trei Turnuri Medievale; statuia lui Goethe; clădirea Consiliului de la Corniche; Teatrul Capucinilor; Muzeul Național de Istorie Naturală, Muzeul Național de

Artă și Istorie, Muzeul de Artă Modernă Grand-Duc, Muzeul de Istorie Militară, Muzeul Municipal de Istorie; Centrul Cultural Abația Neumünster, Catedrala Notre Dame (1621), cu statuia miraculoasă a Sfintei Fecioare, Capela rupestră St Quirin (sec. XIV), în proximitatea căreia se află un viaduct cu 25 de arcade și Podul Adolf; băile termale Mondorf etc. Orașul Luxemburg găzduiește Curtea Europeană de Justiție și Banca Europeană de Investiții. De o mare popularitate se bucură festivalul internațional de muzică clasică, care se desfășoară, timp de 5 săptămâni, în lunile mai și iunie. De asemenea, merită vizitate orașele: **Vianden**, cu un castel-muzeu, bisericile Sf. Nicolae (sec. XVIII) și Sf. Treime (sec. XIII), cu Crucea Justiției; **Clervaux**, cu mănăstirea St. Maurice și un grandios castel alb; **Echternach**, cu Vila Romană, mănăstirea Villibrord, Piața Orașului, Pavilionul Louis XV; centrele vinicole din valea râului Moselle.

Belgia este vizitată anual de peste 7 mln turiști străini. Este divizată în 2 zone etnice: valonă (franceză) și flamandă (olandeză), fapt reflectat și în obiectivele istorico-culturale. Obiectivele turistice principale ale capitalei, **orașul Bruxelles** sunt: *Grande Place* (sec. XVII), *Parlamentul*, în stil baroc, *Palatul Regal*, *Consiliul Europei*, *Palatul Justiției* (înălțimea de 103 m), statuia din bronz *Manneken Pis* – simbolul orașului; *parcul de distracții Walibi*; Bursa, clădirile gemene ale Centrului Internațional de Comerț (WTC), Pavilionul „*Atomium*” (înălțimea de 100 m) construit pentru Expoziția Mondială din 1958 din 8 sfere gigantice (fig. A 10.5), parcurile „Jubileului”, cu Arcul de Triumf și „Mini Europa”, cu peste 300 de copii miniaturale ale celor mai importante clădiri și monumente ale Europei; Catedralele St. Michel și Sacre Cœur; Galeriile St. Hubert, *Muzeele Regale* de Istorie, de Arte Frumoase, Armatei și Istoriei Militare, Africii Centrale, *Muzeul Extremului Orient*, *Muzeul de Științe Naturale*, Muzeul de Instrumente Muzicale, Muzeul Cinematografiei. În apropiere de capitală, merită vizitate complexul memorial Waterloo închinat biruinței asupra lui Napoleon și clopotnița Aalst (patrimoniu UNESCO), cu 52 de clopote.

În partea flamandă, se remarcă orașele **Anvers** și **Antwerpen** renumite prin centrele bursiere, de prelucrare și comercializare a diamantelor, numeroase edificii medievale, muzee și galerii de artă, **Gent**, cu *parcul de distracții Bellewaerde* și celebrul castel *Gravensteen*, transformat în hotel. În partea valonă, sunt foarte apreciate orașele: **Liege** – vechi centru universitar și al sticlei, cu biserici și mănăstiri medievale; **Bruges** – port medieval, cu Muzeul de Arte Frumoase, Turnul de Observare (sec. XIII), Catedrala Sf. Salvador, cu un muzeu grandios, bisericile Sfântului Sânge, cu rămășiți de sânge al Mântuitorului, Fecioara Maria (sec. XIV), în stil gotic și 102 m înălțime, Sf. Iacov, Sf. Ioan, „Lacul Iubirii” (Minnevater), piața pietonală Zond, Muzeul Ciocolatei, Delfinariul, peste 80 de poduri etc. Deosebit de populare sunt: *stațiunile litorale Ostende* (fig. A4.1), cu Muzeul Marin, **Knoke** și **Den Han**, cu centre de distracții; *stațiunea cu ape termominerale Spa* (fig. A 4.3) – una din cele mai vechi stațiuni regale din Europa (sec. XIV), cu cazinouri, Muzeul Apei, piste de Formula 1, festivaluri muzicale; **munții Ardeni** din sud-vestul țării, cu *stațiuni pentru sporturi de iarnă*, peisaje rurale și agroferme, peșteri și alte obiective ecoturistice.

Olanda – **Țara Lalelelor**, **Morilor de Vânt**, **Polderelor**, **Brânzeturilor** și **Porțelanului** este vizitată anual de circa 11 mln. turiști străini (tabelul A1.1). În capitala Olandei, **orașul Amsterdam**, sunt peste 600 de canale, 80 de poduri și zeci de insule, din care motiv, a fost numit *Veneția Nordică*. Cele mai importante obiective turistice sunt concentrate în *Piața Dam*, alături de care se află *Palatul Regal* (sec. XVII), *Monumentul Libertății*, Biserica Nouă (sec. XV), unde se încoronau monarhii olandezi, *Muzeul „Madame Tussaud”*, *Stopera*, ce găzduiește Primăria și Sala de Operă și Balet, Bursa (sec. XIX), *Turnul Munt* (1620) – punctul 0 de referință la măsurarea adâncimilor Oceanului Mondial, Muzeul Marin, Muzeul Torturilor și Muzeul Sexului. *Portul Amsterdam* este o altă zonă turistică importantă, în perimetrul căruia se află Gara Feroviară, *Centrul de Știință și Tehnică „Nemo”*, Muzeul Flotei Olandeze, un pod modern și restaurantul chinezesc plutitor. În apropiere de piața Dam și Port, merită vizitate renumitul *Cartier al Felinarelor Roșii*, cu numeroase sex-shopuri și cluburi de noapte, *Clopotnița Sf. Ana*, *Universitatea*, *Casa-muzeu Rembrandt*, moara veche Bloem. În partea centrală a orașului,

deosebit de populare sunt *Teatrul Dramatic*, *Teatrul Tuschinski*, celebrul *Muzeu Van Gogh*, *Muzeul de Stat* (Rijks-Museum), *Muzeul Tropical*, cu un bazar și case din Orientul Îndepărtat. De asemenea, merită vizitate: *Cercul „Grand Varieté”*, *Muzeul Allard Pierson*, cu o colecție arheologică bogată în piese de artă egipteană, greacă și romană, *Muzeul Amstelkring*, care găzduiește o colecție de vestigii religioase, *Muzeul Lalelelor*, *Muzeul Drogurilor*, *Bisericile de Est* (Ooster Kerk) și *Sud* (Zuide Kerk); *Parcul Volden* și *Artis Zoo* – cea mai veche grădină zoologică din Olanda, *plajele urbane*, cu locații populare de distracții și agrement. La est de capitală, merită vizitate orașele **Haarlem**, cu muzeul *Teyelers* – cel mai vechi muzeu din Olanda (1778), *Catedrala St. Bravo* și **Muider**, cu un castel faimos, iar la nord – **orașul Alkmaar**, cu Moara de Vânt van Piet din centrul orașului și alte 10 mori pe zidurile lui, *Muzeul Municipal*, *biserica St Joseph*, *Muzeul Național al Berii* și *Muzeul Beathles*.

Orașul Haaga este reședința regală a țării. Centrul istoric al orașului s-a format în jurul *Palatului Binenhof* (sec. XIII), care găzduiește *Parlamentul*, în fața căruia se află statuia lui *Vilhelm I*, *Tribunalul* (sec. XIII), *Galeria Regală de Arte*, *Capela Veche*, în stil gotic, *catedrala Grote* (sec. XV) și reședința regală actuală. De asemenea, merită vizitate *Palatul Păcii* (sediul *Curții Internaționale de Justiție*), *Parcul Madurodam* (Olanda în Miniatură) cartierul ultramodern *Rezidencia*, *Biserica Valonă*, construită de *Napoleon*, *casa-muzeu Spinoza*, *Muzeul Bomboanelor*, *Muzeul Presei și Poștei*, *Muzeul Costumului*, *Centrul Marin* ș.a. În apropiere de Haaga, se află stațiunea litorală luxoasă **Shveningen** (fig. A4.1) și **orașul medieval Delft** – patria porțelanului olandez. **Orașul Rotterdam** este cel mai mare port al Europei și se remarcă prin completarea reușită a edificiilor vechi cu cele moderne, *Podul Erasmus* și datorita numeroaselor clădiri istorice. **Utrecht** este un vechi centru universitar, cu numeroase poduri și canale în 2 nivele, *Catedrala Metropolitană* (sec. XIII), *parcul de distracții „Orașul Copiilor”*, *Muzeul Național*, *Muzeul Numismatic*, *Muzeul Feroviar*, iar la sud de oraș se află *Parcul de distracții Effeling* – cel mai vizitat din Olanda.

În nordul țării, merită vizitat orașul **Gröningen**, cu *Bisericile Saint Martin* (sec. XIII) și *turnul acesteia* (sec. XVI), *Aa*, *Biserica Nouă* (sec. XVII), *ruinele așezării romane*, *Muzeul Marin* și *Muzeul Tutunului*. În sud-estul țării, de o mare popularitate se bucură orașul medieval **Maastricht**, renumit prin complexul de apărare din secolul al XIX-lea, *catacombele militare*, *Porțile Orașului* – (sec. XIII), *Primăria*, *Catedrala Saint Sevas* (sec. VI) și *Biserica Onse Live Vrou* (sec. XI). În apropiere de Maastricht, se află complexul sporturilor de iarnă **Snow World**, cu *patinoare*, *piste artificiale de gheață* și *zăpadă* (de schi). În orașele olandeze, de o mare popularitate se bucură *patinoarele* și *pistele de gheață*, iar în afara lor *parcurile naționale*, *agrofermele*, *morile de vânt tradiționale* și *moderne* (centralele eoliene), *câmpurile multicolore* și *fermecătoare de lalele* etc.

GERMANIA este vizitată anual de aproximativ 30 mln. turiști străini, care generează venituri de 35 mlrd. \$ (tabelul A1.1). Această țară e mult mai apreciată pentru varietatea obiectelor istorico-culturale și arhitectonice, oamenilor celebri; tradițiilor și obiceiurilor locale, varietatea și frumusețea peisajelor naturale și antropice. Aproape în fiecare localitate din Germania sau Austria, obiectivul turistic principal este **Casa Oamenilor Celebri**, muzeele de istorie locală și zonală. Cele mai atractive zone și centre turistice ale acestei țări sunt *Bavaria*, *valea Rinului*, *aglomerațiile urbane moderne*, *orașele medievale* și *stațiunile balneare*. Deosebit de populare sunt: *castelele* și *catedralele medievale*; *casele-muzeu ale renumiților scriitori*, *muzicieni*, *pictori*, *tehnicieni*; *festivalurile consacrate băuturilor* și *bucătăriei tradiționale*, precum *festivalul berii (Octoberfest)*, *vinului*, *lactatelor* și *ciocolatei*; *festivalurile muzicale* și *etnofolclorice*; *stațiunile pentru sporturi de iarnă* etc.

Bavaria posedă un patrimoniu turistic bogat, o infrastructură turistică dezvoltată încă din secolul al XIX-lea. Principalul centru turistic și economic al Bavariei este orașul **München**, cu un grandios stadion olimpic, ce are forma unei ciuperci gigantice. München este un oraș cosmopolit clasic, cu numeroase restaurante turcești, chineze, japoneze, grecești și italiene. Merită atenție

varietatea și combinarea perfectă a obiectelor arhitectonice medievale și contemporane cu funcții religioase, industriale, comerciale, rezidențiale și administrative, sediile centrale ale companiilor BMV, Agfa, Siemens etc. De o mare popularitate se bucură Castelul Regilor Bavarezi, unde sunt expuse bijuteriile regale, Teatrul Cuvillies, în stil rococo. La sud de München, în apropierea graniței cu Austria, se află renumitele centre internaționale ale sporturilor de iarnă **Oberstdorf** (fig. A 4.5 și A 4.6) și **Garmish-Partenkirchen**, cu numeroase pârtii și trambuline de schi, **Berchtesgaden**, cu peste 50 de piste de schi, *salină balneară* (fig. A4.4), lacuri și cascade fermecătoare, străzi medievale și festivalul etnofolcloric de Crăciun, **Ruhpolding** – cel mai important centru de biatlon al Germaniei, cu parc de distracții, centrul acvatic „Vita Alpina” și festival etnofolcloric bavarez; stațiunile balneare cu ape termo-minerale **Bad Tölz**, **Bad Reichenhal** (fig. A4.3); faimoasele castele **Neuschwanstein** și **Burg Eltz**. Foarte populare sunt stațiunile balneoclimatice de pe malul lacului Constanț: **Lindau**, Constanț, **Ulm**, cu grandioasa catedrală gotică și turnul ei de 161 m înălțime, iar în apropiere de oraș renumitul *Parc de distracții Legoland* din Günzburg; **Ingolstadt** – oraș medieval cu o veche Universitate (1472) și uzinele Volkswagen; **Passau**, cu un dom uriaș în stil baroc și cu cea mai mare orgă din lume, catedrala gotică și Muzeul Automobilului.

Din munții Bavariei, izvorăște fluviul Dunărea, care formează numeroase defileuri spectaculoase. Văile Dunării și Rinului se bucură de o mare popularitate pentru odihna din weekend. În Bavaria de Nord, merită vizitat orașul **Stuttgart**, cu sediul central al uzinei Daimler Benz (Mercedes), Muzeul Automobilului, Muzeul Umbrelor, Stadionul Olimpic, râul Main, numeroase catedrale. De asemenea, de o mare popularitate se bucură orașele medievale: **Freiburg im Bresgau** și **Tubingen**, cu universități prestigioase și catedrale grandioase; **Bayreuth** – orașul festivalurilor muzicale, cu Palatul Ermitaj și un splendid parc englezesc; **Bamberg**, cu o grandioasă catedrală (sec. XIII), Muzeul Hoffman, biserici și palate. Foarte apreciate sunt stațiunile balneare **Bad Urach**, **Bad Weiler**, stațiunile pentru sporturi de iarnă **Feldberg Liftverbund** și **Enzklösterle** din munții Schwarzwald, **Oberwiesenthal** și **Skiarena Sibersattel** din Pădurea Thuringiei. La nord de Freiburg, de o mare popularitate se bucură grandiosul *parc de distracții Europa Park* din orașul **Rust**.

Valea Rinului – Paradisul European este renumită prin defileurile spectaculoase, podgoriile de vii, stațiunile de odihnă înșirate în valea râului aidoma unor mărgăritare. Orașul **Frankfurt pe Main** – capitala financiară a Germaniei, cu cel mai mare aeroport din Europa continentală. Se remarcă prin varietatea obiectivelor arhitectonice medievale și contemporane. Deosebit de impresionante sunt cartierele moderne, Turnul Europa (338 m), centrele de afaceri, expoziții și conferințe. Se pot vizita numeroase muzee și galerii de artă, catedrale, Casa-muzeu Goethe, iar în apropiere de oraș – *Castelul Frankenstein*. **Mainz** – orașul tiparului și al livezilor de cireși, catedralelor în stil gotic și rococo. În orașul **Speyer pe Rhein**, se află cel mai vechi dom din Europa (1056), unde sunt înmormântate personalități regale. Foarte populare sunt stațiunile balneare de lux **Baden-Baden**, cu cazinouri și restaurante vestite; **Weisbaden**, **Village Neuf**, stațiunile de iarnă **Villengen** și **Vinterberg** (fig. A 4.5). Orașul **Köln** datează încă din antichitate și este înalt apreciat pentru faimosul Dom din secolul al XIII-lea, cu două turnuri de 140 m, muzeele romane, pentru palatele și castelele medievale, parcurile și grădinile botanice, pentru parfumurile locale. Orașul **Bonn** este renumit prin clădirile de epocă, Universitatea (1777), palatele în stil baroc și neogotic (Shaumburg), Casa-muzeu L. Von Beethoven. În apropiere de Bonn sunt frecvent vizitate: stațiunile balneare **Bad Godesberg** și **Koblenz** – foste reședințe regionale, cu palate și biserici.

Tabelul 4. Obiectivele turistice principale ale Berlinului și Vienei

Berlin	Viena
Palatul Imperial Charlottenburg	Palatul Imperial Schönbrunn
Parlamentul (fig. A 10.6)	Opera Națională
Porțile Branderburg și Zidul Berlinez	Casele muzicienilor celebri
Turnul de Televiziune (368 m)	Sălile de concert Muzikverein și City Hall
Bulevardul „17 iunie” și Monumentul Gariga	Donau Park cu Turnul de Televiziune
Centrul Cultural European	Catedrala Sf. Ștefan
Catedrala metropolitană Sf. Nicolaus	Parlamentul
Complexul memorial Treptow Park	Primăria
Râul Shpree	Turnul Păgânilor
Zoo	Universitatea și Biblioteca Imperială
Muzeul Bode (Galeria Națională)	Fluviul Dunărea
Stadionul Olimpic	Palatul Holfburg
Universitatea Humboldt	Muzeul de Istorie
Clădirea Ribekhaus (1624)	Parcul urban Prater cu dotări pentru distracții
Parcurile de distracții Insula Tropicală, Jacks Fun World și Legoland	Centrele de distracții

În apropiere de Berlin, merită vizitat orașul **Potsdam**, cu Mausoleul împăratului Friederich III, Pavilionul de ceai chinezesc, havuzuri, terme romane, palate și catedrale. Orașul **Dresda** reprezintă unul din cele mai importante centre turistice ale Europei, un adevărat muzeu sub cerul liber, care a păstrat majoritatea obiectivelor arhitectonice medievale și moderne. Aici pot fi vizitate numeroase galerii de artă, muzee și palate, Domul din secolul al XIII-lea. Foarte apreciate sunt orașele: **Freiberg**, renumit prin Domul în stil gotic cu două turnuri gemene și Poarta de Aur; **Magdeburg**, cu cel mai lung apeduct navigabil din lume; **Messen** – oraș-muzeu de peste 1000 de ani, cunoscut prin cea mai veche manufactură de porțelanuri din Europa (1710), **Leipzig** – orașul lui Bach și **Zwickau** – oraș-muzeu, cu Domul ce datează din 1206, catedrala orășenească și Casa-muzeu Schumann. În nordul Germaniei, merită vizitate orașele **Hanover**, **Hamburg**, **Bremen** – orașul muzicienilor, Rostoc, Lübeck, Wismar; Muzeul Satului din Cloppenburg; *salina balneară Bad Langensalza*, *stațiunile litorale Zinnowitz*, **Bad Doberan** (cea mai veche stațiune marina din Germania, fondată în 1793), Graz, Bad Zwieschenann (fig. A4.1).

Austria – centrul cultural și muzical al Europei, Țara Peisajelor Alpine, a muzicii clasice și a valsului, este vizitată anual de cca 22 mln. turiști străini, care aduc un venit de cca 20 mlrd. \$ (tabelul A1.1). Capitala țării – orașul **Viena**, este așezată pe malul Dunării și are o istorie de peste 2 mii de ani. Principalele obiective turistice ale capitalei sunt: Palatul Imperial Schönbrunn (replica Versaillesului) în stil baroc, Opera Națională, cu colecția imperială de bijuterii, sălile de concert Muzikverein și City Hall, casele muzicienilor Beethoven, Mozart, Schubert, Shumann, Donau Park cu Turnul TV, Catedrala Sf. Ștefan în stil gotic, Parlamentul, Primăria, Turnul Păgânilor, Universitatea (sec. XIV), Biblioteca Imperială, fluviul Dunărea, Palatul Holfburg, Grădina Botanică Imperială, Muzeul de Istorie, *Parcul de distracții Prater*, galeriile de artă (tabelul 4).

De o popularitate deosebită se bucură **valea râului Inn**, unde se succed și se completează foarte reușit peisajele naturale virgine cu peisajele antropizate (terenuri agricole, zone industriale și rezidențiale) dispuse într-o geometrie perfectă. Turiștii se pot folosi de numeroasele platforme de belvedere (balcoane naturale) de unde se pot admira peisaje montane inedite. Aici se remarcă Terasa Soarelui, situată la o altitudine de 1400 m și înconjurată de numeroase sate turistice și stațiuni cu ape minerale. Centrul economic și turistic al regiunii respective este orașul **Innsbruck** – capitala provinciei Tirol, situat la poalele munților Alpi, cu numeroase catedrale, castele și turnuri medievale, galerii de artă și un complex grandios pentru competiții internaționale de

sporturi de iarnă. La nord de Innsbruck, în apropiere de hotar și stațiunea germană Garmish-Partenkirchen, se află renumita stațiune de iarnă **Seefeld** (fig. A 4.5 și A 4.6). În provincia Tirol sunt circa 100 de stațiuni pentru sporturi de iarnă, cu piste de schi și trambuline grandioase. În Alpii Centrali, de o mare popularitate se bucură: stațiunile de schi **Gefrorene Wand** și **Obergurgl**, situate la altitudini de peste 2000-3000 m; stațiunile balneare **Bad Medraz** și Bärenbad cu ape termo-minerale și lacuri pentru pescuitul sportiv; satele montane și obiectivele ecoturistice. În această zonă, se găsesc și cei mai masivi ghețari din Europa. Este construită o rețea densă de drumuri auto și feroviare, poduri și tuneluri, infrastructura necesară pentru transporturile speciale montane. De o mare popularitate se bucură șoseaua turistică transalpină, ce leagă orașul Innsbruck de Italia, cu peste 40 de poduri și numeroase balcoane de belvedere, inclusiv „**Podul Europei**”, cu înălțimea de 192 m și lungimea de 820 m. Foarte apreciată este și bucătăria tradițională din păstrăv și brânzeturi, vinurile locale. Merită vizitate stațiunile alpine **Lech**, **Mayrhofen** și **Galtur** (stațiune accesibilă) din vestul provinciei, **St. Anton**, **Ischl** și **Kitzbühell** (stațiuni luxoase) din estul provinciei, cu grandioase pârtii de schi, ape minerale, hoteluri și centre de agrement. În **Valea Zizertall**, în prima duminică a lunii mai, se organizează un grandios festival al tradițiilor populare și berii locale de Gauderfest.

Provincia **Salzburg** este renumită prin peisajele montane fermecătoare, pârtiile de schi, stațiunile cu ape termo-minerale, precum **Bad Ischl** (fostă reședință regală), **Bad Hall** și **Bad Gastein** (fig. A 4.3), orașele și castele medievale, în special **Hallstat** (fig. A10.7). În orașul **Salzburg**, cele mai vizitate obiective turistice sunt: castelul **Festung Hohensalzburg**, Catedrala Metropolitană în stil baroc (sec. XIII), Casa-muzeu Mozart, **salinele balneare**, festivalurile muzicale și teatrale, galeriile de artă. În apropiere de Salzburg, pe vârful Wolfgang, se află renumitul popas turistic „**La calul bălan**”. Un centru turistic important din nord-estul țării este orașul **Linz**, cunoscut încă din perioada romană, cu Biserica Sf. Martin (sec. VIII), Primăria (sec. XVII), castele și case medievale. De asemenea, foarte apreciate sunt: peșterile glaciare „Peștera Mamutului”, cu o lungime de 55 km, „Peștera Uriașă de Gheață”, cu interiorul în formă de catedrală; stațiunile de iarnă **Bischofshofen**, **Obertauern**, **Abtenau**, **Alpendorf** (fig. A4.5). În sud-vestul țării, merită vizitate orașele **Klagenfurt** și **Graz**, castelul **Hochosterwitz** Muzeul Satului din **Stübing**, salinele **Bad Bleiberg** și **Friedrichstollen** (fig. A 4.4), stațiunile de iarnă **Kulm** și **Bad Kleinkirchheim**.

Statul pitic **Liechtenstein**, situat la granița dintre Austria și Elveția, este foarte apreciat pentru paradisul fiscal și odihna de lux la celebrele cazinouri, hoteluri și vile fastuoase, stațiunile de iarnă **Malbun** și **Steg**. Merită vizitate Colecția Națională de Artă, Muzeul Timbrelor Poștale, Muzeul de Schi, Castelul Schloss (Ducal) și cramele Prințului din **Vaduz**; Biserica Sf. Petru și castelul Guttenberg din **Blazers**; Capelele Sf. Maria (românească) și Sf. Marmettus (sec. IX) din **Triesen**.

Țara cantoanelor, Elveția, reprezintă un adevărat paradis pe Pământ și este una din cele mai râvnite destinații turistice din lume. Se remarcă prin asigurarea financiară înaltă, stabilitatea politico-economică îndelungată, toleranța față de grupurile etnice, confesionale sau politice, infrastructura turistică foarte dezvoltată și siguranța foarte înaltă a rutelor turistice, salubritatea ideală a localităților. Elveția dispune de o moștenire istorico-culturală bogată, peisaje inedite, tradiții și obiceiuri variate și un climat investițional foarte atractiv în domeniul turismului. Astfel, această țară mică și montană este vizitată anual de cca 10 mln. turiști străini, care generează circa 15 mlrd. \$ venituri. Este o destinație turistică, ce are un colorit inconfundabil cu o altă țară a lumii.

Cele mai populare centre turistice sunt orașele **Zürich**, **Geneva**, **Lausanne**, **Berna**, stațiunile montane și piste de schi, pensiunile agroturistice. **Orașul Zürich** este localizat în zona germană și reprezintă cea mai mare aglomerație urbană a țării și unul din cele mai importante centre financiar-bancare ale lumii. Cele mai vizitate obiective turistice sunt Conservatorul (1876), Universitatea, numeroase catedrale, muzee, case vechi ale oamenilor celebri, centrele de

conferințe, expoziții și afaceri. La sud de Zürich, se află **Peștera Hölloch** – cea mai lungă din Europa de Vest (220 km).

Orașul **Geneva** este așezată în partea franceză a Elveției și se consideră unul din cele mai frumoase orașe ale lumii situat pe malul lacului omonim. Simbolurile orașului sunt celebrul havuz „Jet d’eau” cu înălțimea de 140 m, care țâșnește din apele lacului Geneva și Marele Ceas Florar cu diametrul de 16 m. Aici sunt localizate sediul MAGATE, Crucii Roșii, Biroului Internațional al Muncii etc. Se remarcă multitudinea de catedrale, inclusiv Sf. Petru, biserici, palate, havuzuri, galerii de artă, muzee (muzeul ceasurilor), statuile oamenilor celebri (J. J. Rousseau), parcurile și grădinile, centrele universitare internaționale. De asemenea, de o mare popularitate se bucură stațiunile balneare din zona lacului Geneva: **Vevey**, destinat pentru odihna tinerilor; **Role**, renumit centru vinicol; stațiunea de lux **Montreaux**, cu un faimos cazinou; **Chillon**, cu unul din cele mai frumoase castele din lume, care a devenit celebru datorită poemului lordului Byron „Prizonierul din Chillon” și sediile a numeroase organizații internaționale; **lacul Lemman**, cu o bază pentru sporturi nautice; stațiunile pentru sporturi de iarnă; barajele *Grande Dixence* (285 m) și *Mauvoisin* (250 m).

Capitala – orașul Berna, a fost întemeiat în secolul al XII-lea pe malurile râului Aar. Foarte apreciată este partea istorică a orașului cu Turnul Orologiului, Universitatea (sec. XVI), Muzeul Alpilor, Catedrala Sf. Vicențiu, Palatul Federal, celebra „Groapa cu Urși”, Cazinoul din care se deschide o panoramă splendidă către munții Alpi, bulevardul Kramgasse, bogat în sculpturi și havuzuri, Bursa, Catedrala Metropolitană în stil gotic, muzeele și galeriile de artă. La sud de capitală, se poate vizita **Cascada Mattenbach**, cu înălțimea de 820 m, vârfurile alpine St. Gotard și Matterhorn. Foarte populare sunt stațiunile de iarnă: **Zermatt** (fig. A 4.5 și A 4.6), cu zăpadă permanentă pe pârtii și cu cel mai înalt teleferic din lume (3384 m); **Saas-Fee**, cu cel mai înalt funicular subteran din lume; **Kran Montana**, stațiune luxoasă și însorită; **Grindelwald**, alături de ghețarul omonim; **Engelberg**, cu peste 80 de piste de schi, mănăstirea benedictină (sec. XI) și lacul Trubsee; **Albedolen**, unde se desfășoară Cupa Mondială la schi alpin, cu ape minerale valoroase și Grădina Tropicală; **Murren** ș.a. În sud-estul țării, foarte populare sunt stațiunile luxoase **Davos** (fig. A10.8), cu 110 piste de schi, cazinouri și hoteluri luxoase, terenuri de tenis și golf, patinoare, centre de tratare a bolilor respiratorii; **Saint-Moritz** – gazdă a Olimpiadelor de Iarnă, cu panorame însorite și fascinante, izvoare termo-minerale; **Arosa** și **Silvoplanea**. Este bine dezvoltat și turismul de afaceri, în special la Davos, Losanne, Zürich, Geneva. De asemenea, foarte apreciate sunt bucătăria tradițională, în special lactatele și ciocolata, vinurile locale, festivalurile etno-folclorice etc.

Subiecte pentru conversații:

1. Aspectele generale ale turismului în Europa.
2. Turismul în Europa de Nord. Particularitățile și centrele principale
3. Europa Central-Vestică – destinație principală a turismului cultural și sporturilor de iarnă.
4. Franța – cea mai importantă destinație turistică a lumii.
5. Caracterizați cele mai importante regiuni și centre turistice ale Germaniei.
6. Austria și Elveția – paradisul turismului alpin.

Referate:

1. Fluxurile și obiectivele turistice majore turismului din statele Benelux.
2. Parisul – cel mai vizitat oraș din lume.
3. Particularitățile turismului în Marea Britanie.
4. Aspectele regionale ale turismului de litoral în Europa Central-Vestică.
5. Statele pitice ale regiunii și semnificația turistică a acestora.

Tema 6. RESURSELE ȘI FLUXURILE TURISTICE ALE EUROPEI DE SUD ȘI MEDITERANEI DE EST

6.1. Caracterizarea generală a turismului în Europa de Sud și Mediterana de Est

Subregiunea Europa de Sud/Mediterana de EsT ocupă prima poziție în fluxurile turistice internaționale, fiind vizitată anual de circa 200 mln. de turiști. Cele mai importante destinații turistice ale subregiunii sunt: Spania, Italia, Turcia și Grecia, iar turismul este una din ramurile principale ale economiei acestor țări. În același timp, dezvoltarea acestei ramuri a luat amploare cu mult mai târziu decât în Europa Central-Vestică și Nordică. Cauzele principale sunt: asigurarea financiară mai redusă; subdezvoltarea infrastructurii de transport și cazare; guvernarea unor regimuri totalitare, care limitau substanțial fluxul extern și intern al turiștilor; instabilitatea politică și economică, securitatea mai redusă a rutelor turistice, salubritatea neadecvată.

Odată cu extinderea UE, se atestă un flux major de investiții, o relansare economică, o dezvoltare masivă a infrastructurii de transport și cazare și un flux turistic intens. Principalele premise de dezvoltare sunt: condițiile balneoclimaterice foarte prielnice, care determină un indice de confort turistic înalt; zona de litoral foarte întinsă; moștenirea istorico-culturală foarte bogată, în special din perioada antică; vestigiile istorico-religioase unice; prețurile accesibile; diversitatea și calitatea adecvată a serviciilor turistice; informarea și instruirea turistică.

În comparație cu restul subregiunilor europene, sunt mai relevante: turismul de litoral, care concentrează majoritatea infrastructurii de cazare și a fluxurilor turistice; turismul religios, îndeosebi către muntele Athos din Grecia, Vatican, mormântul Mântuitorului din Israel; turismul urban (vizitarea numeroaselor muzee și galerii de artă). Mai slab dezvoltate sunt formele de turism consumatoare de capital și generatoare de venituri mari: turismul de afaceri și turismul distractiv. Sporturile de iarnă sunt mai puțin relevante și se practică în extremitatea nordică a subregiunii, care au o asigurare financiară mai înaltă și dispun de facilități de transport, cazare și, bineînțeles, de clima și relieful necesar pentru aceste sporturi. Se dezvoltă rapid formele de turism practicate în Natură: ecoturismul, turismul montan, precum și în zonele rurale silențioase.

6.2. Subregiunea Iberică

Spania și Portugalia sunt renumite prin varietatea monumentelor istorico-culturale moștenite din diverse perioade istorice. Litoralul acestor state este împânzit de un număr foarte mare de plaje însoțite. Aici se organizează cele mai spectaculoase activități artistice și turistice, precum *corida* sau *fiesta*, *carnavaluri inedite*. Importanța majoră a turismului a stimulat extinderea și modernizarea rapidă a infrastructurii turistice, în special a autostrăzilor, transportului aerian și a rețelei hoteliere.

SPANIA este una din cele mai importante destinații turistice ale prezentului, ocupând o poziție secundă în ierarhia mondială. În această țară, sosesc anual peste 60 mln. de turiști străini, care aduc un venit de peste 50 mlrd. \$ (tabelul A1.1). Cele mai vizitate centre turistice sunt *Riviera mediteraneană* (Coasta de Azur spaniolă), *Madridul și alte orașe importante ale Castiliei*, *insulele Canare*, *nord-vestul Spaniei*, în special *Navara și Țara Bascilor*, *orașele din centrul și sudul Spaniei*, care păstrează o moștenire istorico-culturală și religioasă deosebită, stațiunile balneare. Principalele centre turistice ale Rivierei mediteraneene spaniole sunt: orașele *Barcelona*, *Valencia*, *Palma de Mallorca*, *Ibiza*, *Alicante*, *Almeria*, *Murcia*, *Cartajena*, *Malaga*; stațiunile balneare.

Orașul **Barcelona**, capitala provinciei Catalonia, este unul din cele mai frumoase orașe din lume. Aici putem vizita numeroase edificii din perioadele preromană, romană, arabă (maură), colonială și modernă a Spaniei. Merită apreciere unicitatea monumentelor de arhitectură în stil gotic, din care multe reprezintă opere ale celebrului arhitect Antonio Gaudi. Inima orașului este formată din Cartierul Gotic, cu catedralele *La Seu* (sec. XIII-XX) și *Sagrada Familia*, Palatul Episcopal, Primăria, Palatul Generalității, sediul Guvernului catalan, *Muzeul de Arte Rafinate*,

Muzeul Picasso, Palatul de Muzică Catalană, casele Vicens, Mila și Batllo proiectate de A. Gaudi. De o mare popularitate se bucură *Opera El Liceu*, *Piața Poarta Păcii*, Muzeul de Ciocolată, *stadionul de fotbal Camp Nou* – cel mai mare și mai frumos din Europa (104 mii locuri), *Arena Olimpică*, *Portul Vechi*, transformat într-un port modern pentru yachturi și într-un centru comercial și de distracție, cartierul *Pablo Espaniol*, renumit prin magazinele de artizanat și picturi. Catedrala Sagrada Familia, opera neterminată a lui Gaudi, este cea mai vizitată atracție turistică din Barcelona. Construcția ei a început în 1882, iar finisarea se preconizează pentru anul 2041. Ansamblul arhitectural cuprinde 18 turnuri, cu înălțimea maximă de 170 m. În zona portuară, se află Catedrala Santa Maria del Mar, *Coloana lui Cristofor Columb* (60 m), Muzeul Maritim, *Aquariumul*, cu 35 de bazine. De asemenea, merită vizitate: *Parcul Guell*, proiectat de A. Gaudi, cu palatul omonim; *Parcul Citadella*, cu Arcul de Triumf, în stil maur și Grădina Zoologică; *Parcul Montjuic*, cu Palatul Național, care găzduiește Muzeul de Artă Catalană (cea mai bogată colecție de picturi murale din lume), în fața căreia se află havuzul „*Fântâna Magică*” – un spectacol minunat de apă, muzică și lumini; colina *Tibidabo*, cu o biserică originală și parc de distracții.

Catalonia este renumită prin stațiunile balneare cu ape termominerale. Doar în zona Barcelonei se află 20 de centre balneologice. Deosebit de populare sunt stațiunile *Caldes de Monbrió*, *La Gariga*, *Caldes de Malavella* și *Lloret del Mar*, cu băi romane și fabrici de îmbuteliere a apelor minerale, *Salou* (fig. A 4.3), cu renumitul parc de distracții *Port Aventura*, cu secțiuni tematice din diverse regiuni ale lumii, *Caldes D'Estrac*, cu ape termale ce țâșnesc din stânci. În munții Pirinei, se află stațiunea de lux *Perallada*, cu terenuri de golf, cazinou și centre de vinoterapie.

În orașul **Valencia**, se găsește cel mai modern *Aquarium* din Europa și cea mai mare *Grădină Botanică* din Spania. Foarte spectaculoase sunt *Castelul Valencian*, Palatul Generalității, Palatul de Muzică, Palatul Marchizului Dos Agos, Turnurile Serranos, Turnurile de Quart, Piața Fecioarei, Piața Primăriei, stadionul de fotbal Mestalia, portul maritim și plajele Valenciei, Muzeul de Arte Frumoase, Centrul de Științe și Arte, Muzeul de Ceramică, sărbătoarea tradițională *tomatina*, Mănăstirea Santo Domingo, iar în suburbii – stațiunile litorale *Benicarlo*, *Alcira*, *Denia* ș.a. În zona Valenciei, există peste 120 de izvoare termo-minerale, oferite în numeroase stațiuni balneare (fig. A4.1), printre care menționăm: *Marina D'Or*, Montajenas, Thermas Forns, Broquetas, El Vendrel ș.a. La circa 100 km de Valencia, se află orașul *Alicante* – veche așezare preromană, cu celebra *Esplanada de Espania*, străjuită de palmieri și pavată cu mozaic colorat, castele și catedrale, vinuri locale. Printre stațiunile de litoral, mai importante sunt: *Benidorm*, cu parcul de distracții Aqualand, parcul animalelor exotice „Mindomar”, Morella, Tarravieja, cu *festivalul habanera*.

În insulele Baleare, se remarcă orașele *Palma de Mallorca*, *Ibiza*, *Mahon* ș.a. **Palma de Mallorca** este renumită pentru plajele luxoase și cazinourile sale, fortificațiile romane, parcul de distracții Aqualand, cel mai mic din metrou din lume cu lungimea de 1 km. **Ibiza** este una din cele mai importante centre de agrement și distracții pentru celebrități. De asemenea, în zonă se află peșteri spectaculoase și o veche necropolă cu peste 3000 de camere funerare subterane.

Cele mai populare stațiuni litorale din sudul Spaniei (Costa del Sol) sunt: **Cartagena** și **Almeria** – vechi colonii feniciene și romane, cu vestigii istorice și sărbători populare; **Nerja** – perla Mediteranei; **Malaga**, renumită prin vestigiile istorice și vinurile dulci; **Torremolinos**; **Marbella** – plaja cu băi sulfuroase, **La Linea** – cea mai veche plajă iberică, cu nisip alb și fin etc. Cele mai importante centre turistice din afara litoralului sudic sunt orașele Sevilla, Granada, Cordoba, Murcia. **Sevilla** – regina Andaluziei, dispune de o impresionantă moștenire culturală și arhitecturală și de o infrastructură turistică avansată. Aici se află cea mai faimoasă *catedrală gotică din Spania* (1401), unde este înmormântat Cristofor Columb, vestitele piețe cu mozaic colorat, Marea Moschee, cu *minaretul Giralda* (97 m), Universitatea, Palatul Alcazar, Arena pentru coride ș.a. Sevilla este patria cântecului și dansului andaluz: *flamenco*, *fandango* și

malaguena. În apropiere de Sevilla, se găsește **Peștera Minunilor**, renumită prin culoarea inedită a stalactitelor și stalagmitelor, frumusețea lacurilor sale. În **Granada**, merită vizitate faimosul castel *Alhambra de Granada*, cu impresionante grădini și fântâni, catedralele, moscheile și muzeele orașului, stațiunile balneare cu ape termo-minerale din suburbii. Orașul **Cordoba** a fost unul dintre cele mai importante centre ale civilizației arabe (maure), care dispune de renumita *Universitate* și *Bibliotecă*, unde a lucrat marele geograf arab Al Idrisi, celebra *moschee* (transformată în anul 1031 în *Catedrala Puerta del Perdon*), vestită prin dimensiunile și decorațiile sale, pădurea de coloane (850) din jasp, marmură, mozaicuri pictate în aur. De o mare popularitate se bucură podul medieval *Puente Nuevo* din orașul Ronda.

Madridul este unul din cele mai vizitate orașe ale lumii. Turiștii sunt atrași de varietatea imensă de vestigii istorico-culturale și religioase, de grădinile și parcurile superbe. Cele mai atractive obiective turistice ale orașului sunt: *Palatul Regal*, cu Muzeul și Teatrul Regal, parcul și piețele adiacente; *Templul Egiptean* Debod, situat în parcul Montaña, aproape de Palatul Regal și Piața Spaniei; *Parlamentul* și Primăria; Centrul de Artă Regina Sofia, *Muzeul El Prado* – ”Luvrul Madridului”, Muzeul de Artă Thyssen-Bornemisza; *Turnul de Observare* și Telefericul; *parcul de distracții Waner*, *parcul și gara Atocha*, *parcul și castelul Retiro*; *stadionul Santiago Bernabeu* al echipei „Real Madrid”, Arena de coride Las Ventas; Palatele Comunicațiilor, Bibliotecilor și Muzeelor, Linares și Santa Cruz; *Opera Națională*, Teatrul Liric și Teatrul de Comedie; Piața Poarta Soarelui, de unde pornesc bulevardele largi și spectaculoase, Piața Mayor, Piața Sfintei Cruci, Piața Independenței, cu Poarta Alcalá; Turnurile KIO sau Poarta Europei, Arcul de Triumf Victoria, Dealul Îngerilor; Muzeul Americii, Muzeul Căilor Ferate, Muzeul de Arheologie, Muzeul Coridelor, Muzeul Orbilor, Casa memorială Cervantes; Catedralele Almudena, San Francisco și San Isidor, Centrul Cultural Islamic Mezquita; Aquariumul, Zoo, Grădina Botanică și Grădina Sabatini; Observatorul Astronomic; cartierul de afaceri AZCA, restaurantele și piețele tradiționale.

În suburbiile capitalei, merită vizitate: mănăstirea **El Escorial** - fostă reședință imperială; orașul **Segovia**, cu apeductul roman, celebrul castel și arena de coride; orașul **Toledo** – un adevărat *muzeu sub cerul liber*, declarat patrimoniu UNESCO. Toledo a fost cel mai important centru al armurilor din fier în perioada maurilor. Aici se află *Piața Zorcondoner*, *ziduri și castele* din diferite perioade istorice, case și alte obiecte arhitectonice realizate în stil arab și castilian cu elemente ale culturii și artei creștine, iudaice și arabe. În Spania Centrală, un interes turistic deosebit îl prezintă orașul **Burgos** – una din reședințele regilor castilieni, cel mai mare centru al artei gotice din Spania, cu *Catedrala Metropolitană* (sec. XIII), considerată una din cele mai frumoase din lume, *Complexul monastic Las Huelgos*, *Panteonul regilor Castiliei*, *Piața Toros* cu vestitele coridele de la sfârșitul lui iulie. În orașul **Leon**, foarte valoroasă este *Catedrala Metropolitană*, în stil gotic, impresionantă prin luminozitatea sa asigurată de cele peste 800 de vitralii.

În nord-estul Spaniei, o importanță turistică deosebită o posedă obiectivele istorico-culturale și religioase din provinciile Navarra, Galicia și Țara Bascilor. Orașul **Pamplona** este cunoscut în lumea întreagă prin ”fiestele” cu tauri, organizate în prima duminică a lunii iulie, precum și prin vestigiile medievale bogate. În apropierea lui, se întinde regiunea viticolă ”*Rioja*”, cu uriașele depozite de vin roșu (Horo). Centrul *Țării Bascilor*, orașul **Bilbao**, este renumit prin clădiri în stil gotic, Muzeul Guggenheim, sporturile tradiționale, precum coride, regate și pelota. Orașul **San Sebastian** este apreciat pentru *Palatul Mării* cu *Muzeul Oceanografic*, *Muzeul de Etnografie Bască* și plajele sale. În Parcul Național Los Picos de Europa, se află grandioasa peșteră **Sistema del Trave**, cu adâncimea de 1661 m. Cele mai importante centre turistice ale Galiciei sunt *Vigo*, *La Coruña* – vechi așezări celtice cu numeroase vestigii grecești, feniciene și romane. Aici se află renumitul far roman – *Torre de Hercule*, cu înălțimea de 104 m. În *Catedrala Metropolitană* din orașul **Santiago de Compostella**, se află *Mormântul Sfântului Iacob* – unul din cele mai

importante destinații ale pelerinajului religios creștin. În orașul **Lugo**, se află Zidul Roman, cu o lungime de 2100 m.

În ultimul timp, una din cele mai atractive destinații turistice au devenit stațiunile luxoase din **insulele Canare**. Turiștii sunt atrași de apa marină cristalină, nisipurile fine, de splendoarea peisajelor vulcanice și litorale, vegetația tropicală luxuriantă, de numeroasele hoteluri și vile luxoase, **cazinouri** și parcuri de distracții, stațiunile balneare cu ape termo-minerale.

Cu toate că este așezată la periferia sudică a Europei, prezența lanțurilor montane permite dezvoltarea activă a sporturilor de iarnă. Cele mai importante stațiuni ale sporturilor de iarnă se află în munții Pirinei din nordul țării. În nord-estul provinciei Catalonia, în apropiere de Andorra, deosebit de populare sunt: stațiunile luxoase **Baqueira-Beret** (fig. A 4.5), preferată de familia regală, cu peste 50 de piste de schi, patinoare și bazine cu ape termominerale, **Bai Tauli**, situată la peste 2000 m altitudine, cu 40 de piste de schi, trambulină, terenuri de tenis și golf, hipodrom, școli de schi; stațiunile **Molina** (cea mai veche stațiune de iarnă din țară) și **Maselia**, cu peste 100 km de piste de schi și Snow Park. Spre vest, în provincia Aragon, se află renumita zonă de schi **Aramon**, cu 7 stațiuni, inclusiv **Formigal**, cu peste 90 de piste care coboară de pe vârful Tres Hombres (2250 m), Snow Park pentru copii și școli de schi, **Serler**, **Panticosta** ș.a. La sudul Spaniei, în apropiere de orașul Granada, deosebit de populară este stațiunea **Sierra Nevada** (cea mai sudică din Europa), situată în parcul național omonim, cu peste 90 de piste de schi, inclusiv pista **El Aguila** de 6 km lungime, centre de snowbord și freestyle, centre balneare. De o mare popularitate se bucură și stațiunile de iarnă din **munții Cantabrice** din nord-vestul Spaniei, precum **Manzaneda**, situată lângă hotarul cu Portugalia și destinată începătorilor, cu terenuri de tenis și fotbal, bazin, școală de hipism, **Alto Campo**, **San Isidro** și **Valgrande Pajares**. În apropierea capitalei, cele mai vizitate sunt stațiunile **Pinilla**, cu peste 50 de piste de schi, Valiesqui și Navacerrada.

Andorra – Țara Paradisului Montan și Fiscal, în pofida suprafeței reduse este una din cele mai râvnite destinații turistice ale Europei. Totodată, suprafața mică prezintă și un mare avantaj al acestei țări, deoarece majoritatea obiectivelor turistice sunt concentrate la câteva zeci de kilometri de capitală, **Andorra la Vella**, fiind unite printr-o rețea performantă de căi rutiere și funiculare. Principalele atracții turistice ale capitalei sunt: palatul „Casa de la Vall”, care adăpostește Guvernul; Palatul de Justiție și Parlamentul, în care e localizat Muzeul Timbrelor; Castelul Set Panis; Piața La Poble, în jurul căreia se găsește Teatrul Național și Academia de Muzică; Muzeul „Matrioshka”, Muzeul Microminiaturii, Muzeul Etnografic; Centrul Comercial Pirenes; Bisericile Santa Coloma (sec. IX), St. Meritsel, Sf. Armenol (sec. IX); festivalurile muzicale; bucătăria locală etc. În suburbiile capitalei, merită vizitate orașelele **Escaldes**, cu centrul de agrement Caldea (fig. A4.3), piste de schi, centru balnear cu ape termo-minerale, **En Campo**, cu Centrul Sportiv Internațional și Muzeul Automobilelor. De o mare popularitate se bucură stațiunile de iarnă: **Soldeu/El Tarter**, cu un sistem performant de funiculare, la altitudinea de 1700-2500 m, foarte solicitate de începători, **Canillo**, peste 50 de piste de schi; **Ordino/Arcalis** – un loc liniștit preferat de schiorii experimentați; **Arinsal**, cu un confort climatic și peisagistic înalt; Pas dela Casa cu hoteluri și pensiuni luxoase.

Portugalia este vizitată anual de circa 12 mln. de turiști străini, care aduc circa 8 mlrd. \$ venituri. În ultimii ani, turismul portughez înregistrează creșteri spectaculoase, fapt ce se datorează, în primul rând, extinderii și renovării masive a infrastructurii turistice și de transport, afluxului de investiții străine în acest domeniu, în special din Marea Britanie și Franța. Cele mai importante destinații turistice ale Portugaliei sunt: orașele **Lisabona** și **Porto**; stațiunile litorale din sudul țării, îndeosebi **Lagos**, **Faro** (fig. A 4.1), **Albufeira**; **insulele Azore** și **Madeira** din Oceanul Atlantic.

Capitala Portugaliei – orașul **Lisabona** – a fost întemeiată de fenicieni și ocupată apoi de romani, vizigoți și arabi, care au lăsat o moștenire culturală și arhitectonică valoroasă. Cele mai impunătoare obiective turistice ale Lisabonei sunt podurile „25 Aprilie” și „Vasco da Gama”,

Turnul Vasco da Gama, *Gara Oriente*, *Statuia lui Hristos Regele*, cu înălțimea de 110 m, pe malul de sud al râului Tejo. Inima orașului este *Piața Rossi*, de la care pornesc majoritatea circuitelor turistice. În preajma ei, se găsește statuia lui Pedro al IV-lea, Teatrul Național, havuzuri din bronz, numeroase magazine și restaurante. La nord de Piața Rossi, se află *Piața Restauradores*, Palatul Fos și complexul comercial Eden, de la care începe bulevardul Libertății cu numeroase monumente închinat perioadei de glorie colonială. *Bulevardul Libertății* se finalizează cu *Piața Rotonda* și *Parcul lui Eduardo al VII-lea*, la nord de care se află *Muzeul Calouste Gulbenkian*. La sud de Piața Rossi, se află *Piața Comercială*, cu statuia lui Jose I, *Muzeul Maritim*, Aquariumul Vasco da Gama și *catedrala Se*, construită în secolul al XII-lea pe locul unei foste moschei. La est de piața Rossi, se găsește *Castelul Regal Sf. Gheorghe*, de unde se poate admira panorama splendidă a orașului. În *cartierul Belem*, se poate vizita *Turnul Belem*, Centrul Cultural, *mănăstirea Jeronimo* – patrimoniu UNESCO, cu mormântul lui Vasco da Gama, *Monumentul Descoperirilor* – punctul de plecare al multor expediții, Muzeul Trăsurilor. De o mare popularitate se bucură: *Oceanariumul*; Grădina Botanică; Muzeul de Artă Antică, Muzeul Ceramicii; cartierele vechi *Alfama*, cu străzi înguste și pitorești și *Bairro Alto*, cu *Turnul de Observare*, conexas la rețeaua de funiculare, *Palatul Regal Ajuda*, Palatul Adunări Naționale, Primăria, *Apeductul Apelor Libere* (sec. XVIII) de 58 km; biserici medievale; cartierul comercial Baixa. Oceanariumul din Lisabona este unul dintre cele mai mari din lume și adăpostește replicile a 4 ecosisteme oceanice: Atlantic, Indian, Pacific și Antarctic.

În apropierea Lisabonei, în zona turistică *Cabo Roca*, merită vizitată stațiunea luxoasă **Sintra** – reședință regală de vară, cu castele medievale faimoase, cazinouri, vile și hoteluri luxoase, cartierele diplomatice străine. De o mare popularitate se bucură Grădina Tropicală, Castelul Maurilor, Castelele Regale Pacho (sec. XIV) și Pena (sec. XIX), Muzeul Jucăriilor, iar la 20 km nord de Sintra – grandiosul complex monastic *Mavra*, cu catedrală din marmură și orgă magnifică.

Cele mai importante centre turistice din nordul țării sunt orașele **Porto** și **Braga**, renumite prin vinurile locale, ansamblurile arhitecturale medievale, palatele regale, muzeele și galeriile de artă originale, numeroasele catedrale și biserici, stadioanele de fotbal și arenele de corida portugheză. În munții **Serra da Estrela**, din nord-vestul țării, se află unica stațiune de schi portugheză (fig. A4.9).

În ultimul timp, deosebit de atractive au devenit insulele **Azore** și **Madeira** din Oceanul Atlantic. Ca urmare a extinderii și modernizării substanțiale recente a infrastructurii turistice, liberalizării regimului fiscal, prețurilor mai reduse în comparație cu alte destinații exotice (de ex. insulele Canare), fluxurile turistice și financiare către aceste insule au înregistrat o creștere multiplă. Foarte populare sunt stațiunile de litoral cu nisipuri fine și ape termo-minerale, peisajele vulcanice și carstice, vegetația tropicală luxuriantă, bucătăria și vinurile locale, cazinourile și aquaparcurile.

6.3. Subregiunea Apenină

ITALIA este unul din focarele principale de apariție și consolidare a turismului internațional. Este vizitată anual de peste 40 mln. (tabelul A 1.1) de turiști străini (locul V după S.U.A., Franța, Spania și China). Italia este renumită prin diversitatea și unicitatea monumentelor istorico-culturale, în special din perioada de glorie a Imperiului Roman și a Republicilor Italiene (perioada Renașterii), destinații ale pelerinajului religios, turismului balnear, ecoturismului, sporturilor de iarnă, carnavalurilor și festivalurilor. În Italia, este greu de găsit vre-o localitate care să nu posede o anumită valoare turistică. Totodată, cele mai vizitate zone și centre turistice ale acestei țări sunt orașele Roma, Veneția, Florența, Napoli, Milano, stațiunile de litoral și cele montane.

Capitala țării, orașul **Roma**, supranumită „cetatea eternă”, este una din cele mai solicitate destinații turistice ale lumii. Partea istorică a orașului reprezintă un grandios muzeu sub cerul

liber. Complexul istoric „*Forul Imperial Roman*” adăpostește vestigii foarte valoroase, precum *Arcul lui Constantin*, *Arcul lui Septimius Severus*, *Arcul lui Titus*, ruinele templelor și Senatului (*Palatino*), *Colisseumul Roman* – unul din cele mai vizitate obiecte ale lumii, cu arena, balcoanele și expozițiile sale unice. La intrarea în Forul Imperial, dinspre faimoasa Piața a Veneției, se poate admira *Monumentul Național Vittorio Emanuele II* și *Altarul Patriei*, reconstruite radical la indicația lui Mussolini pentru a demonstra măreția națiunii italiene și conducătorilor ei. De asemenea, la periferia Forului Roman se găsește Capitoliul și celebra *Columna lui Traian*, cu înălțimea de 40 m, construită în anul 113 d.Hr. pentru a semnifica cucerirea Daciei de către împăratul Traian.

Complexul religios **Vatican** este cel mai important centru de pelerinaj al lumii creștine catolice. Cele mai importante obiective turistice ale Vaticanului sunt *Piața și Bazilica San Pietro*, *Poșta Vaticanului* și *catedrala-cetate St. Angelo*. Piața San Pietro este dominată de 2 arcuri de coloane (284), dispuse în 4 rânduri și unite în partea superioară. În centrul pieții, se găsește *Obeliscul Egiptean*, cu înălțimea de 40 m, care nu a fost răsturnat și s-a păstrat intact. *Catedrala Sf. Petru* nu este doar reședința Papei, dar și cel mai valoros muzeu de artă murală creștină și sculpturi religioase, unul din cele mai valoroase sanctuare creștine, unde este îngropat Sf. Petru. Eterna *Capela Sestină* reprezintă o bijuterie inestimabilă a artei și credinței creată cu aportul celor mai valoroși pictori ai Renașterii. La ieșirea din Piața Sf. Petru, se află renumita Poștă a Vaticanului, de unde turiștii din lumea întreagă transmit scrisori celor dragi. Domeniile Vaticanului continuă cu 2 rânduri simetrice de clădiri până la cetatea St. Angelo și podul omonim de pe râul Tibru.

Foarte apreciate sunt piețele Romei, îndeosebi *Piața Spaniei*, *Piața del Popolo*, *Piața Navona*, *Piața Veneția*, *Piața Victoria*. Piața Spaniei este străjuită de un covor foarte frumos din flori vii și de biserica Sf. Treimi. Piața del Popolo este renumită prin Obeliscul Egiptean fixat pe un elefant, Arcul de Triumf și cele două clădiri simetrice ale teatrului omonim. Piața Navona este înalt apreciată datorită celor 2 obeliscuri egiptene, havuzurilor și sculpturilor sale, trucerilor artistice care se prezintă aici seara târziu. În imediata apropiere, se află cel mai important monument funerar roman – *Panteonul Zeilor*, care s-a păstrat foarte bine până în prezent. De asemenea, merită vizitate obeliscurile egiptene *de la Latran* (cel mai mare), din *Piața Quirinale*, care străjuia intrarea în mausoleul împăratului Augustus, din Piața della Minerva și de la Villa Celimontana.

De o mare popularitate se bucură catedralele și bisericile Romei, în special: *Catedrala Metropolitană* (San Giovanni in Luterano), construită în secolul al IV-lea, cu „Poarta Sfântă”; *Sf. Pavel* (din spatele Catedralei Sf. Petru), cu statuia apostolului, fresce bizantine și portretele a 264 de papi; *Santa Maria Maggiore* cu turnul grandios și interiorul inedit; San Pietro in Vicoli, cu moașele Sf. Petru și sculpturi de Michelangelo; San Clemente, cu Capela Sf. Ecaterina; San Sebastian, cu catacombele ei; Biserica Sf. Maria și Biserica Tuturor Sfinților. O mare atracție turistică posedă: Grădina Botanică, Grădina Zoologică, stadionul de fotbal „Olimpico”, parcurile de distracții *Rainbow Magicland* și Luna Park; complexurile memoriale *Altarul Patriei* și *Forul Italic*, *Palatul Quirinale*, Palatul Conservatorilor, Palatul Civilizației și Muncii, Palatele-muzeu Barberini, Corssini și Farneze; Muzeele *Capitoliului*, Muzeul Civilizației Romane, Muzeul Național, Muzeul Vilei Julia; *galeriile de artă* Borgheze, Sordi, Doria Pamphili; havuzurile *Fontana di Trevi*, *Fontana dela Nayadi*, *Fontana dei Tritone* din Piața Republicii, havuzurile din Piața Navona; Cimitirul Cappucino; termele și catacombele romane. În apropiere de capitală, de o mare popularitate se bucură stațiunile litorale *Latina*, *Tivoli*, Lidio, Ostio, stațiunea balneară **Fiogi** cu ape termo-minerale foarte apreciate pentru tratarea bolilor de rinichi, *Parcul Național Civitavecchio*, cu fermecătoarea „*cărare a dragostei*” – principalul traseu turistic de aici.

Poziția secundă în ierarhia turistică a Italiei o deține regiunea **Toscana**. **Florența** este renumită în lumea întreagă prin grandomania și coloritul inedit al catedralelor și palatelor sale, prin celebrele *sculpturi și picturi ale lui Michelangelo* și alți neîntrecuți făuritori și promotori ai

artei și culturii Renașterii. În fața Gării Centrale, se află faimoasa *Catedrală Santa Maria Novella*, străjuită de *Piața Gării*, *Piața Unității Naționale* și *Piața Santa Maria Novella*, în apropierea căreia se găsește Domul Florentin, una din cele mai mari catedrale din lume. Această perlă turistică și religioasă captivează atenția vizitatorilor prin dimensiunile sale și ansamblul arhitectural inedit, fațadele alb-verzui și mozaicul interior foarte bogat în sculpturi, fresce murale și numeroasele vitralii, celebra „*Poartă a Raiului*”, *Turnul lui Giotto* (86 m) și *Baptisteriul Sf. Ioan*, unde s-a încreștinat Dante, copia monumentalei sculpturi a lui David – capodopera lui Michelangelo. În direcția către râul Arno, putem vizita *Piața Signoria* și *Palatul Vechio* (Vechea Primărie), care au constituit centrul vieții politice timp de peste 8 secole. Aici a activat părintele politologiei N. Machiavelli și a fost semnată aderarea Toscanei la Republica Italiană (1859). În prezent, Palatul Vechio adăpostește *Muzeul Bargelo*, dedicat sculpturii și luxului renascentiste. Pe malul râului Arno se află *Palatul Uffizi*, care adăpostește una din cele mai mari galerii de artă ale lumii, fiind numit și „*Luvrul Italian*”. Aici se pot admira tablouri pictate de celebrii pictori italieni, precum Michelangelo, Boticelli, Rafaelo ș.a. Peste celălalt mal al râului Arno, putem ajunge traversând renumitul pod ***Ponte del Vechio***, vestit prin unicitatea arhitecturală, artistică și funcțională. Aici se găsesc numeroase buticuri cu bijuterii din aur, argint și pietre prețioase, cu picturi pentru diferite gusturi și venituri și renumitul „*Gard al Fidelității*”, de care tinerii îndrăgostiți, înainte de a se căsători, agață o lăcată încuiată, iar cheia o aruncă în râu, pentru a nu o putea găsi niciodată și a nu desface căsnicia. Imediat după *Ponte del Vechio*, găsim *Palatul Pitti* – fostă reședința a guvernatorilor Toscanei, cu o colecție impresionantă de artă, dormitoare și saloane luxoase. În spatele Palatului se află *Grădina di Boboli – Versaiul Italian*. În apropiere de Palatul Vechio se află cea mai frumoasă catedrală gotică a Italiei – *Santa Croce* cu renumita *Capelă Pitti*, mănăstire, spital și bibliotecă valoroasă. Alte obiective turistice importante sunt: *Galeria Academiei*, cu statuia originală a lui David, Muzeul de Arheologie, Muzeul de Istorie a Științei, Muzeul Leonardo Da Vinci; Catedralele *San Marco*, Sfântului Duh, *San Lorenzo*, Biserica Sf. Treime (sec. XII), colina Michelangelo, de unde se poate admira panorama inconfundabilă a Florenței. Provincia Toscana este bogată în izvoare termo-minerale (fig. A 4.3), iar cele mai populare stațiuni balneare sunt: ***Monsumano Terme*** din peșterile Parlanti și Justi, solicitate pentru tratarea bolilor respiratorii și reumatismului; ***Chianciano*** – pentru tratamentul ficatului; ***Montecatini*** – sistemului digestiv și locomotor; ***Saturnia*** – bolilor de piele și organelor respiratorii; ***San Giuliano*** – reumatismului.

Siena este unul din cele mai frumoase bijuterii renascentiste. Cele mai importante obiective turistice sunt: *Domul de Siena*, care impresionează prin splendoarea inegalabilă a mozaicului interior din marmură verzuie, *Piața del Campo*, cu restaurantele din preajmă, *Pinacoteca*, Muzeul de Arheologie, Muzeul Civic, Muzeul Operei, Primăria, Palatele Tolomei și Solombini, Cetatea Medicea, cursele de cai, sărbătorile tradiționale, bucătăria și vinurile locale, bisericile medievale.

Orașul ***Pisa*** este renumită, în primul rând, printr-unul din cele mai valoroase unicate – *Turnul din Pisa* (fig. A 10.9), ce are o poziție înclinată. În plus, unghiul de înclinație se mărește în permanență în ciuda eforturilor insistente de a încetini acest ritm. Lângă turn se află *Domul din Pisa* și un câmp verde, înconjurat de alei frumoase și un zid care înconjoară aceste obiecte unice. În apropiere de Pisa, se află 2 stațiuni litorale importante – ***Pisa di Marina*** și ***Viaregio*** (fig. A 4.1), preferată de persoane VIP. La 20 km de Pisa, se află altă fostă capitală de republică italiană – orașul ***Luca***. Acesta este renumit prin *zidul* său, prin frumusețea acoperișurilor caselor, Palatul și *Turnul Gungi*, în vârful căruia se află câțiva arbori și un balcon pentru vizionarea panoramei orașului medieval, Palatul Ducal (sec. XVI), Amfiteatrul Roman, Turnul Orologiului, *Domul din Luca*.

Orașul ***Napoli*** este cea mai importantă destinație turistică din sudul Italiei, fiind renumit prin *piețele*, *palatele*, *castelele* din perioada romană și medievală, prin *muzeele* și *galeriile de artă*, rămășițele fostului oraș antic Pompei, ce a fost înghițit de lava vulcanului Vezuviu (anul 79), *bucătăria tradițională* (spaghetti și pizza) și prin *havuzurile sale inedite*. Inima orașului este *Piața*

Plebiscitului, străjuită de *Palatul Regal*, *Palatele Salerno* și *Palatul Prefecturii*. În imediata apropiere de Piața Plebiscitului, putem vizita o grădină splendidă ce coboară spre *Cetatea medievală Maschio* (sec. XIII), *Arcul de Triumf*, Piața și Sediul Municipality. Alte obiective turistice valoroase sunt: Piața și Catedrala Gesu Nuovo, Piața San Domenico Maggiore, cu un faimos Obelisc și biserica omonimă, Piața Garibaldi, Piața Dante, lângă care se află *Poarta Albă* și *Palatul Ruto*, *Palatul Ducal*, Castelul Capuano, *Domul Napolitan*, Muzeul Arheologic, Muzeul Cerboza, Grădina Botanică „Villa Floridana”, unde putem vizita Muzeul Ceramicii, stadionul municipal și havuzurile. Cele mai renumite havuzuri sunt Imacotella, Furtul Europei, Seбето, Santa Maria. Merită a fi vizitate și galeriile de artă: Galeria Primo, Galeria Națională, Palatul Regal, bisericile San Francesco di Paolo și San Martino, Santa Ana. Foarte spectaculoase sunt și împrejurimile Neapolelului, unde putem admira „înfrățirea” muntelui cu marea, conul vulcanului Vezuviu, care a înghițit în flăcări renumitele orașe antice Pompei, Herculaneum și Oplontum. De asemenea, în apropiere de Napoli se află stațiunile *Sorrento*, *insula Ischio* cu ape termo-minerale (fig. A 4.3), insula *Capri* cu istorie turistică de peste 2000 de ani, *insula Elba*, unde a fost exilat Napoleon.

Pe malul adriatic, cele mai importante atracții turistice sunt orașele *Trieste*, *Ravena*, *Rimini*, *Pesaro* și *Ancona*. În apropiere de stațiunea ***Rimini***, foarte vizitate sunt parcurile de distracții „Mirabilandia” (al treilea, ca mărime din Europa, după Euro Disneyland din Paris și Port Aventura din Salou, Spania), „Italia în Miniatură” și Aquaparcul „AquaFun” – cel mai mare din Europa. Orașul ***Bari*** este renumit prin cartelele medievale, *Catedrala Sf. Nicolae* (sec. XI), cu moaștele tămăduitoare ale acestuia – una din cele mai valoroase atracții de pelerinaj religios creștin, *Catedrala Sf. Sabin*, Biserica Rusească, Teatrul Patruzzeli, Castelul Normano-Svevo (sec. XII), iar în proximitatea orașului se află *Castelul del Monte*, cu 8 turnuri circulare.

În nordul Italiei, cele mai cunoscute destinații turistice sunt orașele Veneția, Milano, Torino, Verona, Genova, Bolzano, stațiunile litorale din Golful Liguric, stațiunile și lacurile montane. ***Veneția*** este una din cele mai râvnite destinații turistice ale planetei, care și-a câpătat reputația mondială datorită *carnavalurilor* și festivalurilor inedite, *podurilor* și *canalelor sale*, monumentelor istorico-culturale și religioase fastuoase, galeriilor de artă, obiectelor din sticlă de Veneția (Murano). Deosebit de original este și *transportul urban*, realizat cu ajutorul gondolelor, considerate drept cea mai valoroasă carte de vizită a orașului. Veneția este *patria carnavalurilor*, cel mai important centru de distracții și loisire din perioada medievală și locul de desfășurare a faimoaselor festivaluri de muzică și cinema. Artera principală a Veneției istorice – Veneției Santa Lucia – este Grand Canale, care are forma unui „S” cu o lungime de circa 7 km. Acesta începe de la Gară și se termină cu canalul și Piața San Marco (fig. A10.10), cu renumitele stoluri de porumbei care pozează pentru turiști, galerii de artă și arena de desfășurare a carnavalului venețian. În preajmă se poate vizita: *Catedrala San Marco* – cea frumoasă catedrală bizantină din lume, cu moaștele Sf. Marcu, fresce murale impresionante și mozaic interior luxos; *Palatul Ducal*, cu o colecție de artă bogată, *Turnul Campanella*, cu înălțime de 96 m și de unde se poate admira o panoramă unică, *Biblioteca Marcana*, barurile și magazinele din zonă. De la Grand Canale se desprind 150 de canale mai mici de 5 m adâncime, care despart cele 118 insule unite prin 450 de arcuri de pod, diferite unul de altul. Pe malul canalului principal, sunt amplasate cele mai valoroase monumente istorico-culturale și religioase ale Veneției, precum *Catedrala Santa Maria della Salute*, construită ca semn de recunoștință Cerului pentru stoparea epidemiei ciumei, care se abătuse peste Veneția la acea vreme, *Catedrala Dei Frori*, unde se celebrează căsătoriile tinerilor și unde putem găsi un interior mistic și unic prin sculpturile sale, *Palatul Pezaro* cu o colecție de artă modernă, *Galeria Academică* numită și Luvrul Venețian, *Scuarul* și *Turnul San Paolo*, *Palatul Erizo*, *Palatul Beloni*. În afara canalului principal, foarte vizitate sunt *Biserica San Giovanni și Paolo*, unde se află și un spital în funcțiune de aproape 1 mileniu, *Biserica San Giorgio*, *Biserica Santa Maria dei Miracole*, *insula Murano* cu vestitele ateliere și vitrine cu obiecte din sticlă de Veneția (Murano). Să nu uităm de o plimbare cu gondola sau cu un vaporas

pe Grand Canale și *Canalul San Marco*, precum și de renumitele aquaparcuri și parcuri de distracții *New Jesolanda* din suburbii. În apropierea Veneției, de o reputație internațională se bucură stațiunile balneare **Abano Terme** și **Montegrotto** (fig. A 4.3) cu ape termo-minerale și nămoluri terapeutice foarte prețioase.

Verona este cunoscută, în lumea întreagă, datorită poveștii de dragoste dintre eroii dramei lui Shakespeare – Romeo și Julietta, iar balconul de pe una din clădirile din centrul istoric al orașului este cel mai vizitat balcon din lume, o mărturie vie a acestei povești amoroase – cea mai cunoscută din lume. În partea istorică a orașului, putem vizita renumita *Arenă*, unde se țin faimoase recitaluri simfonice. În imediata apropiere a Areei, putem vedea un monument arhitectonic modern – *La Stella* – un arc uriaș înclinat și fixat de o stea căzătoare. De asemenea, la o distanță de câteva sute de metri de Arenă, începe renumitul *Castel al Veronei*, cu ziduri foarte înalte și spectaculoase. De la Castel putem traversa grandiosul pod peste râul Adige, care are peste 800 ani vechime. În apropiere de Verona, merită vizitat **lacul Garda**, cu cele mai populare parcuri de distracții din țară.

În *Alpii Dolomitici*, din nord-estul țării, sunt localizate cele mai multe stațiuni de iarnă din Italia, majoritatea cărora sunt concentrate în 2 zone: Dolomiti Superski și Skirama Dolomiti. În zona **Dolomiti Superski**, sunt 12 stațiuni de iarnă conexe între ele printr-o rețea dezvoltată de funiculare și căi rutiere, inclusiv stațiunile luxoase **Kronplatz**, **Cortina d'Ampezzo**, **Val Gardena**, **Val di Fiemme** (fig. A 4.6), Alta Badia, cu piste de schi de până la 10 km lungime, trambuline și patinoare, peisaje montane, glaciare și lacustre inedite, băi termo-minerale, terenuri de tenis și golf, cazinouri și cluburi de noapte, castele și biserici medievale. În zona **Skirama Dolomiti**, de o mare popularitate se bucură stațiunea **Madona di Camiglio**, cu cluburi de noapte și peste 150 km de piste de schi, Val di Sole etc. De asemenea, în regiunea respectivă, merită vizitate orașele Trento, Udine și Trieste, castelele Roncolo și Tirol, bisericile și mănăstirile medievale, stațiunile balneare etc.

Milano – *capitala culturii și modei europene*. Cele mai importante obiective turistice sunt: *Domul Milanez* – una din cele mai mari catedrale gotice din lume (înălțimea 103 m, lungimea de 158 m, lățimea de 93 m și suprafața de 11,5 mii m²), construit din marmură cu 135 de săgeți și 4440 de statui, Piața Domului; Bisericile San Ambroggio, San Lorenzo Maggiore (sec. IV), Santa Maria delle Grazie; *Palatul Regal*, *Castelul Sforzesco*, *Teatrul la Scala* – cel mai cunoscut din Europa, *Academia de Arte*, Pinacotecile Brera și Ambrosio, *Stadionul de fotbal San-Siro*, Observatorul Astronomic, Parcul Sempione, Arcul Păcii, Galeria de Artă Modernă, Muzeul Național de Știință și Tehnologie „Leonardo Da Vinci”, Muzeul de Arheologie, Grădinile Publice, Piața Medievală Mercati, numeroase havuzuri, *Parcurile de distracții* Parco Aventura și Idrosculo. În nord-estul Lombardiei, se află zona de schi **Alta Valtelina**, cu stațiunile **Bormio**, **Bergamo**, **Santa Caterina**, **Aprica** și **Livigno**, cu piste de schi și băi termo-minerale valoroase, mănăstiri și castele medievale.

Orașul **Torino** este centrul Piemontului și Savoi, capitala automobilistică a Italiei și gazda Olimpiadei de Iarnă din 2006. Centrul istoric al orașului este declarat patrimoniu UNESCO, iar cele mai valoroase obiective turistice sunt: Complexul Mole Antonelliana, cu Muzeul de Cinema, Amfiteatrul Roman, Templul Gran Madre, Poarta Palatina (sec. XV), *Catedrala Sf. Ioan Botezătorul* cu *Giulgiul Mântuitorului* – unul din cele mai prețioase relicve creștine, *Palatul Regal* (sec. XVIII), poduri și castele medievale. De asemenea, merită vizitate: *Stadionul Giuseppe Meazza*, Muzeul Automobilelor, Muzeul Egizio cu cea mai bogată colecție egipteană din Europa, Muzeul de Antropologie și Etnografie, Muzeul de Istorie Naturală, Muzeul Alpilor, Muzeul Antichităților, Muzeul de Istorie, Academia de Arte Frumoase, Galeria de Artă Modernă, Piața San Carlo, bisericile Superga, cu sanctuarul dinastiei regale de Savoia, San Lorenzo și San Filippo, Palatele Carignano, Malaga și Cavour, Castelul Stupinigi, Grădina Botanică etc. La vest de Torino, deosebit de populare sunt stațiunile de iarnă din zona **Val di Susa**, cu 440 de km piste de schi, în special stațiunile luxoase **Sestriere** și **Pragelato**, unde se desfășoară competiții

internaționale de sporturi de iarnă, există o infrastructură modernă de distracții și agrement, inclusiv parcul de distracții pentru copii „Casa Pinocchio”, centre de conferințe, patinoare, terenuri de tenis și golf. La nord de oraș, se află renumita zonă de schi **Vale d’Aosta**, cu stațiunile de lux **Cervinia**, **Thuile**, Aosta și **Curmayeur**, cu peste 500 km de schi, băi termale, cluburi de noapte și cazinouri, școli de schi și freestyle.

Genova este renumită prin, portul maritim, care este cel mai mare din Italia, plajele sale frumoase, palate, piețe și havuzuri. *Palatul Doria Tursi* păstrează scrisorile lui Cristofor Columb și vioara lui Paganini – ambii originari din acest oraș. Merită vizitate *Piața și Monumentul Garibaldi*, *havuzurile Verdi* și *Victoria*, muzeele și galeriile de artă, restaurantele și băile termominerale locale. La vest de Genova, spre hotarul cu Franța, găsim un peisaj pitoresc, unde se îmbină foarte original peisajul natural cu localitățile și autostrăzile acestor locuri, renumitele centre balneoclimaterice și culturale cunoscute în toată lumea, precum San Remo, Savana, Imperia. Orașul **San Remo**, devenit celebru prin festivalul de muzică ușoară și târgul de flori de aici, *Catedrala San Siro*, vilele luxoase.

San Marino este un alt paradis turistic și fiscal. În pofida suprafeței foarte reduse (61 km²) este vizitat anual de peste 3 mln. de turiști, majoritatea cărora provin de la stațiunea litorală italiană Rimini, situată la doar 25 km, care sunt copleșiți de această oază medievală unicală. San Marino este cea mai veche republică din lume, fondată încă în anul 301 d. Hr., pe muntele Titano, de pietrarul Sf. Marinus și-a păstrat, în permanență, independența de stat. De asemenea, are și cea mai veche constituție, ce datează din 8 octombrie 1600. Capitala țării, orașelul *San Marino*, este format din 3 zone inelare. În prima zonă (de sus) se remarcă cele trei turnuri-cetate *Guaita* (sec. X), *Fratta*, cu Muzeul Armelor și Gărzilor Vechi și Montale, de unde se deschide o panoramă medievală superbă, *Catedrala Sf. Marinus* cu moaștele acestuia. În zona a doua, se disting cartierele administrativ, rezidențial și de afaceri, *Piața Libertății* cu statuia omonimă, *Palatul Guvernului*, bisericile San Pietro, San Francesco cu Muzeul de Artă Religioasă și San Quirrin. În zona a treia (de jos), se remarcă Poarta della Rupe, Piața San Francesco și Turnul Titano. Al doilea orașel, ca mărime, este Borgo Maggiore, iar obiectivele turistice ale acestuia sunt: Muzeul de Ceară, Muzeul Artelor Moderne, *Muzeul lucrurilor curioase*, Muzeul Național, Muzeul Torturii, Muzeul Automobilelor Retro, îndeosebi Ferrari, Galeria de Artă Modernă, Piața Titano, Biserica San Antimo, Reptilariul. Călătoria dintre San Marino și Bergamo se face, de regulă, cu gondola sau cu bicicleta, iar transportul auto este reglementat dur, pentru a nu strica peisajul medieval și liniștea eternă de aici. De asemenea, merită apreciate: *Cursa de Formula 1*, festivalurile și sărbătorile tradiționale, în special „*Zilele Medievale*”, Casa Sf. Iosif și Mănăstirea Sf. Maria (sec. XV) din Validagrone, Biserica Sf. Andrei din Serravalle, bucătăria locală etc.

Malta cuprinde un adevărat tezaur turistic. Denumirea țării este dată de piatra aurie „melita” din care sunt construite toate edificiile de aici. Capitala Maltei, orașul **La Valletta**, este fondată de cavalerii creștini în drumul lor spre Ierusalim și se remarcă prin arhitectura în stil baroc. La Valletta are 320 de monumente turistice pe o suprafață de doar 55 ha. Pe plaja aglomerată a orașului, se pot practica numeroase activități, cum ar fi plimbarea cu jet-schiul, parasailing, banana, plimbarea cu hidrobicicleta sau colacii. O atracție turistică majoră este și *Grota Albastră*, în preajma căreia apa marină este cristalină și de un albastru tourquoise. În cetatea **Mdina**, capitala medievală a Maltei, locuiesc descendenții vechilor familii, iar majoritatea caselor s-au păstrat din perioada medievală. O călătorie în insula **Gozo** poate dezvălui aspecte ale unei vieți rurale, în mare parte, neatinsă de timp. Peisajul este ca un caleidoscop al trecutului și prezentului, din care se desprind cultura și tradițiile rurale mediteraneene. Templele din Malta și Gozo sunt dintre cele mai vechi construcții cunoscute omului. Arhitectura barocă magnifică, bogățiile religioase și mărturiile multor războaie și bătălii oferă vizitatorilor o trecere în revistă rapidă prin istoria spectaculoasă a insulelor.

6.4. Peninsula Balcanică

Slovenia – Poarta de Vest a Balcanilor este un paradis balnear european. Anual, țara este vizitată de circa 2 mln. turiști străini, care sunt atrași de splendoarea peisajelor naturale și a edificiilor medievale, de numeroasele izvoare termo-minerale și de prețurile accesibile. Principalele obiective turistice ale capitalei, orașul **Ljubljana**, sunt: ruinele edificiilor romane; castelul Ljubljana (sec. XII), Primăria, în fața căreia se află havuzul „Narcis”, Palatul Episcopiei; Podul Tripleu, Podul Dragonului; Piața Congreselor cu Filarmonica și Biserica Sf. Treime; parcurile Tivoli și Mikloshic; cartierul cultural Metelkovo, centrul istoric pietonal; Catedrala Sf. Nicolae, Bisericile Sf. Iacov, Sf. Petru, Buna-Vestire, Sf. Kiril și Mefodiu; Muzeul de Istorie, Muzeul de Artă Modernă, Galeria Națională, Muzeul Etnografic, Muzeul de Arheologie, Muzeul Berii, Muzeul Tutunului; Teatrul de Operă și Balet. În apropiere de capitală, se află: stațiunea balneară **Olimpia**, cu ape termo-minerale pentru tratarea reumatismului, durerilor posttraumatice, sistemului circulator și a stresului; *stațiunile de schi Velika Planina* și Stari Vrh (figura A 4.6).

La sud-vest de capitală se află *salina balneară Sežana* (fig. A 4.4) și **Peștera Postojna**, care poate fi vizitată cu ajutorul unui tren subteran. La țărmul adriatic, merită vizitate orașul **Koper** cu Piața Titov, Catedralele Sf. Maria (sec. XV), Sf. Nicolae (sec. XVI), Poarta Muda, Palatele Gravizi, Barabianca și Bellgramoni; stațiunile litorale **Izola**, cu festivalul de cinema și Palatul Pretorian; **Piran**, cu numeroase edificii medievale; **Portorož** – stațiune luxoasă, cu centre de tratament cu ape termominerale și saline, nămoluri terapeutice, cazinouri, restaurante și hoteluri de lux, Parcul Forma Vita, Muzeul Marin, Muzeul Nămolurilor; **Strunjan** – principalul centru de talasoterapie specializat în tratarea bolilor respiratorii. De asemenea, atracții turistice majore din sud-estul țării sunt orașul **Nova Gorica**, cu edificii medievale și cazinouri celebre și ferma de armăsari din Lipica.

În Alpii Iuliani, cele mai importante atracții turistice sunt: Parcul Național Triglav și stațiunile de iarnă din zonă, precum **Kranjska Gora** (fig. A 4.6), renumit centru internațional de schi alpin, biatlon și zboruri cu schiurile (trambulina de la Planica), **Peka**, **Mozirje** și **Kobla**, centrele olimpice **Rogla** și **Krvavec**, **Bovec**, în proximitatea căreia se află cascada Boca cu înălțimea de 106 m, **Zatrnik** și **Bohinj** de lângă lacul omonim; **lacul Bled** – unul din cele mai frumoase din lume, cu centre balnear și de agrement, piste de schi și insula omonimă pe care se află o biserică din secolul al X-lea.

Maribor este al doilea oraș al Sloveniei, iar atracțiile turistice principale sunt: Piața Libertății, pivnițele vinicole, Castelul (sec. XV), Primăria, Turnul Judecății (1310), Turnul de Apă, Galeria de Artă, Muzeul Fotografic, Biserica Sf. Ioan Botezătorul, Parcul Central, zona de schi **Mariborsko Pohorje** cu peste 40 de piste. În apropiere de Maribor, se găsește orașul **Ptuj**, cu cetatea medievală (sec. X), Primăria, Mănăstirea franciscană (sec. XIII), Bisericile Sf. Petru și Pavel, Sf. Gheorghe, stațiunea balneară **Terma 3000** (fig. A 4.3) cu ape de culoare neagră folosite la tratarea reumatismului, durerilor posttraumatice și bolilor respiratorii, Muzeul Satului din **Rogotec**. Deosebit de populare sunt: *stațiunile balneare Rogaška Slatina* – una dintre cele mai solicitate din Europa pentru tratarea bolilor digestive și psihosomatice cu *ape minerale Donat*, bogate în Mg; stațiunile luxoase **Dobrna** – cea mai veche din țară (sec. XIV) și foarte solicitată la tratarea bolilor reproductive, rinichilor, reumatismului și **Terma Catej**, cu terenuri de golf, cazinou și un aquaparc grandios (9000 m²) pentru băi termo-minerale; **Šmarješke Toplice** și Laško.

Croația – **Perla Adriaticii** este vizitată anual de circa 10 mln. turiști străini. Splendoarea peisajelor litoralului adriatic a fost înalt apreciată încă din cele mai vechi timpuri. Nobilii romani, bizantini, otomani și austrieci vizitau frecvent aceste locuri. Țărmul croat este fascinant prin ambianța Alpilor Dinarici cu litoralul adriatic și șiragul de insule (peste 7000) presărate de-a lungul țărmului, relieful carstic cu numeroase peșteri, râuri și lacuri subterane, vestigii istorico-culturale și religioase, apele minerale și termale. Cele mai importante centre turistice sunt orașele Zagreb, Dubrovnic, Split, Rijeka, insulele **Krk**, **Korcula**, **Rale**, **Braq**, **Parcul Național Plitvice** cu

un lanț de cascade și peșteri situate la o altitudine de 600 m. Prețurile în stațiunile de litoral, balneare și de iarnă sunt foarte accesibile, iar calitatea serviciilor este înaltă.

Capitala, orașul **Zagreb**, abundă în vestigii medievale, iar cele mai vizitate atracții turistice sunt: Catedrala Metropolitană, în stil neogotic, Palatul Arhiepiscopiei, Catedrala Sf. Marcu, mănăstirea Sf. Clara, Biserica Sf. Ioan și Sf. Maria (sec. XIV); Universitatea; Adunarea Națională și Președinția; Porțile Orașului (sec. XIII), Turnul Lotsak; Muzeul Mimara, Muzeul de Istorie Naturală, Muzeul Artelor, Muzeul Inimilor Frânte; Parcul Maksimir, Grădina Botanică. În suburbii, se află **muntele Sleme**, unde se desfășoară competiții internaționale de sporturi de iarnă și există numeroase dotări de agrement. În apropierea capitalei, de o mare popularitate se bucură stațiunile balneare **Naftalan**, înalt apreciată pentru crema Naftalan și apele termo-minerale de aici, folosite la tratarea bolilor de piele, arsuri, artrite și reumatism; **Terme Tuhelj** – pentru tratarea aparatului locomotor; **Sfântul Martin** – cea mai modernă din țară, **Varazdin** și **Stubiske Toplice** la hotarul cu Ungaria. În Alpii Dinarici, în proximitatea orașului Rjeka, se află stațiunile de iarnă: **Bjelolasica** – baza olimpică națională, cu dotări moderne pentru practicarea diverselor sporturi de iarnă; **Celimbaša** – centru internațional de biatlon și **Platak** – pentru odihna de familie.

Peninsula Istria reprezintă un paradis turistic înalt de apreciat de turiști. Merită vizitate: stațiunile de litoral **Umag** (fig. A 4.1), **Opatija** și **Crikvenica** cu centre renumite de talasoterapie, agrement și distracții; orașele **Rjeka** – cel mai mare port al țării, cu numeroase edificii medievale; **Porec**, cu Bazilica Euphrasia și peștera Baredine; *satele de istro-români*.

Split este un oraș istoric, fondat încă din perioada preromană (ilirică și greacă) și transformat în timpul domniei împăratului roman Dioclețian în cea mai frumoasă localitate de pe țărmul adriatic. Merită vizitate Palatul Dioclețian (sec. VI), Catedrala Sf. Dominic, Muzeul Etnografic, Muzeul Arheologic, Muzeul Municipal, Muzeul Maritim, Galeria Mestrovic, Spitalul Vechi, Târgul de Pește. La sud de Split, de o mare popularitate se bucură insulele: **Hvar**, cu stațiuni balneare; **Brac**, cu peșterile Zmeilor și Kopacina, lacurile artificiale din perioada austro-ungară cu pești aurii; **Korkula**, cu Palatul Abației (sec. XIV), Palatul Gabriellis (sec. XVI) și Casa lui Marco Polo.

Orașul **Dubrovnik** – patrimoniu UNESCO și **Las-Vegasul Adriatic** este cel mai cunoscut obiectiv turistic al Croației, care și-a câpătat faima de stațiune luxoasă încă de pe timpul Bizanțului și, mai ales, în timpul dominației austriece (sec. XVIII-XX). Principalele atracții turistice sunt: *cazinourile* și cluburile de noapte, restaurantele și plajele luxoase; **Palatul Principelui** (Rectorului), Palatul Soarelui, Palatul Pucic, Palatul Sponza; biserica Sf. Vlah; Poarta Pila cu *havuzul Onofrio*, Portul Vechi, cetatea medievală, **Zidul Orașului** (2 km) cu 18 turnuri, inclusiv Turnul Sf. Ioan, care adăpostește Muzeul Marin și Acvariul; Muzeul de Etnografie și Galeriile de Artă. La sud de oraș, merită vizitată insula Lokrum, cu o Grădină Botanică imensă și Cetatea lui Napoleon.

Muntenegru impresionează prin peisajele litorale și montane inedite, prin varietatea vestigiilor istorice, prețurile reduse și serviciile de calitate. De o mare popularitate se bucură, parcurile naționale: **Durmitor**, unde se află *canionul Tara* cu lungimea de 80 km, *stațiunea de iarnă Zabljak*, Lacurile Negre și Mănăstirea Morocsa (sec. XIII) cu fresce murale; **Biogradska Gora**, cu lacurile Ochii Muntelui; **Lacul Shkoder**, cu o infrastructură de agrement dezvoltată; **Loveć**, cu lacuri carstice și izvoare minerale. În partea centrală a țării, se află: **Mănăstirea rupestră Ostrog** (sec. XII), care adăpostește *moaștele Sf. Vasile* și stațiunea de iarnă **Colasin**.

Capitala, orașul **Podgorica**, a fost ridicată pe locul cetății antice Medun, iar principalele obiective turistice sunt **Orașul Turcesc** și Biserica Sf. Gheorghe, restaurantele tradiționale. La vest de Podgorice, merită vizitată vechea capitală muntenegreană, orașul-muzeu **Cetinje**, cu Palatele Regale, Președinției și Guvernului, Mausoleul poetului național Petr Negoș, Mănăstirea Cetinje cu *moaștele Sf. Ioan Botezătorul*, Biserica Sf. Vlaska (sec. XV), Muzeul de Istorie și **Kotor** – patrimoniu UNESCO (fig. A 4.1), cu numeroase edificii medievale, în special Zidurile Orașului,

Orologiul (sec. XVII), Catedrala Sf. Tifon (sec. XII), Bisericile Sf. Mihail (sec. VII), Sf. Luca (sec. XII), Sf. Maria (sec. XIII), Palatele Drago (sec. XV) și Bizanti (sec. XVII), Muzeul Marin.

În zona litoralului adriatic, de o mare popularitate se bucură orașele și stațiunile balneare cu numeroase edificii istorice, plaje întinse și frumoase, printre care menționăm: **Herceg Novi**, cu mănăstirea rupestră Sf. Savin (sec. X), fortărețe și biserici medievale, parcul urban cu numeroase specii tropicale și *festivalul internațional de film*; **Igalo** – cel mai important centru balnear de litoral cu centre de talasoterapie și ape minerale prețioase și infrastructură dezvoltată; stațiunile luxoase **Budva** și **Sf. Ștefan** cu plaje superbe, cazinouri și cluburi de noapte, vile și restaurante luxoase, fortărețe, mănăstiri și biserici medievale (sec. VI-XV), zona de agrement Sf. Nicolai; **Bar**, cu Orașul Vechi, Mănăstirea Sf. Njedols și Muzeul Național; **Ulcinj**, cu plaje întinse (13 km), Orașul Vechi, Catedrala Sf. Marco, Palatele Balșici și Venezia, Muzeul Orașului, centre de talasoterapie.

Grecia reprezintă cel mai important focar de consolidare a civilizației europene, a științei, medicinei, artei, democrației și a tot ceea ce înseamnă civilizație antică avansată. Acest mare avantaj, însoțit de condițiile climatice prielnice, peisajele montane și litorale inedite fac din această perlă a Mediteranei – una din cele mai importante destinații turistice ale lumii. Anual, sosesc mai mult de 16 mln. de turiști străini, care aduc încasări mai mari de 14 mlrd. \$ (tabelul A 1.1).

Centrul turistic principal al Greciei contemporane este orașul **Atena** – un imens muzeu sub cerul liber. Cel mai important obiectiv turistic al Atenei este complexul de edificii antice **Akropole** (fig. A10.11), alcătuit din: marele templu *Parthenon*, templul religios *Erechtheion*, cu 9 sanctuare, *Templul Zeiței Nike*, propileele (avanpoștile) din marmură albă și *Marea Scară*. În interiorul complexului Akropole, se află Templul Agora, ruinele Marii Biblioteci lui Hadrian, o moschee impunătoare transformată în muzeu și Turnul Vânătorilor. La baza stâncii Akropole, se pot vizita ruinele teatrelor antice *Dionysos*, *Aticus* și *Merodos*, Templul lui Pericle, Muzeul Akropolis. În centrul orașului, se află ruinele templului lui *Zeus Olimpianul* cu 15 coloane păstrate din cele 105, *Arcul de Triumf al lui Hadrian*, *Muzeul de Arheologie*, Muzeul de Istorie, Muzeul Etnocultural, *Muzeul Bizantin*, Muzeul Benaki, *Muzeul Cicladelor*, Muzeul Militar, Galeria Națională, Centrul de Expoziții „Zapeyon”, Parlamentul, *Stadionul Olimpic*, construit din marmură (70000 de locuri), unde s-au desfășurat primele Jocuri Olimpice din epoca modernă (1896), complexurile olimpice moderne (2000), Colina Lykavitos, cu biserică și platformă de belvedere, iar la periferie – plajele însorite, Grădina Zoologică și *Parcurile de distracții Fantasy Land* și *Fun Park*.

În apropiere de Atena, merită vizitate: *parcul de distracții* din **Glyfada**, *aquaparcurile* din Oropos, Water Fun și Aegina de pe **insula Elina**; Templul lui Poseidon și plajele de la **Sunyo**; renumita stațiune balneară litorală – **Rafina**, cu întinse plantații de levănțică și vinuri tradiționale celebre – Mastica, Ouzos Retsina (vin cu rășină de pin); *stațiunea balneară cu ape termo-minerale* **Lutraki** (fig. A 4.3) – foarte apreciată pentru tratarea bolilor de ficat, ale aparatului locomotor și bolilor de piele; orașul **Marathon**, cu mausoleul celor 192 de atleți morți în luptele cu perșii (490 î. Hr.), *orașul Delphi*, cu *Oracolul de la Delphi* și Templul lui Apollo; orașul **Korinthos**, cu legendarul canal antic și Muzeul Korinthos, unde Apostolul Pavel a convertit primii creștini; *stațiunile de iarnă* din **Munții Parnas** (*Ftelarakka* și *Kellaria*) cu 26 de piste de schi, precum și din **Munții Chelmos** (Kalavryta) din nordul peninsulei Pelopones (fig. A 4.5). În sudul peninsulei respective, o valoare turistică deosebită posedă orașele **Micene**, cu ruinele Palatului Regelui Agamemnon, celebra Poartă a Leilor; **Epidaur** cu teatrul antic, cu cea mai bună acustică din lume; **Olimpia** – orașul sacru de la poalele munților închinat lui Zeus și zeiței Hera, cu numeroase temple și sanctuare, locul de desfășurare a primelor Jocuri Olimpice Antice; **Sparta**, cu celebra cetate dorică; *stațiunile balneare cu ape termo-minerale* **Langada** și Merhana, **Edipsos** din insula Eubeea.

În *partea centrală a Greciei*, merită vizitate complexul monastic de la Metheora, stațiunile balneare și de iarnă din **Munții Pind**, orașele **Larisa**, **Trikala**, **Volos**. Complexul **Meteora** este renumit printr-un peisaj natural unicat format din stânci monolitice de câteva sute de metri, în

vârful cărora sunt construite mănăstirile ortodoxe Sf. Nicolae Anapavsas, Sf. Varlaam, *Schimbarea la Față* (Methamorphosis), Ipapantis, Roussanou, Sf. Treime și Sf. Ștefan, de unde se vede panorama splendidă a orașelor **Kalampaka** și **Kastraki** – renumite centre turistice, cu centre de agrement, numeroase pensiuni și campinguri. Procesele de eroziune au dus la formarea unor găuri și forme bizare de relief deosebit de atractive pentru vizitatori. În apropiere de Meteora, se află *satele turistice de vlahi* (aromâni și megleno-români) **Vlahava**, **Gavros**, unde se mai vorbește limba română (vlaha). De asemenea, satele vlahe sunt răspândite în Munții Pindului și la vest de orașul Salonic. În Munții Pindului, de o mare popularitate se bucură stațiunile de iarnă **Vasilitsa** (fig. A 4.5), cu 16 piste de schi pentru toate categoriile de schiori, **Velouchi**, cu 14 piste și Kainaktsaalan; stațiunile balneare; mănăstirile și bisericile vechi cu moaște și icoane tămăduitoare.

Nordul Greciei este renumit prin lanțurile montane impresionante, care adăpostesc valoroase vestigii religioase, orașele istorice din Macedonia și Thesalia, stațiunile balneare și montane, inclusiv de schi alpin. Cele mai vizitate stațiuni litorale din nordul țării sunt situate în **peninsula Chalkidiki**, care se termină cu 3 peninsule (degete) mai mici (fig. A 4.1): **Kassandra**, **Sithonia** și **Agio Oros** (Muntele Sfânt). **Muntele Sfânt** este cea mai importanta destinație a pelerinajului religios ortodox. Aici se găsesc 21 de mănăstiri (fig. A10.12) și peste 200 de schituri, inclusiv 3 românești, cu relicve creștine unicele și viața monahală specifică. Totodată, fluxul de pelerini este strict reglementat. Accesul pe Muntele Sfânt este permis doar persoanelor de sex masculin în baza unei autorizații de intrare eliberate de administrația Muntelui Sfânt (Vaticanul ortodox) aflată în orașul Salonic. Fluxul maxim de pelerini se atestă către 19 august, de Hramul Muntelui Sfânt. În noaptea de ajun, pe **vârful Athos**, la peste 2000 m, se adună mii de pelerini dornici să asculte Slujba de Priveghere și să capete o putere spirituală deosebită. Mai mult decât atât, peisajele alpine și de coastă sunt de o frumusețe biblică, asociat cu o liniște extraterestră, iar apa mării este imposibil de străvezie și de curată. În apropiere de Muntele Athos (*orașul Ouranopolis*), există o infrastructură de cazare variată și accesibilă, iar zona de litoral este bine îngrijită. De asemenea, foarte vizitat este și **Muntele Olimp**, cu cel mai înalt pisc din Grecia – **vârful Myticas** (2918 m). Relieful montan adăpostește peșteri și lacuri fascinante, defileuri și chei unicele. Alte destinații turistice ale Greciei de Nord sunt orașele Salonic, Verginia, Pela, Stagira, Larisa ș.a. **Salonic** este al doilea oraș din Grecia și adăpostește numeroase monumente antice și bizantine, precum Turnul Alb, Arcul și Palatul lui Galerius, ruinele Palatului Regal, Agora Romană, Bisericile Sf. Apostol (sec. VI) și Sf. Dumitru (sec. V), Muzeul de Arheologie. Foarte populare sunt parcul de distracții Magic Park și aquaparcul Water Land. În apropiere de Salonic, de o mare popularitate se bucură *stațiunile balneare cu ape termo-minerale* **Pikrolini** (fig. A 4.3), cu nămoluri terapeutice favorabile tratării reumatismului, artritelor, bolilor postraumatorii; **Megas Alexandros** – pentru tratarea bolilor digestive și ginecologice, Alexandros Macedon ș.a. La **Verginia** se află mormântul regelui macedonean Filip al II-lea. La **Pella**, unde s-a născut Alexandru Macedon, se găsește Muzeul Satului de 6 ha. Orașul **Stagira** este locul de naștere a lui Aristotel. În munții Rodopi, din nord-estul țării, de o mare popularitate se bucură *cea mai mare stațiune de iarnă Greciei* – **Falakro** (fig. A 4.5), cu 21 piste de schi și cluburi de noapte. În apropiere de Republica Iugoslavă Macedonia, se află stațiunile de schi **Seli**, cu 16 piste de schi, **Vigla Pisoderi**, cu 12 piste, Pigadia și Vitsi.

În *Grecia Insulară*, destinații mai valoroase sunt relicvele istorico-religioase și plajele din insulele Creta, Rhodos, Patmos, insulele Cicladelor ș.a. **Insula Creta** – patria lui Zeus și a fiului lui Minos, posedă numeroase legende fascinante despre Minotaur (omul cu cap de taur), care ar fi locuit aici, aproape 100 de orașe – perle ale civilizației grecești de peste 4 milenii, stațiuni balneare. La **Cnossos**, putem vizita Palatul Regal Cretan cu celebrul Labirint. La Hersonissos, merită vizitate *aquaparcul Aqua Plus* și *Oceanariumul Aquaworld*. **Insula Rodos** este renumită prin „Colosul de Rodos” – una din cele 7 minuni ale lumii antice, cu înălțimea de 32 m și biserici foarte vechi. În **Insula Patmos** se află Mănăstirea Sf. Ioan, pe locul unde acesta a fost exilat;

Insula Corfu, Insula Verde, cu fortăreața Esplanada, unde se desfășoară procesiuni religioase. Insulele Cicladelor sunt renumite pentru stațiunile litorale și balneare de lux. De asemenea, merită vizitate insulele: **Salamia**, cu templul Afroditei; **Lesbos**, cu o pădure pietrificată de 1500 ani și stațiuni balneare.

6.5. Mediterana de Est

Subregiunea Mediterana de Est înregistrează ritmuri foarte înalte de dezvoltare a infrastructurii, serviciilor și fluxurilor turistice, remarcându-se printr-un *raport optim calitate-preț*.

Cipru – Insula Afroditei, reprezintă un alt paradis turistic mediteranean, iar turismul este ramura principală a economiei acestui stat insular. Este renumit prin stațiunile litorale cu plaje frumoase și nisip fin, peisaje de țărni inedite, ruinele edificiilor antice grecești și romane, biserici și mănăstiri bizantine, moschei otomane, clădirile din perioada colonială engleză, centrele de distracții și agrement, festivalurile locale și bucătăria tradițională, *prețurile accesibile*. Ciprul se remarcă printr-un climat investițional foarte atractiv pentru dezvoltarea turismului și atragerea investițiilor și a companiilor străine în economia națională, bazată exclusiv pe servicii.

Principalele centre turistice sunt orașele litorale: Larnaca, Limassol, Famagusta și Kyrenia, cu numeroase centre de agrement și distracții, plaje întinse, *cazinouri și aquaparcuri* grandioase, hoteluri și vile luxoase, terenuri de tenis și golf, centre de talasoterapie; *capitala Nicosia*, *parcurile naționale Paphos și Troodos* cu păduri dense de pin mediteranean și stațiuni de schi. **Larnaca** este capitala turistică a țării, iar principalele atracții sunt *Plaja Palmierilor*, cazinourile și cluburile de noapte, *Biserica Sf. Lazăr* (sec. IX) cu mormântul acestuia, *Castelul Larnaca*, Teatrul Municipal, *Muzeul Pieridis*, cu o colecție bogată de ceramică și sticlă, Muzeul de Arheologie, iar în suburbii: Biserica Îngerilor cu relicve religioase, Moscheea Hala Sultan Teke (construită pe locul căderii unui meteorit), cu *Mormântul matusii Profetului Mohamed*, lacul sărat, plajele superbe și cluburile de yacht. Principalele obiective turistice din **Limassol** sunt: plaja luxoasă *Ayia Napa*, cu aquaparcuri și cazinouri, centre de sporturi nautice și distracții; Castelul Kolossi și *Cetatea*, cu Capela Sf. Ioan și Muzeul Medieval; Muzeul Artelor Populare; Palatul Episcopiei, Biserica Profetului Ilie, Moscheea Jami Kebir; Teatrul de Vară; Grădina Zoologică; Festivalul Vinului; băile Hamam. În apropiere de oraș se află lacul sărat Limassol și stațiunea luxoasă **Akrotiri**, cu terenuri de golf și tenis.

Orașul **Paphos** – capitala antică a insulei, cu Mormintele Regilor, Acropola și Odeonul, mozaicuri foarte valoroase, incluse în patrimoniul UNESCO, relicve creștine prețioase.

Capitala țării, orașul **Nicosia**, este împărțită de Zidul verde în zona greacă și cea turcă, iar principalele obiective turistice sunt: *Poarta Famagusta*, Piața și Statuia Libertății; cartierul medieval pietonal; Palatul Arhiepiscopal, Catedrala Sf. Ioan și bisericile bizantine, Catedrala anglicană Sf. Paul; Muzeul Cipriot, Muzeul Bizantin, Muzeul Observatorului Ledra, Muzeul de Artă Folclorică, Galeria de Artă Contemporană, Teatrul Municipal, Centrul Internațional de Conferințe; Buyk Han, moscheile Selimiye și Omeriyeh (în partea turcă). În apropierea orașului merită vizitate: ruinele vechiului regat al Idalionului, bisericile și mănăstirile bizantine.

Turcia este vizitată anual de 30 mln. de turiști străini (tabelul A 1.1) sau de circa 3 ori mai mult decât în anul 2000. Această țară înregistrează cele mai rapide ritmuri de creștere din regiunea turistică europeană, fapt ce se datorează extinderii și modernizării substanțiale a infrastructurii turistice și de transport, aplicării unui climat investițional foarte atractiv în industria turismului, promovării eficiente a pachetelor și circuitelor turistice, îndeosebi prin sistemul *all-inclusive*, raportului optim calitate-preț. Majoritatea turiștilor provin din Germania, C.S.I., Marea Britanie, Iran și S.U.A. Cel mai importante centre turistice sunt marile orașe, precum Istanbul, Ankara, Bursa și Izmir, stațiunile litorale mediteraneene, stațiunile balneare, siturile istorice și arheologice.

Istanbul, fostă capitală bizantină și otomană, este cel mai mare oraș al Turciei. Principalele atracții turistice sunt: zidurile Orașului Vechi, completarea armonioasă a edificiilor medievale cu cele moderne; *Catedrala Sf. Sofia*, *Moscheea Albastră* (fig. A 10.13), *Moscheea lui Suliman*

Magnificul, Moscheea lui Baiazid (cea mai veche), Moscheea Yeni Valide, Moscheea Prințului, Podul și Turnul Galata, Podul Atatürk, Apeductul Valens, Coloana Arsă (35 m), Palatul Paleologilor, Palatul Topkapi, care adăpostește Muzeul de Arheologie, Fântâna Sultanului Ahmed al III-lea din fața Piața Porții Imperiale a Palatului Topkapi, castelul Rumeli Hisari, Palatul Dolmabahce, cu Muzeul Marinei, Muzeul Arheologic, Parcul Tineretului, complexe de zgârie-nori Sappire (261 m), Marele Bazar (peste 4000 de magazine, 65 de străzi, 22 de porți, restaurante, moschei, cișmele și ceainării); stadioanele de fotbal Şücrü Seracoglu și Türk Telekom Arena.

La țărmul Mării Marmara, merită vizitate vestigiile istorice din perioada antică și medievală, stațiunea termo-balneară **Yalova** (fig. A 4.3), înalt apreciată pentru tratarea bolilor organelor respiratorii și digestive, orașul Bursa și împrejurimile acestuia. Cele mai importante atracții turistice din **Bursa** sunt: Mausoleul Sultanului Celebi, Marea Moschee, Moscheea Verde (sec. XV), Moscheea Alaedin, cartierul medieval Muradie, Muzeul de Artă Turcă și Islamică, Muzeul de Arheologie, Parcul Culturii, centrul termo-balnear **Cekirge**, recunoscut pentru tratarea bolilor ginecologice, endocrine și aparatului locomotor. În apropiere de oraș, foarte solicitată este stațiunea de iarnă **Uludag** din masivul muntos omonim. La intrarea în strâmtoarea Dardanele (dinspre Marea Egee), se află orașul **Çanakkale**, cu copia legendarului Cal Troian, cetățile Cimenlic (sec. XV) și Kilitbahir, care a decis soarta Turciei moderne, Muzeul Marinei Militare, Muzeul de Arheologie.

Litoralul egeean abundă în vestigii istorice ale legendarelor orașe antice **Troia, Efes, Milet**, Bergama, Assos, Smirna (Ismir), stațiunile litorale **Kuşadası** și **Bodrum**, cu plaje superbe și hoteluri luxoase, cazinouri și aquaparcuri, băi termale și talasoterapie. Orașul **Izmir** este cel mai mare port la Marea Mediteraneană, iar principalele atracții turistice sunt: Agora, cetatea bizantină de catifea, Piața Konak, Turnul cu Ceas, Teatrul de Operă și Balet, Centrul Cultural Atatürk, Universitatea, Muzele de Arheologie și Etnografie, termele romane Diana și aquaparcul Adalin, în care se practică *delfino-terapia* pentru tratarea sistemului nervos. La sud-vest de Izmir, lângă orașul Denizli (fig. A 4.3 și 4), se află stațiunea balneară **Pamukkale** (Palatul Bumbacului), care cuprinde un ansamblu grandios de căzi calcaroase naturale, dispuse în straturi, cu 17 tipuri de ape termo-minerale foarte tămăduitoare pentru bolile aparatului locomotor, sistemelor circulator și digestiv.

De o mare popularitate se bucură stațiunile litorale sudice (fig. A 4.1 și A 7), precum **Marmaris** cu aquaparcul Atlantis, **Dalaman** cu termele Maris, **Fethiye** și **Adana**, cu Orologiul și Podul de Piatră, **Ölüdeniz**, **Kemer**, **Antalya** (fig. A10.15), Belek și **Alanya**, care și-au câștigat reputația de stațiuni luxoase la prețuri accesibile și se remarcă prin aplicarea sistemului all-inclusive, organizarea eficientă a locațiilor de agrement și a circuitelor turistice, prin aquaparcuri grandioase, cazinouri și cluburi de noapte, centre de conferințe și expoziții moderne. În apropiere de Antalya, merită vizitate: stațiunea luxoasă **Saklikent**, cu locații de agrement și piste de schi; orașele istorice **Konya** – important centru de pelerinaj religios și de consolidare a poporului și statului turc, cu Muzeul Mevleany, Muzeul de Arheologie, moschei și biserici, situri ale unor așezări umane de peste 8 mii de ani, festivalul dansului tradițional și **İsparta**, cu Muzeul de Arheologie, cartierele medievale otomane și grecești, Cetatea (sec. XI), moschei, iar în apropiere de oraș – lacul vulanic **Golcuk**, situri arheologice și biserici, stațiunea de iarnă **Davras** (fig. A 4.5).

În capitala administrativă a țării, **orașul Ankara**, atracțiile turistice majore sunt: *Citadela Hisar*, Templul Roman Augustus, Columna lui Iulian, Termele Romane, Casa Poporului, Mausoleul lui Atatürk, Piața Independenței, Piața Uliaș, Palatele Președinției și Parlamentului, Muzeul Civilizațiilor Anatoliene, Muzeul „Vizuina Leului”, Muzeul Etnografic, moscheile Kocatepe și Hagıy Bairam, Universitatea, Parcul Tineretului, bazarurile tradiționale etc. În apropiere de capitală, sunt solicitate centrele de agrement și stațiunile de iarnă **Ilgaz** și **Kartalkaya**.

În centru țării se delimitează 2 zone turistice principale Cappadocia și Sivaș. **Cappadocia** este renumită prin **Muzeul în aer liber Göreme** – patrimoniu UNESCO și important centru de pelerinaj religios creștin, cu un ansamblu de biserici și mănăstiri bizantine săpate în stânci și de

orașe subterane (fig. A10.14) din diverse perioade istorice, inclusiv orașele Derinkuyu și Kaymakli. Zona **Sivas** și-a câpătat faima mondială datorită stațiunii balneare **Kangal**, unde se practică *tratarea integrală a bolilor de piele cu ajutorul a două specii de peștișori* și a băilor termo-minerale.

În nord-estul țării, cel mai important centru turistic este orașul **Erzurum** – vechi oraș armean, care a cunoscut succesiunea dominației romane, bizantine, mongole, persane și rusești, ceea ce se reflectă în arhitectura urbană și în modul de viață local. Principalele atracții turistice sunt *edificiile medievale*, Muzeul de Artă Islamică și Turcă, *Muzeul de Arheologie*, *Citadela Kale* (sec. VI), *Mausoleul Hanului Yakut*, *Mausoleul Armean Udj Kumbetler* (sec. XII), moscheile Ulu (sec. XII), Lala Mustafa Pașa (sec. XVI), minarete și turnuri, *bazarul Beleseni*. În proximitatea orașului se află cele mai mari stațiuni de schi alpin din Turcia: **Palandoken** și **Sarikamis** (fig. A 4.5).

Israelul – Țara Sfântă – este vizitat anual de circa 3 mln. de turiști străini. Principala zonă turistică este **Ierusalimul** – oraș sfânt pentru evrei, creștini și musulmani. Cele mai solicitate vestigii iudaice sunt: *Templul lui Solomon*, *Zidul Plângerii* – *principalul obiect de pelerinaj religios iudaic*, *Turnul lui David*, cu Citadela, Muzeul de Istorie și Muzeul Folcloric, Mormântul Regelui David, Muzeul Holocaustului ș.a. De o mare popularitate se bucură relicvele creștine: **Altarul Înălțării** (sec. IV) și **Biserica Sfântului Mormânt** (sec. XI) – *cel mai important loc de pelerinaj religios creștin din lume* (fig. A13.4), *Muntele Măslinilor*, cu Grădina Ghetsimani, Biserica și Mormântul Maicii Domnului, Biserica „Domnul a Plâns”, Biserica Națiunilor (sec. IV), Biserica Tatăl Nostru, *Muntele Sion*, pe care se află *Biserica Adormirii Maicii Domnului* și Foișorul „Cinei cea de Taină”. De pe Muntele Măslinilor, putem admira superba panoramă a Orașului Vechi și *Drumului Crucii*. Alte edificii creștine importante sunt: Biserica luterană a Pocăinței, Biserica ortodoxă rusă Sf. Maria-Magdalena, cu 5 turle aurite, Catedrala Sf. Ioan Botezătorul, Mănăstirile Sf. Marcu, Flagelaților și Sf. Melania, edificiile grecești, catolice și armenesti. Printre vestigiile islamice, menționăm *Moscheea lui Omar* (Cupola Stâncii) din secolul al VII-lea, ce protejează o stâncă sfântă pentru musulmani, creștini și evrei, *Moscheia Al Aqsa*, pe locul bazilicii iustinienne închinată Maicii Domnului, Moscheea Profetului. De asemenea, merită vizitate Muzeul Israelului, Muzeul Armean, Muzeul de Artă Islamică, Muzeul și Parcul Arheologic, termele romane.

În afara Ierusalimului, o mare importanță au orașele biblice **Yerichon** – unul dintre cele mai vechi orașe ale lumii; **Bethleem** – Cetatea lui David, cu Biserica Nașterii Domnului, Piața Ieslei și mănăstirea Sf. Sava; **Nazareth** – orașul copilăriei lui Iisus, cu Catedrala catolică Buna-Vestire, pe locul unde s-a aflat casa Fecioarei Maria, Bisericile Sf. Iosif și Sf. Gavril, unde se găsește izvorul Mariei; **Cana Galileei**, unde Iisus a săvârșit prima minune, transformând apa în vin; **Ein Karem**, cu Biserica Sf. Ioan Botezătorul, Grota Benedictinus și Biserica Sf. Vizite; **Yardenit** – locul unde Iisus a fost botezat; **Massada** și peștera **Qumran** de la Marea Moartă (fig. A9) – locuri sfinte pentru evrei; *situl arheologic Tzippori* (Sepphoris) – capitală romană a Galileei, cu Casă Romană cu podele decorate cu mozaicuri, drumuri romane, o cetate a cruciaților și ape ducte bine păstrate.

De asemenea, merită vizitate orașele moderne: **Tel Aviv**, cu *Muzeul Diasporei*, Piața Independenței, Centrul de Cultură și Agrement „*Migdal Opera*”, complexe de zgârie nori, Teatrul Național „Gabima”, Centrul de Arte Scenice, Muzeul de Arte, *Muzeul Israelului*, piața comercială tradițională (souq) Karmel; **Haifa** (fig. A 7) – principalul port al Israelului, cu *Grădinile Suspendate* și *Templul Bahai*, Mănăstirea Stela Maris, *muntele Karmel*, cu peștera Profetului Ilie, situri arheologice, Muzeul Orașului, *Muzeul Imigrației Ilegale*, Muzeul Marin, Muzeul Muzicii, Muzeul de Artă Japoneză, parcul Ha Karmel și Universitatea, plaje întinse și centre balneare moderne, **Nethanya**, **Ashkelon**, Hadera și Ashdod, cu stațiuni litorale balneare și centre de distracții. Printre turiștii din statele C.S.I., Europa și America de Nord, de o mare popularitate se bucură *stațiunile balneare de la Marea Moartă* **Ein Gedi**, **Ein Bokek** și **Qumran**, care dispun de un microclimat foarte prielnic, apa salină mineralizată cu valoare terapeutică foarte înaltă, personal calificat, echipamente tehnice moderne, metode tradiționale de tratament și magazine cu produse cosmetice

locale. Turiștii din Israel acordă o mare importanță centrelor de agrement de pe malul lacului *Marea Galilee* (Tibernias ș.a.) și *stațiunea de iarnă Hermon*, aflate în nordul țării.

Subiecte pentru conversații:

1. Identificați centrele turistice principale din Spania și Portugalia.
2. Caracterizarea turismului în Italia.
3. Obiectivele turistice principale ale țărmul adriatic
4. Grecia – țara turismului balnear, cultural și religios.
5. Particularitățile și obiectivele turistice principale ale Mediteranei de Est.

Referate:

1. Caracteristica comparativă a turismului balnear a Europei de Sud-Vest
2. Turismul montan în Europa de Sud
3. Caracteristica comparativă a turismului balnear în Grecia și Turcia.
4. Israelul și Vaticanul – destinații importante ale turismului religios.
5. Turismul în statele mici și pitice din Europa de Sud

Tema 7. RESURSELE ȘI FLUXURILE TURISTICE ALE EUROPEI CENTRAL-ESTICE ȘI DE EST

7.1. Caracterizarea generală a resurselor și fluxurilor turistice regionale

Europa Central-Estică și de Est dispune de o vastă moștenire istorico-culturală, peisaje naturale variate, care sunt înalt apreciate de turiștii din lumea întreagă. Datorită întinderii mari de la nord la sud, sunt prezente majoritatea formelor de turism specifice pentru Europa. În același timp, valorificarea obiectivelor turistice este mult mai slabă în comparație cu Europa Occidentală. Cu excepția câtorva state (Cehia, Ungaria, Polonia), a aglomerațiilor urbane și a unor zone montane, se atestă o infrastructură de transport și de cazare insuficientă, iar turismul nu deține o poziție-cheie în economia acestor țări. Cauzele principale sunt: înapoierea tehnologică, asigurarea financiară mai redusă, infrastructura de transport, cazare, agrement și distracții subdezvoltată, “revoluțiile culturale” din perioada imediat postbelică, care au distrus o bună parte din patrimoniul cultural, uniformizarea aspectelor arhitectonice și peisagistice ale localităților, “cortina de fier” (barierele impuse în circulația persoanelor) impusă în perioada socialistă. Totodată, o *atenție mai mare se acorda turismului balneoclimateric* în sanatorii, odihnei copiilor în taberele de vară, turismului de masă în zona de litoral etc. Majoritatea fluxurilor turistice erau direcționate către zonele menționate, precum și spre câteva aglomerații urbane și zone montane. De asemenea, era răspândită cooperarea între statele socialiste ale Europei, iar principalele destinații erau litoralul bulgar, Crimeea și țărmul caucazian al ex-U.R.S.S., Ungaria, Cehia, Moscova, Leningrad, Kiev, republicile baltice.

Distrugerea sistemului socialist și a „cortinei de fier” a impulsionat substanțial fluxurile turistice ale regiunii. Astfel, după 1990, numărul de sosiri internaționale a crescut de 3 ori (de la 33 mln. la 100 mln.), iar cele mai importante destinații turistice sunt *Ucraina* (25 mln.), *Rusia* (22 mln.), Polonia (15 mln.), Ungaria (10 mln.), România (8 mln.), Cehia (7 mln.), Bulgaria (6 mln.). În comparație cu Europa Occidentală, sunt mai slab dezvoltate turismul montan, turismul de afaceri și distractiv, care necesită investiții mai mari. Este dezvoltat insuficient turismul de weekend, majoritatea fluxurilor fiind concentrate în sejurul concediilor anuale destinate către zonele de litoral, din care multe nu dispun de infrastructură de cazare adecvată și sunt bânuite de insalubritate. Indicele de confort turistic este mai redus, în special, din cauza factorului antropic. O bună parte din fluxurile turistice emitente, precum și din fluxurile recipiente ale Rusiei, Cehiei sau Poloniei sunt formate din pseudo-turiști, scopul principal al vizitei cărora fiind găsirea unui loc de muncă. Totodată, a crescut substanțial importanța turismului religios, în special, în statele creștine ortodoxe.

7.2. Europa Central-Estică (partea nordică și centrală a subregiunii)

Statele Baltice. Moștenirea istorică și arhitectonică a satelor baltice are multe trăsături comune cu cea a Europei de Nord. Aici s-au păstrat foarte bine castelele și cetățile medievale unice, catedrale și biserici, piețe și străzi medievale, care formează complexuri istorice și arhitecturale de mare valoare. **Estonia** este vizitată anual de circa 2 mln. turiști străini, iar cele mai importante centre turistice sunt orașele Talinn, Tartu, Piarnu și Narva ș.a. Principalele obiective turistice ale orașului **Talinn** sunt *Orașul Vechi* sau *Toompea*, cu castelul omonim, construit timp de peste 7 secole, turnuri medievale, Catedrala Metropolitană *Toomkirik* (1219), *Piața Raekoja*, în care se află sfera metalică, ce simbolizează centrul orașului și *Farmacia* (sec. XV), renumitul flieger *Van Tomas*, numeroase cafenele și magazine turistice (fig. A10.16). Alături de Piața Raekoja se află *Primăria* Medievală, catedrala ortodoxă Alexandr Nevski, în stil gotic, Palatul Parlamentului, Muzeul de Arte și Casa Ghildei Superioare. Fiind un important centru cultural al regiunii, Toompea, găzduiește anual festivalul Zilele Vechiului Orașului, iar în decembrie, devine *capitala filmului european*. De pe teritoriul castelului, se deschide o panoramă frumoasă a noului Talinn sau Orașul de Jos, construit în secolele XV-XVII, ale cărui atracții turistice majore sunt: *Poarta Orașului*, cu renumitul turn „*Margareta cea Grasă*”, care a servit mult timp ca loc de

temniță, iar în prezent găzduiește Muzeul de Istorie; Catedrala Sf. Nicolae (sec. XV), *Turnul Ravel*, cu o sală de concert cu acustică unică, în special pentru violoncel, Catedrala Sf. Olav cu înălțimea clopotniței de 120 m și Biserica Sfântului Duh (sec. XIV), pe peretele căreia este fixat un ceas mare de peste 300 de ani. De o mare popularitate se bucură *Parcul Kadriorg*, construit în 1720 din porunca lui Petru I, cu palatul omonim și centru de distracții; Poarta Maritimă, Muzeul Marin, Submarinul Lembit, Palatul Maarjamae, Teatrul de Operă și Balet, Teatrul Dramatic Rus, Teatrul de Păpuși, Teatrul Von Krali, Zoo, ruinele Mănăstirii St. Bridget, Centrul de Știință și Tehnologie.

În suburbii se află Muzeul Satului **Roca al Mare**, hipodrom și terenuri de golf, stațiunea balneară și de iarnă **Kohtla Yarve** (fig. A 4.1), cu festivaluri muzicale și etnofolclorice. În nord-estul țării, merită vizitat orașul **Narva**, cu mănăstiri ruse și estoniene, *Castelul* (sec. XIII) și *Cetatea Narva* (sec. XV), Primăria (sec. XVII), catedrala ortodoxă, centrul balnear cu ape minerale „Auga”.

Orașul **Tartu** are o istorie milenară și este renumit prin turnurile și zidurile sale, străzile înguste și una din cele mai vechi universități din Europa (1672), Primăria, Biserica Yani (sec. XIV), Observatorul Astronomic, Podurile Îngerilor Necuratului, Grădina Botanică, Muzeul Sporturilor, Muzeele de Geologie și Etnografie. În apropiere de Tartu se află renumita stațiune **Otepää** (fig. A 4.3), cu centre balneologice termo-minerale și piste de schi. Orașul **Piarnu** este o importantă stațiune balneară litorală, cu nămoluri marine terapeutice, Muzeul Chihlimbarului.

Letonia este vizitată anual de circa 1,5 mln. de turiști străini, sosiți, cu precădere din Rusia. Capitala țării, orașul **Riga** sau „*Micul Paris*” adăpostește peste 200 obiective turistice, dintre care cele mai importante sunt: *Zidurile Vechi* și *Poarta Suedeză*, *Turnul Prafului de Pușcă*, *Vechea Primărie* (fig. A 10.17), cu Statuia lui Rolan, *Castelul Riga* (sec. 1330), Parlamentul, Statuia Libertății, clădirea „Trei Frați”, *Catedrala Metropolitană* (1211), Catedralele Sf. Iacob și Sf. Petru, cu o clopotniță de o înălțime de 120 m, Biserica luterană Sf. Ioan, Biserica lui Iisus, Biserica ortodoxă rusă Buna-Vestire. De asemenea, pot fi vizitate Turnul de Televiziune (369 m), Muzeul Etnografic, Muzeul de Istorie și Navigație, Muzeul Motorului (cu mașini ce au aparținut unor personalități ale puterii sovietice, precum Gorki, Stalin, Hrușciiov și Brejnev), Muzeul Soarelui, Muzeul Războiului, Muzeul Ocupației Sovietice, Muzeul Porțelanului, Muzeul de Artă, Muzeul Aviației, Muzeul Farmaciei, Muzeul Fotografiei, Sala de Concerte Wagner, parcurile Vermanes, Mezapark și Esplanada, Zoo și numeroase patinoare. În apropiere de capitală, de o mare popularitate, mai ales printre turiștii din Rusia, se bucură stațiunea litorală balneară **Jurmala**, cu centre grandioase de talasoterapie, plaje superbe, centre de distracții, renumitul festival „*Novaia Volna*”; orașul **Sigulda – Elveția Letonă**, cu un microclimat foarte prielnic pentru agrement și recuperarea sănătății, *stațiunea de iarnă Reina Trase* (fig. A 4.5), unde se desfășoară competiții internaționale la bobsley și schi, *Castelul Turaida* (sec. XII), *peștera Gutman* din parcul Segulda.

În zona de litoral, merită vizitate orașele **Ventspils** (fig. A 4.1), cu Centrul Istoric, Castelul Ordinului Livonian, Fortăreața – una din cele mai mari și mai bine păstrate din Europa, Centrul Olimpic, cu patinoare grandioase, parcul de distracții „Orășelul Copiilor”, aquaparcul, Muzeul de Etnografie în aer liber, Biserica Sf. Petru și Pavel, Biserica ortodoxă Boris și Gleb, centre balneare etc.; **Liepaia** – oraș medieval, cu Ceasul de Chihlimbar, strada pietonală Tirgonju, Catedrala Sf. Iosif, Bisericile Sf. Ana, Sf. Treime, cu o orgă grandioasă, Biserica ortodoxă Sf. Nicolae, Casa Meșteșugurilor, cu cea mai mare brătară din chihlimbar din lume, patinoare și aquaparcuri, plaja întinsă cu nisip fin; orașul militar rusesc **Karosta**, cu fortăreață, temniță și cazarmă.

În nordul țării, se remarcă: orașul istoric **Cesis**, cu Orașul Vechi, Castelul Nou, Biserica Sf. Ioan (sec. XII), străzi medievale; stațiunea de schi **Baili**, iar în centrul țării – centrele de agrement de pe malul Daugavei, stațiunea balneară Marciena și stațiunile de schi de lângă orașul Pjavinas.

Lituania se remarcă prin complementarea armonioasă a vestigiilor arhitectonice scandinave cu cele din Europa Centrală și Estică. Orașul *Vechi*, partea istorică a capitalei **Vilnius**, este

declarat patrimoniu UNESCO și include o suprafață de câteva zeci de ha. Principalele obiective turistice sunt: Piața, Statuia și Castelul *Ghediminas*, turnuri medievale, Poarta Medicinală, Bastionul Artileriei; *Primăria*; *Parlamentul* și Președinția; *Universitatea* (1579); *Palatul Episcopiei*, *Catedrala Metropolitană* (sec. XIV), cu mormintele regilor lituanieni și moaștele Sf. Kazimir, protectorul Lituaniei, *Dealul celor Trei Cruci*, Catedralele Sf. Ana (sec. XV), Sf. Tereza, Sf. Petru și Pavel, Sf. Mihail (sec. XIV), Sf. Nicolae (sec. XVI), Biserica ortodoxă Sf. Duh, în stil baroc. De asemenea, merită vizitate: *Turnul TV* (327 m), cu panorame de observare; monumentul Oul Încondeiat, *Palatul Expozițiilor*, Palatul Congreselor; *Muzeul Victimelor Genocidului Sovietic*, *Muzeul Chihlimbarului*, Muzeul de Arhitectură, Galeria Națională, Centrul de Artă Modernă, Muzeul Muzicii și Cinematografiei; Teatrul de Operă și Balet, Teatrul Dramatic Rus; Parcul Central, Zoo, stațiunea de schi Liepkalnis. În apropiere de capitală, se află **Castelul Trokay** (fig. A 10.18), stațiunea de iarnă **Ignalina** și **Centrul Geografic al Europei** (satul Purnuskes).

Kaunas – capitala Lituaniei interbelice, cu Orașul Vechi, Alea pietonală Laisves, Castelul (sec. XIII), Primăria, funicularul dintre Biserica Învierii și Muzeul Războiului; Mănăstirea Pazaklis, Catedrala ortodoxă Buna-Vestire, Catedralele catolice Sf. Petru, Pavel (sec. XV) și Sf. Mihail, Biserica Vytautas; Muzeele Diavolului, Portului Popular, Aviației, Ceramicii, Muzicii, Medicinii, Comunicațiilor, Deportărilor, Galeria de Artă, Teatrul de Pantomimă, parcurile de distracții Dixiland și Dainu Slems. La sud de Kaunas, de o mare popularitate se bucură stațiunea balneară **Driskinkai** (fig. A 4.2 și A 4.5), cu ape minerale și nămoluri terapeutice și piste de schi.

Cel mai solicitate centre turistice ale litoralului baltic sunt orașele Klaipeda (fig. A 4.1), Palanga și Neringa. Orașul **Klaipeda** (Memeli) a fost unul din cele mai importante centre manufacturiere și comerciale ale Prusiei Orientale, însă majoritatea edificiilor medievale au fost distruse în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial. Merită vizitate: *Castelul Memelburg*, Teatrul Muzical, Teatrul Dramatic, Muzeul Feroviar, Muzeul Ceasurilor, Muzeul Etnografic, Muzeul Marin, Acvariumul. Stațiunile balneare **Palanga** și **Neringa** sunt înalt apreciate pentru centrele de talasoterapie, programele de tratament complex, aerul prielnic și prețurile accesibile.

Polonia este una din cele mai vizitate țări din Europa Central-Estică. Anual, aici sosesc peste 15 mln. de turiști străini (tabelul A 1.1). Printre orașele poloneze cea mai mare însemnătate turistică posedă Varșovia, Cracovia, Șețin, Gdansk, Wrocław. Principalele obiective turistice sunt *Orașul Vechi*, cu fortăreața Varșoviei, *Castelul Regal* (sec. XIII), care găzduiește Muzeul Național, Piața Castelului (fig. A 10.19), cu *Coloana lui Sigismund* (1644), Drumul Regal, *Piața Centrală*, străjuită de *statuia Sirenei* – simbolul Varșoviei, *Catedrala Sf. Ioan* (sec. XIII), *Catedrala Metropolitană Ortodoxă*, *Biserica Sfintei Cruci*, cu inima lui Chopin, Biserica Iezuită, *Muzeul Răscoalei*, Muzeul Literaturii. În afara Orașului Vechi, merită vizitate *Castelul Ostrogski*, care găzduiește Muzeul Frederic Chopin, Castelul Ujazdów, ce adăpostește Centrul de Artă Contemporană, *Palatul de Cultură și Știință* (cea mai mare clădire a Varșoviei, construită după modelul Universității Lomonosov din Moscova, Parcul și *Palatul Łazienki* (Palatul pe Apă), Palatul baroc *Wilanów* (sec. XVII), Palatul Potocki, Muzeul de Istorie, *Universitatea*, metrourile – cel mai curat din Europa, New World Street, Opera Națională, Filarmonica, stadioanele de fotbal, *parcurile de distracții și aquaparcurile*, Grădina Zoologică. O atracție majoră o reprezintă *festivalurile muzicale, carnavalul și Târgul de Crăciun*. În apropiere de capitală, merită vizitate *Casa-muzeu Frederic Chopin*.

Orașul **Cracovia** este prima capitală a Poloniei și cel mai mare oraș din sudul țării. Aici se pot vizita numeroase vestigii istorice și arhitectonice, în special *Orașul Vechi* – patrimoniu UNESCO, *Fortăreața Krakow*, Colina *Wawel*, cu *Castelul Regal* (sec. XIII) și *Catedrala Wawel* (locul de încoronare a regilor polonezi), Poarta Floriană, Piața Principală, Turnul Primăriei, *Catedrala Sf. Maria* (sec. XIII), Bisericile Sf. Petru și Pavel, Sf. Andrei, Biserica dominicană Sf. Treime, Muzeul Sukiennice, Palatul Artelor Sztuki, Muzeul Czartoryski, Muzeul de Arheologie, Teatrul Juliusz Slowacki, Centrul de Artă și Tehnologie Japoneză Manggha, Muzeul Evreilor din Galicia, Aquaparcul. În apropiere de oraș, de o mare popularitate se bucură centrele balneare

saline **Wieliczka** (cea mai veche salină din Europa, cu centru balnear pentru tratarea bolilor respiratorii și aparatului locomotor, săli de concerte și Muzeul Salinelor) și **Bochinia** (fig. A 4.4); complexele monastice de la Kalvaria Zebjidojska și Czestohova; orașul **Batowice** – baștina lui Papa Ioan Paul al II-lea; stațiunile balneare **Robka Zdroj** (pentru copii) și **Toplice Zdroj** (fig. A 4.3), cu ape termale. În zonele montane și premontane din sudul țării, sunt concentrate majoritatea stațiunilor de iarnă și a stațiunilor balneare din țară. De o mare popularitate se bucură stațiunile din munții Tatra Înaltă, inclusiv: **Zakopane** (fig. A 4.5) – **capitala de iarnă a Poloniei** și renumit centru internațional al sporturilor de iarnă, cu peste 50 piste de schi, trambuline și patinoare, centre de agrement pentru persoane selecte; **Bukowina Tatrzańska**, cu ape termale și Byala Tatrzańska. La est de Tatra, sunt solicitate stațiunile de iarnă; **Krynica** – **cel mai important centru balnear al țării**, cu peste 50 de piste de schi și o bază grandioasă de agrement și recuperate a sănătății; **Szezawnica** (stațiune balneară) și **Ustrzyki Doline**. La sud-vest de Cracovia, în munții Beskizii de Vest, se află stațiunile de iarnă **Visla**, cu peste 40 de piste de schi, **Ścirk** (Szczyrk), cu peste 30 de piste, bază de agrement.

Cele mai importante centre turistice din sud-vestul țării sunt orașele Wrocław și Zelena Gura, stațiunile de iarnă din munții Sudeți. Orașul **Wrocław** are o istorie milenară, iar principalele atracții turistice sunt: *Ostrów Tumski*, unde s-a consolidat orașul vechi (sec. IX), Castelul Regal, Catedrala Metropolitană (sec. XIII), Turnul Înclinat, Primăria (sec. XIII), care adăpostește Muzeul de Istorie și Decorțiuni, Universitatea (sec. XVIII), cu celebra sală de concerte, Muzeul Național, Catedralele Sf. Cruci și Sf. Elizaveta (sec. XIII), Fecioarei Maria (sec. XIV). Orașul **Zelena Gura** este renumit prin festivalurile muzicale și cinematografice, centrele balneare și de agrement. Cele mai populare stațiuni de schi din zona respectivă sunt: **Karpacz**, cu centre distractive și balneare renumite, edificii medievale; **Szklarska Poręba**, cu peste 30 de piste de schi; **Zieleniec** ș.a. Stațiunea balneară **Ludek Zordj** este înalt apreciată pentru *tratarea bolilor reproductive și digestive*.

În partea de est a țării, principalul centru turistic este orașul **Liublin**, cu *Castelul* (sec. XIV), *Primăria*, *Capela Sf. Treime* (1418), *Catedrala Metropolitană*, Poarta Krakow, Poarta Grodzka, Universitatea Catolică, Muzeul Provinciei, *Muzeul Majdanek*, Muzeul Literar, Casa Vincent Pol. Alături de oraș, se află renumita stațiune balneară **Nalencuvas** (fig. A 4.2), specializată în tratarea bolilor de inimă și aparatului circulator. La hotarul cu Belarusi, merită vizitat parcul național „Beloveskaia Pushca” cu cea mai mare rezervație de zimbri. În centrul țării, o valoare turistică deosebită posedă patria lui N. Copernic – orașul **Turon**, cu Orașul Vechi – patrimoniu UNESCO, *Casa-muzeu N. Copernic*, *Turnul Înclinat*, *Castelul Cruciaților* (1231), *Primăria* (sec. XIII), care găzduiește Muzeul Regional, *Observatorul Astronomic*, Catedralele Sf. Fecioara Maria, Sf. Iacob, Sf. Ana cu un clopot grandios. În apropiere de Turon, de o mare popularitate se bucură stațiunea balneară **Inowrocław**, specializată în tratarea bolilor respiratorii și digestive cu ajutorul metodei „gradirni” – aerul ionizat de la băile de sare și conifere.

În nordul țării, principalele centre turistice sunt orașele vechi Șcețin, Gdansk, Gdînea, **Swinoujście**; stațiunile litorale și balneare; parcurile naționale și alte atracții turistice naturale. Orașul **Șcețin** (Szczecin) are o vechime de peste 2500 ani și dispune de atracții turistice valoroase, precum *Castelul Cnejilor* (sec. XIV), care adăpostește Teatrul de Operă și săli de expoziții, *Poarta Regală și Maritimă*, *Turnul Fetelor*, *Primăria* (în stil gotic), care adăpostește Muzeul Orașului, „Havuzul cu Vultur”, Piața Blonia, Muzeul Național, Catedralele Sf. Petru și Pavel, Sf. Ioan, Sf. Iacob, cu Muzeul Eparhial. În apropiere, se află: stațiunea litorală **Swinoujście** (fig. A 4.1), cu Farul (cel mai mare din Marea Baltică), Muzeul Pescuitului la Adâncime, Fortul de Vest, Fortul Îngerilor, Bisericile Stella Maris și *Regele Hristos*; stațiunea balneară **Kolobrzeg**. Orașul **Gdansk**, cu Orașul Vechi, fortărețe și castele, *Primăria*, Drumul Regal, Catedrala Fecioara Maria, *Muzeul Chihlimbarului*, Muzeul „Drumul spre Libertate”, Muzeul Național, Muzeul de Istorie, Muzeul Marin, plajele Stogi și Brzeźne, stațiunile balneo-climatice Jelitkowo și Sobieszewo. În apropiere de Gdansk se află faimosul Castel Malbork. De asemenea, de o mare popularitate se

bucură stațiunile litorale Leba, Sopot, Puck și Hel; rezervația de păsări „Stavinski” – una din cele mai mari din lume.

Cehia este una din cele mai vizitate state din Europa Centrală. Aici sosesc anual până la 7 mln. turiști străini, iar veniturile din turismul internațional depășesc 5 mlrd \$. Capitala țării, orașul Praga, este unul din cele mai frumoase orașe din lume, iar centrul istoric al ei, supranumit și Praga de Aur – patrimoniu UNESCO. Aici pot fi menționate peste câteva sute de obiective turistice valoroase, printre care menționăm: eternul *Castel Praga*, inconfundabilul *Pod al lui Carol* (1357) peste râul Vltava (fig. A10.21), *Biserica Tyn* (sec. XIV), cu turnurile gemene de 80 m înălțime, *mănăstirea Loreta* cu o colecție de articole de lux, castelul *Hradcany* (sec. X), *Primăria* și *Ceasul Astronomic*, *Castelul Vișegrad*, *Castelul și Turnul Jindriska*, *Turnul Daliborka*, *Muzeul National*, *Opera Națională*, *Biserica Sf. Nicolae*, *Zidul lui Lennon* și canalul în stil venețian, numeroase magazine și cafenele în așteptarea turiștilor. Castelul Praga este cel mai mare castel antic din lume și include în perimetrul său celebra *Catedrală Sf. Vito* cu 27 mii de vitralii și *Grădinile Regale*. În acest castel, sunt păstrate *Bijuteriile Coroanei Boemiei*, aici și-au avut reședința *Sfinții Împărați Romani*, regii *Boemiei* și *președinții Cehoslovaciei* și ai *Republicii Cehe*. De asemenea, merită vizitate: *Casa Municipală*, *Turnul Petřín* (o replică de 60 m a *Turnului Eiffel*), *Parcurile* și *Palatele Wallenstein* și *Valdstejnsky*, *Galeria Națională*, *Muzeul de Arte Decorative*, *Muzeul Comunismului*, *Casa care Dansează*, *Muzeul Tehnic*, *Casa-muzeu Dvorak*, *Catedrala Sf. Chiril și Metodiu*, *Arena*, cu 250 mii de locuri, *Cercul Berousek*, *aquaparcul Sea World*, *parcul de distracții*, *Grădina Zoologică*. În apropiere de Praga se află *stațiunea balneo-termală Podebrady* (fig. A 4.3), pentru tratarea bolilor cardiace, *stațiunea de iarnă Hruby Jeseník* și orașul *Kutna Hora*, cu un castel celebru.

Cel mai important centru turistic din sudul Boemiei este **Plzen – Orașul Berii**, cu *Primăria* (1554), *Catedrala Sf. Bartolomeu* (sec. XIII), *Muzeul Boemiei de Vest*, *Muzeul Berăriei*, *Fabrica de Bere Urquell*, *Coloana Ciumei*, *Muzeul Păpușilor*, *Muzeul Etnografic* și *Grădina Zoologică*. Cea mai valoroasă stațiune balneo-termală din Boemia este **Karlovy Vary** (fig. A10.20), fondată la mijlocul secolului al XIV-lea. Dispune de 120 de izvoare termale și o infrastructură medicală și de agrement foarte dezvoltată, cazinouri, restaurante și cluburi de noapte selecte, terenuri de tenis și golf, *Muzeul Sticlei*. Stațiunea este renumită pentru tratarea bolilor digestive, festivalurile internaționale de muzicale. Printre alte stațiuni se remarcă: **Marianske Lazne**, recunoscută pentru tratarea bolilor aparatului locomotor, ficatului și rinichilor, *Mănăstirea Tepla* (sec. XII); **Frantiscovy Lazne**, cu ape minerale și nămol terapeutic pentru *tratarea bolilor aparatului reproductiv*; **Jakimov**, cu ape termale și radioactive foarte eficiente în reabilitarea organismului; **Teplíce** – stațiune regală, înalt apreciată pentru tratarea bolilor sistemului nervos și aparatului circulator; **salina Katerina** (fig. A 4.4); stațiunile de iarnă **Boží Dar**, cu 70 de km de piste de schi și **Veliky Ložini** cu centre balneare.

În *munții Sudeți*, foarte solicitate sunt stațiunile de iarnă: **Harrachov** (fig. A 4.5) – renumit centru internațional al sporturilor de iarnă, cu terenuri de tenis și piscine; **Spindleruv Mlyn** – centru internațional de schi alpin și snowboard); **Rokytnice nad Jizerou**, **Jablonec nad Jizerou** și **Ski-Pec**; *stațiunea balneară Lázně Bělohrad*, cu ape minerale și nămoluri terapeutice pentru tratarea bolilor posttraumatice și arsurilor; *salina Sloup*; *Muzeul Satului din Roznov*.

Orașul **Brno** – capitala Moraviei, cu *Primăria Veche*, *Piața Libertății*, *Vila Tugendhat* – patrimoniu UNESCO (aici s-a decis separarea pașnică a Cehiei de Slovacia la 1 ianuarie 1993), *Castelul Spilberk* (sec. XIII), *Palatul Dietrichstein* și *Muzeul Moravian*, *Muzeul de Genetica Mendel*, *Mănăstirea Capucinilor*, *Galeria Vankovka*, *Galeria Moraviană*, *Fântâna barocă Parnas* (sec. XVII), *Catedralele Sf. Petru și Pavel* (sec. XIII), *Adormirii Maicii Domnului* (sec. XIV), *bisericele Sf. Jilji* (1104), *Sf. Mihail* (sec. XIII), *Sf. Toma* (sec. XIV), *Biserica gotică Sf. Iacob* (sec. XVI). De o mare popularitate se bucură *stațiunile balneare: Darkov* (fig. A 4.2) – pentru tratarea aparatului locomotor; **Slatinice** – a sistemului nervos; *Bludov*; *salina subterană Cisaraska* (fig. A 4.4); *peșterile Punkva*, *Balciarca*, *Sveduv-Stul* și *Casa de Basm* – adevărate palate subterane.

Slovacia este renumită prin peisajele alpine fermecătoare, numeroasele izvoare termo-minerale (peste 1200) și peșteri (5350, din care 44 sunt declarate patrimoniu UNESCO), inclusiv saline și glaciare, edificii și manifestații istorico-culturale de o mare însemnătate turistică. Capitala Slovaciei, **Bratislava**, este unul din cele mai frumoase orașe ale Europei, iar obiectivele turistice majore sunt: fluviul *Dunărea*, *Castelul Bratislava*, *Vechea Primărie* (sec. XIII), Poarta lui Mihail, Palatul Prezidențial, Palatul Arhiepiscopului, Palatul Pálffy, Palatul Mirbach, Turnul TV Kamzík cu restaurantul rotitor „VEZA”, Catedrala Sf. Martin, Mănăstirea Sf. Clara, Biserica Sf. Elisabeta și Buna-Vestire, Monumentul Slavin, Muzeul Național, Muzeul Orașului, Muzeul Farmaciei, Teatrul Național, Podul Nou și Podul Apollo, Grădina Zoologică. În suburbii, merită vizitate insula Zitny, **Cetatea Devin**, Centrul Cultural Maghiar din Komarno, peșterile spectaculoase.

În vestul țării, de o mare popularitate se bucură stațiunile cu ape termo-minerale: **Piešťany** – pentru tratarea bolilor sistemului circulator, cu hoteluri luxoase, centre de agrement; **Bojnice** – pentru tratarea bolilor aparatului locomotor și ale sistemului nervos, cu Castel și Zoo; **Nimnica**, cu bazine și cascade termale în aer liber; **Smrđáki**, stațiunea de iarnă **Bezovec** (fig. A 4.3 și A 4.5).

În partea centrală, de o mare popularitate se bucură peisajele alpine și peșterile din **Tatra Joasă**, stațiunile de iarnă și lacurile din Tatra Întă, orașele Banská Bystrica și Poprad, stațiunile balneare saline și cu ape termo-minerale, stațiunile de iarnă și moștenirea etno-folclorică. Orașul **Banská Bystrica** – patrimoniu UNESCO și renumit centru minier și balnear, cu Castelul Orașului, cariere și edificii medievale bine păstrate, complexul memorial SNP, Casa Matej (sec. XV), biserica Sf. Cruci (sec. XV), Academia Montană și Forestieră, centre balneologice saline și termominerale. În zonă se găsesc peșteri spectaculoase, inclusiv salina **Bystrianska Jaskuma** (fig. A 4.4); stațiunile balneare **Bardejov**, **Korytnica**, **Sliač** și **Zilina**; stațiunile de iarnă **Yasna** și Demanovska. Unele peșteri sunt înscrise în lista patrimoniului UNESCO, inclusiv: peșterile **Belianska** și **Bystrianska** din suburbiile orașului; **sistemul carstic Demanovska** – cel mai mare din Slovacia (35,2 km lungime), cu 10 peșteri, inclusiv **Peștera Libertății** și **Peștera de Gheață**, amenajate pentru vizitarea turiștilor; peștera glaciară **Dobsinska**, situată în parcul național „Paradisul Slovac” de la hotarul cu Ungaria.

În **Tatra Întă** slovacă, se află cel mai înalt vârf al Carpaților „Gerlachovsky Štít” (2655 m). Foarte spectaculoase sunt crestele alpine, lacurile glaciare și cascade, fauna și flora montană. Baza de ascensiune către Tatra Întă este orașul-stațiune **Poprad**, de-asupra căruia se găsesc renumitele stațiuni de iarnă Stari și Novi **Smocovec**, **Tatranská Lomnica**, **Strbské Pleso** (fig. A 4.5), cu zeci de piste de schi, trambuline de sărituri, centre balneare și de agrement, hoteluri luxoase etc. Aici se desfășoară competiții internaționale la schi alpin, biatlon și freestyle. Zona este foarte frumoasă și în timpul verii, potecile sunt adecvat indicate și chiar pavate, crestele montane se întrec în dimensiuni și atractivitate, lacurile și covoarele de flori sunt fermecătoare, iar fauna sălbatică este ospitalieră și fotogenică. La poalele acestor munți, se pot vizita sate-muzeu, peșteri grandioase și misterioase.

Cel mai mare centru urban și turistic din estul țării este orașul **Kosice**. Cele mai populare atracții turistice sunt: *Turnul Sf. Urban* (sec. XIV), cu Muzeul Decorațiunilor Metalice, numeroase palate, inclusiv Palatul Primăriei, Palatul Episcopal, Palatele Andrassy și Hadik, Palatul Cărților, Palatul Căpitanului, Coloana Ciumei, Catedrala Sf. Elisabeta, Capela Sf. Mihail, Teatrul de Stat cu un havuz muzical în față, Muzeul Slovaciei de Est, Casa Cerșetorului. În suburbii, merită vizitate castelul Krasná Hôrka și **Peștera Jasovská** – patrimoniu UNESCO. În orașul **Humenne**, se află un grandios Muzeu al Satului, Catedrala Greco-Ortodoxă, Biserica Luterană, Castelul Brecov.

Ungaria – **Paradisul Balnear European**, primește anual circa 10 mln. de turiști străini (tabelul A 1.1). Cele mai solicitate obiective turistice sunt orașele Budapesta, Győr, Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs și Gyula, stațiunile balneare cu ape termo-minerale și saline, zonele etno-folclorice și vinicole etc. Din Austria, Germania și alte state vest-europene, se constată un flux semnificativ al așa-numitului **pelerinaj medical și balnear**, deoarece Ungaria dispune nu doar de

izvoare termo-minerale și saline valoroase, dar și de stațiuni balneare cu centre de diagnosticare și tratament înzestrate adecvat cu personal medical înalt calificat și echipament tehnic modern, care oferă servicii terapeutice și de cazare la prețuri de câteva ori mai mici decât în Europa Occidentală, raportul calitate-preț atingând cote maxime. De asemenea, din cauza prețurilor mai reduse, mulți turiști din Austria și Germania vizitează frecvent centrele medicale, în special stomatologice și chirurgicale ungare. Sub Câmpia Panonică, pe care este așezată Ungaria, se află o mare relictă cu rezerve foarte bogate de ape termo-minerale și saline, din care cauză, în această țară, au fost descoperite 60 mii de izvoare terapeutice, inclusiv 1150 cu temperatura apei mai mare de 30°C. În 385 de localități funcționează băi termale terapeutice, în 13 localități, sunt amplasate stațiuni balneare specializate, iar în alte 5 – saline balneologice subterane.

Budapesta – perla Dunării, situată pe ambele maluri ale fluviului, în centrul căreia se află *insula Margareta*, destinată valorificării turistice. Principalele obiective turistice ale capitalei sunt: *Parlamentul* (fig. A10.22) – una din cele mai frumoase clădiri din lume; *Palatul Regal*, care găzduiește Muzeul de Istorie, Galeria Națională și Muzeul de Artă Contemporană; *Bastionul Pescarilor*, cu statuia Sf. Ștefan – *primul rege al Ungariei*; *Catedrala Sf. Ștefan* cu moaștele Sf. Ștefan (mâina dreaptă), *Catedrala Matyas* (sec. XIII), cu Turnul Magdalenei, Amfiteatrul Roman, complexul memorial „*Piața Eroilor*” – patrimoniu UNESCO, construit în 1896 pentru a comemora milenarul de la sosirea maghiarilor în Câmpia Panonică. De asemenea, merită vizitate: *Piața Sf. Gheorghe*, *Piața Principală*, *Piața Andrei Hess*; *Biserica Parohială*; *Universitatea*; *Piața Trinității*, cu *Coloana Ciumei*, *Monumentul Eliberării*, podurile peste Dunăre, *Citadela* și *Dealul Gellert*, *Ruinele Romane – Aquincum*, *Opera Națională* și *Marele Circ*; *Muzeele Poștei*, *Timbrelor*, *Transportului*, *Comerțului*, *Muzeul Subteran*, *Muzeul de Etnografie*, *Muzeul de Istorie Naturală*, *Muzeul de Artă Contemporană* și *Decorativă*; *Parcul Central*, *Parcul Jubileului*, *Telescaunul Dealul János*, *Planetariul*, *parcurile de distracții*, *Grădina Botanică* și *Zoologică*; *Castelul Vajdahunyad*, *Casa Terorii*, *Casa Viitorului*, *Strada Trezoreriei*. În Budapesta, funcționează *numeroase centre balneare* specializate cu bazine termo-minerale și saline în aer liber. La nord-vest de capitală, în direcția spre Miscolec, deosebit de populare sunt stațiunile balneare *Agard* și ***Eger – Pamukkale de Ungaria***, stațiunile de iarnă *Matrafured*, *Matrahaza*, *Paradfurdo* (fig. A 4.3 și A 4.5)

Lacul Balaton este cel mai mare lac din Europa Centrală și are un indice optim de confort turistic, clima blândă, infrastructură de transport, cazare și medicală adecvate, adâncimea mică (3-4 m). Este înconjurat de stațiuni, biserici și muzee. În proximitatea lacului, se află renumitele stațiuni balneare ***Tapolca***, cu *salină subterană See Hohle*, foarte apreciată pentru tratarea bolilor respiratorii ginecologice și ***lacul Heviz***, cu ape termo-saline, nămoluri terapeutice fără bacterii patogene, înalt apreciat pentru tratarea bolilor posttraumatice, digestive și a aparatului locomotor, ***Balatonfüred*** (fig. A 4.4) – ***Mecca Bolnavilor de Inimă***, *Zalakaros*, *Siófok* și *Balatonalmádi*.

În *vestul Ungariei*, în apropiere de granița cu Austria, de o mare popularitate se bucură stațiunile balneare: ***Sarvar*** (fig. A 4.3) cu ape termo-minerale și salină, foarte apreciată pentru tratarea bolilor ginecologice și reproductive, bolilor respiratorii; ***Bukfüred***, situată la poalele Alpilor, cu un complex balnear modern ce cuprinde 20 de bazine termale în aer liber, recomandate pentru tratarea radiculitei, reumatismului, bolilor posttraumatice, bolilor ginecologice și urologice, ulcerelor la stomac; ***Mosonmagyaróvár***, aflat în apropiere de Bratislava și Viena.

În *Ungaria de Est*, se remarcă centrele balneare din orașele *Debrecen*, *Szeged*, *Gyula* și *Nyíregyháza*, zonele etno-folclorice, inclusiv cele populate de români. ***Debrecen*** este cel mai mare oraș al regiunii, fiind renumit prin centrele balneare, specializate în tratarea bolilor ginecologice, sistemului nervos și reumatismului. Alte atracții turistice ale orașului sunt *Marea Biserică Reformată*, *Catedrala Sf. Ana*, *Colegiul Reformat Calvinist (1565)*, *Muzeul Déri*, *Universitatea*, *Teatrul Csokanai*, *Grădina Botanică* și *Zoologică*, *acuparcul Aquaticum* ș.a. În apropiere de *Debrecen*, de o mare popularitate se bucură stațiunile balneare: *Karceag*, ***Hauduzobozlo – Mecca***

Reumaticilor și **Aurul Fierbător**, cea mai mare stațiune balneară din Europa Centrală și de Est, cu hoteluri luxoase, Palatul Apelor, aquaparc grandios în aer liber, bazine termale, centre de diagnosticare și tratament al reumatismului, bolilor ginecologice și reproductive, sistemului digestiv etc.; **Gyula – Poarta Ardealului** și **Bastionul Sănătății**, cu centre balneare înalt apreciate pentru tratamentul cu ape termale și nămoluri terapeutice, cea mai mare cetate medievală (sec. XV) păstrată integral din Europa, Biserica Ortodoxă, Liceul „N. Bălcescu” și Centrul Cultural Român; **Nyíregyhaza** (în nord), stațiune luxoasă cu cazinou și aquaparc modern, specializată în tratarea bolilor aparatului locomotor, bolilor respiratorii și ginecologice.

În *Ungaria de Nord*, se remarcă orașele **Miscolc**, cu salinile balneare și stațiunile de iarnă; **Borşad** (fig. A 4.2), cu ape minerale și infrastructură de cazare adecvată, **Vişegrad** – fostă capitală a lui Matei Corvinul, **Tokay** – renumita zonă a vinurilor albe. În sudul țării, în apropiere de orașul Pecs, se află stațiunea balneară **Harkany**, cu un microclimat prielnic și reputație internațională.

7.3. România și Bulgaria

România – Grădina Carpaților are o industrie turistică în plină ascensiune. Țara este vizitată anual de circa 8 mln. de turiști străini, din care peste 90% provin din statele europene și 60% din UE. Cei mai mulți turiști sosesc din Ungaria, Bulgaria, Italia, Austria, Germania, Rusia și Ucraina. În ultimii ani, capacitatea de cazare a crescut semnificativ. La momentul actual se atestă circa 6300 unități de cazare, inclusiv: 2250 de pensiuni turistice (52%), din care 810 (13%) sunt în mediul rural; 1400 de hoteluri (22%); 570 de vile (9%) și 200 de moteluri (3,2%). Capacitatea totală de cazare este de 300 mii de locuri, inclusiv: 177 mii (62%) în hoteluri, 54 mii (19%) în pensiuni, din care 12 mii (4%) în mediul rural; 14 mii (5%) în vile și 7,4 mii (2,6%) în moteluri. Totodată, sunt utilizate doar 30% din capacitățile de cazare, este slab valorificată componenta locală a produsului turistic, dotările de agrement și distracții sunt insuficiente, iar raportul calitate-preț lasă de dorit.

Cele mai intense fluxuri turistice se constată în zona *Mării Negre*, cu renumitele stațiuni balneo-climaterice Mamaia, Jupiter, Venus, Neptun, Olimp, Eforie și Mangalia (fig. A 4.1). Acestei zone i se poate atribui și **Delta Dunării** – un paradis al Naturii (raiuul păsărilor), cu un peisaj inedit format din numeroase canale și insule, faună și floră bogată, centre de agrement ecoturistic etc. **Constanța** este portul principal al țării și dispune de plaje întinse și aglomerate, numeroase hoteluri, restaurante și cazinouri, zone de agrement, parcuri de distracții, centre balneare specializate etc. Merită vizitate *Cetatea Histria*, *Statuia lui Ovidiu*, Bustul lui Mihai Eminescu, Farul Genovez, Planetariul, *Delfinariul*, Statul Major și Muzeul Marinei Române, Muzeul Militar, *Muzeul de Științe ale Naturii cu Acvariul*, Muzeul de Istorie și Arheologie, Muzeul de Artă, *Teatrul Ovidiu*, Catedrala ortodoxă Sf. Petru și Pavel, Catedrala catolică Sf. Anton, Biserica Greacă și Moscheea Constanța. O atracție turistică majoră este și festivalul de muzică ușoară de la Mamaia.

Principalele fluxuri ale turismului montan și hivernal gravitează în jurul orașului **Brașov**. Acesta dispune de o infrastructură turistică adecvată și atracții turistice importante, printre care menționăm: *Biserica Neagră* (sec. XIV) – cea mai mare construcție gotică cu cea mai mare Sală cu Orgă din România, Piața Sfatului (1420), *Turnul Alb* și *Turnul Negru*, *Bastionul Negustorilor* (sec. XVI), Bastionul Graft, Bastionul Țesătorilor, Poarta Schei și Poarta Ecaterinei, Strada Sforii, Catedrala ortodoxă Adormirea Maicii Domnului, Bisericile Sf. Nicolae (sec. XV), Sf. Treime, Sf. Ioan, Sf. Martin (1395), Biserica romano-catolică Sf. Bartolomeu, Biblioteca Județeană, Muzeul de Artă, Muzeul de Istorie, Muzeul de Etnografie, Muzeul Sporturilor, Parcul Rudolf, *aquaparcurile* Paradisul Acvatic și Smile Aquapark, Grădina Zoologică. În Brașov, se desfășoară numeroase evenimente culturale, precum *Festivalul de Muzică Populară „Cerbul de Aur”* (luna august), festivalurile de jazz și muzică de cameră, festivalul “Nedeia Munșiloe”, Festivalul Berii, Sărbătoarea Junilor etc. În proximitatea orașului, merită vizitate: stațiunea de lux **Poiana Brașov** (fig. A 4.5), cu piste de schi, terenuri de tenis și golf, restaurante, cazinouri și hoteluri luxoase; culoarul **Rucăr-Bran**, cu *Castelul*

Bran (renumit prin legendara și falsul mit al lui Dracula, dar care este pe placul turiștilor străini), peisaje de basm și sate turistice deosebit de pitorești; **Valea Dâmboviței**, cu renumitele stațiuni Predeal, Sinaia, Bușteni și peisaje montane spectaculoase. **Sinaia** – reședința regală și principala bază de ascensiune în munții Bucegi, cu *Castelul Regal Peleş* (fig. A10.24), Mănăstirea Sinaia, numeroase restaurante, funiculare și piste de schi. De o mare popularitate se bucură masivele montane: **Bucegi**, cu *Sfinxul*, *Crucea Eroilor*, Babele, vârful Omul (2507 m), *Peștera Ialomiței* cu mănăstirea rupestră, Cheile Tătarului; **Piatra Craiului** cu traseele alpine fermecătoare, balcoane și arcuri carstice grandioase, mănăstire rupestră, **Ciucas**. Între Brașov și Sibiu, se află **munții Făgăraș** – cel mai mare masiv montan al României, cu vârful *Moldoveanu* (2544 m), numeroase caldere și lacuri glaciare, creste impunătoare, zona lacurilor *Bălea* (cu piste de schi și hoteluri) și *Vidraru*, *Șoseaua Transfăgărașeană*, stațiunea și Mănăstirea *Sâmbăta* etc.

Zona Bucovinei este renumită în lumea întreagă datorită mănăstirilor, unele (5) din care sunt declarate patrimoniu UNESCO, peisajelor naturale fermecătoare, moștenirii etno-folclorice bogate, orașelor și edificiilor istorice. Foarte apreciate sunt frescele murale de la Mănăstirile *Moldovița*, și *Sucevița* (fig. A10.23), Mănăstirile *Humor*, *Arbore*, *Putna*, cu mormântul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, *Dragomirna*. Atracțiile turistice majore din **Suceava** sunt: Cetatea de Scaun a Moldovei, Statuia lui Petru Mușat din fața Casei de Cultură, Statuia lui Ștefan cel Mare, Biserica Sf. Ioan, ctitorită de Ștefan cel Mare, fiul și nepotul acestuia, Biserica Sf. Dumitru și ruinele Palatului Domnesc, Biserica *Murati*, ctitorită de Petru Mușat, Parcul Central cu Muzeul de Științe ale Naturii, Muzeul Bucovinei, Muzeul Etnografic, Muzeul de Istorie, Planetariul, Hanul Domnesc (1606).

Un centru turistic major este și capitala țării – orașul București, numit și „Micul Paris”. Se remarcă nu doar prin varietatea mare de obiective istorico-culturale și arhitectonice (tabelul 5), dar și printr-o infrastructură turistică dezvoltată, în special pentru turismul de afaceri și distractiv.

Principalele atracții turistice ale orașului **Iași** sunt: *Palatul Culturii*; *Universitatea Al. I. Cuza*, *Teatrul Național V. Alecsandri*; *Catedrala Mitropolitană*, *Palatul Roznovanu* (Primăria); Mănăstirile *Sf. Trei Ierarhi*, *Galata* (1584) și *Cetățuia*, Bisericile Sf. Nicolae Domnesc și Sf. Sava;

Tabelul 5. Principalele obiective turistice din București și Kiev

București	Kiev
Casa Scânteii	Kievo-Peciorscaia Lavra (sec. X)
Parcul Herăstrău	Cetatea “Poarta de Aur” (sec. X)
Muzeul Satului	Monumentul cneazului Vladimir
Arcul de Triumf	Catedrala Sf. Sofia (sec. XI)
Piața Victoriei, în preajma căreia se află Muzeele de Zoologie și Geologie, Muzeul Țăranului Român	Catedrala Sf. Andrei
Atheneul	Catedrala Sf. Mihail
Muzeul de Istorie	Stadionul “Lobanovski”
Piața Senatului	Râul Nipru
Piața Universității	Piețele Kresciatic, Independenței și Maidan
Splaiul Piața Unirii	Turnul de Televiziune (385 m)
Casa Poporului	Teatrul și Circul Național
Palatul Cotroceni	Muzeul de Istorie
Stadionul Național Arena	Stadionul „V. Lobanovski”
Parcurile de distracții	Grădina Botanică și Zoologică

Parcul Copou, cu Muzeul Eminescu și Teiul neîntrecutului poet, *Bojdeuca* lui Ion Creangă, *casele-muzeu* “M. Kogălniceanu”, „M. Sadoveanu”, *Muzeul Unirii*; Palatul Expozițiilor, Grădina Botanică, zona de agrement C. A. Rosseti, cu pârtie de schi. Palatul Culturii este cel mai frumos simbol al Iașului și adăpostește Muzeul de Istorie, Muzeul Etnografic și Muzeul de Artă, săli

grandioase și expoziții deosebit de valoroase, Universitatea AL. I. Cuza – prima și una din cele mai prestigioase universități din România, cu renumita Sală a Pașilor Pierduți, Biblioteca Centrală, Muzeul de Istorie Naturală. În Catedrala Metropolitană Sf. Parascheva (protectoarea Moldovei), își are sediul Mitropolia Moldovei și Bucovinei. Mănăstirea Sf. Trei Ierarhi este cea mai frumoasă ctitorie a lui Vasile Lupu (1639) și un martor legendar al perioadelor de răstrie și glorie ale Moldovei.

La hotarul dintre Moldova și Transilvania, deosebit de populare sunt *Cheile Bicazului*, *Lacul Roșu*, stațiunile balneare și piste de schi de la Sovata, Harghita, Borsec, Vatra Dornei și Durău.

Orașul **Sibiu** – capitală culturală europeană, cu *Palatul Brukenthal* (sec. XVIII), Piața Mică și *Podul Minciunilor*, Bastionul Haller (sec. XVI), Turnul Scărilor, Turnul Sfatului, Turnul Dulgherilor, Turnul Gros, Bastionul Mercenarilor (Soldisch), *Catedrala Ortodoxă*, *Biserica din Groapă*, Capela Sf. Cruci, Biserica Sf. Elisabeta, Complexul Ursulinelor, *Muzeul Satului* (cel mai mare din România), *Pădurea Dumbrava*, cu Muzeul Civilizației Populare și Grădina Zoologică, Muzeul de Etnografie Săsească, Muzeul de Istorie Naturală, Muzeul de Vânătoare, Muzeul Locomotivelor cu Aburi, Muzeul Farmaciei, Muzeul de Istorie Naturală, Parcul Astra, festivalurile muzicale și etno-folclorice. În Mărginimea Sibiului, se află **stațiunea de schi Păltiniș** (fig. A 4.5).

Sighișoara este numită **Perla Transilvaniei** și reprezintă un adevărat oraș-muzeu cu cel mai mare complex medieval din țară. Principale atracții turistice sunt: *Cetatea Medievală – patrimoniu UNESCO*, Biserica Leproșurilor (sec. XV), Biserica Mănăstirii (sec. XV), Biserica din Deal (sec. XIV), Școala din Deal (liceul german) și Scara Elevilor acoperită, Casa Venețiană, edificii medievale, numeroase restaurante și magazine pentru turiști, *Festivalul Sighișoara Medievală*. Cetatea Sighișoara a fost construită în locul unei cetăți dacice, fiind împrejmuțată de 14 turnuri și 5 bastioane. Până în prezent, s-au păstrat 9 turnuri și 3 bastioane, inclusiv Turnul cu Ceas, Turnul Măcelarilor, Cizmarilor, Croitorilor, Cojocarilor și Fierarilor. Turnul cu Ceas adăpostește Muzeul de Istorie, Muzeul de Arte Medievale, Camera de Tortură, Casa Dracula și Piața Centrală a Cetății.

În capitala Transilvaniei, orașul **Cluj-Napoca**, merită vizitate: *Catedrala Ortodoxă cu statuia lui Avram Iancul*, *Biserica Romano-Catolică Sf. Mihail*, cu statuia lui Matei Corvinul, *Universitatea Babeș-Bolyai* cu Muzeul de Zoologie și Biblioteca Universitară, *Muzeul de Speologie*, Parcul Etnografic, Biserica Ortodoxă din Deal, Mănăstirea Franciscană, Casa Matei Corvinul, Grădina Zoologică, stadionul *Cluj Arena*, zonele de agrement. În proximitatea Clujului, deosebit de populare sunt orașul și *salina Turda*, *Cheile Turzii* și **stațiunea de schi Băișoara**.

Un mare interes turistic prezintă și **Maramureșul**, cu valori folclorice și etnografice, o adevărată civilizație a lemnului: porți sculptate, case, biserici cu turle înalte din localitățile Jeud, Bogdan-Vodă, Rozavlea, *Cimitirul Vesel de la Săpânța*, Muzeul Satului din Sighetul Marmăției etc. În zona **munților Apuseni**, de o mare popularitate se bucură: peisaje alpine de poveste, numeroase peșteri, inclusiv **peștera Scărișoara** cu un ghețar fosil, complexul carstic **Cetățile Ponorului**, **Peștera Urșilor** – cea mai mai frumoasă și mai amenajată din țară, Cheile Galbenei, defileurile Crișurilor, stațiunile *Stâna de Vale* și *Izvorul Minunilor* cu centre balneare și piste de schi. În zona orașului **Oradea**, este frecvent vizitată stațiunea **Băile Felix** (fig. A 4.3) cu ape termo-minerale, înalt apreciate pentru tratarea reumatismelor și durerilor postoperatorii.

O regiune turistică importantă este și zona **Porțile de Fier**, cu orașele **Drobeta-Turnu Severin** și Orșova, *Cazanele Dunării* cu ruinele Podului Roman, *chipul lui Decebal* înveșnicit în stânca de pe malul Dunării, areale etnofolclorice valoroase, cascade și canioane, stațiunea balneară **Băile Herculane**, stațiunea de schi **Muntele Mic**. În sud-estul țării, atracții turistice majore prezintă munții Retezat cu parcul național omonim (cel mai vechi din România), vestigiile istorice dacice și romane de la *Sarmisegetuza*, *Alba Iulia* și Deva. De asemenea, vom menționa Valea Oltului, cu stațiunile balneare Băile Tușnad, Călimănești – Căciulata, Băile Olănești, Băile Govora (fig. A 4.2).

Bulgaria – **Grădina Balcanică**, dispune de plaje întinse și însorite, cu nisip auriu și nămoluri terapeutice, masive montane foarte spectaculoase și benefice promovării sporturilor de

iarnă, numeroase izvoare termale și minerale, moștenire istorică și etnofolclorică bogată, iar turismul este una din ramurile de bază ale economiei. În perioada socialistă, Bulgaria era considerată drept un paradis turistic pentru vizitatorii din celelalte state ale blocului comunist, îndeosebi din fosta URSS. Totodată, din cauza asigurării financiare reduse, infrastructura turistică s-a dezvoltat insuficient. O altă cauză era reglementarea fluxului de vizitatori străini pentru a nu pune în pericol supraviețuirea regimului totalitar. În ultimii ani, ca rezultat al aderării Bulgariei la UE, s-a inițiat o modernizare rapidă a infrastructurii turistice, iar raportul calitate-preț are valori optime, ceea ce oferă acestei destinații balcanice o competitivitate înaltă pe piața turistică internațională și regională.

Cele mai apreciate zone turistice ale Bulgariei sunt: litoralul Mării Negre cu renumitele „nisipuri de aur”, vechea capitală a Bulgariei **Veliko Târnovo** cu împrejurimile sale, masivele muntoase Stara Planina, Rila, Rodopi, Pirin, capitala Sofia. **Litoralul Mării Negre** este cea mai vizitată zonă turistică a Bulgariei. În partea de nord, numită și **Coasta de Argint**, cele mai importante stațiuni sunt: **Tuzla**, cu băi de nămol și **Balcic**. Coasta de Argint este despărțită de Coasta de Aur prin **Valea Batova**, cu întinse plantații de liliac, smochini și migdal. Pe **Coasta de Aur**, deosebit de populare sunt stațiunile balneoclimaterice: **Varna** (fig. A 4.1), cu plajele **Albena** și **Nisipurile de Aur** (fig. A10.27) foarte solicitate de turiștii din C.S.I.; **Slancev Breg** (Malul de Aur), **Nesebar** – cel mai vechi oraș din Europa; **Burgas**, cu numeroase vestigii istorice, muzee; **Sozopol**, cu un grandios Muzeu al Satului; Primorsko și Rezovo. Orașul **Varna** este o stațiune balneară renumită, ce are o istorie de 3 mii de ani și posedă vestigii istorice valoroase din perioada greacă, romană și bizantină. De asemenea, merită vizitate: Termele Romane; Parcul Marin, cu Muzeul Maritim, Podul Dorințelor, Planetariul, Acvariumul și aquaparcuri; Turnul cu Ceas, catedrala Adormirii Maicii Domnului; Muzeele de Arheologie și de Etnografie, festivalurile de muzică și cinema. În apropiere de oraș, putem vizita un monument geologic unic – **Pădurea Pietrificată**.

În **zona centrală**, cele mai importante destinații turistice sunt: Veliko Târnovo, Pasul Șipka, Valea Trandafirilor, stațiunile balneare din munții Stara Planina. Orașul **Veliko Târnovo** a fost capitală a Bulgariei, timp de peste un mileniu și este în prezent un magnific muzeu sub cerul liber, care adăpostește obiective turistice valoroase, precum **Cetatea Tsarevets** cu o biserică medievală, clopotniță ziduri și turnuri masive, Biserica Sf. Dumitru (sec. XI), Biserica celor 40 mucenici (sec. XIII), cartierul medieval (genovez). La doar 3 km de oraș, se află **satul turistic Arbanasi** cu pensiuni-model, centre de meșteșuguri și artizanat, festivaluri etno-folclorice și oferte turistice foarte atractive după calitate și preț. În **Pasul Șipka**, se află renumita Biserica Șipka, de o valoare turistică deosebită, cu 17 clopote mari și Parcul Muzeu – Șipka. În Valea Trandafirilor, se cultivă trandafiri roșii de Damasc și trandafiri alb de Anatolia, expuși în Parcul Național al Trandafirilor, cu peste 2 mii de specii, și Festivalul Trandafirilor. Un alt centru important al zonei centrale este orașul **Gabrovo**, unde putem vizita Muzeul Satului, Muzeul Meșteșugarilor Ethar, Festivalul Umorului și Satirei. De asemenea, în partea centrală a munților Stara Planina, de o mare popularitate se bucură stațiunile balneare cu ape termo-minerale **Hisarya** (fig. A 4.3 și A 4.5), cunoscută încă din perioada romană și înalt apreciată pentru tratarea bolilor urologice și ginecologice, **Troyan** – aparatului locomotor și reproductiv, **Pavel Banya**, **Stara Zagorska** și Bujlinga; stațiunea de iarnă **Uzana**.

Orașul **Sofia**, capitala Bulgariei, este unul din cele mai vechi orașe din lume cu o vechime de circa 7000 de ani și vestigii istorice din perioada tracică, macedoneană, romană, bizantină, otomană și modernă. Cele mai importante atracții turistice sunt: **Catedrala Alecsandr Nevski** (principalul simbol al orașului), Bisericile **Sf. Sofia** (sec. V), **Boyana** (sec. XIII) – patrimoniu UNESCO, **Sf. Gheorghe**, **Sf. Petru** (sec. XIV), **Sf. Nicolai** (rusă), Moscheea **Banya Bashi**; Turnul Cetății Sofia (sec. V); Piața Centrală, Piața Alecsandr de Batenberg și mausoleul acestuia; **Castelul Regal** și **Adunarea Națională**; **Palatul Național de Cultură**, **Teatrul Național** și Casa-muzeu **I. Vazov**, **Universitatea Sf. Clement**; Monumentele **Țarului Eliberator** și al Soldatului Necunoscut; **Muzeele de Istorie Naturală**, **Arheologie**, **Istorie**, **Istorie Militară**, **Etnografie**, „Omul

și Pământul”; Galeria de Artă Națională și Străină; *Grădina Orașului, Băile Minerale, Amfiteatrul Roman*. În apropiere de capitală, de o mare popularitate se bucură: **munții Vitosha**, cu o bază grandioasă de agrement, piste de schi, lacuri spectaculoase, vestigii bizantine; *stațiunile balneare Kyustendil*, apreciată pentru tratarea bolilor reproductive și ficatului, *Varshets* (fig. A 4.2) și *salina Magura* (fig. A 4.4); orașul **Plovdiv**, fondat de Al. Macedon, cu numeroase vestigii istorice; *Mănăstirea Rila* (fig. A10.26).

În **munții Rila**, cele mai solicitate atracții turistice sunt: crestele și vârfurile montane magnifice, inclusiv *vârful Musala* (2925 m) cu stația meteorologică omonimă; șiragul de lacuri fermecătoare presărate în inima munților, în special lacul *Everest* și *Lacurile Peștilor*; bucătăria tradițională din păstrăv, salate, lapte de bivoliță; *Mănăstirea Rila* (sec. X) – o capodoperă a artei și arhitecturii bizantine cu picturi murale unice. De o mare popularitate se bucură: stațiunile de iarnă **Borovets** – *Sinaia Bulgărească*, cu peste 50 km de piste de schi, un sistem funicular eficient, centre balneare, numeroase restaurante, vile și pensiuni turistice la prețuri foarte accesibile, **Samokov**, cu Teatrul Urșilor, Govedarts, Panichishte și Maliovitsa; *stațiunea balneară Sapareva Banya* (fig. A 4.5), cu cele mai fierbinți izvoare din Europa (103°C) și cu un gheizer de 7 m înălțime.

Masivul muntos Pirin, cu orașul medieval Bansko, este declarat de UNESCO *patrimoniul natural și cultural al Umanității*. Atracții turistice majore reprezintă crestele și defileele montane, depresiunile răcoroase și perlele acestor munți – lacurile cu apă cristalină și denumiri de poveste, precum Ochii Margaretei ș.a. Lumea de basm de aici este păzită cu sfințenie de *vârful Vihren* (2914 m) – o piramidă naturală de peste 800 m înălțime, de pe care se poate admira o panoramă de neuitat. La poalele munților, se află *stațiunea de iarnă Bansko* (fig. A 4.5) – **cea mai populară din Bulgaria**, cu numeroase edificii medievale și o infrastructură modernă de cazare și agrement, centre balneare, peste 70 km de piste de schi, unde se desfășoară competiții internaționale la sporturi de iarnă. În ultimul timp, Bansko a devenit un model internațional în ceea ce privește raportul calitate-preț. Ca rezultat, o bună parte din familiile cu venituri medii din Europa, puternic afectate de criza economică, acordă preferință acestei destinații. În apropiere de Bansko, se află stațiunea de iarnă **Dobrinishte** și stațiunile balneare cu ape termale **Banya, Velenograd, Sandanski**, înalt apreciate pentru tratarea bolilor respiratorii, aparatului locomotor și sistemului nervos periferic.

Munții Rodopi (muntele lui Orfeu în mitologia greacă) formează o fâșie întinsă la hotarul cu Grecia, fiind o zonă turistică foarte bogată în obiective turistice naturale, etnofolclorice și istorice. De o mare popularitate se bucură *stațiunile balneare cu ape termale Devin* și **Narecenski**, *stațiunile de iarnă Pamporovo* (de lux) și **Chepelare** cu o peșteră renumită și Muzeul de Speologie.

7.4. Republica Moldova dispune de un potențial turistic valoros, dar care este insuficient valorificat. În pofida poziției geografice centrale în macro-regiunea turistică europeană, Republica Moldova nu reprezintă o destinație importantă, iar majoritatea fluxurilor turistice regionale ocolesc republica noastră. Acest fapt se datorează, într-o mare măsură, lipsei obiectivelor turistice naturale favorabile dezvoltării turismului de masă (plaje marine și masive montane), subdezvoltării infrastructurii și a serviciilor turistice. Totodată, relațiile etno-culturale și economice tradiționale cu statele C.S.I. și România atrage un număr considerabil de vizitatori și turiști străini. Astfel, în Republica Moldova, anual sosesc până la 2 mln. de vizitatori străini (în 2010 – 1,86 mln.), din care doar 9 mii – prin intermediul agențiilor turistice și a tur-operatorilor. Peste 60% din numărul sosirilor internaționale provin din spațiul C.S.I., dar majoritatea vizitatorilor proveniți din acest spațiu nu se folosesc de serviciile agențiilor turistice specializate. ”Industria turismului” dispune de cca 250 de structuri de cazare, inclusiv 75 de hoteluri și moteluri (30%) cu o capacitate de cazare de 3610 locuri (13%). Circa 30% din numărul de unități și 57% din capacitatea de cazare revine taberelor de vacanță pentru copii (tabelul 6), din care majoritatea nu pot fi folosite pentru primirea turiștilor străini. În pofida insuficienței acute a infrastructurii de cazare, îndeosebi în spațiul rural, din cauza raportului neproportional calitate-preț, insuficienței dotărilor pentru odihna și agrementul diverselor categorii de vizitatori, sunt

utilizate mai puțin de jumătate din capacitățile disponibile de cazare, ceea ce se răsfrânge direct asupra fluxurilor de turiști și încasărilor întreprinderilor turistice.

Tabelul 6. Capacitatea și utilizarea infrastructurii de cazare în Republica Moldova (anul 2010)

	Numărul de unități		Numărul de locuri		Numărul de turiști cazați				Utilizarea structurilor de cazare (%)	
	nr.	%	nr.	%	Total		străini		2008	2010
					nr.	%	nr.	%		
Hoteluri și moteluri	75	30	3610	13	93911	41	56787	89	46,7	32,7
Pensiuni turistice	13	5,2	743	2,6	13290	5,8	2383	3,7	29,5	18,9
Cămine pentru vizitatori	7	2,8	759	2,7	14187	6,2	1624	2,6	58,9	50,5
Structuri de întremare (Stațiuni balneare)	6	2,4	1842	6,5	26769	11,6	433	0,7	80,3	60,8
Sate de vacanță	72	29	5165	18	18386	8,0	2171	3,4	12,7	6,2
Tabere de vacanță pentru copii	77	31	16251	57	63350	28	195	0,3	70,3	47,5
Total	250	100	28370	100	229893	100	63593	100	46,7	32,7

Sursa: elaborat de autori după Anuarul Statistic al Republicii Moldova pentru anul 2010

Organizarea eficientă a turismului autohton este limitată, într-o mare măsură, de starea infrastructurii de transport și cazare din afara capitalei. O bună parte din obiectivele turistice valoroase sunt ocolite de drumurile rutiere în stare satisfăcătoare, iar către altele lipsesc drumurile de acces. De asemenea, rețeaua rutieră existentă, construită încă în perioada sovietică, este destinată stabilirii legăturii dintre centrele urbane și frecvent ocolește obiective turistice valoroase.

Principala zonă turistică este capitala republicii – orașul **Chișinău**, care dispune de monumente istorice și arhitectonice valoroase. Principala arteră turistică a capitalei este bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, în partea centrală a căruia se află principalul simbol al renașterii naționale – Piața Marii Adunării Naționale. În proximitatea ei, se găsesc cele mai importante obiective turistice ale capitalei, inclusiv: monumentul Marelui Domnitor; Arcul de Triumf; Primăria, Teatrul Național „M. Eminescu”; Grădina Publică Municipală, cu Catedrala Adormirii Maicii Domnului, Aleea Clasicilor; Muzeul de Istorie, Palatele Președinției și Parlamentului. De asemenea, în partea centrală a orașului, merită vizitate: Turnul de Apă, Galeria Națională de Artă „C. Brâncuși”, Casa-muzeu A.S. Pușkin, Biserica Mazarache (cea mai veche din cele păstrate), Mănăstirea Ciuflea ș.a. Printre alte atracții turistice majore menționăm: Grădina Botanică, zonele de agrement din parcurile Valea Trandafirilor, La Izvor, Valea Morilor cu parcul de distracții „Aventura”, centrul expozițional „MoldExpo”. De o mare popularitate se bucură sărbătorile tradiționale Hramul Orașului (14 octombrie), Sărbătoarea Vinului, „9 mai”, Sărbătorile de Iarnă, festivalurile muzicale.

În proximitatea capitalei cele mai vizitate obiective turistice sunt: stațiunea balneară *Vadul lui Vodă*, complexele monastice de la Căpriană, Suruceni, Condița (tabelul 7). De asemenea, obiective importante de pelerinaj religios sunt mănăstirile Hâncu (rn. Hâncești) și Vărzărești (rn. Nisporeni); Noul Neamț de la Chițcani (suburbia Tighinei/Bender), Curchi și Butuceni (rn. Orhei), Răciula, Hârjauca, Hârbovăț, Frumoasa (rn. Călărași), Dobrușa (rn. Șoldănești), Saharna și Țipova (rn. Rezina), Japca (rn. Florești), Cosăuți și Rudi (rn. Soroca). Mănăstirea Căpriană a fost întemeiată de Alexandru cel Bun în 1429 și a servit mult timp drept reședință a mitropolitului Moldovei.

Printre turiștii străini, de o mare popularitate se bucură obiectivele vinicole, precum: vinăriile subterane de la Cricova și Mileștii Mici cu cele mai mari beciuri și colecții de vinuri din lume, străzi subterane cu denumirea “Cabernet”, “Feteasca”, “Pinnot”, pe care se pot deplasa

microbuze cu turiști; vinăriile Cojușna, Brănești și Românești cu colecții de vinuri bogate și pachete turistice atractive; obiectivele vinicole incluse în circuitele turistice „Drumul Vinului”, în special cele din raioanele Ștefan-Vodă, Căușeni, Cahul și UTA Găgăuzia.

Ca obiectiv turistic major se numără și *Cetatea Soroca*, înălțată în 1499 din porunca lui Ștefan cel Mare pe locul fortăreței genoveze Olhionia. În timpul domniei lui Petru Rareș, este reconstruită și capătă forma rotundă, fiind unică printre mostrele de arhitectură defensivă din Europa.

Tabelul 7 Cele mai importante obiective istorico-culturale cu valoare turistică

Stațiuni preistorice	lângă satele Trinca, Buzdugeni și Brânzeni (Edineț), Duruitoarea, Văratice, Horodiște (Râșcani), Cosăuți (Soroca) și Rașcov;
Monumente antice	fortificațiile din pământ: <i>de promontoriu</i> , plasate pe maluri abrupte și izolate de un val de protecție, care predomină pe malurile Nistrului și Răutului; <i>inelare</i> – pentru apărarea mai sigură a locuitorilor din zonele de cumpănă a apelor; <i>liniare</i> , reprezentate prin cele două Valuri ale lui Traian; cetățile din piatră de la Saharna și Orheiul Vechi.
Complexele monastice	mănăstirile rupestre de pe malurile Nistrului și Răutului (la Orheiul Vechi); bisericele din lemn , din care 12 sunt declarate monumente de arhitectură religioasă; mănăstirile și bisericile medievale din piatră din satele Târnova, Hârbova, Rotunda, Sudarca, Braicău, Călărășauca, Măcărești, Palanca și Larga. mănăstirile și bisericile construite în secolele XVIII-începutul sec. XX și reconstruite recent. Acestea predomină în partea centrală a republicii, precum Căpriana, Curchi, Condrița, Suruceni, Țigănești, Răciula, Hârjauca, Vărzărești, Hâncu ș.a.
Cetățile medievale	fortificațiile de pământ din sec. IX-XIV: Orheiul Vechi, Râbnita, Tiraspol și Palanca; cetățile din piatră: Soroca și Tighina (Hotin și Cetatea Albă se află în prezent în Ucraina).
Monumentele de arhitectură locală	lăcașurile rupestre , zidite în stâncile de pe malurile Nistrului și Răutului, îndeosebi în locul sau în apropierea peșterilor și grotelor și care au servit în calitate de chilii monahale – la Țipova și Saharna sau de adăposturi pentru oamenii săraci – la Țara și Socol; casele țărănești tradiționale , cu renumita „Casa Mare” destinată oaspeților. Pot fi mai des întâlnite în Valea Nistrului și Răutului, în special la Ivancea, Trebujeni, Trifești. Casele cu coloane frumoase din lemn se găsesc, mai frecvent, în regiunea Codrilor. casele tradiționale ale coloniștilor bulgari și găgăuzi, cu interiorul specific; casele nobiliare , construite în secolele trecute de către nobilii locali, cu respectarea unor stiluri de arhitectură europeană. Unele din aceste case au fost transformate în muzee; muzeele cu referință la istoria satului, personalități ale satului, unele evenimente majore, precum Cel de-al Doilea Război Mondial, foametea și deportările staliniste.
Construcțiile ingineresti	renumitele vinării subterane de la Mileștii Mici, Cricova, Brănești, Cojușna, Cazaclia, care aduc un venit substanțial acestor obiective turistice.

Sursa: adaptat de autori după V. Miron. Turismul rural în Republica Moldova.

Printre cele mai atractive **obiective turistice naturale** se numără: rezervațiile științifice „Codru” (rn. Strășeni), „Plaiul Fagului” (rn. Ungheni) și „Pădurea Domnească” (rn. Glodeni); peșterile “Emil Racoviță” din Criva (rn. Briceni) și Surprizelor din orașul Criuleni, Toltrii Prutului, Cheile Butești, defileurile Răutului, Buzdugeni (rn. Edineț), Duruitoarea (rn. Râșcani), Nărnovei (rn. Nisporeni), Borta Ciuntului (Briceni), izvoarele minerale (fig. A 4.2), arborii seculari; rezervațiile peisagistice Saharna, Țipova, Cosăuți, „La Castel” (rn. Edineț).

Rezervațiile științifice dispun nu numai de o diversitate biologică bogată, dar și de specialiști de înaltă calificare care pot fi eficient folosiți la prestarea diverselor servicii turistice. Personalul științific al rezervațiilor oferă excursii și servicii profesionale de ghidaj pentru elevi, studenți și

alte categorii de vizitatori autohtoni, precum și pentru turiștii străini. De asemenea, căile de acces spre majoritatea sectoarelor rezervațiilor științifice sunt favorabile vizitatorilor.

Rezervația științifică „Codru” este amplasată în partea centrală a Codrilor seculari ai Moldovei și are o suprafață de 5177 ha. Predomină arboreturile de gorun și frasin - aproximativ 1800 ha. În rezervație, se întâlnesc circa 1000 de specii de plante, din care multe sunt specii rare. Lumea animală este, de asemenea, diversă și bogată. Speciile reprezentative sunt cerbul nobil, cerbul pătat, căpriorul, mistrețul, bursucul, jderul de pădure, pisica sălbatică, diferite specii de amfibieni, șerpi și păsări. Este larg reprezentată și clasa insectelor. O bună parte din speciile reprezentative sunt expuse în muzeul rezervației, care este unul din cele mai bogate muzee naturale din republică.

Rezervația științifică „Pădurea Domnească” este amplasată în Valea Prutului de Mijloc, având o suprafață de 6032 ha. Predomină arboreturile de stejar, plop alb și salcie. De asemenea, se întâlnesc răchitișuri, plop tremurător, gorun, alun, păducel, clocotici, sânger, viță-de-vie sălbatică, liane ș.a. În cadrul rezervației s-a păstrat o rețea de bălți care servesc ca habitat al păsărilor de apă, inclusiv al celor migratoare. Dintre acestea cele mai valoroase sunt lacul relict „La Fontal” și „Țara Bâtlanilor”. Cele mai reprezentative specii de mamiferele sunt: mistrețul, cu cea mai mare densitate a efectivului din republică, cerbul nobil, căprioara, bursucul, nevăstuica, pisica sălbatică, jderul de pădure, hermelina, vidra. Ornitofauna este reprezentată prin specii de baltă, cum ar fi viesparul, acvila pitică, acvila țipătoare, egreta mare albă. În apropierea rezervației, se află și alte obiective ecoturistice valoroase, precum “Suta de Movile”, Cheile Butești, Stânca Cobani, lacul de acumulare Costești-Stânca, toltele și grotele de la Duruitoarea etc.

O valoare ecologică și turistică deosebită posedă o bună parte din complexele și obiectivele naturale ale celorlalte categorii de arii protejate concentrate în spațiul rural, în special monumentele naturale și rezervațiile peisagistice. Cu regret, spre deosebire de rezervațiile științifice, acestea din urmă sunt gestionate și valorificate cu o eficacitate mult mai redusă. De asemenea, printre alte dificultăți ale valorificării turistice a acestor categorii de arii protejate, putem remarca starea precară sau chiar lipsa drumurilor de acces și a marcajelor rutiere, insuficiența unităților de cazare destinate servirii complexe a vizitatorilor, respingerea sau neglijarea oportunităților activităților turistice din partea populației locale, siguranța slabă a acestor rute turistice ș.a.

Cel mai reprezentativ sector al **rezervației peisagistice Trebujeni** este complexul arheologic și natural “Orheiul Vechi” (fig. A10.25). El este amplasat în valea râului Răut, între satele Trebujeni și Măscăuți, la 60 km de Chișinău. În acest loc, Natura și civilizația umană s-au împletit organic, formând un tablou perfect al lucrărilor lor milenare. Din cadrul complexului Orheiul Vechi, fac parte două promontorii (Peșteri și Butuceni), la care se alătură alte trei promontorii adiacente (Potarca, Selitra și Scoc). Promontoriul central, cu o arhitectură reprezentativă, valuri de pământ, citadele, complexe din piatră, poarta denumirea de Peșteri, nume provenit de la multiplele peșteri săpate în malul de vizavi al Răutului. Este înconjurat din trei părți de apa Răutului, adunată într-un defileu foarte adânc, cu o înălțime de până la 100-120 m, constituind o adevărată fortăreață naturală. Promontoriul Butuceni este situat la sud de promontoriul Peșteri și are un aspect geologic extraordinar, cu zeci de straturi calcaroase așezate orizontal, o mulțime de peșteri și grotte, fortificații antice din pământ și piatră, complexe rupestre. În partea centrală a promontoriului, este amplasată Biserica Sf. Maria, care se impune ca o dominantă misterioasă a peisajului respectiv.

Rezervația peisagistică Saharna este situată în valea Nistrului, la o distanță de 45 km de orașul Orhei și 6 km de orașul Rezina. Este amplasată de-a lungul defileului râulețului Saharna. Chiar la intrarea în defileu, o stâncă impunătoare (Grimidon), asemenea unui castel medieval, domină împrejurările. Pe vârful stâncii Grimidon, se află o raclă ce adăpostește o relicvă religioasă valoroasă – „amprenta tălpii Fecioarei Maria”, iar la poalele ei se găsește Mănăstirea Sf. Treime (1495) – una din cele mai importante destinații ale pelerinajului religios din republică.

Defileul Saharna atinge o adâncime de 160-175 m, iar râulețul care îl străbate formează 22 de cascade. Deasupra defileului se ascund vestigiile unei așezări getice. O altă atracție a acestor locuri o reprezintă mănăstirea rupestră (sec. XIV) săpată în stânca din dreapta defileului, iar în imediata apropiere a acesteia se află un izvor amenajat cu ape minerale de o importanță terapeutică și sacră deosebită.

Rezervația peisagistică „Suta de Movile” cuprinde nenumăratele ridicături de pământ din lunca Prutului de pe o parte și alta a șoselei ce duce de la Braniște (rn. Râșcani) spre Balatina (rn. Glodeni). Ele se întind de-a lungul Prutului pe o lungime de 7 km, lățime de 2 km și ocupă o suprafață de 14 ha. „Suta de Movile” este pomenită pentru prima dată, în anul 1715, în lucrarea marelui savant-enciclopedist Dimitrie Cantemir. Asupra originii acestor movile există diverse ipoteze, din care unele susțin originea antropică, iar altele – pe cea naturală. Savanții de la Academia de Științe a Moldovei au ajuns la concluzia că movilele respective s-au format, cu multe mii de ani în urmă, în urma unor mișcări puternice ale scoarței terestre, care au fărâmițat stâncile în blocuri, iar unda cutremurului le-a împrăștiat prin împrejurimi.

Peștera „Emil Racoviță” este situată în nordul republicii, lângă satul Criva, la hotarul cu Ucraina. Peștera „Emil Racoviță” ocupă locul trei în Europa printre peșterile în ghips. A fost descoperită în anul 1959, iar cercetările științifice sporadice au început în anul 1977. La ora actuală, sunt cunoscuți și cartografiați circa 90 km de labirinturi și tuneluri, situate în 3-4 nivele. Tunelurile se lărgesc pe alocuri, formând săli mari. Cele mai remarcabile sunt: „Sala celor o sută de metri”, „Sala așteptării” și „Soborul”. Plafoanele se sprijină pe coloane impresionante. În golurile carstice, se află peste 20 de lacuri - dintre care cele mai mari sunt „Lacul Dacilor”, „Lacul Verde”, „O gură de apă”. Ele ating următoarele lungimi de 8-15 m, lățimi de 5-10 m și adâncimi medii de 2 m.

7.5. Statele europene și caucaziene ale Comunității Statelor Independente (C.S.I.)

Ucraina dispune de un potențial turistic divers cu perspective mari de valorificare. Pentru deservirea turiștilor, sunt antrenate peste 3000 de întreprinderi turistice, circa 1400 de hoteluri și moteluri. Anual, țara este vizitată de circa 25 mln. de turiști străini. Majoritatea turiștilor străini provin din statele C.S.I. (71%) și din statele UE (21%). Cel mai mare flux de turiști străini este generat de Rusia, fiind destinat stațiunilor litorale din Crimeea și vizitelor la rude și prieteni.

Un rol primordial în dezvoltarea turismului îi revin suprafețelor acvatice. Litoralul Mării Negre se caracterizează printr-o îmbinare a resurselor balneo-climaterice, recreative și peisagistice. Sudul peninsulei Crimeea este protejat de munții de vanturile de nord și are o climă subtropicală de tip mediteranean, favorabilă turismului de litoral. Cele mai vizitate stațiuni sunt: Yalta, Sudac, Eupatoria, Alușta, Alupka. Mult mai sărac sunt amenajate stațiunile din regiunea Odesa cu centrele: Sergheevka, Koblevo, Zatoka, Primorsk (fig. A 4.1) etc. Perioada estivală este de 120-140 de zile.

Foarte solicitate sunt stațiunile balneare cu ape minerale și nămoluri, primele fiind concentrate, mai mult, în zona carpatică, precum: Truskoveț (fig. A 4.2), Morșin, Verhovina, Nemirov. Celelalte sunt concentrate în zona de litoral (Eupatoria, Saky, Kuialnic, Hadjibei și golful Sivaș).

Potențialul ecoturistic al Ucrainei include 6737 obiective cu o suprafață totală de 2354 mii ha, reprezentat prin 10 parcuri naționale: Carpați, Shatsk, Sinevir, Azov-Sivash, rezervațiile naturale: Ascania-Nova – unica rezervație de stepă din Europa, Delta Dunării, Cernomorsk etc.

Turismul istorico-cultural. În Ucraina, sunt identificate circa 145 mii de monumente istorice și arheologice, inclusiv: ruinele orașelor antice Tira, Olivia, Hersones, Panticapei; monumentele Rusiei Kievene din secolele IX-XII din orașele Kiev, Chernigov, Vladimir-Volynsk; cetățile Hotin, Cetatea Albă, Kamenets Podolskii, Mukachevo, Lutsk, Ujgorod; palatele Bahcisarai, Voronțov, Livadia, Iusupov din Crimeea. **Turismul de pelerinaj** are ca destinații principale complexul monastic Peciorskaya Lavra din Kiev și Mănăstirea Poceaev din regiunea Lvov.

Cea mai vizitată regiune turistică a Ucrainei este peninsula **Crimeea**, căreia îi revine peste 35% din efectivul total de turiști. În pofida faptului că nivelul serviciilor turistice este departe de cel european, aici sunt condiții adecvate pentru o vacanță reușită și o refacere fizico-psihică benefică. Crimeea dispune de numeroase unități sanatoriale, o climă blândă pe tot parcursul anului, o mare caldă cu plaje cu nisip fin și prundiș, nămoluri curative, ape termale, landşafturi naturale unice, o diversitate de obiective naturale și istorico-culturale de importanță mondială. Printre cele mai importante obiective sunt: palatele Bahcisaray, Voronțov, Livadia, Iusupov, Lastocikino Gnezdo; Grădina Botanică „Nikita” din Yalta; parcurile din Alupka, Alușta, Massandra, Foros; complexele memoriale din Sevastopol, Kerci și Feodosia; *mănăstirile Sf. Gherghie, Inkerman, Kaci-Kalion, Cilter-Koba, Cufut-Kale, Șuldan, Eski-Kermen*; cetatea grecească Hersones din Sevastopol, cetățile genoveze *Eni-Kale (Kerci), Aluston, Ai-Todor, Kasteli (Alușta), Cembalo (Balaklava), Haracs (Ialta)*; monumentele de arhitectură – moscheea Djuma-Djami, templul Karaim, baia turcească din Eupatoria; cascadele Golovkin, Djur-Djur, Ucihan-Su; „Peștera Roșie”; vârful Ai-Petri etc.

Regiunea Carpatică este o altă regiune turistică de primă importanță, care include 4 regiuni administrative: Lvov, Ivano-Frankovsk, Cernăuți și Transcarpatia. **Munții Carpați** reprezintă o zonă nu numai pentru cure balneare, dar și pentru turismul alpin. Cele mai importante stațiuni pentru sporturile de iarnă sunt: **Bukovel** – cea mai mare din Ucraina, cu peste 50 de piste de schi și centre de agrement, **Yablониța** și **Vorohța** din regiunea Ivano-Frankovsk; Migovo, **Valea Însorită** de lângă satul Boian din regiunea Cernăuți; **Dragobrat** (fig. A 4.5), cu peste 30 de piste de schi, Krasya, Pilipeț, Podoboveț din Regiunea Transcarpatică. Stațiuni cu apele minerale importante sunt: Morșin și Truskoveț din Regiunea Lvov; Ujoțk, Mejgorsk, Poleansk, Șaiani, Kvasovk din Regiunea Transcarpatică; Șeșorsk din regiunea Ivano-Frankovsk. Un interes turistic major prezintă parcurile naționale: Sinevir și Ujansk din Transcarpatia, Galițk, Huțul din regiunea Ivano-Frankovsk.

Centrele turistice urbane sunt caracterizate printr-o arhitectură ce s-a format la intersecția culturilor română, austro-ungară și turcă. În orașul **Lvov**, cele mai vizitate obiective turistice sunt: complexul arhitectural al Pieței Centrale, Catedrala Ioan Botezătorul (sec. XIII), Biserica Sf. Nicolae (sec. XIII- XIX), Catedrala Latină, Sinagoga „Trandafirul de Aur” (sec. XIV-XVI), Biserica Armeană (sec. XIV), Teatrul de Operă și Balet, Universitatea „I. Franco”. Un alt centru turistic este orașul **Ivano-Frankovsk**, cu obiectivele: cartierul medieval din centrul orașului (sec. XVII), Biserica Fecioarei Maria și Armeană (sec. XVII), Palatul hatmanului Potočkii etc. Orașul **Ujgorod**, cu catedrala greco-catolică, Galeria de Artă, Muzeul Satului. În **Cernăuți** – orașul studenției marelui Eminescu se remarcă: bisericile din lemn Sf. Nicolae, Sf. Spiridon, Catedrala Învierii Domnului (sec. XVII-XVIII), Catedrala Sfântului Duh, Primăria Veche, *Universitatea de Stat*, Teatrul Dramatic, Casa-muzeu Eminescu, Palatul Central al Culturii, Academia de Medicină, Piața Centrală, Piața Filarmonicii, Biserica Armeano-Gregoriană, Biserica Iezuită.

Belarus este un stat post-sovietic situat în centrul Europei. Circa 36% din suprafața țării este ocupată de păduri, ceea ce determină o floră și faună foarte bogată. Ca rezultat al catastrofei nucleare de la Cernobîl din 1986, este formată rezervația radio-ecologică Pripeati, unde, de peste 20 de ani, nu a călcat picior de om și reprezintă o amintire care nu trebuie să se mai întâmple.

Se evidențiază turismul de agrement, ecoturismul, cultural-etnografic, balnear, istorico-militar, de pelerinaj, turismul rural. **Ecoturismul** are o perspectivă mare de dezvoltare. Se cunosc circa 1460 de obiective ecoturistice, din care cele mai solicitate obiective turistice sunt: parcurile naționale Narocinsk, *Belovejskaya Pushcea* – cel mai mare masiv de păduri vechi din Europa, Nalibocskaya Pushcea, lacurile Braslavsk. **Turismul balnear** este reprezentat printr-un număr impunător de baze de odihnă și complexe sanatoriale. Se remarcă nămolurile de turbă pentru tratarea bolilor aparatului locomotor și de piele în centrele: *Noroci, Jdanovici, Jodino*. Apele mineralizate benefice pentru bolile gastrice sunt concentrate în stațiunile: Micașevici, Elisc, Ușaci, Diatlovo, Mozyr (fig. A 4.2). Minele de sare de la **Soligorsk** (fig. A 4.4) sunt folosite pentru

tratarea bolilor respiratorii. **Turismul istorico-militar** cunoaște o renaștere în perioada contemporană, fiind destinat vizitării locurilor marilor bătălii din Cel de-al Doilea Război Mondial, precum: Cetatea Brest, Complexul Memorial al Victoriei, „Linia lui Stalin”, orașul Poloțk cu ruine vechi din secolul al IX-lea etc. **Turismul de pelerinaj** ține de anumite date, precum: pelerinajul de pe 5 iunie, când creștinii ortodocși merg la moaștele Sfintei Efrosinia de Poloțk; pelerinajul catolicilor de pe 2 iulie la icoana Sfintei Marii de Budslavsk. O valoare turistică deosebită posedă Catedrala Învierii Domnului din Brest, bisericile catolice din Novogrudsk și Grodno, Sf. Efrosinia și Sf. Sofia din Poloțk etc. **Turismul rural** are ca destinații principale: Valeica, Naroci și Smilovici (regiunea Minsk), Prijani (regiunea Brest), Berezovca și Ostroveț (regiunea Grodno). De o mare popularitate se bucură stațiunile de schi Logoisk, Raubichy, Silichy și Mozyr.

Federația Rusă dispune de un imens potențial turistic natural și cultural-istoric. Numărul de turiști străini a atins cifra de 20 milioane (tabelul A 1.1). Capitala țării, orașul **Moscova**, posedă numeroase edificii istorice și moderne de o mare valoare turistică, printre care menționăm: *cel mai frumos metrou din lume*, *Kremlinul* și *Piața Roșie*, *Bolshoi Teatr* și *Bolshoi Tsirk*, Turnul TV Ostankino (540 m) cu restaurantul „Al Șaptelea Cer” (tabelul A 2.9), Universitatea „M. V. Lomonosov” de pe colinele Vorobiov, râul Moscova, stadionul Lujniki, complexul memorial Poklonaia Gora, Galeriile de Artă Tretyakov, Rubliov și Pușkin, Teatrul Dramatic pentru Copii, Circul „Iurii Niculin”, Catedrala Iisus Mântuitorul, mănăstirile Danilov (sec. XIII), *Novodevici* și *Donskoi* (sec. XVI), Parcurile M. Gorkii și Izmailovskii, Grădina Zoologică, festivalurile de muzică și cinema, complexe de zgârie nori din perioada stalinistă și contemporană, numeroase muzee, centre expoziționale și comerciale, zone de agrement, cluburi de noapte, *pistele de schi* de pe colinele Vorobiov, Krylatskoe (fig. A 4.5), Novo-Peredelikino, Kurkino, Nagornoe. *Inima Moscovei* este complexul Kremlinului, înprejmuit de un zid magnific din cărămidă roșie, care include edificii administrative și religioase valoroase, precum Porțile și *Orologiul Kremlinului*, *Palatul Mare al Congreselor*, Palatul Senatului (sec. XVIII), Catedralele *Uspenskii* și Sf. Mihail, cu necropola țărilor, Muzeul de Arme, *Tunul Țarului*, Clopotul Mare. În fața Orologiului, se află *Piața Roșie* cu Mausoleul conducătorului bolșevic V.I. Lenin, *Catedrala Vasilii Blajenii* cu cele 9 turle magnifice – *simbolul principal al orașului*, construită de Ivan cel Groaznic, monumentul lui Minin și Pojarskii, Catedrala Arhangelsk (sec. XV), G.U.M-ul (Magazinul Universal General) cu havuzuri muzicale și arcade interioare, Sala de Concerte „Rossia”.

În preajma capitalei, de o mare popularitate se bucură: renumitul **Inel de Aur al Rusiei**, cu 16 orașe istorice, inclusiv Iaroslavli, Pereeslav-Zaleskii, Vladimir, Suzdali, Sergheev-Posad, Ivanovo, Kostroma, care dispun de numeroase mănăstiri, biserici și alte edificii istorice de o valoare artistică și arhitectonică, spirituală și educativă deosebită; **stațiunile de schi** din Volen (15 piste), Sorochany (13), Chiulcovo (12), Yksha (pentru copii. De asemenea, merită vizitate orașele de pe râul Volga: **Nijnyi Novgorod** și **Kazani** cu valoroase edificii istorice și complexe pentru sporturile de iarnă.

Orașul **Sankt-Peterburg** – *Veneția Rusă* și *capitala culturală a țării*, orașul „noptilor albe” și *al podurilor basculante*, capitală a Imperiului Rus (1703-1918) este un grandios muzeu în aer liber. Atracțiile turistice majore ale orașului sunt: *râul Neva*, numeroasele poduri și canale, *Palatul de Iarnă* (azi muzeul Ermitaj), *catedralele grandioase* Sf. Isaak, Kazani și Spas na Croyi (Mântuitorului Însângerat), cu un mozaic interior din marmură rubinie (Catedrala Suferinței, unde în anul 1883, a fost asasinat țarul rus), *Muzeul Rus*, *Fortăreața Petru și Pavel*, Amiralitatea, statuia *Călărețul de Aramă*, prospectul Neva cu numeroase monumente istorice, galerii de artă și magazine pentru turiști, *Muzeul Militar Marin*, *Muzeul de Zoologie*, *Muzeul Kunstkamera* cu obiecte ciudate, Teatrul Mariinsky, „Palatul de Gheață”, Stadionul Central Petrovski, parcurile și zonele de agrement, festivalurile teatrale. *Muzeul Ermitaj* deține una dintre cele mai mari colecții de artă din lume. În fața muzeului, se poate admira Coloana Țarului Alexandru

(Александровская колонна), cu înălțimea de 25,6 m, formată dintr-un bloc de marmură monolit, care nu este fixat suplimentar.

În suburbii merită vizitate: Complexul *Petrodvoreț* – replica rusă a complexului regal Versailles, cu colecții de artă, Havuzul Samson și alei misterioase; renumitul „Царское Село”/”Satul Țarului”, cu celebrul palat al împărătesei Ecaterina; *Lomonosov*, cu Palatul Chinezesc; portul *Kronstadt*; stațiunile de schi Zolotaya Dolina (12 piste), Krasnoe Ozero (9), Igora (8), Kavgolovo, Yukki Park; stațiunile balneare Zelenogorsk, Sestroretk, zonele de agrement. În majoritatea stațiunilor de schi din Rusia, cu o oarecare excepție, a celor din Caucazul de Nord și peninsula Kola, infrastructura nu este suficient dezvoltată, prețurile sunt mari, iar raportul calitate-preț este disproporțional. De asemenea, merită vizitate **orașele istorice** Velikii Novgorod și Pskov.

Regiunea Karelia are un peisaj asemănător Finlandei cu numeroase lacuri cu apă cristalină bogate în pește, păduri de conifere întinse cu numeroase obiecte de vânat, izvoare minerale etc. Totodată, în comparație cu Finlanda, infrastructura turistică este mai slab dezvoltată, în special pentru sporturile de iarnă, însă se evidențiază turismul balnear (în sanatorii) și ecoturismul, pescuitul și vânatoarea semilegală, inclusiv printre turiștii străini. În **munții Hibini din peninsula Kola**, la nord de Cercul Polar, se află o zonă importantă a sporturilor de iarnă, care cedează doar Caucazului de Nord. Cele mai importante stațiuni de schi sunt concentrate în jurul orașelor Kirov și Moncegorok (fig. A 4.5): **Kolasportland** (28 piste), Kukisvumchior (17) și Lapari Stan (9), care dispun de infrastructura adecvată și sunt folosite la desfășurarea competițiilor europene la diverse sporturi de iarnă. În regiunea Arhangelsk merită vizitate renumitul **complex monastic și balnear Solovki**, stațiunile balneare și piste de schi din Arhangelsk, Muzeul Satului din Kiji.

Litoralul Mării Negre reprezintă una din cele mai importante zone turistice ale Rusiei. Mai mult decât atât, lanțurile montane ale Caucazului de Nord coboară până la țărm, multiplicând valoarea turistică a regiunii respective (Marea Neagră/Caucazul de Nord). Cele mai solicitate atracții turistice din zona de litoral sunt orașele-stațiuni **Anapa** (fig. A 4.5), **Tuapse**, **Gelengik**, Sochi, Mațesta, Eysk, cu centre balneare înalt apreciate pentru apele minerale și nămolurile terapeutice, centre de distracții și agrement. Orașul **Soci** este stațiunea-model a Rusiei, cu numeroase centre balneare, restaurante și cazinouri, plaje întinse, hoteluri și vile luxoase, terenuri de tenis și golf, spații verzi excepțional amenajate etc. Acest oraș va găzdui Olimpiada de Iarnă din 2014, fapt pentru care se atestă extinderea substanțială a infrastructurii turistice și sportive, „aducerea Austriei în Rusia”. În apropiere de Soci, se află stațiunea luxoasă (unica din Rusia) **Krasnaya Poleana** – „**Elveția Rusă**” (fig. A 4.5), cu peste 50 de piste și 5 zone de schi, inclusiv Alpika, Gazprom, *Gornaya Karuseli*, preferată de elita din Rusia, inclusiv de V. Putin și D. Medvedev, Roza Hutor și Azish Tau. Alte stațiuni de schi din Caucaz sunt **Dombai** și **Prielbrusie**, la care se poate ajunge de la renumita stațiune balneară Mineralnye Vody. Astfel, în pofida întinderii masive și înălțimilor mari (peste 5000 m), Caucazul este foarte slab valorificat pentru sporturile de iarnă. La aceasta, se adaugă și instabilitatea politică, conflictele geopolitice, etnice și confesionale din regiune. Cele mai populare stațiuni balneare caucaziene sunt: **Mineralnye Vody** (fig. A 4.2), înalt apreciat pentru tratarea bolilor de inimă; **Essentuki**, **Jelesnovodsk**, **Peatigorsk** și **Kislovodsk**, renumite pentru tratarea bolilor digestive, urologice, nervoase și ale aparatului locomotor, cu folosirea apelor termo-minerale locale, nămolurilor prețioase și microclimatului montan. De asemenea, pentru alpiniștii profesioniști sunt deosebit de importante escalele către vârful bicefal **Elbrus** (5642 m), cel mai înalt din Caucaz și Europa. Alte atracții turistice majore sunt văile și defileurile montane, peșterile, zonele etno-folclorice valoroase, edificiile de cult.

Un alt centru turistic important din sud-vestul Rusiei este orașul-erou **Volgograd**, care a decis soarta Celui de-al Doilea Război Mondial. În cinstea strălucitei victorii, dar și în semn de recunoștință pentru rezistența poporului sovietic a fost construit grandiosul *Mamaev Kurgan* – cel mai mare complex memorial din lume închinat Celui de-al Doilea Război Mondial, cu sculptura „Patria-Mamă ne cheamă”/„Родина-Мать зовёт” (înălțimea de 87 m).

Munții Ural reprezintă un grandios muzeu mineralogic și se remarcă prin peisajele industriale, numeroase lacuri și peșteri, păduri de conifere nemărginite etc. De o mare popularitate se bucură obiectivele ecoturistice, stațiunile de schi și balneare, precum Abzakovo, Zavjalikha (fig. A 4.5), Bannoe și Beloretsk din Uralul de Sud (orașul Magnitogorsk), Fliuss, Uktus, Voronina Gora din Uralul de Mijloc (Ekaterinburg), salinile balneare din Berezniki (fig. A 4.4), Iletk.

Munții Altai formează o zonă turistică valoroasă cu peisaje montane inedite, arii etno-folclorice speciale, numeroase izvoare minerale și lacuri salin. Cele mai solicitate atracții turistice sunt stațiunile balneare: **Belokuriha** (fig. A 7), cu ape minerale bogate în radon de o valoare terapeutică foarte înaltă; **Barnaul**, cu ape minerale foarte folosite la tratarea bolilor digestive; **Yarovoye** cu lacul sărat omonim, apa căruia are proprietăți terapeutice similare cu apa din Marea Moartă. În Belokuriha și Barnaul, există *piste de schi* adecvat amenajate.

Lacul Baikal este cel mai adânc, mai vechi și mai frumos lac din lume – un paradis ecoturistic. Peisajele riverane sunt fermecătoare, iar vegetația, apele și munții formează o ambianță miraculoasă. Există numeroase specii endemice de plante și animale, iar fauna piscicolă este foarte bogată. Un mare interes prezintă și ariile etno-folclorice, în special satul Aga Hanghil. Infrastructura turistică și de transport este insuficientă, iar poluarea industrială prezintă un mare pericol.

Peninsula Kamchatka este *regiunea vulcanilor și geyzerilor*. Aici se află vulcanul activ Kliuchevskaya Sopka, Valea Gheizerelor, numeroase lacuri vulcanice și glaciare, dar și piste de schi, baze și muzee militare marine, muzee de vulcanologie și oceanologie. La țărmul pacific, cel mai important centru turistic este orașul **Vladivostok**, care finalizează cea mai lungă magistrală ferată din lume – **Calea Transsiberiană** (peste 10 mii km), deosebit de solicitată de turiștii străini.

Georgia – Țara de la Răspântia Civilizațiilor și a Religiiilor, impresionează prin unicitatea monumentelor istorico-religioase și arhitectonice din perioada medievală, stațiuni montane și litorale. Capitala **Tbilisi** este așezată pe locul unei stațiuni cu ape termale (Tbili – cald), mausolee, cetăți, Palatele Guvernului și Parlamentului, Academia de Științe, Universitatea, Conservatorul, Biblioteca Națională, bulevardul Șota Rustaveli, Muzeul de Istorie, Muzeul de arte, numeroase teatre, catedrale și biserici (Sioni, Sf. David, Metehi, Sf. Gheorghe, Betlemi).

Mheta – prima capitală a Georgiei creștine, cu renumitele mănăstiri Djvari (sec. VI) și Samtavro (patrimoniu UNESCO), catedrale, castelul reginei Tamara, ruine de cetăți. În centrul țării se află orașul **Kutaisi**, cu catedrala Bagrati (patrimoniu UNESCO), Muzeul de Istorie și Etnografie, Centrul Cultural Helati, bucătăria și vinurile locale superbe. Deosebit de populare sunt stațiunile montane cu ape termo-minerale **Borjomi**, Togveri, *stațiunile de iarnă* **Gudauri** și **Bacuriani**, salina Tshaltubo și **barajul Inguri** (272 m). Printre stațiunile litorale, se remarcă **Poti** și **Batumi** (fig. A 2.6, A 4.1, A 4.5 și A 7). Implementarea reușită și rapidă a reformelor economice se observă și în domeniul turismului, iar *portul Poti* mai este numit și *Dubaiul Mării Negre*. O mare problemă în valorificarea turistică a Georgiei este și situația de conflict cu Rusia, care, prin agresiune militară, a smuls o bună parte din trupul țării, inclusiv stațiunile litorale **Gagra** și **Pițunda**.

Armenia – Prima Țara Creștină, Țara din Înaltul Cerului, asemănător Azerbaidjanului, păstrează doar o mică parte din vechile regate antice și medievale. Armenia este numită și „*cetate montană în aer liber*”, cu peste 4000 de monumente istorico-religioase și arhitectonice antice, medievale și contemporane. Orașul **Erevan** – una din cele mai vechi capitale din lume, cu o vechime de circa 3000 ani. Cele mai importante obiective turistice sunt: *Cetatea Erebuni*, declarată rezervație arheologică; colina Arin Berd cu zidurile unei puternice fortărețe și ruinele strălucitelor palate și temple asiriene (sec. VIII î.Hr.); Colina Roșie cu o fortăreață grandioasă; Muzeul Național de Istorie cu scrieri cuneiforme, bijuterii și arme; Matenadaranul (Muzeul Tezaurului) cu peste 11000 de manuscrise, inclusiv ale lui Aristotel și Euclid; Galeria de Artă și Palatul Guvernamental. În apropiere de capitală, foarte solicitată este stațiunea de schi **Tsahkadzor** și centre de agrement.

Orașul **Ecimiadzin** – *Mecca armenilor* de pretutindeni, cu cea mai veche catedrală din lume (anul 301 d.Hr.), monumente antice și medievale. Orașul **Zvartnot** – cu catedrală (sec. VII)

și un monument arhitectonic antic unic, cu înălțimea de 49 m, parțial ruinat. **Sevan** este așezat pe malul lacului omonim și reprezintă cea mai importantă stațiune balneoclimaterică a țării.

Azerbaidjan – Țara Focului și a Petrolului, este renumit prin peisajele și stațiunile montane cu ape minerale și termale. **Baku**, capitala țării, este așezat într-un amfiteatru natural foarte pitoresc, cu cetăți, minarete, băi și străzi medievale. Se remarcă minaretul Synyk Kala, Palatul Șirvanșahilor, Poarta Semaha, ce trece în Orașul Nou, legendarul Turn al Fetelor, din sec. XII cu înălțimea de 28 m. În Orașul Nou se remarcă Piața Nizami, cu o arhitectură modernă, parcuri și grădini, Muzeul Covorului. În zona țărmului caspic cele mai vizitate sunt: orașul **Semaha**, renumit prin covoare și vinuri, monumente istorice și arhitectonice; orașul **Seka** cu Palatul Hanilor; stațiunile litorale – *Susu*, *Beiuk Sop*, *Lenkoran* s.a. În **munții Caucaz**, mai populare sunt stațiunile cu ape minerale și sporturi de iarnă – *Barda* și *Morazo* (fig. A 4.2 și A7).

Subiecte pentru conversații:

1. Caracteristica generală a resurselor și fluxurilor turistice în Europa Central-Estică.
2. Analiza comparativă a turismului în Cehia și Ungaria
3. Particularitățile turismului în România și Bulgaria.
4. Particularitățile și perspectivele de dezvoltare a turismului în R. Moldova.
5. Turismul în statele C.S.I.

Referate:

1. Obiectivele turistice principale ale statelor baltice
2. Turismul balneo-curativ în Ungaria.
3. Valorificarea turistică a zonelor montane din România și Bulgaria.
4. Premisele și dificultățile dezvoltării turismului rural și ecoturismului în Republica Moldova.

Tema 8. RESURSELE ȘI FLUXURILE TURISTICE ALE AMERICII

8.1. Partea de est a S.U.A. și a Canadei

America este a doua macroregiune turistică în ierarhia mondială. Ea deține 16% (150 mln.) din numărul de sosiri internaționale și 19,8 % din venituri (182 mlrd. \$). Pe parcursul perioadei postbelice, ponderea acestei regiuni a scăzut în cele mai mari proporții. Comparativ cu 1950, s-a diminuat de la 29,6% la 16% la numărul de sosiri și de la 50,4% la 19 % la venituri. Similar Europei, reducerea se datorează creșterii mai rapide în regiunea Asia de Est-Pacific și concentrării fluxurilor turistice în cadrul a 2 state: S.U.A. și Canada. În anul 2002, America cedează, după numărul de sosiri internaționale, poziția secundă în clasamentul mondial (tabelele 1.2 și A 1.2).

Liderul absolut al acestei macroregiuni este **S.U.A.**, care a atins, în anul 2010, cifra de 60 milioane de sosiri (locul 2 după Franța). Veniturile din turism au constituit 110 mlrd. \$, ceea ce plasează această țară pe poziția întâi în ierarhia mondială. În urma atacului terorist din 11 septembrie 2001 care a zguduit și îngrozit nu numai populația S.U.A., dar și lumea întreagă, în 2001 și 2002, s-au înregistrat numai 45 mil. de turiști străini și, respectiv, 72 mlrd. \$ venituri. Astfel de scăderi bruște constituie excepții foarte rare în istoria contemporană a S.U.A. și a turismului mondial. Prin urmare, anul 2001 a înregistrat primul spor negativ după 1982. Comparativ cu anul 2000, în 2001, numărul de turiști la nivel mondial s-a redus cu 4,2 milioane, iar a veniturilor – cu 13,4 miliarde \$, declin datorat, în primul rând, S.U.A. O reducere a fluxurilor turistice se atestă în a II-a jumătate a anului 2008 și în anul 2009, ceea ce se datorează crizei economice globale din perioada respectivă. Sunt bine dezvoltate majoritatea tipurilor de turism tradiționale și moderne. Se remarcă turismul balneoclimateric în stațiunile litorale și montane, turismul de afaceri și distractiv, ecoturismul ș.a. S.U.A. dispune de o infrastructură turistică modernă de proporții inegalabile pentru diverse forme de agrement și categorii de turiști. Caracterul sezonier al turismului de masă este slab pronunțat. La dispoziția turiștilor sunt puse nu doar plajele însorite ale coastei americane, dar și circa **400 de stațiuni pentru practicarea sporturilor de iarnă**.

În **partea de est** a S.U.A., locuiește majoritatea populației țării, se află mai aproape de Europa, de unde sosesc și majoritatea turiștilor străini. Această regiune este și leagănul națiunii americane, aici concentrându-se cele mai importante vestigii istorico-culturale. De asemenea, aici sunt concentrate majoritatea centrelor financiare și educaționale din S.U.A. Pentru vizitarea obiectivelor turistice, există o infrastructură adecvată deservirii turiștilor pe întreg parcursul anului. Cele mai importante centre turistice ale acestei regiuni sunt orașele: New-York, Washington, Boston, Orlando, Miami, New Orleans și Houston, stațiunile balneare și de schi din munții Apalachi.

New York – cel mai mare oraș al SUA și centru financiar-bancar al lumii contemporane. Fiecare cartier al acestei insule are identitatea sa: *China Town*; *Little Italy*; *Chelsea* (spaniol și latino-american); *Manhattan* (cartierul afacerilor și băncilor); *Harlem* (patria jazz-ului); *Soho* (cartierul artei); *Noho* (cartierul electronicii). Foarte apreciate sunt: **zgârie-norii** (tabelul A 2.7), în special, *Empire State Building* (construită cu peste 80 de ani în urmă, cu 102 etaje și înălțimea de 381 m), *Rockefeller Center* (un complex de cca 20 de zgârie-nori legați între ei prin pasaje subterane), *Chrysler Center*, sub forma unui știulete de porumb (319 m), *Dakota Center*, clădirile ONU, Băncii (înălțimea de 366 m) și Burselor Centrale; **podurile suspendate** *Brooklyn*, (cu o vechime de 126 de ani) și *Verrazano Narrows*. suspendat Verazzano Narrows, **Podul** suspendat Verazzano Narrows. Una din cărțile de vizită ale New-Yorkului este **Statuia Libertății** (fig. A11.1) care a fost construită de către arhitecții francezi Eiffel și Bartodi, în cinstea centenarului independenței S.U.A. Anual, acest obiectiv este vizitat de peste 120 mii de turiști. O valoare turistică deosebită posedă *Muzeul de Artă*; *Muzeul de Istorie Naturală*, care găzduiește Planetariul Hyden și cel mai puternic simulator de realitate virtuală din lume, oferind turiștilor o călătorie prin Calea Lactee; *Muzeul Indian*; *Muzeul de Arte Contemporane*; *Galeriile de Artă Frick* și *Rockefeller*. Cele mai importante obiectivele religioase

sunt Catedralele *Sf. Ioan Divinul*, în stil gotic (una din cele mai mari din lume), Sf. Petru, Sf. Ioan Gură de Aur, *St. Patricks*, Sf. Nicolae (ortodoxă), Capela Sf. Pavel, Bisericile Sf. Treimi, *Schimbarea la Față*, în stil neogotic. Printre alte obiective importante, menționăm: parcurile de distracții *Sea Lion* (deschis în 1895) și *Six Flag*, *Arcul de Triumf*, *Time Square*, *Centrul Lincoln de Teatru* și *Operă*; Teatrul *Wichead*; *Universitatea Columbiană*, cu 60 de blocuri, clădirea Bursei, Biblioteca Centrală, *Parcul Central*, Grădina Botanică, Zoo, plaja Brooklyn, insula Eliss - locul de debarcare a imigranților; hotelurile luxoase și restaurantele tradiționale. De o mare popularitate se bucură **zona Lake Placid** (fig. A 5) (nordul statului New York) – gazdă a Olimpiadelor de Iarnă din 1932 și 1980, cu peste 30 de stațiuni de schi, inclusiv: **Whiteface** cu 85 de piste, **Gore Mountain** (90), **Holiday Valley** (55).

Boston – prima capitală a SUA, cu clădirile vechi ale *Vamei*, *Parlamentului* și *Guvernului*, *Universitatea Harvard* (una din cele mai prestigioase din lume), *Centrul Federal „John Kennedy”*, *Muzeul de Arte frumoase*, *Muzeul de Științe*, *Muzeul Isabela Stewart*, galerii de artă, *Muzeul Copiilor*, *Acvariumul New England*, *Muzeul de Istorie Afro-Americană*, monumentul *Bunker Hill*, Biserica Afro-Americană, bisericile Sf. Treimi și Maicii Domnului, *Muzeul Satului Indian* (Plymouth Plantation), zgârie-norii *Jones Tower* și *One Beacon*, centrele de distracții. La est de Boston, se află stațiunile de schi *Berkshire East* cu peste 80 de piste, *Jimini Park* ș.a. De asemenea, foarte solicitate sunt stațiunile de iarnă din alte state din nord-estul SUA, precum: **Kilington** (141 piste), *Sugarbush* (111), *Stowe Mountain* (116), *Okemo* (119), *Mount Snow* (79) din **Vermont**; *Sugarloot* (139) și *Sunday River* (133) din statul **Maine**; **Bretton Woods** (stațiune luxoasă cu peste 100 piste), *Attitash* (79), *Canon Mountain* (72) și *Loon Mountain* (55) din **New Hampshire** etc.

Washington. Cele mai importante obiective turistice ale capitalei S.U.A. sunt: *Casa Albă* (cea mai importantă clădire administrativă din lume), în față căreia se află renumitul Obelisc Egiptean (fig. A11.2), cu înălțimea de 187 m, *Pentagonul* (una din cele mai mari clădiri din lume); Statuia din bronz a Libertății; *complexele memoriale ale președinților americani*, memorialul veteranilor Războiului din Vietnam și cimitirul *Arlington*, dedicat soldaților americani căzuți în Cel de-al Doilea Război Mondial; *Palatul Congresului (Capitoliumul)* și *Senatului*, *Curtea Supremă de Justiție*, sediul central al *Băncii Mondiale*, *Biblioteca Congresului American*; *Centrul de Arte Contemporane „John Kennedy”*; *Galeria Națională*, *Muzeul de Istorie Naturală*, *Muzeul Istoriei Americane*, *Muzeul Amerindian*, *Muzeul de Spionaj Internațional*, *Muzeul Aeronautic*; Catedrala Națională, Grădina Botanică, cu o alee fermecătoare de vișini dăruiți de japonezi, ca semn de reconciliere cu națiunea americană, Zoo; Teatrul Ford; Turnul Vechi al Poștei.

Printre alte centre turistice importante din estul S.U.A., menționăm *peșterile Mamutului* și *Luray*, *faimoasele cazinouri* *Borgata* și *Belagio* din *Atlantic City* (New Jersey), *Foxwoods* și *Mohegan Sun* din Connecticut, *orașele* *Philadelphia*, *Baltimore*, *Atlanta* (cu Stadionul Olimpic și cel mai mare aeroport din lume), *Atlantic City* (cazinouri și Convention Hall, cu cea mai mare orgă din lume), *Charleston*, *Savannah*, stațiunile litorale *Kape May*, *Virginia Beach*.

Florida se remarcă prin vestitele plaje, **cazinouri și hoteluri luxoase**, parcuri tropicale naturale cu o floră și faună exotică și luxuriantă, centrele spațiale, parcurile de distracții, studiourile de cinema, fiind vizitată anual de circa 25 mln. de turiști. În centrul peninsulei, se află **parcurile tropicale** *Everglades* și *Biscayne*, care dispune de o infrastructură modernă și parcuri tematice inedite. Cele mai vizitate **plaje** sunt: *Miami Beach*, *Daytona Beach*, cu renumitele curse de automobile, *Palm Beach* (pentru sporturile nautice), *Delray Beach*, cu Muzeul de Artă Japoneză, *Pompona Beach*, *Boca Raton* și *Coral Bables* (pentru milionari). Deosebit de populare sunt **Centrul Spațial NASA „John Kennedy”**; vestitele **studiouri de cinema** *Disney*, *MGM* și *Universal Studios*; **parcul de distracții** *Magic Kingdom*, cu renumitele *Walt Disney* și *Harry Potter*; **parcurile zoomarine** *Sea World* și *Mariland*; Oceanariumul și ferma de crocodili din *orașul Sf. Augustin*; *orașul Fort Loterdalle*, cu peste 480 canale – *Veneția Nord-Americană* și cel mai mare *Parc al Fluturilor* din lume. În orașul **Miami** (fig. A 5), în afară de plajele, cazinourile și hotelurile luxoase, merită vizitate vechea mănăstire spaniolă, Castelul de Coral, Muzeul de Artă,

Piscina Venețiană, aquaparcurile, Muzeul și Grădinile Viscaia. În orașul **Orlando**, deosebit de populare sunt cazinourile, *parcurile de distracții și studiourile de cinema*, Muzeul Trenurilor, Muzeul Obiectelor de artă, *Colecția de Ciudățenii Ripley*, Centrul Științific ș.a.

Un centru turistic important din *sudul SUA* este și orașul **New Orleans** (orașul jazz-ului și a bumbacului), care a păstrat spiritul romantic și colonial francez. Cele mai importante obiective sunt: *Lacul Pontchartrain* cu unul din cele mai mare poduri din lume (38,4 km); *Palatul-muzeu Cabildo*; Piața Jackson (piața armelor și picturilor); *Parcul Armstrong*; *Catedrala Louisiana* (cea mai mare din lume, cu o capacitate de 100 mii de locuri și 3 nivele); Muzeul Farmaciei Vechi și Muzeul Jazz-ului; carnavalul local etc. În orașul **Houston**, se remarcă complexele de zgârie-nori, Centrul Spațial Johnson, Centrul de Congrese, Centrul Civic, Universitatea Rice etc.

Regiunea Marilor Lacuri Americane. Orașul **Chicago** reprezintă cel mai important centru industrial al S.U.A., unde multe din fostele uzine industriale sunt transformate în hoteluri și muzee. Aeroportul O'Hara este unul din cele mai mare din lume, iar complexele de zgârie-nori nu cedează celor din New York (fig. A 2.7), inclusiv Willis Tower (442 m, 110 etaje, 103 ascensoare), Trump International Hotel and Tower (423 m), Aon Center (346 m), John Hancock Center (344 m), Chicago Temple (173 m). Printre alte obiective menționăm City Hall, Centrul de Arte Americane, Universitatea, Centrul Comercial cu Turnul de Apă, Muzeul de Istorie Naturală, Centrul Marinei, Muzeul de Istorie Naturală, Muzeul de Artă, Parcul Lincoln și Grand Park. În suburbii, foarte apreciate sunt *pistele de schi* de la Sky Valley, Pine Sky Area și *peștera de sare* Saline Galos (fig. A 5). O altă atracție turistică importantă este *podul suspendat Mackinac* (tabelul A 2.4) – cel mai lung din emisfera vestică (8038 m), care traversează strâmtoarea dintre lacurile Michigan și Huron. De o mare popularitate se bucură stațiunile de schi: Granite Peak (74 piste) și **Mount Bohemia** din zona Lacului Superior; **Boyne** (115), Caberfal Peaks (de lux) dintre Michigan și Huron.

Orașul **Detroit** se consideră capitala automobilistică a SUA, iar principalele atracții turistice sunt. Civic Centre cu sala de expoziții Cabo, Centrul Renașterii, format din 6 clădiri din sticlă, Universitatea Michigan, Biblioteca Prezidențială, Centrul Cultural Cranbrook, Parcul Point Pelee.

Printre obiectivele turistice naturale din partea americană (S.U.A.) a Marilor Lacuri, se remarcă: Parcul Național al Insulelor Regale (Royale Isles) din Lacul Superior, fără șosele și autoturisme, Parcul Național din lacul Huron, Parcul Național „Ghiveciul cu flori” și Parcul Național al insulelor Pelee din lacul Erie, **Cascada Niagara** (tabelul A 2.2, fig. A 11.3), formată pe râul omonim ce leagă lacurile Erie și Ontario. Este cea mai vizitată cascadă din lume (peste 6 mln. vizitatori), cu o înălțime de 51 m și o lățime de 1336 m, inclusiv 323 m în partea americană și 913 – în partea canadiană. Pentru vizitarea cascadei se folosește: aerocarul, care alunecă pe un cablu de 549 m lungime, vapoare care traversează râul până la cascadă; Turnurile de Observare (Minolta și Skylon Tower), cu ascensoare care se înalță cu peste 240 m deasupra cascadei și coboară la baza acesteia; numeroase balcoane de belvedere, de unde se deschide o panoramă fascinantă; restaurante, hoteluri, parc de distracții, săli de dans și cinema etc. În imediata apropiere a cascadei, se află și faimosul Pod al Curcubeului (Rainbow Bridge), construit în 1867 cu ocazia centenarului de la stabilirea frontierei dintre S.U.A. și Canada.

În *partea canadiană*, se află peisaje insulare deosebite, inclusiv *Parcul Sf. Laurențiu* (fig. A 5) – parcul celor 1000 de insule, este renumit pentru pescuit sportiv, ecoturism și odihna populației din zonă. *Parcul Georgian Bay* este cunoscut prin versanții împădușiți cu arțar – simbolul Canadei. De asemenea, sunt vizitate *Parcul Urșilor Polari*, *Parcul Alconchin* cu triburi de indieni ș.a.

Cele mai importante obiective turistice ale orașului **Ottawa** sunt: *Colina Parlamentului*, *Biblioteca Parlamentului* (una din cele mai mari din lume) cu diametrul de 120 m, iar cupola este susținută de 160 de coloane. În centrul Bibliotecii se află sculptura din marmură a reginei Victoria. Alte obiective importante sunt: *Universitatea*, *muzeele Canalului Rideau*, *grădinile și parcurile cu peste 1000 de lalele*, *Curtea Supremă*, *Grădina Centrală*, *Centrul Național al Artelor*, *ceremonia schimbării gărzii* de pe Colina Parlamentului, *parcul Gattineau* etc.

În orașul **Toronto**, cea mai vizitată atracție turistică este *Turnul TV* cu înălțimea de 553 m (tabelul A 2.9, fig. A11.4), ascensoare cu pereții de sticlă și restaurante rotitoare la mai multe nivele, de unde se deschide o panoramă unică. Printre alte obiective se remarcă *Muzeul Regal*, Centrul Kortright, *parcul de distracții Wonderland*, *stadionul Rogers*, *Muzeul de Artă Ceramică Precolumbiană*, *Parcul Ontario*, *Galeriile de Artă*, *Piața Kensington*, *Universitatea*, *catedrala St. Michael*, *Portul* și *Insula Toronto*. Nu departe de Toronto și cascada Niagara se află *Parcul Reginei Victoria* cu peste 1 milion de narcise, lalele și trandafiri; *Ceasul Floral* – unul din cele mai mari din lume cu diametrul de 12,2 m și în funcțiune; *Teatrul de Vară „Oakes”* cu o frumoasă grădină în stil japonez; *Grădinile de Liliac* de lângă *Ceasul Floral* cu peste 256 de specii de plante; *Parcul Podul Regelui*, *Grădinile Școlii de Horticultură* și *Parcul Queenstone* – un important loc de agrement. La nord de oraș, de o mare popularitate se bucură **stațiunile de schi** Mount St. Luis, Blue Mountain ș.a.

Cele mai importante obiective turistice ale orașului **Montreal** sunt: *Parcul „Dominion Square”* cu ansamblul de zgârie-nori, *hotelul Queen Elizabeth* cu 1200 de camere, *Complexul Grădinilor* – o unică amenajare subterană urbană, așezată în 3 niveluri, *Grădina Botanică*, *Cetatea Ville Marie*, *Cirque du Soleil*, *Piața Jaques Cartier*, *parcul din insula Sf. Elena* cu jocuri mecanice și grădini florale, *Parcul Canada*, *Biosfera* sau *Muzeul Mediului*, strada comercială Sherbrooke, *Stadionul Olimpic*, *Planetariul*, *Portul Vechi*, *Muzeul de Arte Frumoase*, peste 150 de patinoare, *Velodromul*, *Piscina Olimpică*, *Insula turistică Laval*, *Catedrala Marie Riene*, *Castelul Ramezay*, *Capela St. Joseph*, *Biserica romano-catolică*, cartierele *China Town* și *Little Italy*, circuitul de Formula 1, Centrul de Artizanat Bonsecours etc. În zona Montrealului (gazdă a Olimpiadelor de Iarnă și a campionatelor mondiale la diverse sporturi de iarnă), se află numeroase **stațiuni de schi**, inclusiv: **Schi Bomont** cu 167 de piste (fig. A5), **Mont Tremblant** (95), **Mont Sainte-Anne** (66).

Orașul **Quebec** – capitala spirituală a franco-canadienilor, cu *Parlamentul*, *Castelul Trantenac*, *Piața Regală*, *Drumul Regelui*, *Catedralele Notre Dame de Victorie* (cea mai veche din Canada) și *St. Anne de Beaupre*, *Parcul Câmpiilor lui Abraham*, *Capul Diamantelor*, *Universitatea Laval*, *schimbarea gârzii de coastă*, cascada Monmarencu cu înălțimea de 84 m. În apropiere de oraș, sunt deosebit de solicitate stațiunile de schi **Le Massif**, **Massif du Sud** și Stoneham.

8.2. Vestul S.U.A. și al Canadei

Cele mai importante atracții turistice ale vestului S.U.A. sunt parcurile naturale, cu numeroase și misterioase canioane, cascade, lacuri și gheizere, monumentele naturale, rezervațiile culturale ale triburilor de indieni, cazinourile și parcurile de distracții, studiourile de cinema, stațiunile balneare litorale și montane, complexe de zgârie-nori din marile aglomerații urbane ale regiunii.

O valoare turistică și științifică deosebită posedă parcurile naționale: *Yosemite* (fig. A5), *King Canion* și *Sequoia* (California), cu cascade spectaculoase, păduri de sequoia și vestigii ale triburilor indiene cherokee; *Yellowstone*, renumit prin gheizere, izvoare termale și cascade fascinante și *Grand Tenon* (Wioming); *Grand* și *Brice Canion* (Nevada); *Wind Cave* (Dakota de Sud), cu un complex carstic misterios; *Zion*, cu Muntele Soarelui și *Templul Sinawava* – un imens amfiteatru natural; *Navaho*, cu rezervații de indieni. Importante atracții turistice reprezintă monumentele naturale *Cedar Breaks* (la 340 km de Las Vegas) – un grandios amfiteatru natural cu roci viu colorate, *Dinosaur*, cu resturi de fosile și situri geologice, *Glen Canion*, *Podul Natural*, *Valea Morții* (între Nevada și California), *Memorialul național al muntelui Rushmore*, cu sculpturile gigantice ale președinților americani. Foarte spectaculoase sunt gheizerele din parcul național *Yellowstone*, precum *Giant Geyser*, cu o înălțime de 61 m, *Great Fontan*, *Mammoth Hot Spings*, cu peste 60 de izvoare termale, *Excelsior Geyser*, *Old Faithul*, cu o stațiune renumită. **Marele Canion** (Arizona) – patrimoniu UNESCO, s-a format în valea râului Colorado și reprezintă una din cele mai vizitate atracții turistice ale SUA (5 mln. de turiști anual), cel mai mare și mai spectaculos din lume, cu balcoane de belvedere, de unde se deschide o panoramă

unică – o adevărată carte de istorie naturală. Această minune a Naturii are o lungime de 445 km, lăţimea de la 200 m la 30 km, iar adâncimea de până la 2 km. Dimensiunile uriaşe, formele ciudate şi unice de relief, varietatea şi farmecul rocilor şi formaţiunilor geologice scoase la lumina zilei, abundenţa de culori selenare, flora şi fauna specifică creează un peisaj misterios şi extraterestru. De asemenea, merită vizitate canioanele *Bryce* pe râul Yosemite, *Yellowstone*, *Colorado* (11 km lungime şi 800-1500 m adâncime), *Antelope Canyon* (casa indienilor Navajo), considerat şi cel mai frumos canion din lume, *Hells* (Canionul Infernului) pe râul Snake, *Red Rock Canyon*, la 20 km de Las Vegas ş.a. Deosebit de spectaculoase sunt cascadele: Yosemite (739 m înălţime), *Riblon* (492 m) şi Nevada din parcul naţional Yosemite; Colonial Grek (788 m) şi Johannesburg (751 m) din parcul naţional North Cascades (statul Washington), cascadele din P.N. Yellowstone (tabelul A 2.2).

Deosebit de populare sunt *complexele sportive* din zona oraşelor-gazde ale Olimpiadelor de Iarnă **Salt Lake City** (Utah), inclusiv staţiunile *Park City*, *Alta*, *Powder Mountain*, *Snow Basin* şi **Seattle** (Washington). De asemenea, foarte solicitate sunt staţiunile de schi: *Hood Meadows* (86) şi Mt. Bachelor (72) de lângă Portland (Oregon); *Schweitzer* (92) şi Silver Mountain (73) din Idaho; *Big Sky* (150), *Great Divide* (140), Whitefish Mountain (94) şi Moonlight Basin (91) din Montana; *Jackson Hole* (116) şi *Grand Targhee* (71) din Wyoming; staţiunea luxoasă **Aspen**, cu peste 200 piste, *Vail* (193), *Breckeridge* (155), *Winter Park* (143) şi *Keystone* (135) – la vest de oraşul Denver; *Durango* (170) şi Telluride (120) – la sudul statului Colorado; **Taos Schi Valley** (110) şi Schi Santa Fe (72) din New Mexico (fig. A5). Alte atracţii turistice importante sunt: *lacurile montane* cu peisaje superbe şi facilităţi pentru practicarea pescuitului sportiv; *barajul Hoover* (221 m) şi podul *Royal Gorge Bridge* (321 m) peste râul Colorado (tabelele A 2.4-A 2.6).

Oraşul **Las Vegas** – renumitul centru al *cazinourilor*, *hotelurilor* şi *vilelor luxoase*, este vizitat anual de peste 35 mln. de turişti din întreaga lume. Cele mai faimoase cazinouri sunt *City Center*, care include un complex de cazinouri, hoteluri şi restaurante estimat la 9 mlrd. \$, *MGM Grand Casino*, cu o suprafaţă de 16000 m² şi Habitatul Leilor, Wynn (2,7 mlrd. \$), Encore (2,3 mlrd. \$), *The Venetian* (1,7 mlrd. \$), cu un fragment din peisajul veneţian (canale, gondole), *Bellagio* (1,6 mlrd. \$) cu celebrul havuz multicolor şi coloritul italian, Desert Inn, Miraje, *Circus*, Palatul lui Caesar, Paris, *Rio*, cu celebra „*masă a nebuniei*”, la care un jucător a pierdut timp de 1 an suma record de 120 mln. \$ etc. Aici se află *replicile renumitelor edificii*, inclusiv a Turnului Eiffel din Paris, palatele din Roma. Alte destinaţii turistice sunt: *Stratosphere Tower* – cel mai înalt (350 m) turn de observare din S.U.A., *Reciful Rechinilor* din interiorul hotelului Mandalay Bay, Muzeul Liberace, Muzeul Egiptean, Centrul de Congrese, Fortul Vechi al Mormonilor, Capela Graceland pentru celebrarea căsătoriilor etc. La sud-vest de Las Vegas, se află staţiuni luxoase de schi.

Cele mai importante obiective turistice din **San Francisco** sunt: podul „*Golden Gate*”, de unde se deschide splendida panoramă a golfului San Francisco; faimoasa clădire *Transamerica Pyramid* – simbol al oraşului; bulevardul *Market Street* cu complexe de zgârie-nori şi Teatrul de Operă; *cartierele chinezeşti, mexicane, japoneze, italiene, franceze, germane, filipineze, ruse*; Centrul Civic; *centrul de concerte Embarcadero Center* – o clădire modernă cu havuzuri şi sculpturi; *Palatul Californiei*; *Golden Park*; plajele Baker Beach şi Ocean Beach. În apropiere de San Francisco, se află celebrele universităţi private *Stanford* şi *Berkeley*, insulele Alcatraz cu vestita *temniţă de piraţi*, Insulele Îngerilor. Între San Francisco şi Los Angeles, circulă *trenul luxos din sticlă* „*Lumina Zilei*”, iar paralel cu fostul drum al călătorilor de aur s-a construit *Autostrada Soarelui*. În oraşul **Monterey**, putem vizita clădirile Guvernului Spaniol, Vămii şi Primăriei (1770), iar spre sud – parcul miliardarului Simeon Hearst cu palate somptuoase şi colecţii de artă.

La est de San Francisco, se află **lacul Tahoe** – cea mai populară zonă de schi a S.U.A cu o infrastructură foarte dezvoltată în cele peste 20 de staţiuni, inclusiv: **Squaw Valley** (fig. A5) cu 171 de piste, **Mammoth** (151), Alpine Meadows (92), Donner Schi Ranch (65) şi Mt. Rose (60).

Los Angeles este centrul mondial al cinematografilei, miliardarilor, distracţiilor şi cazinourilor, plajelor şi vilelor luxoase. De o mare popularitate se bucură *Parcul de distracţii Disneyland* din

cartierul Anaheim, cu numeroase parcuri tematice, atracții pentru senzații tari și programe de divertisment, în special pentru copii; *complexele de zgârie-nori* (US Bank Tower, Brunken Hill, Arco Plaza); *Stadionul Olimpic „Memorial Coliseum”* cu o capacitate de peste 100 mii de locuri și gazdă a Olimpiadelor de Vară din 1932 și 1984; *Music Center*; *cartierele etnice* chineze, coreene și italiene; muzeele și galeriile de artă), *Universitatea California*, cu cei mai mulți laureați ai Premiului Nobel. Printre alte atracții turistice, putem enumera: City Hall, Templul Mormonilor, Muzeul de Artă Contemporană, *plajele* Manhattan, Long, Redondo, Sunset, Huntington. În apropiere de Los Angeles merită vizitate: *studiourile de cinema Hollywood și Beverly Hills*; Centrul Științific de la **Pasadena**; *stațiunile litorale* luxoase **Santa Barbara** și **Malibu**, cu reședințele actorilor celebri de cinema, Oceanside-Carlsbad, cu Biserica San Luis Rey (unde au fost canonizați 3 mii de indieni) și Observatorul Astronomic; *stațiunile de schi* Mt. Waterman (100), Valea Ursului (67) și Snow Valley; **Palm Springs** – orașul milionarilor din inima deșertului.

În *vestul Canadei*, foarte spectaculoase și inedite sunt *parcurile naționale*: **Pacific Rim** – cel mai frumos țărm canadian, unde pot fi admirate morse și foci; **Glacier** (140 mii ha), cu peste 100 de ghețari la peste 3500 m altitudine și numeroase cascade; **Banff** – cel mai vechi din Canada, cu izvoare termale și ghețarul suspendat Luise, stațiunile balneoclimaterice și de schi Lake Luise și Sunshine Village, cu peste 270 de piste; **Jasper**, cu canionul Maligne, ghețari și izvoare termale, *stațiunea de schi Castle Mountain*; **Parcul Păcii**, care continuă și în SUA; **Nahami** – patrimoniu UNESCO; **Wood Buffalo** – pentru protecția bizonilor și condorilor; **Elk Island** – pentru protecția elanului; **Muntele Rațelor** și **Muntele Turturelelor**. Deosebit de populare sunt lacurile și peisajele de conifere, stațiunile cu ape termo-minerale și piste de schi, orașele, Vancouver, Calgary (fig. A5).

Orașul Calgary – gazdă a Olimpiadei de Iarnă, cu *parcul de distracții Calway*; *Turnul Calgary*, *Muzeul Glenbow*, parcurile istorice, Grădinile Devonian, Insula Prințului, Zoo, Centrul Cultural Chinez, Piața Eau Claire, Centrul de Arte Aplicate. Orașul **Vancouver** – gazdă a Olimpiadei de Iarnă, cu numeroase patinoare și terenuri pentru sporturi de iarnă; Grădinile Botanice Van Dusen și Chinezească; parcurile Reginei Elisabeta, Stanley și Spiritul Pacificului; podul suspendat Capilano; Acvariul; Muzeul Maritim și Muzeul de Antropologie; Centrul Spațial; Turnul de Veghe și Templul Internațional Budist etc. În proximitatea orașului, se află *stațiuni de schi* renumite, precum *Whistler Blackomb*, cu 200 de piste, *Red Mountain* (88), *Mt. Washington* (88), *Cypress Mountain* (48). O altă zonă importantă a sporturilor de iarnă se află în apropiere de orașul Calgary. Cele mai mari stațiuni din zona respectivă sunt: **Panorama** (120), **Kicking Horse** (120), **Big White** (118), **Silver Star** (115), **Fernie** (112), **Kimberley** (80) ș.a.

Insulele Hawai au devenit, în scurt timp, una din cele mai solicitate destinații turistice din lume, fiind vizitate anual de 8 mln. turiști, iar veniturile încasate sunt de 10 mlrd \$. Aici a fost creată o infrastructură hotelieră, de agrement și transport foarte modernă și impresionantă. Cele mai vizitate obiective turistice sunt *plajele* Lanikay Beach, Yokohama Beach și Sunset Beach; *Grădina Botanică*; *Valea Templelor* cu grădini japoneze și temple budiste; complexul memorial *Pearl Harbour* dedicat victimelor atacului japonez din 7 decembrie 1941; *Capitoliul* în formă de crater vulcanic; faimosul *Palat Regal*; *Centrul Cultural Polinezian*; *Templul Mormon*; *vulcanii Maun Loa* cu zăpezi, *Maun Kea* cu Observatorul Astronomic; *Parcul Național Vulcanic* cu Muzeul Vulcanologic, *cascadele grandioase Olloupena* (900 m), *Puukaoku* (840 m) și *Waihilau* (792 m).

Peninsula Alaska este renumită prin farmecul *peisajelor alpine, glaciare și de țărm*. Aici se găsesc parcuri naturale, care ascund o diversitate biologică bogată – unul din cele mai mari *areale de conservare a Naturii Vii*; *urșii Grizzly*, *elanul*, *cariba*, *Vulturul Alb American* (condorul) - simbolul S.U.A. și una din cele mai mari păsări din lume. Țărmul peninsulei este asemănător cu cel al Norvegiei. Aici sunt o mulțime de fiorduri, se pot admira *noapțile albe*, *aurorele boreale*, *balenele* și alte animale marine, care sunt aici într-o abundență mult mai mare. Alaska este mult apreciată printre turiștii care preferă *sporturi extreme*. Printre puținele locații turistice putem remarca orașele: **Anchorage** cu Centrul Reuniunii, Centrul de Artă și Istorie, Muzeul de

Etnografie, clădirea Oscar Anderson, *stațiunea de schi Alyeska* cu 125 de piste; **Elcutna**, cu *lacul omonim*; **Fair Banks** – centrul de dispersie a turiștilor, cu *hoteluri, aeroport, universitate, muzee, stațiunea de schi Moose Mountain*; **Juneau**, așezat într-un cadru natural foarte pitoresc, cu Capitoliul, Casa Guvernatorului, Muzeul de Stat Alaska, Biserica Sf. Nicolae, *stațiunea de schi Eagle Crest* (figura A5).

8.3. America Centrală Istmică

Principalele atracții turistice ale regiunii sunt siturile arheologice, vestigiile istorice și arhitectonice din perioada precolumbiană și colonială, stațiunile balneoclimaterice litorale și montane, peisajele vulcanice și lacustre, carnavalurile și festivalurile etc. **Mexicul** este vizitat anual de circa 23 mln. de turiști străini (locul X în lume), iar încasările constituie peste 12 mlrd. \$ (tabelul A 1.2). În această țară, se evidențiază 2 zone turistice principale: *Zona centrală*, cu vestigii istorice și arhitectonice, relief vulcanic, ape minerale și termale; *Zona de litoral*, cu renumite stațiuni luxoase. Platourile interne mexicane pot fi numite, pe bună dreptate, „*cetatea eternă*” sau „*Roma latino-americană*”. Aici s-au păstrat mărturii din perioada de glorie a civilizațiilor aztece și mayașe. În zona celei mai mari aglomerații urbane din lume – **Ciudad de Mexico**, se află majoritatea vestigiilor aztece. Capitala actuală este construită pe locul vechii cetăți Tenochtitlan, cucerită și distrusă de Cortez (spanioli) în 1521. Cele mai importante obiective turistice sunt: vestigiile cetății aztece; *Palatul Național* (vechea reședință a viceregilor), cu „Clopotul Libertății”, *Palatul Artelor Plastice*, *Templul Chalpultepec* (sec. XIV); *Catedrala Metropolitană* – cea mai veche din America, cu 5 cupole, *Catedrala de Guadalupe*; *Piața Zocalo*, unde se desfășoară evenimente culturale, *Teatrul Național*, în stil italian; *Parcul Central Alameda* cu mulți ploi; *Academia San Carlos* (sec. XVIII), *Universitatea*, cu 42 de blocuri și *Biblioteca*; *Muzeul de Antropologie*, cu statuia Coatlicul (mama zeilor) de 168 t, *stadionul de fotbal Azteca*, cu o capacitate 114 mii de locuri; *parcurile de distracții La Feria Chalpultepec* (*Templul Focului*), *Six Flags Mexico* și *aquaparcul Sea Life Parc*.

În apropierea capitalei, se află unul din cele mai valoroase situri arheologice din lume: orașul aztec *Teotihuacan* (*Cetatea Zeilor*), cu renumitele piramide ale *Soarelui*, *Șarpele cu pene*, *Cuiculeo* și *Tlopan* și *Turnul Sfinților* de 15 etaje (fig. A11.5). La nord de Mexico, se află orașele **Tula** (fosta capitală), cu celebra statuie „*Coloșii din Tula*” și **Actapan**, cu frumoase mănăstiri și biserici. Alte centre turistice importante din partea centrală a țării sunt orașele: **Pueblo**, fondat în 1531 pe locul unei vechi fortărețe toltece și renumit prin catedralele grandioase în stil baroc și clădirile acoperite cu olane policrome de calavera, *parcul de distracții African Safari*; **Morelia** – patrimoniu UNESCO, cu peste 1000 de clădiri coloniale, mănăstiri și Casa de Artizanat, apeductul cu arcuri de 10 m; **San Jose Purua** – cea mai vestită stațiune montană, cu ape termo-minerale și grădini de citrice; orașul **Patzcuaro** cu „*Lacul Plăcerilor*” situat la o înălțime de 2300 m, cu multe biserici din secolul al XVI-lea, obiecte de artizanat și manifestații culturale ale indienilor tarascani; stațiunea **Xochimilco** – o adevărată grădină plutitoare cu cea mai frumoasă mănăstire din fostul Imperiu Colonial Spaniol; orașul **Amecameca** la poalele vulcanilor activi *Popocatepetl* și „*Muntele Sfânt*”, în vârful căruia se află o biserică cu cimitir, iar de-a lungul drumului se află altare cu scene din viața lui Hristos și unde, în fiecare an, pe 2 noiembrie se sărbătorește „*ziua morților*”; **San Angel**, cu frumoase case și grădini, biserici cu turla de diferite culori; **San Louis Potosi**, renumit prin cele mai mari mine de argint din lume; **Cuernavaca** (*Cornul Vacii*) cu vestigii arheologice, arhitectonice și religioase, *Palatul Cortez* și faimoasa grădină Borda (sec. XVIII).

În *partea de vest* a țării se remarcă *stațiunile litorale pacifice* – **Acapulco** (fig. A5), foarte populară printre persoanele VIP, cu vile și hoteluri luxoase, iar în luna decembrie se organizează cel mai cunoscut festival de film din America Latină; **Zihuataneho** – un adevărat paradis al Pacificului, fosta reședință a regilor tarascani, cu un Muzeu al Satului Indian; **La Venta** – o zonă arheologică importantă a civilizației Olmece; **Los Cabos**, locul în care deșertul se întâlnește cu

marea, atrage anual peste 2 mln. de vizitatori; **Mozatlan**, cu Farul de 170 m (al II-lea din America); **Playa de Cortez** – stațiune luxoasă; **Puerto Vallarta** – cea mai frumoasă plajă din Mexic. În extremitatea de sud-vest a țării, se află **Parcul Național Chiapas** cu renumitul **canion Sumidero** – Perla Mexicului.

Cele mai vizitate orașe din munții *Sierra Madre de Vest* sunt: **Hermosillo**, cu vestigii arheologice, palate și muzee; **Guadalajara** – unul din cele mai mari orașe mexicane, cu Catedrala Metropolitană, Hospicio Cabanas (patrimoniu UNESCO), Muzeul Guggenheim, Muzeul Național, Universitatea, parcurile de distracții Selva Magica și Bosque Magico, biserici și clădiri în stil maur, crescătoriile și târgurile de cai, stațiuni balneare; **Tequila**, cu Biserica La Purisima Concepcion, **Muzeul Tequilei** și distileriiile ce produc renumita băutură; **Leon**, recunoscut pentru artizanatul din piele; stațiunile montane cu ape termale **Aqua Caliente**, **Cuyutlan** și **Camargo** (fig. A5), cu plaje frumoase și ape de culoare violetă; lacul **Chapala** – cel mai mare și mai frumos din țară.

Orașul Monterey este capitala economică a Nordului și cel mai americanizat oraș al țării, cu o frumoasă catedrală (sec. XVIII), parcurile de distracții Plaza Sesamo și España și cea mai mare fabrică de bere din Mexic „*Carta Blanca*”. În **partea nordică** a țării, se află canionul **Barraca del Cobre** (Canionul de Cupru), renumit prin lacurile înșirate pe o suprafață de 40 ha), precum și **Peștera Cristalelor**, recent descoperită, care adăpostește cele mai mari cristale naturale din lume.

Sud-estul țării este considerat centrul civilizației Maya. **Veracruz** este primul oraș fondat de spanioli (1519), cu un peisaj pitoresc, iar în apropiere de oraș – un vulcan, în craterul căruia se află un lac de mercur. Cele mai importante stațiuni litorale ale acestei zone sunt: **Progreso**, **Cancun** – loc de desfășurare a diverselor foruri internaționale și **parcurile de distracții** Nizuc și Aquaworld; **Riviera Maya**, cu **parcul de distracții extreme** Xplor; **Insula Muierii**, cu aquaparcul Dolphin Discovery. În orașul **Merida**, merită vizitate Catedrala și Palatul Guvernului, iar în apropiere de oraș se află cele mai importante situri arheologice ale civilizației Maya – **Tulun** și **Chichen-Itza**, cu Templul Luptătorilor și Grupul celor 1000 de coloane, Templul Kukulkan, Templul Inscricțiilor. De asemenea, în această zonă, se găsesc: păduri tropicale cu vegetație bogată în mahon, cedru roșu și zapata (copacul care produce gumă de mestecat); **Rezervația Biosferei Celestun**, renumită prin **coloniile de flamingo**; **Parcul Național Aqua Azul**, cu un șirag de cascade spectaculoase.

Guatemala – Țara primăverii veșnice, este renumită prin vestigiile istorice ale civilizației Maya. Orașul **Guatemala** este situat la o altitudine de 1500 m, iar cele mai importante destinații turistice sunt: Piața Mayor cu Palatul Național, Catedrala Metropolitană (sec. XVIII), Piața Centrală, Parcul Minerva, Centrul Civic, Banca Guatemalei, Muzeul Poporului Wuh, Muzeul Costumelor Indiene, Muzeul Național de Arheologie și Etnologie, Muzeul Național de Artă Modernă. Alte centre turistice valoroase sunt templele mayașe Tikal – patrimoniu UNESCO, cu numeroase piramide, ziduri, apeducte, temple, palate, unelte agricole, cu scriere hieroglifică nedescifrată, prelucrarea artistică a pietrei etc.

În **Belize**, se remarcă orașele **Belize City**, cu clădirea Guvernului, Centrul Comercial, Piața Centrală, Centrul Național de Artă, Palatul Administrativ (1814), Catedrala St. John (1847), Cimitirul Yarborough (1781), parcuri, muzee; **Belmopan**, **San Ignacio**, cu croaziere și sporturi nautice pe râul Macal; **Xunantunich**, cu situl arheologic mayaș Tempul Caracol, parcuri naționale. Vestigii mayașe valoroase se consideră templele **Copan** din Honduras și **Tezomal** din Salvador. Foarte apreciate sunt parcurile naturale, centrele urbane cu vestigii istorice și arhitectonice.

De o mare popularitate printre turiști se bucură și zonele Canalului **Panama** cu Grădina Botanică (15 mii specii de plante), Parcul Național Sobernia cu plante tropicale, stațiunile litorale Kobe, Chame, Farallon (fig. A5) ș.a. În orașul **Panama**, se remarcă Piața Franței, biserica Iglesia, Arcul de Triumf Chata, Palatul Prezidențial, Ministerul Justiției, Muzeul de Istorie, Muzeul de Artă Religioasă, Muzeul de Antropologie, Muzeul de Artă Contemporană, Muzeul Afro-

Antilelor, Piața Independenței cu Parcul Catedralei, Parcurile Herera și Santa Ana cu biserica omonimă.

8.4. America Centrală Insulară

America Centrală Insulară este una din cele mai populare destinații turistice ale prezentului, iar turismul este principala ramură a economiei acestei regiuni. *Regiunea Caraibilor* dispune nu doar de condiții climatice foarte favorabile pentru turismul de litoral, dar și de un climat investițional foarte atractiv (taxe vamale și impozite pe venit aproape nule), ceea ce stimulează substanțial dezvoltarea turismului. O valoare turistică deosebită posedă vestigiile istorice și arhitectonice din perioada precolumbiană și colonială, moștenirea etnofolclorică bogată, *carnavalurile incendiare* etc. Totodată, în unele state cu o asigurare financiară mai redusă, ca *Haiti, Cuba, Jamaica, Grenada*, infrastructură turistică este insuficientă. Cele mai mari realizări în dezvoltarea turismului le-au obținut statele și teritoriile dependente cu o asigurare financiară înaltă, cu stabilitate politică și economică de durată, precum *Bahamas, Bermudas, Cayman, Insulele Virgine, Antilele Olandeze, Antigua și Barbuda, Puerto Rico, Republica Dominicană, Trinidad și Tobago*. În aceste state, sunt bine dezvoltate *cazinourile*, parcurile de agrement și distracții din zona de litoral. Regiunea Caraibilor este renumită prin promovarea *turismului de croazieră*, la care se conectează și orașele litorale ale S.U.A., îndeosebi Miami, de unde provin și majoritatea turiștilor. Aici circulă nave de croazieră renumite, în special *cazinourile plutitoare* (tabelul A 2.11).

Cuba – Țara Orhideelor, Țara Trestiei de Zahăr, Țara Palmierilor, Țara Crocodililor și Trabucurilor este vizitată anual de circa 2,5 mln. de turiști străini (tabelul A 1.2). Dispune de numeroase parcuri naționale, rezervații de păsări și animale acvatice, peșteri, fiind numită și *paradisul ecoturistic*. Capitala, **orașul Havana** (patrimoniu UNESCO), s-a format în jurul *Pieței Alzamas*, iar cele mai importante obiective turistice sunt *Palatul Guvernului*, Muzeul Orașului Havana, fortărețele *La Colonia* și *La Fulza* (prima citadelă europeană în America), Castelul San Salvador, *Teatrul Mare*, Catedralele *San Cristobal* și *San Francisco*, Statuia lui Iisus Mântuitorul (18 m), *Mănăstirea Santa Clara*, *Muzeul de Arte Frumoase* (cel mai valoros din regiune), Muzeul Colonial și de Antropologie, Muzeul Etnografic, Casa memorială „E. Hemingway”, Muzeul Luptei cu Analfabetismul, *Parcul Lenin*, *Piața și Muzeul Revoluției*, *Academia de Științe*, *Parcul Militar Morro-Cabana*, *Muzeul Romului*, *restaurantul Bodeguita del Mendi*. Alte zone turistice importante sunt: *Valle de Vinal*, presărată cu peșteri, pâlcuri de palma real (trestia de bambus) și orhidee. În *depresiunea Esenada de Los Banos* sunt 2 peșteri amenajate. *Stațiunea balneară Soroa* are cea mai bogată grădină tropicală cu sute de varietăți de orhidee și palmieri. **Varadero** (fig. A5) este cea mai vizitată stațiune litorală, parcuri de distracții, cluburi de noapte, nisip alb și fin, recife de corali, centrul pentru sporturi nautice *Barracuda*, delfinariul, peșterile *Ambrosio* și *Bellamar*.

În *partea centrală a țării*, deosebit de populare sunt stațiunile balneare montane, în special Elgea, orașul Trinidad – patrimoniu UNESCO. În *sudul țării*, foarte apreciate sunt plajele *Esmeralda* – ce mai frumoasă din Cuba, *Gurdalavaca* și *Pescheru*, cu recif de corali. În **Santiago de Cuba**, se poate vizita Castelul *Castilla del Morro*, din turnul căreia se poate vedea o panoramă încântătoare, carnavalul și sărbătoarea Focului, Muzeul Istoriei Corsarilor, Muzeul Etnografic La Isabela, Muzeul de Istorie Naturală, Casa-muzeu Velaskis, catedrala orășenească.

Republica Dominicană – Țara verii eterne, este primul teritoriu american colonizat de europeni și dispune de *stațiuni litorale* bine amenajate și accesibile, *infrastructură turistică* bine dezvoltată. La debarcare, Columb a spus că este „cel mai frumos loc văzut vreodată de o ființă umană”. Actualmente, această țară a devenit cea mai populară destinație turistică din Regiunea Caraibilor, fiind vizitată anual de peste 4 mln. de turiști străini, ce aduc venituri de peste 4 mld. \$ (tabelul A 1.2). Spre deosebire de insulele Bahamas sau alte insule mai bogate, turiștii nu sunt atrași atât de plajele și hotelurile luxoase, cât de prețurile mai mici, de ospitalitatea localnicilor, de carnavalurile și festivalurile incendiare, de peisajele naturale încântătoare. În capitala țării, orașul **Santo Domingo** (fig. A5), principalele atracții turistice sunt: bulevardul *Calle de las Damas* (prima

stradă construită de europeni în America) cu arhitectură colonială rafinată, Catedrala Santa Maria și Universitatea (primele în America), Muzeele de Artă Folclorică și Contemporană, Monumentul Eroilor, fortărețele San Diego (fostă reședință a guvernatorului spaniol) și Conception, Ceasul Solar, *Casa și Farul lui Columb*, Altarul Patriei, Palatul Prezidențial, Muzeul Colonial, Muzeul Dominican, *Muzeul Chihlimbarului*, Muzeul Militar, Centrul Cultural Francez, Teatrul Național. În zona de litoral, se remarcă *plajele fabuloase*, cu cluburi de noapte, cazinouri și magazine.

În afara capitalei, merită vizitate stațiunile exotice **Puerto Plata** și Playa Dorada (în nord), Barahona (în sud), **Punta Cana** și Plaja Bavaro (în est), care oferă turiștilor locații de lux și **pachete all inclusive**. Plajele însoțite au nisip fin, iar apele au nuanțe de la turcoaz deschis la albastru intens.

Puerto Rico este vizitat anual de până la 4 mln. de turiști străini (tabelul A 1.2), majoritatea cărora provin din SUA, care își păstrează suveranitatea asupra acestui teritoriu. Dispune de peste 400 km de plajă cu nisip fin, un grandios sistem de peșteri subterane și cel mai mare radio telescop din lume. Ritmurile latino fuzionează cu percuțiile vest-africane, swing și muzică jazz, pentru a crea un fond muzical inedit pentru această țară multiculturală. Perioada recomandată pentru turism este decembrie-aprilie. În această perioadă, vremea este însoțită și lipsită de amenințarea uraganelor.

Partea veche a orașului San Juan este un adevărat muzeu sub cerul liber, iar principalele obiective turistice sunt: zidul orașului, legendarele fortărețe San Felipe del Morro și San Cristobal – patrimoniu UNESCO; complexul sculptural memorial La Rogativa; Piața San Juan, Casa Blanca, Casa Rossada și Casa del Callejon, care adăpostește Muzeul de Arhitectură Colonială și Muzeul Familiei Portoricane; Muzeul de Artă și Istorie, Muzeul Copiilor, Muzeul Indian; *Catedrala San Juan*, în stil gotic și *biserica San Jose* – a doua după vechime din emisfera vestică. În **partea nouă a orașului**, de o mare popularitate se bucură bulevardele largi și frumoase; *plaja Conado*, cu hoteluri luxoase, cazinouri și cluburi de noapte, centre de sporturi nautice; cartierul Santurce, cu multe ateliere de pictură, magazine de anticariat și restaurante cu bucătărie locală; cartierul modern Ato Rey, cu Universitatea, complexuri de zgârie-nori, piața comercială Rio Piedras, Grădina Botanică; Muzeul Tutunului și Muzeul Muzicii Creole; golful San Juan, destinat popasului navelor de croazieră, cu numeroase magazine de artizanat și rom. În suburbii, merită vizitate: fabrica de rom Bacardi – cea mai mare din lume; plajele Ligullio și Azul, rezervațiile naturale.

În afara capitalei, se remarcă: **orașul Ponce** (Perla Sudului), cu Muzeul de Artă, Muzical și Sportiv, Catedrala Guadalupe, Muzeul Satului Indian Tibes, plaje frumoase; zona orașului **Arecibo**, cu *cel mai mare radiotelescop din lume* (diametrul de 305 m), Muzeul Științei și Cosmosului, *grandiosul sistem carstic Rio Camay* (al treilea din lume) și Centrul Ceremonial al Indienilor Taino; insulele Culebra și Mona; fenomenul bioluminescenței litorale la Cabo Roha.

Bahamas este una din cele mai râvnite destinații exotice ale lumii, un centru renumit al turismului de croazieră, al turismului de afaceri și distractiv, turismului balnear și ecoturismului. Acest arhipelag insular este vizitat anual de circa 1,5 mln. de turiști străini, care generează venituri de peste 2,5 mlrd. \$. Turismul reprezintă afacerea cea mai importantă a acestor insule, care au fost special amenajate pentru a oferi vacanțe de vis și sunt aproape, tot timpul, pline de turiști. Ritmurile muzicale latine și unicele apusuri tropicale dau naștere unui mix plin de culoare: restaurante de lux lângă forturi spaniole din secolul al XVI-lea, malluri alături de păduri tropicale luxuriante, cazinouri faimoase din preajma plajelor ce par neatinse de om, peșteri și recife de corali. În Bahamas, în special, în orașele Nassau și Freeport, se găsesc peste 20 de cazinouri, cu parcuri de distracții și hoteluri luxoase. În capitală, **orașul Nassau** (figura A5), merită vizitate: festivalul latino-american de muzică și dans *Junkanoo*, care umple străzile de zgomot și parade colorate în Ziua Boxului sau de Anul Nou; Piața și Casa Parlamentului, Biroul Secretarului Colonial, Curtea Supremă, statuia Reginei Victoria; Muzeul Pompei, Muzeul Orașului, Muzeul Afro-American; Fortul Charlotte; Turnul de apă; Parcul și Scara Reginei Victoria, sculptată într-o stâncă de calcar; mallurile moderne și piețele de artizanat. Foarte populare sunt locațiile de lux,

precum plaja **Kable Beach**, cu centre de distracții, terenuri pentru golf și tenis; insula artificială **Paradise Island**, cu celebrul cazinou **Atlantis**, hoteluri de lux și parc de distracții; Parcul Marin **Cristal Kay**, cu tuneluri și restaurante subacvatice printre recifele de corali și rechinii feroși, turnul de observare de 30 m.

Orașul Freeport, de pe insula Grand Bahamas, este un paradis turistic, cu numeroase terenuri de golf și de tenis, centre comerciale, cazinouri și cluburi de noapte, restaurantele locale cu cel mai gustos barbequ din pui. În apropiere de oraș, se află **Parcul Național Lukaya**, cu *cel mai mare sistem de peșteri subacvatice din lume*. De asemenea, merită vizitate insulele Eleuthera (pentru persoane VIP), Bimini (insula lui Hemingway), Long Island, San Salvador și Abako.

Bermudas. Este un popas important în turismul de croazieră, ce dispune de numeroase cazinouri și hoteluri luxoase, centre de sporturi nautice etc. Cele mai importante atracții turistice din orașul **Hamilton** (capitala administrativă) sunt: parcurile și grădinile în stil englez și francez; clădirile Senatului și Adunării Naționale; Catedrala Sf. Treime, în stil neogotic; memorialul Kenotaf; Muzeul Istoriei Bermudelor, Galeria Națională; Institutul de Studii Subacvatice; Oceanariumul; *Peștera de Cristal*, cu un lac de 20 m adâncime și o apă foarte cristalină, **peșterile subacvatice**; plajele superbe Bay Beach și Elbow Beach. **Saint George** – patrimoniu UNESCO și fostă reședință administrativă, cu străzi și clădiri coloniale, Piața Regală, capela orășenească, Catedrala Sf. Petru, Stâlpul Rușinii, fortăreață, Muzeul de Istorie, grădini și plaje superbe.

Antilele Olandeze, inclusiv insula Aruba sunt cele mai importante destinații turistice din partea de sud a Regiunii Caraibilor, preferate pentru popasurile de croazieră. Dispun de o infrastructură hotelieră și de agrement modernă, terenuri pentru golf, tenis, centre nautice. Aici se află cele mai multe cazinouri (peste 40) din regiune, centre de afaceri, expoziții și conferințe etc.

Trinidad și Tobago este renumit, de asemenea, prin cazinouri, parcuri de distracții, plaje frumoase și hoteluri luxoase. Aici se află este un hotel unicat, care se zdruncină periodic imitând mișcarea și zguduitorile clădirii în timpul cutremurelor naturale. Carnavalul de pe insula Trinidad este unul din cele mai incendiare și mai spectaculoase din lume.

8.5. America de Sud Andină

Subregiunea respectivă dispune de peisaje montane fermecătoare, de vestigii istorice și arheologice unice, de o faună și floră variată și inedită. Totodată, această regiune este marcată de o instabilitate politică și economică de aproape 2 secole, dispune de o infrastructură turistică insuficientă, iar multe obiective turistice valoroase sunt greu de accesat. Spre deosebire de restul Americii Latine, aici este mai puțin dezvoltat turismul de litoral. În același timp, America Andină abundă în lacuri montane, vestigii istorice și arhitectonice ale perioadei de glorie precolumbiană, majoritatea teritoriului fiind ocupat de Imperiul Incașilor, care stăpânea platourile interne, de mare altitudine – Antiplana Puna, unde este concentrată și majoritatea populației acestor state.

Columbia – „*Țara mlaștinilor, abisurilor și înălțimilor*”, dispune de plaje cu nisip alb, munți înalți cu culmi înzăpezite, junglă cu vegetație luxuriantă și exotică, situri arheologice bogate. Această țară oferă diverse forme de turism – balneoclimateric în stațiunile de litoral, turism de aventură și extremal (alpin și de junglă), pescuit sportiv – în Oceanul Pacific, turism cognitiv la complexurile arheologice și în orașul colonial *Cartagena*; ecoturism în cele peste 30 de parcuri naționale. Din cauza instabilității politice, subdezvoltării economice și insuficienței infrastructurii de transport, Columbia este vizita anual de circa 2,3 mln. turiști (tabelul A 1.2).

Capitala țării, **orașul Bogota** – *Atena latino-americană* – păstrează valoroase vestigii culturale ale populației creole și ale indienilor „Chibchas”. Foarte vizitate sunt: *Parlamentul*, cu statuia lui Simon Bolivar, unul din cei mai străluciți luptători pentru independența de coroana spaniolă; *Palatul viceregelui spaniol*; *Muzeul Băncii*, cu cea mai mare mostră de aur din lume (33 mii piese din aur); Piața Santander, *Catedrala Primada*, *biserici*, *Universitatea*, *muzee*, *temple*. La 50 km nord de capitală, în orașul **Zipaqueira** (fig. A5) se află cea mai mare catedrală de sare din lume (75 de m lungime și 25 m înălțime), săpată timp de peste o sută de ani.

Merită vizitate orașele **Medelline** – *Orașul Primăverii Veșnice* și a *Florilor* (datorită unui mare festival de horticultură de aici), cu renumitul muzeu de Antiqua; **Cartagena** – patrimoniu UNESCO, fondat în secolul al XV-lea, care păstrează vestigii arhitectonice din perioada colonială.

Anzii columbieni sunt formați din 3 lanțuri alpine, despărțite de văi tectonice adânci și platouri de mare altitudine. Sunt multi vulcani stinși și activi, iar în *Câmpia de Est* găsim o vegetație tropicală bogată a pădurilor ecuatoriale și a savanelor cu o faună foarte variată – maimuțe, pume, jaguari, șerpi și peste 1500 de specii de păsări. Cele mai importante *parcuri naturale* sunt *Volcan de Purace* și *Uramba* – supus unei protecții severe. De asemenea, în platourile intramontane, se găsesc situri arheologice foarte valoroase, precum cele de la Sierra Nevada, San Augustin și Sierra Dendro.

În **Ecuador**, se găsește cea mai mare aglomerație de vulcani (Cotopaxy, Cayambe ș.a) și ghețari. În apropiere de **orașul Quito**, pe linia imaginară a ecuatorului, s-a înălțat un monument „Paralela 0”. La echinocliul de toamnă și de primăvară, turiștii pot admira **un fenomen neobișnuit – lipsa umbrei**, iar apusul soarelui, văzut din *Piața Independenței*, este fermecător și inedit. Quito mai este numit „Orașul-Lumină” sau „*Florența Anzilor*”. Cele mai importante obiective turistice sunt: *Parcul Alameda* cu statuia lui Bolivar, *Palatul Guvernamental*, având pe fundal muntele Pichincho, pe care se află un obelisc de granit în amintirea biruinței împotriva armatei spaniole; *Muzeul de Relicve Incașe* și *Cronometrul Solar* din Grădina acestuia. În oraș, sunt circa 60 de biserici, inclusiv *La Compania* cu 10 altare din marmură și lemn aurit, *San Francisco* (1535) cu 2 turnuri și altare din aur; *Vechea Catedrală* cu cupolele verzi. Muzeul Memorial oferă turiștilor instrumente muzicale vechi (flaut din pene de condor, nai din bambus și tobe din carapace de broască țestoasă).

Orașul **Guayaquil** dispune de un muzeu cu o colecție bogată din aur și argint precolumbian. Printre stațiunile litorale se remarcă Playas, Esmeraldas și Machala. *Insulele Galapagos* sunt renumite prin flora și fauna endemică foarte bogată, fiind declarate patrimoniu al umanității.

Peru – Țara mumiilor – adăpostește cele mai mari și originale rezervații arheologice, o diversitate biologică foarte bogată, numeroase parcuri și monumente naturale valoroase și o moștenire culturală de excepție. Atât suprafața, cât și problemele de dezvoltare sunt similare cu cele ale Columbiei, iar numărul de turiști străini (tabelul A 1.2) este același (2,3 mln).

Capitala țării, orașul **Lima – orașul regilor** – este cel mai spaniol oraș, cu vile de rădăcină, parcuri enorme, monumente istorice, biserici și curți în stil andaluz. Cele mai importante obiective turistice sunt: *Piața Armelor* (Arzamas), *catedrala Santo Domingo*, cu mormântul lui Pissaro (cuceritorul Imperiului Incaș), *Palatul Guvernului* și al *Arhiepiscopiei*, *Biserica San Francisco*, cu catacombe din perioada colonială, *Primăria*, *Piața San Martin*, *Muzeul de Arheologie și Antropologie*, *Muzeul Artelor*, *Muzeul de Istorie Naturală*, *Muzeul Aurului*, *Muzeul Ceramicii*, *cazinoul Los Delfinos*, cartierul teatrelor și restaurantelor Miraflores etc.

La nord de capitală, merită vizitat orașul **Trojilio** – centrul expansiunii coloniale spaniole, cu palate, mănăstiri și muzee. În apropiere de Trojilio, se află centrul unui vechi imperiu, orașul **Cian-Cian**, cel mai mare oraș de argilă din lume, înconjurat de un zid impunător. În zona orașului se găsesc numeroase temple, piramide și situri arheologice din perioada preincașă, inclusiv Templele Curcubeului, Soarelui și Lunii. La 200 km sud-vest de Trojilio, se află Parcul Național **Huascarán** (fig. A5) și vârful omonim cu altitudinea de 6768 de m – o regiune glaciară cu ghețari și lacuri, canioane și peisaje magnifice din 7 zone climaterice, din care motiv este considerat cel mai frumos din lume sau „*Elveția peruană*”. Deosebit de valoroase sunt și speciile locale de plante (800) și animale, fenomenele naturale fascinante, în special *planta puya*, cu o inflorescență de 8-10 m înălțime (cea mai frumoasă din lume), condorii andini, fenomenul inedit „*celajes aurorales*” asemănător cu aurorele boreale, cu magicul răsărit de soare, care își face apariția din depărtare, apropiindu-se foarte repede și înspăimântător. La vest de Huascarán, pe versanții dinspre Amazonia, se află Parcul Național **Tingo Maria**, destinat protecției complexurilor carstice și a habitatelor de peșteră, îndeosebi a peșterii Bufniței (guahara). În zona respectivă, se află

păduri întinse, cu lilieci vampiri, canionul „*Frumoasa adormită*”. În partea de nord, deosebit de valoroase sunt parcurile naționale Cordillera Azul, Rio Abiseo, rezervațiile naturale și cascadele din jungla amazoniană.

Cele mai valoroase vestigii istorico-arheologice și atracții turistice naturale se află în sud-vestul țării. **Cetatea Cuzco** (fig. A5) – capitala Imperiului Incaș, numită, pe bună dreptate, „*Lăcașul Soarelui*” și „*Buricul Pământului*”. Similar altor cetăți incașe, Cuzco a fost cucerit de spanioli și transformat în centru al provinciei spaniole andine. Actualmente, cele mai importante obiective turistice ale orașului Cuzco sunt: Piața Armelor; Catedrala Metropolitană, construită pe zidurile unui templu incaș; bisericile La Campina, La Merced; Muzeul Artei Precolumbiene; Muzeul Incașilor; Piatra cu 12 unghiuri șlefuită, la perfectul absolut, de zidarii incași; Templul Cuenco. De o mare popularitate se bucură festivalurile locale fastuoase, precum Sărbătoarea Solstițiului de Vară și paradele funcționarilor de stat din fiecare duminică. În apropiere de Cuzco, se află valea râului Urubamba (Valea Sfântă și Râul Cerului)– unul din cele mai mari și mai frumoase din lume, iar din orașul Cincero se pot admira împrejurimile „Lăcașului Soarelui”.

La 70 de km, nord-vest de Cuzco se află cel mai valoros sit arheologic din lume, **Machu Pichu** (Maciu Piciu), situat la o altitudine de 2600 m, între 2 văi adânci cu versanți inaccesibili. A fost părăsit enigmatic înainte de invazia spaniolă. Este descoperit abia în 1911, fiind vizitat anual de până la 800 mii de turiști. În cadrul complexului arheologic, se înalță faimosul *Templu al Soarelui* cu cel mai vechi observator astronomic. Orașul este înconjurat de un complex de terase irigate, iar către el se îndreptau drumuri din toate colțurile Imperiului Incaș. Templul și clădirile orașului sunt construite din blocuri de piatră albă de o geometrie perfectă. În apropiere de Cuzco, se află și alte cetăți incașe, precum: **Pissac**, cu grădini suspendate; **Vilcabamba** (unde s-au refugiat zeii din Machu Pichu) descoperită abia în 1976 la altitudinea de 1400 m, fiind acoperită de o bogată vegetație tropicală, iar zidurile cetății sunt pictate și sculptate cu gravuri zoomorfe – jaguari și șerpi; **Ollantayambo**, este situată pe creastă și construită din blocuri monolitice de până la 100 t, iar în apropiere de ea se află un sat incaș și Palatul „Baia lui Inca”.

La nord-vest de *Machu Pichu*, se află parcul național **Otishi**, cu vegetație tropicală luxuriantă și valea râului **Cutivireni** cu numeroase cascade, inclusiv „*Trei Surori*” (914 m) și cel mai mare pod natural din lume (365 m lungime și 183 m înălțime), fiind slab iluminat și inundat de frică. Din cauza lipsei de acces, acest loc minunat, poate fi admirat doar din elicopter. La sud-vest de Cuzco, se poate vizita parcul național **Manu**, cu 2000 de specii de plante, 1200 de specii de fluturi, 800 de pasări și 200 de mamifere, în special tapiri, leneși, jaguari, ursul cu ochelari, câinele de munte, porcul spinos și capybara. La sud-est de Cuzco, pe direcția Arequipa, se află **canionul Colca** – înscris în *Cartea Recordurilor* ca **cel mai adânc din lume** (3400 m). Spre deosebire de canioanele din vestul S.U.A., versanții sunt plini de verdeață, iar terasele sunt intens cultivate (*colca*, din limba locală, înseamnă *grâнар*). Printre alte atracții turistice importante, se numără: Mănăstirea *Sf. Cătălina*, Biserica *La Compania*, platforma de observare *Crucea Condorului*, satul **Chivai**, cu izvoare termale, condorii și mamiferele andine. În regiunea Arequipa, se mai poate vizita **canionul Cotohuasi** din *Valea Focului* (Ciuchibamba), înconjurat de conuri vulcanice și izvoare termale.

În extremitatea de sud-vest a țării, cea mai valoroasă zonă turistică este lacul Titicaca. Centrul turistic al zonei este **orașul Puno**, cu catedrală, Muzeul Ceramicii și Arcul de Triumf. La 2 februarie, se celebrează sărbătoarea religioasă Fecioara Candelaria. La nord de rezervația Titicaca, se află **canionul Tinagani**. În sud-estul țării, se pot admira enigmaticele *figuri geometrice Nazca*, care se pot vedea din Spațiu și, se presupune, că ar fi opera extraterestrilor. La litoralul pacific, se găsește parcul național **Paracos** (fig. A5), renumit prin abundența mare de păsări flamingo, condori și vestigii ale uneia din cele mai vechi civilizații andine, care s-au păstrat bine până în prezent.

Bolivia – Acoperișul Sud-American – este renumită prin parcurile naturale și rezervațiile arheologice magnifice și încântătoare. Capitala Boliviei – **orașul La Pas** – cea mai înaltă și mai rece capitală din lume, situată la circa 4000 m altitudine. Temperatura medie de vară (ianuarie)

este de doar 11⁰ C, iar de iarna – 7⁰ C. Cele mai valoroase obiective turistice sunt: *Piața Murillio*, alături de care se află *Palatul Prezidențial*, *Parlamentul*, *Palatul Justiției*; Universitatea; Catedrala San Francisco, Bisericile San Pedro și Santo Domingo; *Muzeul de Arheologie*, *Muzeul Aurului*, *Muzeul Etnografic*, cu colecție bogată de ceramică și costume locale, cluburile de noapte. În suburbie merită vizitate piețele comerciale tradiționale cu produse de meșteșugărit locale; cartierele indigene; cea mai înaltă stațiune montană din lume – ***Chiacoltaya*** (4700-5400 m), cu piste de schi.

La nord-vest de capitală, se află ***lacul Titicaca*** (Lacul Judecății) – una din cele mai grandioase, magnifice rezervații arheologice și naturale din lume, cu insule artificiale înălțate din stuf și pământ (fig. A11.6). Este cel mai înalt lac navigabil din lume (3800 m), iar plutele sunt construite din stuf după modelele preincașe și cu o măiestrie artistică deosebită. Multe din insulițe sunt plutitoare și au fost pe timpuri locuite și valorificate în scopuri agricole. ***Insula Soarelui*** și ***Insula Lunii*** păstrează ruine ale templelor preincașe. Insula Soarelui este „buricul energetic” al *Pământului*, iar turiștii vin pentru a se încălca, din plin, cu energie pozitivă. În zona lacului Titicaca, se află ***rezervația Tihuanaco*** – „*Orașul Morților*” – fostă capitală a civilizațiilor preincașe, părăsire din necunoscute motive cu cca 3000 ani în urmă. Similar complexului Machu Pichu, templele și celelalte clădiri sunt înălțate din blocuri mari monolitice de o geometrie perfectă și cu o greutate de până la 100 t, legate cu cuie de argint de 100 kg fiecare, cu străzi pavate, piețe mărețe și apeducte – toate distruse de spanioli „în numele crucii”. În această zonă, se află și *piramida Acopona* de 150 m lungime. La ***Catalasya*** (în nord-vest), se găsește celebrul templu „***Poarta Soarelui***” – cea mai stranie construcție a lumii, cioplită într-un singur bloc și înconjurată de statui monolitice cu o semnificație enigmatică, iar soarele se încadrează perfect în rama de piatră în timpul echinocțiului de toamnă. Pentru străvechii și enigmaticii locuitori ai orașului Tihuanaco, Pământul era Centrul Universului, iar orașul lor – Centrul Pământului. În nord-vestul lacului Titicaca, se află stațiunea balneocurativă ***Charazani***, bazată pe medicina tradițională a incașilor, cu plante medicinale, descântece și roci vulcanice energizante, parcul național ***Alto Madidi*** (fig. A5), cu cele mai înalte păduri din lume, peste 1000 de specii de păsări, în special condorul andin, papagalul pitic ara, mamifere endemice, inclusiv vidra gigantică, ursul cu ochelari. În extremitatea nordică a țării, se poate vizita parcul național ***Manipiri Heath***, cu floră și faună amazoniană luxuriantă.

Un alt oraș important din centru țării este ***Santa Cruz***, cu Piața 24 septembrie, catedrala metropolitană, Muzeul de Istorie Naturală, valea râului Pir, lacurile din suburbii etc. La est de Santa Cruz, se află parcul național *Noel Kempff*, cu numeroase cascade și specii de orhidee. Spre sud-est, se află parcul național *Kaa-lya Grand Chaco*, unul din cele mai mari din America de Sud (34 mii km²), cu vegetație subtropicală bogată, iar spre sud-vest – ***Cetatea Samaipata***, patrimoniu UNESCO. În nord-vest, pe direcția La Pas, pot fi vizitate parcurile naționale ***Toro Toro***; ***Carrasco***, cu 800 de specii de păsări, peisaje vulcanice și izvoare termale; ***Amboro***, cu peisaje unice, canioane, creste cu forme ciudate, monumentul natural „*Valea Dinozaurilor*” etc.

Orașul Sucre – Orașul Alb – reședința administrativă, situată la 2800 m altitudine. Datorită apropierii de minele de argint de la Potossi, în perioada colonială, a cunoscut o dezvoltare economică avansată, fapt ce a stimulat construcția multor biserici, palate și case luxoase cu fațada de culoare albă. Centrul istoric al orașului este declarat patrimoniu UNESCO, iar cele mai vizitate obiective turistice sunt: *Casa Libertății*, unde a fost semnată declarația de independență, *Academia Militară*, *Palatul Legislativ*, *Muzeul Colonial „Charcos”*, *Muzeul Antropologic*, *Muzeul de Artizanat*, *Muzeul de Arte*, *Muzeul Textilelor Indiene*, *Biblioteca Națională* și multe biserici.

În partea de vest a țării domină o climă subtropicală foarte aridă, iar principale obiective turistice sunt lacurile sărate, peisajele andine fermecătoare cu vulcani stinși (Sahami) și condori, satele andine cu vestigii preincașe (Chipaya ș.a.), festivalurile etnofolclorice etc. Tot aici se află ***lacul Uyuni*** sau „*Pustiul de Soare*” – un deșert alb cu suprafața de 12 mii km², format ca rezultat al evaporării apei din lac; ***insula Pescarilor*** cu hotelul din sare Whiate Beach. În extremitatea de sud-

vest a Boliviei, de o mare popularitate se bucură: **Valea Gheizerelor** (Sol de la Manana), cu un lac sărat și izvoare termale la mal; **lacul Colorado** (Roș), cu colonii de flamingo roz; rezervația de faună andină **Eduardo Avaroa**, cu habitate faunistice conservate, **Lacul Verde** cu izvoare termale și vestigii incașe. Cele mai importante centre etnofolclorice sunt orașele **Oruro**, cu cel mai frumos carnaval al Boliviei și dansul diavolului și **Tarija** (în sud), renumit prin *Festivalul Florilor*.

Chile – „**Țara de Foc de la capătul Pământului**”, dispune de o rețea de transport și hotelieră bine dezvoltate. Astfel, Chile cedează după numărul de turiști străini (3 mln.) doar Braziliei și Argentinei (tabelul A 1.2). Majoritatea fluxurilor turistice sunt concentrate în zona capitalei – orașul Santiago și stațiunile litorale Vina del Mar și Val Paraiso. Cele mai importante obiective turistice din capitală sunt: *Piața Armelor*, *Palatele Poștei*, *Congreselor*, *Prezidențial* și *Independenței*; Catedrala Metropolitană și Biserica San Francisco; *Universitatea*; Casa Colorada și Casa lui Pablo Neruda, Muzeele de Știință și Tehnologie, Istorie, Arheologie, muzeele de Arte Frumoase, Precolumbiene și Contemporane; cartierul cultural Barrio Bellavista și Centrul Cultural La Moneda, stadionul Victor Jara; Grădina Zoologică, Parcul Metropolitan, parcurile O'Higgins și Forestal.

Stațiunea litorală **Vina del Mar** (fig. A5) – Perla Pacificului, este reședința prezidențială și parlamentară, cu plaje faimoase, hoteluri luxoase, cazinouri și parcuri de distracții, Grădina Botanică, Palatul Vergara, castelul Wulf. Orașul **Val Paraiso** – Valea Paradisului este renumit prin *transportul urban cu ascensoare și funiculare*, plaje frumoase și păduri de araucaria, tribul indian araucarian, Muzeul Marin, Muzeul de Arte, havuzul din Piața Victoria, *Farul de la Punta Angeles*.

În zona capitalei, în lunile iulie-octombrie, se practică activ sporturile de iarnă, pentru care este creată o infrastructură modernă. Majoritatea stațiunilor sunt localizate, la 50-150 km, în sud-estul capitalei, printre care menționăm: **El Colorado**, cu 25 de piste de schi, la 2400-3300 m altitudine; **La Parva** cu 30 de piste, la prețuri accesibile; **Valle Nevado**, cu 29 pârtii de schi și amenajamente pentru snowboarding și freestyle; **Chapa Verde**, cu 16 piste; Lagunillas ș.a. La 160 km nord-est de capitală, la poalele vârfului Aconcagua (6960m), se află cea mai apreciată stațiune din America Latină – **Portillo** (altitudinea de 2900 m), cu 20 de piste de schi. Alte stațiuni importante sunt localizate în sudul țării, în apropierea orașelor *Chillan*, *Temuco Villarica* și *Osorno*.

În **nordul țării**, în zona deșertului Atacama, multe din case sunt fără acoperiș, deoarece aici ploaia este un fenomen foarte rar (o dată la 60-100 de ani). În orașul **Arica**, merită vizitate plajele superbe, Muzeul Armelor, Muzeul de Arheologie, Universitatea, iar în orașul **Serena** – zona de litoral cu restaurante tradiționale, Muzeul Militar, Catedrala San Francisco, Muzeul Arheologic, Muzeul de Arte Religioase și cel mai mare Observator Astronomic din America de Sud.

În **Punta Arenas**, de la strâmtoarea Magelan, deosebit de populare sunt: Muzeul Regional Magelan, Institutul Patagonia, Colina La Cruz, iar în apropiere de oraș – Marile Cascade, coloniile de pinguini, peștera Milodon și stațiunea montană **Cerro Mirador**, cu piste de schi.

În Chile, sunt create peste 30 de parcuri și rezervații naturale, majoritatea cărora sunt localizate în zonele slab populate din nordul și sudul țării. Cele mai apreciate sunt: parcurile vulcanice **Lauca**, **Volcan Isluga**, cu izvoare termale și vulcani activi, **Llullaillaco**, cu vulcanul omonim și păduri dese din araucaria (seqvoia sud-americană); **Vicente Perez**, cu vulcani activi, ghețari, lacuri vulcanice și glaciare; parcurile de pe țărmul pacific: **Eastea Island**, cu păsări și animale endemice și vestigii arheologice, **Robinson Crusoe** din insulele Juan Fernandes, **Insula Magdalena** și **Caba de Hornos** în Țara de Foc, cu foci și balene; parcurile glaciare **Laguna San Rafael**, cu specii de arbori și animale pe cale de dispariție, calote glaciare masive, **Torres del Paine** (patrimoniu UNESCO), **Bernardo O'Higgins**; parcul **Villarica** de lângă orașul omonim, renumit prin festivalurile culturale.

Cea mai renumită rezervație culturală și arheologică ciliană se află în **insula Paștelui** din Oceanul Pacific. Cele mai importante obiective ale acestei insule, numită de localnici „Rapa Nui” sunt mormintele acoperite cu platforme de o vârstă foarte veche, statuile gigantice (20 tone) cu chipuri de oameni, tăblițele cu scrieri nedescifrate rongo-rongo, *Muzeul Arheologic al Mumiilor*.

8.6. America de Sud Extra-Andină

Cele mai importante obiective turistice ale acestei regiuni sunt plajele litorale, carnavalurile, pădurile ecuatoriale, arhitectura centrelor urbane.

Venezuela – „*Mica Veneție*” sau „*Poarta Nordică a Americii de Sud*”, este renumită prin varietatea și splendoarea peisajelor montane și litorale, parcurile naturale, orașele frumoase. Sunt create peste 40 de parcuri naționale, majoritatea cărora sunt concentrate în zona muntoasă din nord-vestul țării și în zona de litoral. În zona montană, merită vizitate parcurile: Sierra La Culata și **Sierra Nevada** (fig. A6), cu vârful alpin Bolivar (5007 m), ghețari permanenți care strălucesc puternic la lumina Soarelui; **Iacambu**, cu un con vulcanic splendid. În zona de litoral, cele mai valoroase parcuri naționale sunt: **Avila** – principalul loc de recreație al capitalei Caracas; **Henri Pittien** și **Guatapo**, cu o faună bogată (maimuțe, reptile, insecte); **Guachara** (Al von Humboldt), cu un sistem carstic grandios; parcurile din vestul lacului Maracaibo. Pe insula **Margareta**, considerată „*Perla Venezuelei*”, cele mai importante atracții turistice sunt: parcul național **Laguna de la Restinga**, cu minunate păduri de mangrove și specii de păsări: egrete, flamingo, pelicani; **plajele El Agua**, de 5 km, cu palmieri și nisip fin, cu numeroase hoteluri, restaurante și magazine **El Tirano**, cu cel mai mare aquaparc de pe insulă, **Puerto Cruz**, cu hoteluri luxoase. **Delta râului Orinoco** posedă o valoare științifică, ecologică și turistică deosebită, fiind înalt apreciată pentru pădurile de mangrove, coloniile de flamingo și diversitatea biologică bogată. În podișul Guanei, din estul țării, cea mai vizitată atracție turistică este **Cascada Angel** (tabelul A. 2.2) – *cea mai înaltă din lume* (979 m), situată în parcul național **Canaima**, pe râul Caroni, un afluent al fluviului Orinoco.

În capitala țării, **orașul Caracas**, obiectivele turistice principale sunt: Piața Bolivar; catedrala metropolitană, unde sunt înmormântați părinții și soția lui S. Bolivar; Parlamentul, Palatele Academiei și Arhiepiscopiei; Universitatea; Muzeul Colonial, Muzeul Caracas, Muzeul de Științe ale Naturii, Muzeul de Arte Religioase, Muzeul de Artă Contemporană, Muzeul Copiilor, Muzeul Transporturilor, Galeria Națională; Teatrul Tereso Carrena; Grădina Botanică, cu bisericile San Francisco, Santa Theresa, Grădina Zoologică, Hipodromul, parcurile urbane etc.

În zona montană, o valoare turistică deosebită o au canionul Kavak, *stațiunile montane Puerto Cabela, Chichiri, Coro, Merida, San Cristobal* (fig. A6), cu renumitul Palat Soenes și orașul **Barchisimizo** cu mirifice apusuri de soare. În zona de câmpie se remarcă orașele **Maracaibo** – fost sat de pescari indieni, cu case pe piloni în zona lacului omonim; **Barcelona**, cu Biserica San Cristobal, numeroase vestigii istorice și muzee; **La Cruz** – oraș-stațiune; **Carupano**, cu plaje superbe; **Cumana** cu o rezervație de păsări; **Ciudad de Bolivar** cu Muzeul de Arte Moderne.

Brazilia este una din cele mai preferate destinații turistice din lume, renumită prin carnavalurile și dansurile sale, plajele întinse, parcurile naționale cu o floră și faună foarte variată. Anual țara este vizitată de 6 mln. de turiști străini (tabelul A 1.2). Cea mai importantă zonă turistică este țărmul atlantic, cu renumitele orașe Sao Paolo, Rio de Janeiro, Belo Horizonte, Salvador, Recife, Natal, Belen s.a. În extremitatea sudică a țărmului atlantic, se află orașul **Porto Alegre** cu multe muzee și monumente și Piața San Rafael. **Sao Paolo** – capitala economică a Braziliei și cel mai mare oraș din emisfera de sud (15 mln. locuitori). Aici se muncește mult, pentru a se cheltui ușor la Rio. Cele mai impresionante obiective sunt: complexurile de zgârie-nori; **Palatul Central**, construit în întregime din marmură albă de Carara (italiană); podul suspendat **Oliveira**, Muzeul de Istorie, **Parcul Carmo**, cu Mănăstirea San Bento; **Muzeul de Artă Contemporană**, **Muzeul Imperania**, Galeria de Artă; Biserica „*Casa Noastră Brazilia*”; *cartierul japonez*, cu Podul Ceaiului; Stadionul Pacaembu; Grădina Zoologică, cu o varietate mare de păsări; stațiunile litorale (fig. A6).

Rio de Janeiro este cel mai turistic oraș al Braziliei, devenit celebru prin carnavalul grandios al școlilor de dans latino-american (samba), care se petrece 4 zile în luna februarie, iar pregătirile durează întregul an (fig. A11.8). O altă carte de vizită a orașului sunt plajele luxoase uimitoare, în special **Copacabana** – *cea mai frumoasă și mai mare din lume*, **Ipanema**, **Flamengo**, **Leblon** și **Botafogo**, cu un lanț de vile, cazinouri și hotelurile luxoase, **aquaparcul Wet'n Wild**. Printre alte obiective importante menționăm: stânca **Corcovado**, de 700 m înălțime, pe vârful căreia este înălțată

o imensă statuie a lui Iisus Cristos cu brațele larg desfăcute (fig. A11.7); stâncă „**Căpățâna de zahăr**” de 395 m înălțime, cu o platformă de observare, la care se poate ajunge cu telefericul; *Parcul și Palatul Imperial*, Palatul Arhiepiscopiei, Parlamentul Vechi; *clădirile coloniale* ale Vamei, Bursei și Academiei de Arte; Catedrala Metropolitană, *Biserica Penia*, cu 365 trepte, Capela Orășenească, Bisericile San Antonio și Santa Lucia; *Podul Rio*; Stadionul Maracana – simbolul internațional al fotbalului, cu 92 mii locuri, Muzeul Carmen Merinda, Muzeul de Artă Contemporană, Muzeul Republicii, Muzeul Mineralogic; bulevardul Avenida Presidente Vargas, Parcul Flamingo, Grădina Botanică și Zoologică, centrele de distracții, parcul național *Tijuca*.

În suburbii, merită vizitate orașele *Petropolis*, cu Muzeul Imperial; *Diamantina* – patrimoniu UNESCO; *Parrati* – oraș-muzeu; stațiunea *Buzus*. ***Bello Horizonte*** este un oraș modern, care a devenit celebru datorită bisericii noi și foarte frumoase – „**Biserica Revoluționară**” sub formă de scoică, clopot cu forma literei J, mozaic exterior de culoare albastră și fresce interioare în stil modern. Printre cele mai valoroase obiective turistice se remarcă: Piața și Palatul Libertății, Palatul Guvernamental, Muzeul de Mineralogie, Muzeul de Artă Modernă, Muzeul de Istorie, Cazinoul. În proximitatea orașului, foarte populare sunt: orașul ***Ouro Pretu*** (Aurul Negru) – patrimoniu UNESCO, cu numeroase biserici și sanctuare, muzee, teatre și parcuri de distracții; Centrul Religios „Drumul Crucii”, cu peste 80 de statui și biserica Maicii Domnului; Muzeul Aurului din Sobora; orașul-muzeu San Juan del Rey; satul-muzeu Tiradentis.

Orașul Salvador (Bahia) este prima capitală a Braziliei și un „*paradis al apei*”. Este renumit prin exportul de cafea, carnavalul și sărbătorile tradiționale afro-americane, plajele aurii etc. Spre deosebire de Rio, în timpul carnavalului de aici, ritmul se samba este înlocuit cu muzica africană zgomotoasă. Deosebit de spectaculoase sunt: sărbătoarea închinată reginei mărilor și mamei tuturor zeităților – ***Iemanjá***; sărbătoarea „***Biane***”, când toată lumea aduce coșuri cu flori, scrisori, figurine, le dau drumul pe apă și se dansează samba. Merită vizitate: cartierul istoric, Portul Vechi, Memorialul Medicinal, Muzeul Afro-Brazilian, Muzeul de Arheologie și Etnologie, Muzeul Numismatic, Catedrala Metropolitană și numeroase biserici. O valoare turistică și ecologică deosebită o posedă parcul național ***Pau Brazil***, cu arborele omonim –simbolul principal al țării. Orașul ***Recife*** este renumit prin numeroasele canale (Veneția Braziliană), palatele vechi, Catedrala San Piedro, Galeria de Arte, Muzeul de Antropologie. În orașele ***Natal*** și ***Fortaleza***, deosebit de populare sunt plajele întinse, muzeele cu exponate locale, piețele tradiționale cu produse de artizanat. Orașul ***Sao Louis*** este o stațiune balneoclimatică, renumită prin baletul popular ***capociro*** și artă culinară inedită. ***Orașul Belem*** este situat în Delta Amazonului și reprezintă principalul punct de plecare a circuitelor turistice în Amazonia, cu numeroase piețe de artizanat și case pescărești.

Parcul Național Amazonia adăpostește cea mai bogată floră și faună din lume, în cea mai mare pădure a planetei, numită și „***Infernul Verde***”. Aici se găsesc peste 40 mii de specii de plante, peste 6700 de specii de păsări, inclusiv liliacul vampir, papagali și multe alte specii exotice, cu un colorit foarte viu; peste 450 de specii de mamifere, inclusiv jaguari; peste 6000 de specii de reptile, inclusiv șarpele anaconda – cel mai lung din lume; peste 1500 de specii de amfibieni; 20 mii de specii de pești, inclusiv pirania. Printre alte parcuri naționale valoroase se remarcă Rio Branco și Jau – patrimoniu UNESCO. Cel mai mare oraș din Amazonia este ***Manaus***, renumit centru mondial de cultivare a cauciucului natural, cu Palatul Negru, Muzeul Indian, Muzeul Numismatic, Teatrul Municipal, Biserica Sebastian, piețele comerciale plutitoare, Parcul Zoologic ș.a. La hotarul cu Venezuela se află parcul național ***Roraima***, cu numeroase cascade, peșteri și orhidei.

În podișul Braziliei (partea centrală a țării), mai vizitate sunt: capitala – orașul Brasília; parcurile naționale ***Araquaiia***, cu sectoare reprezentative de păduri ecuatoriale, la vest de care este situată și rezervația etnologică ***Xingu***, cu triburi indigene, ***Chapada dos Veadeiros*** și ***Emas*** – patrimoniu UNESCO, cu sectoare reprezentative de savană umedă și peisaje lacustre fermecătoare. Capitala ***Brasilia*** este cea mai mare lecție de arhitectură modernă, conceput ca un oraș exclusiv administrativ, fără obiective industriale. Lucio Casta și Oscar Niemeyer (autor al Bisericii Revoluționare), recunoscuți drept cei mai valoroși arhitecți din lume, au conceput planul

oraşului sub forma unui avion, cu cartierele rezidenţiale în aripi şi clădirile social-administrative în partea axială (corpul) a avionului, înconjurat din 3 părţi de apele unui lac artificial. În partea anterioară a axului (cabina avionului), sunt plasate, bineînţeles, Preşedinţia (Palatul Alvorado Aurora), Palatul Senatului, Camera Deputaţilor şi Guvernul. Cea mai reuşită operă arhitectonică este formată de complexul Senatului, sub formă de cupolă şi a Camerei Federale, sub formă de elipsă, aşezate pe o impresionantă platformă, dominată de silueta turnului administrativ. Clădirile sunt de diferite forme şi cele mai originale din lume, de o fermecătoare frumuseţe. Aici putem vizita celebra Catedrală Metropolitană – o inflorescenţă de arcuri uriaşe cu petalele desfăcute, Banca Centrală, statuia Meteor etc. Toate clădirile nu se aseamănă între ele şi nu se găsesc în altă parte. *Teatrul Naţional*, parţial subteran, cuprinde 2 săli în jurul unei scene centrale. Exteriorul teatrului îşi schimbă culoarea după anotimp şi orele zilei. Clădirile sunt amplasate pe piloni, spaţiul de sub ele rămânând liber şi înlesnind deplasarea oamenilor. Clădirile rezidenţiale sunt amplasate departe de circulaţia intensă a oraşului, pentru a putea asigura liniştea. În fiecare cartier, există şcoală şi grădiniţă, iar liceele sunt scoase în afară, pentru a evita gălăgia tineretului. Sunt foarte bine organizate trecerile pentru pietoni în mai multe nivele, lipsesc intersecţiile şi ambuteiajele. La sud de capitală, se află **Parcul Naţional Iguacu** (tabelul A 2.2 şi fig. A 11.9) – patrimoniu UNESCO, cu peste 270 de cascade, din care cea mai mare este cascada „*Gâtul Dracului*”, lată de 2 km şi înaltă de 90 m. Cascadele Iguacu sunt impunătoare prin dimensiuni şi prin multitudinea de curcubeie. În parc, se află hotelul **Das Cataratas**, de unde se poate admira panorama cascadei. Punctele iniţiale ale circuitelor turistice în parcul naţional Iguacu sunt oraşele Foz do Iguacu din Brazilia şi Puerto Iguazu din Argentina.

Argentina – Ţara Argintului, atrage anual peste 5 mln. de turişti străini (tabelul A 1.2). Cele mai valoroase centre turistice sunt: oraşele Buenos Aires, Santa Fe, Cordoba, Mendoza, Rosario, La Plata, Corrientes, Salito, staţiunile de litoral şi montane, parcurile naţionale andine (fig. A 6).

Buenos Aires (12 mln. locuitori) se întinde pe o suprafaţă imensă (de 5 ori mai mare decât Parisul), simbolizând imensitatea Argentinei (2,8 mln. km²). Oraşul este străbătut de bulevarde mari, la distanţe de 100 m, traversate de altele perpendiculare, formând împreună cartiere pătrate. Cele mai vizitate obiective turistice sunt: *Palatul Prezidenţial* „Casa Rosada”, Piaţa şi Palatul Congresului, Piaţa Republicii cu *Obeliscul*, Piaţa San Martin; *Catedrala Metropolitană*, Catedrala Santo Domingo, Bisericile El Piilar şi San Ignacio; *Turnul Englezilor*, cartierul istoric San Tellmo, cu piaţa de anticariat; renumitele *Teatre Colon* şi Cervantes, *cluburile şi festivalurile de tango*; *peste 120 de muzee*, inclusiv Muzeul de Ştiinţe Naturale, Muzeele de Arte Frumoase, Decorative, Moderne, Coloniale şi Latino-americane, Muzeul Caricaturii; Parcul Cezar, *Parcul Palermo* cu Hipodromul şi alei pentru călăreţi, *Grădina Japoneză*, Grădina Botanică şi Zoologică; Planetariul Galileo Galilei; Universitatea, zona portuară etc. În zona rezidenţială, luxul nu cunoaşte limite, iar diplomaţii, latifundiarilor, industriaşii şi bancherii se întrec în afişarea bogăţiei, confortului şi luxului. Foarte pitoreşti sunt cartierul italian *La Boca* şi cartierul spaniol *Delta Tigrului*. La sud de capitală, de o mare popularitate se bucură: **La Plata** – un oraş universitar, cu străzi drepte; staţiunile litorale **Mar del Plata**, cu cazinouri şi parcuri de distracţii, Pinamar şi Miramar; *parcurile naţionale*.

În estul ţării, merită vizitate oraşele **Rosario**, cu frumoasă Lorenzo; **Parana**, construit în stil francez, cu un palat replică a palatului Versailles; **Santa Fe**, cu numeroase muzee, catedrale, palate şi clădiri coloniale; **Corrientes**, renumit prin modul tradiţional de viaţă şi podul peste râul Uruguay. Cele mai vizitate staţiuni litorale sunt *San Antonio*, *Bahia Blanca*, *Carmen de Patagonia*, *Necochea*.

În zona montană, se remarcă oraşele Cordoba, Mendoza, Catamaroca, Jujui, Humahuaca, Salta, staţiunile cu ape termale şi minerale, parcurile naţionale. **Cordoba** este al doilea oraş, ca mărime şi cel mai industrializat oraş al Argentinei. Principalele atracţii turistice sunt: ansamblurile arhitectonice din perioada colonială, Universitatea San Carlos (1621), Catedrala Iglecia, Biserica iezuită La Compacha, Muzeul Colonial, Muzeul de Arte Frumoase, Parcul Sarmiento, Grădina Zoologică şi multe amenajări turistice în suburbii. În apropiere de Cordoba, se află cea mai

renumită stațiune montană cu ape termale și pârtii de schi – **Pasul Punete del Inca**, de unde pornesc trasee turistice spre culmile Anzilor, inclusiv spre acoperișul Americii – **vârful Aconcagua** (6960 m). **Mendoza** – orașul soarelui, aerului bun, zăpezii și drumului indian, amenajat pentru turiști, până la înălțimea de 4600 m, unde ajunge o cale ferată. În această zonă, sunt amenajate stațiuni montane și pârtii de schi (Penitentes). În oraș, se remarcă Parcul și Muzeul San Martin, Muzeul de Istorie Naturală. **Catamaraca** este un oraș mare cu numeroase vestigii istorice, catedrale și muzee. Orașul **Jujui**, cu o populație amestecată – indieni localnici și bolivieni, care trăiesc în bună înțelegere. În acest oraș, au fost oprite armatele spaniole, iar în cinstea acestui eveniment se înalță statuia Belgrando. În provincia Jujui, se află și renumita localitate turistică și muzeu etnografic **Humanca**, situat la peste 3000 m altitudine. În orașul **Salta**, din extremitatea nordică, se află cel mai important centru de pelerinaj religios al Argentinei – Catedrala *San Francisco*, cu *statuile Fecioarei Maria și Iisus Făcătorul de Minuni*, care tămăduiesc boli și previn cutremurele, Catedrala Metropolitană, Mănăstirea San Bernardo, Muzeul de Istorie, strada pietonală „La Florida”. Din oraș, pornesc trasee turistice către parcurile naționale *Talampaya*, *Los Cardones* și *canionul Cafayate*.

Printre parcurile naturale naționale o valoare turistică deosebită posedă: **Los Glaciers** din i-le Țara Focului, cu ghețari și lacuri glaciare, stațiunea de schi **Castor**, cu sezonul din aprilie până în noiembrie; **Laguna Blanca**, cu blocuri de gheață plutitoare; **Pereto Francisco Morena**, cu păduri de araucaria, apla și condor; **Nahuel Huapi**, cu lacul omonim, multe fiorduri și cascade, stațiuni renumite pentru sporturile de iarnă, precum **San Carlos de Bariloche** (cea mai frumoasă din America Latină), cu peste 70 de pârtii de schi, **Chapelco**, cu peisaje inedite și restaurante cu bucătărie superbă, **Cavaho**, cu lungimea pârtiilor de 40 km și o stațiune cu ape termale în apropiere.

Uruguay – Arcadia caldă, situat într-o zonă de câmpie roditoare și are cel mai ridicat nivel de bunăstare din America de Sud. Capitala, **orașul Montevideo** (nume dat de Magelan) este cel mai european oraș din America Latină. Se remarcă: Piața Independenței, Parlamentul, Palatul Salvo, cu 15 etaje, Palatul Taranco, Teatrul Solibis, Muzeul de Istorie Naturală, Muzeul Municipal de Arte Frumoase, Catedrala Metropolitană, Palatul Parlamentului, considerat cea mai frumoasă construcție din America Latină, cu pereți și coloane de marmură, Palatele Facultății de Arhitectură, Politehnicii, Băncii de Asigurări, hotelul Victoria Pazo, statuia Libertății, Muzeul de Arte Decorative, numeroase parcuri cu eucalipti și palmieri, plaje frumoase ca *Ramirez*, *Careta*, *Malvina*, iar în apropiere de reședința președintelui, se organizează **Festivalul Internațional al Filmului**. Cea mai renumită stațiune litorală este **Punta del Este**, cu o infrastructură turistică luxoasă și performantă.

Subiecte pentru conversații:

1. Particularitățile turismului în partea de est a S.U.A. și a Canadei.
2. Aspectele turismului în partea de vest a SUA și a Canadei.
3. Turismul în Mexic.
4. Caracterizarea turismului în Bazinul Caraibilor.
5. Identificați obiectivele turistice majore în America de Sud Andină.
6. Centrele turistice principale în statele Americii de Sud Extraandine.

Referate:

1. Turismul de afaceri/distractiv în S.U.A. și Canada.
2. Turismul sportiv în S.U.A. și Canada.
3. Valorificarea turistică a ariilor protejate naturale și culturale în statele americane.
4. Bahamas, Bermudas, Aruba – destinații a turismului de lux.
5. Ecoturismul în statele latinoamericane.
6. Semnificația turistică a vestigiilor civilizațiilor precolumbiene.

Tema 9. RESURSELE ȘI FLUXURILE TURISTICE ALE REGIUNII ASIA-PACIFIC

9.1. Asia de Nord-Est

China – Țara Dragonului, Țara Miracolelor Naturale și Economice, este vizitată anual de circa 60 mln. turiști străini (locul III), care aduc venituri de 50 mlrd. \$ (tabelul A 1.3). Este renumită prin marile construcții: Zidul Chinezesc, temple, pagode, hidrocentrale și poduri gigantice, palate cu o arhitectură specifică, iar în zonele economic libere, este dezvoltată o infrastructură modernă și grandioasă, numeroase turnuri și clădiri ce depășesc 400-500 m înălțime.

În nord-estul Chinei, la frontiera cu Coreea, într-un crater vulcanic, se află un impunător *lac Tianchi* - Lacul Cerului, ale cărui ape se revarsă peste mal, formând o cascadă cu înălțimea mai mare de 250 m. În orașul *Shenyang* – capitala dinastiei hune Qing, se află Palatul Imperial, Mormintele de Est și de Vest, cu osemintele fondatorilor acestei dinastii. În *munții Qianshan* din această regiune, se află numeroase mănăstiri și temple budiste, inclusiv Templul Izvorului Dragonului. În orașul *Harbin*, se poate admira Turnul TV *Dragon Tower* (336 m), iar în ajun de Crăciun, se desfășoară *Festivalul Internațional al Luminilor și Gheții*, când sculptorii amatori și profesioniști construiesc din gheață diverse obiecte cunoscute, precum temple și pagode chinezești, Moș Crăciun și le expun în fața numeroșilor turiști. La circa 200 km est de Harbin, lângă orașul rusesc Vladivostok, se află *stațiunea de iarnă Yabuli* (fig. A7) – cel mai important centru al sporturilor de iarnă din China, cu 18 piste de schi, inclusiv cu lungimea de 5 km, piste de gheață și patinoare, curse cu sănii trase de câini, centru de distracții, hoteluri etc. În orașul de litoral *Daliani*, deosebit de populare sunt: *Parcul Oceanului de Stele*, grădinile și muzee, plajele locale.

În partea central-nordică și central-estică a țării, cele mai importante obiective turistice sunt *Marele Zid Chinezesc* (fig. A12.1), *Marele Canal*, orașele Beijing, Tian-Jin, Jinan, Qufu, Kaifeng, Datong, Lanzhou, Sian, Luoyang ș.a. *Marele Zid Chinezesc este cea mai grandioasă construcție a omenirii*, unica care se vede de pe Lună. Are o lungime de 6700 km, înălțimea de 5-10 m, iar lățimea în partea superioară de 5-8 m. Construcția lui a început în mil. III î.Hr., fiind reconstruit în repetate rânduri, în special, în timpul dinastiei Ming (1362-1644). *Marele Canal – cel mai mare din lume*, are aproximativ 1800 km, navigabil în tot cursul anului, cu o vechime de 2400 de ani.

Beijingul are o vechime de 3000 de ani și a devenit capitala țării din 1271, pe timpul dinastiei Ming. Cele mai valoroase obiective turistice sunt *Palatul Imperial (Orașul Interzis)* – cel mai grandios din lume (fig. A12.2), cu Palatul Armoniei, Palatul de Vară, Podul lui Marco Polo, Pagoda Albă, *Templul Cerului*, Templul Norilor Albaștri, Mausoleul Dinastiei Ming și Marele Zid. Magnificul Oraș Interzis a fost curtea imperială a douăzeci și patru de împărați, începând din primele zile ale dinastiei Ming în secolul al 15-lea și până la căderea dinastiei Qing, în 1911. Acesta este cel mai mare, cel mai complet și mai bine conservat grup de clădiri vechi din China. Printre alte obiective din partea veche a orașului, se remarcă Opera din Beijing, cu o vechime de peste 200 de ani, Grota Zhoukondian cu oseminte de sinantrop (omului de Pekin) de acum 500 mii de ani, Piața Tian'anmen – cea mai mare piață centrală din lume, în preajma căreia se află Muzeul de Istorie al Revoluției Chineze, Mausoleul lui Mao. În iunie 1989, peste câteva sute de protestatari pașnici, care se aflau în Piața Tian'anmen, au fost striviți de șenilele tancurilor. Astfel, Piața Tian'anmen a devenit și un simbol mondial al luptei pentru democrație. În partea modernă a orașului se află Universitatea, Biblioteca Națională, Turnul de Televiziune (405 m), Centrul Financiar Internațional (330 m), *parcurile de distracții Happy Valley și Amusement Park*, complexurile sportive olimpice. Stadionul Olimpic, supranumit „*Cuib de pasăre*”, a găzduit inegalabila festivitate de deschidere și închidere a Jocurilor Olimpice din 2008, precum și majoritatea activităților sportive, iar în vecinătate este localizat Centrul Acvatic Național. De asemenea, în apropierea capitalei chineze, merită vizitate *stațiunile de schi Wanlong și Nanshan* (tabelul A 2.7, 2.9 și fig. A7).

În *Tian-Jin*, se pot vizita temple, pagode și pavilioane de peste 1000 de ani, Turnul de Televiziune (415 m), Centrul Financiar Internațional (337 m). *Nanjing* – orașul florilor și capitală a 8 dinastii, este apreciat pentru zidul impunător (33 km lungime și 12 m înălțime) cu 26 de porți,

Podul peste Yangtze, Centrul Financiar Groenlanda (450 m), grădini și palate. **Jinan** este orașul izvoarelor termale, cu Colina celor 1000 de statui ale lui Buddha, Muntele Sacru Taișani, cu temple și împrejurimi pitorești. Orașul **Qufu** – patria lui Confucius, cu Marele Palat (al II-lea după cel din Beijing), stațiuni balneare, temple și mănăstiri, inclusiv *Laoșani*. Orașul **Kaifeng** – una din cele 6 mari capitale chineze, cu o vechime de peste 3000 de ani, cu Pagoda de Fier (1049), temple și palate. Vechea capitală chineză **Xi'an** (Siani) adăpostește renumitul muzeu în peșteră cu cei 6000 de soldați de teracotă în mărimi naturale și echipați în uniformă de luptă. Această inegalabilă comoară, recent descoperită, atrage un număr mare de turiști, care îl va depăși în curând pe cel al Zidului Chinezesc. În apropiere de **Luoyang** (pe râul Yangtze), capitală a 9 dinastii, se află grottele Longmen, unde timp de 400 de ani s-au construit 40 de pagode cu 100 mii statui ale lui Buddha (de la 2 cm până la 17 m înălțime) și Templul Calului Alb, cu primul sanctuar budist din China.

În sud-estul Chinei, se remarcă orașele Shanghai, Hangzhou, Nanjing, Wuxi, Shaoxing, Huangshan, Guanczhou, Shenzen, Guilin, Nanjing. Orașul **Shanghai** – **Parisul Orientului** și **locomotiva economică a Chinei moderne**, cu cea mai performantă și mai grandioasă infrastructură de producție, transport și amenajări turistice. Este renumit prin obiective vechi (temple, pagode, palate, parcuri, statui ale lui Buddha) și moderne – parcuri de distracții, cazinouri, hoteluri grandioase, zgârie-nori (tabelul A 2.7), inclusiv Shanghai World Financial Center (492 m), Oriental Pearl Tower (468 m), Jin Mao Tower (421 m), Shimao International Plaza (333 m), Nina Tower (319 m), șosele cu mai multe nivele, universități, mari uzine industriale. Muzeul Shanghai prezintă cele mai bune opere de artă și antichități ale Chinei. Peste 120 mii de relicve culturale traversează cei 5000 de ani din istoria Chinei. La nord de Shanghai, se finisează construcția parcului de distracție Joyland, dedicate jocurilor electronice Warcraft și Starcraft. **Shenzen** este situat în apropiere de Hong Kong și Macao și este cea mai dinamică zonă economică din China. Se remarcă zgârie-norii Kingkey 100 (442 m), Shun Hing Plaza ((384 m) și SEG Plaza (356 m). Orașul **Guangzhou** – oraș al florilor, cu muntele Baijun, Canton Tower, cu înălțimea de 600 m (tabelul A 2.9), CITIC Plaza (391 m), Pearl River Tower (310 m), palate, izvoare termale, temple, moschei și numeroase parcuri și grădini. **Hangzhou** este renumit prin tradiția de producție a mătăsii, *Lacul de Vest*, temple, pagode, grota cu statui (pagoda celor 6 statui din porțelan). **Shuzhou**, cu o vechime de 3000 de ani – orașul celor 200 de grădini, este renumit prin broderiile unice de satin, temple, sculpturi. **Wuhi** este cel mai fermecător oraș, cu grădini și pavilioane în jurul lacului omonim. Orașul **Shaoxing** este renumit prin edificiile medievale și vinul local, iar orașul **Huangshan** – prin cele 72 de piscuri cu stânci de forme ciudate, izvoare termale, păduri de pin, pavilioane, belvedere.

În partea central-sudică a țării, se remarcă: orașele **Changning**, cu cea mai mare statuie a lui Buddha (71 m înălțime și 29 m lățime); orașul **Chengdu**, renumit pentru templele cu statui și inscripții, bucătărie și broderie tradițională, Turnul de Televiziune (339 m) – cel mai înalt din vestul Chinei (tabelul A 2.9); **muntele Emei** – sacru pentru budiști, cu peste 100 de temple și mănăstiri; Lacul de Est (Nuhan); orașul **Kunming** – orașul „primăverii veșnice” cu magnolii și locuri pitorești; **Pădurea de Piatră** (Shilin) cu un ansamblu carstic grandios – 26,6 mii ha, cu numeroase vârfuri cu nume metaforice – „Rinocerul privind luna”, „Pasărea Phoenix aranjându-și penele” etc.

În sud-vestul Chinei, cele mai importante destinații turistice sunt localitățile și peisajele tibetane și himalayene – **Acoperișul Lumii**, cu cirezi de yaci, măgari sălbatici, ghețari și pământuri virgine. Centrul provinciei Tibet – orașul **Lhasa** este situat la peste 4000 m altitudine – orașul înșorit, legat de restul Chinei prin 3 șosele și o cursă aeriană. Sunt vizitate **Complexul antic Potala** (fig. A12.3) cu Palatul Roșu și Palatul Alb, locuite de urmașii lui Dalai Lama. Palatul Roșu este susținut de 10 mii de coloane, are 12 etaje și 40 m înălțime. **Templul Jokhang** este centrul spiritual din Lhasa - cel mai sacru lăcaș din Tibet, care găzduiește cel mai venerat obiect: o statuie sacră a lui Buddha. Orașul Lhasa are trei trasee concentrice, pe care pelerinii le parcurg pentru a ajunge la Templul Jokhang. **Muntele Kailas** din Tibet este unul dintre cei mai frumoși și mai sacri munți din Asia, fiind venerat de budiști și hinduși. Aproape de hotarul cu Laos, se află **Muntele**

Jizu - un loc sacru pentru budiști, unde mulți pelerini vin să vadă răsăritul. În orașul **Nirbu**, este un ansamblu arhitectural într-un parc cu arbori seculari, în jurul unui lac, unde se serbează *sărbătoarea primăverii*, mănăstirea Dazhan, cu o vechime de 1300 de ani.

În nord-vestul țării, cele mai importante obiective turistice sunt *munții Minșani* cu grote, care adăpostesc monumente antice foarte valoroase – 45 mii m² de fresce executate timp de 1000 de ani și 2500 de sculpturi. Din orașul **Urumci** (centru raional autonom uigur – popor musulman) se poate ajunge la *Lacul Cerului* din munții Tianșani, rezervația Kanas din munții Altay cu **lacul Kanas** – *Loch Ness-ul Asiei Centrale* – doar că monstrul nu se află în lac, ci pe o colină din apropiere.

Japonia – Țara Soarelui Răsare, Țara Sakurei, Crizantemelor, Gheșelor, Seogunilor și Ceaiului, este vizitată anual de circa 9 mln. turiști străini. **Tokyo**, capitala țării din 1866, este în prezent cea mai mare aglomerație urbană japoneză (fig. A12.4). Este cunoscut din sec. XII ca o veche așezare de pescari, iar mai apoi devine cetate și capitală a seogunilor (sec. XV-XVIII). Este un oraș al tradițiilor, al templelor, pagodelor, parcurilor, dar și al construcțiilor și artificierilor moderne. Cele mai importante obiective turistice sunt: Palatul Imperial (sec. XIX); Parlamentul și Prefectura; Templul Kanon (sec. XVIII); Parcul Hybia cu clădirea Curții Supreme; parcul Ueno, cu Universitatea, numeroase muzee și *arena de desfășurare a sărbătorii sacura* (nedeie japoneză); Circul Național; Centrul Național de Arte; cartierele luxoase Ginza și Shin-Yuku, cu o piață subterană grandioasă; cartierul de afaceri Kanda, metroul; trenul ultrarapid „Hikart” ce leagă Tokyo de Osaka; circa 2000 de temple; 32 de universități; 600 de cinematografe; zona portuară întinsă. Palatul Imperial este localizat în centrul orașului Tokyo, în castelul Edo și este înconjurat de parcuri, ziduri medievale și șanțuri cu apă. Palatul și Grădina Imperială sunt deschise vizitatorilor doar pe data de 2 ianuarie (ziua în care japonezii aduc mulțumirii împăratului) și 23 decembrie (ziua de naștere a Împăratului), iar împăratul își face apariția la unul din balcoane. Cele mai impunătoare obiective ale orașului sunt turnurile *Tokyo Tower* și *Tokyo Sky Tree*. Primul a fost construit în 1958 după asemănarea Turnului Eiffel din Paris, are o înălțime de 334 m și adăpostește panorame de observare, restaurante, muzee și galerii de artă. Tokyo Sky Tree a fost finisat în martie 2011 (tabelul A 2.9) și rămâne cel mai înalt turn din lume (634 m). Secretul stabilității lui Tokyo Sky Tree constă în structura metalică și în cele cinci niveluri sub formă de pagodă de la baza lui, construite din beton, capabile să reziste celor mai puternice cutremure. Foarte vizitate sunt *centrele de distracții* Asakusa, Tokyo Disneyland și Tokyo Dom City. Asakusa are un specific tradițional japonez. Tokyo Disneyland a fost construit în 1983 în jurul castelului Cinderella, fiind vizitat de cca 300 mln. de oameni. Tokyo Dom City este renumit prin Roata de Observare și atracțiile pentru senzații tari.

În apropiere de Tokyo, se află vulcanul stins **Fujiyama** – un simbol nipon, cu înălțimea de 3776 m, acoperit cu zăpadă, în timp ce la poalele lui înflorește sakura și crizantemele (fig. A12.5). În zona muntelui, sunt numeroase lacuri și stațiuni cu ape termale. Nu departe de Tokyo, se află orașul **Nikko**, cu Podul Sfânt Shinkio, cascade și lacuri, pagode și temple din lemn de 5-7 etaje. **Kamakura** este un oraș exclusiv turistic, patrimoniu UNESCO, cu case tradiționale din fiecare țară a lumii. Aici se află cea mai mare (48,7 m) și mai venerată statuie din bronz a lui Buddha din Japonia (fig. A12.6). **Atami** (fig. A7) – *Mecca japoneză* – este cea mai importantă stațiune balneară litorală cu plaje și ape termale. La est de Tokyo, în prefectura **Nagano** – *gazda Olimpiadei de Iarnă din 1998*, de o mare popularitate se bucură complexurile sportive olimpice, cu peste 250 de piste de schi, inclusiv zonele Hakuba (200) și Nosava Onsen (28), trambuline și patinoare.

Pe malul *splendidului lac Biwa*, se află orașul **Kyoto**, oraș-muzeu, fostă reședință imperială și renumit centru economic și cultural în prezent. Pentru cele peste 1500 de temple și grădini miritice. Kyoto mai este numit orașul liniștii. Merită vizitate Templul cu cele 1001 fețe ale lui Buddha, statuile din lemn poleite cu aur, Pagoda de Aur din Parcul Kiakaku, muzeele, palatele și sanctuarele imperiale. *Cartierul Gyon* este renumit prin gheșele sale – *unul din simbolurile nipone*.

Orașul **Nara** este prima capitală japoneză (645-793), leagănul civilizației nipone, cu numeroase temple, pagode, mănăstiri, palate, muzee, sanctuare și Pagoda de Aur cu 5 etaje,

sărbătorile tradiționale: „*Binecuvântarea Apei*” între 1-14 martie, ce se încheie cu retragerea cu torțe; *Takigi-No* – spectacol la lumina flăcărilor între 11-12 mai la templul Kofukugi; *Mundooa* – pe alea templului Kosuga, unde se aprind 2800 de lămpi între 3-4 februarie și 15 august. În *Nagoya*, se remarcă *Muzeul Perlelor* și *Clopotul Libertății*, acoperit cu 12200 de perle arhitectonice, iar în Hiroshima – Parcul Păcii, cu Clopotul Păcii și Muzeul Memorial al Păcii, în memoria copiilor morți în urma bombardamentelor atomice americane din august 1945. Foarte spectaculos este și podul suspendat *Akashi-Kaikyo*, ce unește insulele Honshu și Shicocu, cu lungimea de 1991 m.

În *insula Kyushu*, se remarcă peisajele vulcanice, izvoarele termale, flora și fauna endemică; orașul Nagasaki – patria micuței Cio Cio San din opera lui Puccini, cu numeroase palate și muzee; orașul Fukuoka cu cel mai mare combinat metalurgic din lume (aproximativ 20 mln. tone anual), centru bancar și comercial, cu palate, temple și pagode. În *insula Shikoku*, merită vizitat Parcul Subacvatic cu ingenioase „alei” formate din tuburi transparente fixate de fundul mării.

Insula Hokaido este renumită pentru stațiunile balneare cu ape termo-minerale, numeroase facilități pentru sporturile de iarnă, Canionul de Zăpadă, peisajele montane și vulcanice, flora și fauna diversă și endemică, inclusiv maimuțe. Capitala insulei, orașul *Sapporo* (fig. A7) a fost gazda Olimpiadei de Iarnă din 1972 și dispune de o infrastructură modernă și variată pentru desfășurarea competițiilor internaționale la cele mai diverse sporturi de iarnă, dar și pentru odihna activă a japonezilor și turiștilor străini. În cadrul insulei, sunt amenajate aproape 400 de piste de schi, iar cele mai mari zone sunt: *Niseko*, cu 130 de piste, trambuline pentru sărituri cu schiurile, snowboarding, freestyle și alte sporturi de iarnă îndrăgite; *Zao* (60), *Furano* (44), *Russutsu* (37) ș.a.

Coreea – Țara Dimineților Liniștite, este o arie turistică valoroasă. În **Coreea de Nord**, cele mai importante centre turistice sunt capitala Phenyang, întemeiată în anul 1122 î.Hr., fostă capitală a Coreei Integre. În orașul vechi, se pot admira ziduri de piatră, pavilioane, Foișorul de Pază, mănăstirea Enmensa (cea mai frumoasă clădire a orașului), Turnul Astronomic (primul din Asia de Est din anul 647), Editura – una dintre cele mai vechi din lume. În orașul, nou se remarcă Arcul de Triumf; hotelul Ryugyong (înălțimea de 330 m, cu 9 metri mai înalt decât Burj El Arab); stadionul Rungrado May Day – cel mai mare din lume, cu o capacitate de 150 mii de locuri; metroul – cel mai ieftin din lume; monumente somptuoase ale ideologiei și teroarei comuniste, care a șters mult din moștenirea inestimabilă coreeană. Arcul de Triumf din Phenyang este cel mai mare din lume, având 60 m înălțime și 50 m lățime, cu zeci de camere, balustrade, platforme de observare și lifturi, iar în interior este înscris imnul revoluționar al generalului Kim Il-sung. Orașul *Wonsan* este renumit prin fântânile arteziene, plaje cu parcuri de conifere, pagode. Multe din vestigiile istorico-culturale de valoare sunt umbrite de uzinele gigantice poluante și complexele rezidențiale proletare bântuite de mizerie și frică. Din cauza regimului totalitar ostil deplasării libere a persoanelor, Coreea de Nord este o țară aproape închisă, în pofida resurselor turistice valoroase. Totodată, aceste interdicții sporesc curiozitatea multor turiști care doresc să vadă acest lagăr socialist al Asiei.

Coreea de Sud este una din cele mai populare destinații turistice din Asia de Est, fiind vizitată anual de până la 10 mln. de turiști străini, care sunt atrași de moștenirea istorico-culturală bogată, de infrastructura turistică modernă, de parcurile de distracții, centrele de comerț și expoziții.

Seul – capitala Coreei Integre de peste 6 secole și a Coreei de Sud, după destrămarea (1948), cu 5 palate și Tempul Regal Changdeokung ale dinastiei imperiale Joseon, Grădina Secretă, Altarul Jongmy închinat lui Confucius, Muzeul Național, Memorialul și Muzeul Războiului, Parcul Olimpic și Parcul Cupa Mondială, cu stadioane celebre, *Parcul de distracții Lotte World*, Turnul Seoul (238 m), construit în vârful muntelui Namsan, *Podul Fantomă*, care include și un havuz colateral, iar în suburbii – un sat turistic. Festivalul Cherry Blossom este preferatul călătorilor, cu paradele de lanterne și măști magice. În afara capitalei, se remarcă orașul *Kyonju* –

o veche capitală cu sanctuare și temple; **Kejudo** – o insulă vulcanică cu stânci bazaltice de o formă bizară; *templele budiste din lemn*. De asemenea, la est de Seul, sunt foarte solicitate **stațiunile de iarnă** Bears Town (fig. A7), Hyundai Sungwoo și Yongpyeong, cu zeci de piste de schi și alte dotări pentru sporturi de iarnă. De o mare popularitate se bucură *croazierele* în Parcul Național Maritim Hallyleo.

Taiwanul este renumit prin orașele **Taipei, Tainani, Gaisuni**, stațiunile litorale și montane cu ape termale și minerale, centre de expoziții moderne și parcuri de distracții. Este vizitat anual de cca 6 mln. turiști, ce aduc venituri de cca 9 mlrd. dolari. Numeroase vârfuri muntoase au înălțimi de peste 3000 m. Alături de munți, frumoasele plaje costale formează principalele atracții turistice naturale ale insulei. Defileul Taroko, cu depozite mari de marmură, este cea mai cunoscuta atracție naturală a Taiwanului. Parcul Național Kenting adăpostește peste 400 de specii de păsări, inclusiv specii rare, plaje frumoase, lacuri de coral, un sanctuar de păsări și facilități pentru sporturi nautice.

Tainan este cel mai vechi oraș de pe insulă, cu 220 de temple. În capitala Taiwanului, orașul **Taipei**, cele mai importante obiective turistice sunt: Muzeul Național, cu cea mai mare colecție de artefacte chinezești din lume; complexul memorial Chiang Kai-shek; Muzeul de Artă Contemporană; Parcul Păcii; Parcul Da-An; Grădinile Botanice, Centrul Financiar Internațional (tabelul A 2.7), Taipei 101 (509 m); Tuntex Sky Tower (348 m), Festivalul Lanternelor.

Hong-Kongul este o fostă colonie britanică, retrocedată Chinei în 1997. În pofida suprafeței mici, este unul din cele mai vizitate centre turistice ale Asiei. Anual, este vizitat de peste 20 mln. turiști străini (tabelul A 1.3). Este foarte dezvoltat turismul de afaceri și distractiv. Principalele atracții turistice sunt restaurantele și palatele plutitoare, Panorama Peak Tram (450 m altitudine), Templul celor 10 mii de Buddha, Templul Man Mo, Templul Tin Hau, Muzeul Lei Cheng, Muzeul Ceaiului, Centrul de Artă, Centrul Cultural Tsim Sha Tsui, Centrul de Expoziții Internaționale, podul *Tsing Ma*, vârful Victoria, cu Turnul de Observare, parcurile de distracții (Hong Kong Disneyland, Ocean Parc și Toy Story 3), Buddha Tian Tan din insula Lantau, renumitele studiouri de cinema, complexurile de zgârie-nori, cazinourile, restaurantele chinezești și europene etc. Parcul municipal Victoria are o piscină în aer liber și terenuri de tenis. Aici au loc concerte în aer liber, curse de ciclism și multe evenimente culturale. La moment (2011), sunt construite 6 zgârie-nori de peste 300 m (tabelul A 2.7), inclusiv Centrul Financiar (492 m), și Banca Chineză (367 m), proiectată de arhitectul Ming Pei, autorul piramidei de sticlă de la muzeul Louvre din Paris. Banca are forma unui obelisc dominat de suprafețe triunghiulare și piramide.

Macao (Aomâni) este o fostă colonie portugheză situată la doar 112 km de Hong Kong. În 1999, a fost înapoiată Chinei, care (similar Hong Kongului) nu își impune propriile modelele economice și politice asupra acestor teritorii chineze. Amestecul dintre culturile și arhitectura chineză și portugheză, stațiunile și cazinourile, au creat un oraș unic și fermecător. Ca urmare, Macao, cu o populație de doar 450 mii de locuitori, este vizitat anual de circa 12 mln. de turiști străini, care aduc încasări de 18 mlrd. \$ (tabelul A 1.3). Complexurile de cazinouri din Macao generează un profit (26 mlrd. \$) de 4 ori mai mare decât cele din Las Vegas. The Venetian Macao (2,4 mlrd. \$) este cel mai impresionant și mai grandios cazinou construit recent, cu peste 3 mii de mașini de joc, 50 de restaurante, grădini, baruri, magazine și un cinematograful cu nouă săli. Această minune a lumii moderne aduce toată splendoarea Veneției în inima Asiei, fiind lăudat pentru replicile reușite ale Pieței San Marco și a Palatului Ducal, plimbările cu gondolele pe 3 canale aflate în interiorul complexului. Doar în prima zi de deschidere a înregistrat 130 mii de vizitatori, iar în primele 5 luni – 10 milioane. În apropiere de cazinoul venețian, pe Cotai Strip, se află cazinourile City of Dreams (2,1 mlrd. \$) – un adevărat „mini-oraș”, unde vizitatorilor nu le mai lipsește nimic, Wynn Resort Macau, MGM Grand Macau și Sands Macau. În afară de cazinouri, Macao este cunoscut și pentru plajele frumoase, cursele de cai și mașini, shoppingul reușit în portul liber. Cele mai valoroase vestigii culturale și arhitectonice sunt: bisericile Sf. Pavel și Sf. Domingo; fortăreața Guia din secolul XVII cu cel mai vechi far de pe coasta Chinei;

Poarta Înțelegerii (înălțimea de 40 m), care simbolizează bunăvoința dintre China și Portugalia; Muzeul Macau; Muzeul de Artă Sacră; Templul Pou Tai; Macao Tower (338 m). Foarte populare sunt sărbătorile tradiționale europene și chineze (Crăciunul, Anul Nou Chinezesc), Festivalul Bărcilor Dragon din iunie, Spectacolul Internațional de Artificii din septembrie și Festivalul Internațional de Muzica din octombrie.

9.2. Asia de Sud-Est

Subregiunea Asia de Sud-Est dispune de resurse turistice valoroase, însă insuficient valorificate. Cele mai importante destinații turistice ale acestei regiuni sunt templele budiste inedite, moscheile și minaretele grandioase, parcurile naționale cu o floră și faună endemică variată, stațiunile litorale, complexele de edificii moderne și satele cu ocupații tradiționale etc. Valorificarea turistică a acestei regiuni este reflectată direct de nivelul de dezvoltare al infrastructurii turistice și de transport, stabilitatea politică și economică, accesul și securitatea turiștilor în zonele respective etc. Astfel, cele mai vizitate state sunt Malaysia, Thailanda, Singapore (tabelul A 1.3).

Singapore – orașul leului și perlă a coroanei britanice, este un important centru economic și turistic vizitat de circa 10 mln. turiști străini, care aduc venituri de circa 15 mlrd. \$ (tabelul A 1.3). Un oraș cosmopolit, cu o îmbinare armonioasă de rase, de popoare și obiceiuri, cu edificii religioase creștine, budiste, islamice și hinduse, cu plaje, hoteluri și cazinouri luxoase. Cele mai valoroase edificii religioase sunt templul hindus Sri Marianman, Catedrala Sf. Andrei, Biserica Armenească, Moscheea Campang Glam. De o mare popularitate se bucură cartierele europene (engleze), chineze și hinduse, Grădina Japoneză, Grădina Botanică, Grădina Zoologică, parcul Willa, parcul chinezesc „Balsamul Tigrului”, Paradisul Crocodilului, Acvariul cu peste 6000 de specii de pești, Havuzul Bunăstării, Muzeul Național, Muzeul „Casa Iadului”, Roata și Turnul de Observare, Henderson Waves din Singapore – cel mai frumos pod pietonal din lume, Palatul de Concerte „Victoria”, Teatrul, complexurile de zgârie-nori cu centre ale tehnologiilor de vârf, servicii și expoziții moderne. Insula Sentoza este un areal exclusiv turistic, cu parcuri de distracții, cazinouri și plaje luxoase, parcuri naturale terestre și acvatice. Cazinoul *Resorts World Sentosa* este estimat la 4,5 mlrd. \$, dispune de un parc de distracții, cel mai mare acvariu din lume “Marine Life Park” și de 8 hoteluri tematice. Cazinoul *Marina Bay Sands* este estimat la 5,36 miliarde dolari și include 12 hotele de lux, parc de distracții, restaurante și o plajă superbă. De asemenea, foarte apreciate sunt Parcul de Fluturi, Muzeul Maritim, plajele amenajate pentru sporturi nautice.

Malaysia – Țara cauciucului natural și palmierului de ulei, este vizitată (tabelul A 1.3) anual de peste 25 mln. turiști străini (locul II în Asia). Are o componentă polietnică și policonfesională, ce se răsfrânge asupra varietății resurselor turistice antropice și ofertelor turistice. Sunt înalt apreciate stațiunile de litoral care pot fi vizitate anul împrejur, parcurile naturale și grădinile cu o vegetație foarte bogată și unicală, sărbătorile religioase: *Ramadanul*, *Anul Nou Chinezesc*, *Festivalul Luminilor Deepvali*, care se desfășoară la Templul hindus Sri Marianman, *Crăciunul*; moschei, catedrale, pagode și palate. În capitala Malaysiei – orașul *Kuala Lumpur*, se remarcă Turnul de televiziune Menara, cu înălțimea de 421 m (tabelul A 2.9); Turnurile Gemene Petronas (tabelul A 2.7 și fig. A12.7)) cu înălțimea de 452 m – principala carte de vizită a capitalei și una dintre cele mai înalte clădiri de pe glob. Turnurile sunt unite între ele prin Podul Suspendat (pasarelă), cu lungimea de 57 m. De asemenea, foarte vizitate sunt Moscheea Națională, cartierul chinezesc, bisericile creștine, stadionul Bukit Jalil, cu o capacitate 110 mii de locuri, parcul de distracții și agrement Genting Highlands, Centrul de Artizanat, palatele, numeroase muzee.

Printre alte centre turistice, se evidențiază orașul *Perlis*, cu reședința regală Aran; *Kedan*, cu Moscheea Mare, Palatul Vechi, plaje și cascade fascinante; *Insula Langkawi* cu plaje frumoase și hoteluri de lux, Parcul cu cele 7 fântâni suspendate; orașul *Penang* cu plaje fermecătoare, Parcul

Național *Penang*, Biserica Sf. Gheorghe, Templul Budist (cel mai frumos din Asia de Sud-Est), Templul Soarelui, Moscheea de Stat, rezervația „Expoziția Fluturului”; orașul *Perak* cu temple, grădini japoneze, sanctuarul de păsări Kuala Gula și stațiunea montană ***Bukit Larut***; orașul *Selan Gor* cu Parcul Templelor, cu faună și floră specifică, cascade și peșteri, complexul turistic Mimaland; orașul *Terenyani* cu comori etnofolclorice și loc de aglomerare a broaștelor țestoase.

Indonezia – ***Țara Arborelui de Cauciuc, Palmierului de Ulei și Bananierului***, este renumită prin plajele întinse, în special din insula Bali, diversitatea moștenirii istorico-culturale și religioase, peisajele naturale cu o floră și faună ecuatorială foarte bogată, care poate fi comparată doar cu cea a Braziliei, insulele vulcanice etc. Capitala ***Jakarta*** – cel mai mare oraș din Asia de Sud-Est (8 mln. de locuitori) este numită „*Perla Orientului*” sau „*Fortăreața Albă*”, unde arhitectura tradițională se întrece cu cea modernă. Se remarcă Palatul Prezidențial, Stadionul Astupa Karno, cu o capacitate de 88 mii de locuri, fortărețe, muzee, moschei, temple, pagode și biserici. În apropiere de capitală se află ***Parcul Național Jdan*** (fig. A8), care reconstituie în miniatură „Indonezia cu cele 27 de regiuni”; orașul ***Bogor*** construit de olandezi cu faimoasa Grădină Botanică cu peste 15000 de specii din toată lumea, muzeu și bibliotecă biologică (în domeniul biologiei); orașul ***Yogukarta***, situat în apropierea vulcanului Merapi, centru politic și religios al țării, vestit prin argintăriile sale, moschei, 12 mănăstiri, palate și centre artisanale, iar în suburbii se află unul din cele mai mari temple budiste din lume – ***Borobudur*** (fig. A12.8) din 5 mln. blocuri de piatră, cu 400 de statui ale lui Buddha.

În insulele Sumatra și Calimantan, impresionează porturile și casele construite pe piloni, peisajele vulcanice, parcurile naturale cu ferme de crocodili și rezervații de urangutani, centrele turistice *Braotongi*, *Bukitingi* și *Batang*, cu Parcul Florar cu cea mai mare floare din lume – *Ratfloria Acnoldi*, cu diametrul de 1m și greutatea de 7 kg. În insula Calimantan prezintă interes orașul *Samarinda*, cu Palatul Sultanului, iar în sud-vestul insulei – peștera *Nasib Bagus*.

Insula Bali – *insula paradisului* – reprezintă cea mai populară destinație turistică a Indoneziei, mai ales printre vizitatorii străini. Dispune de o infrastructură turistică dezvoltată, hoteluri și bungalou-uri de lux, plaje frumos amenajate și lagune cu o apă cristalină, pavilioane plutitoare, pagode, sate fortificate, temple și mănăstiri budiste, parcuri cu broaște țestoase uriașe.

Thailanda – ***Țara Pagodelor și a Templelor Budiste, Țara Apelor și a Plajelor***, este cea mai importantă destinație turistică a peninsulei Indochina, renumită prin plajele sale, templele și pagodele grandioase, parcuri naturale și localități inedite. Anual, țara este vizitată de 16 mln. turiști străini, care aduc venituri de circa 20 mlrd. \$ (tabelul A 1.3). Datorită numeroaselor canale și case plutitoare, capitala țării, orașul *Bangkok*, este numită „*Veneția Orientală*”. În Bangkok, se găsesc peste 300 de temple și pagode, din care cauză, mai este numit și „*Orașul Îngerilor*”. Cele mai vizitate sunt Templul Wat Pho (Templul lui Buda Culcat), Templul Zorilor, Templul de Marmură, Templul Național, Templul Trinitar cu statuia lui Buddha de 5,5 t, Pagoda Phra Prang (una din cărțile de vizită ale țării) cu înălțimea de 79 m, Pagoda Muntelui de Aur, Pagoda Aurită, Marele Palat – o bijuterie artistică construită pe o insulă artificială.

Printre alte centre importante, menționăm orașele: ***Chang Mai*** (*Orașul Trandafirilor*) – fostă capitală, cu temple, pagode, palate și necropolă regală; ***Lamfun*** – o altă fostă capitală cu o bibliotecă celebră; ***Nakorn Pathom Rajburi*** (cea mai veche așezare budistă), cu cea mai valoroasă construcție a lumii budiste și principala carte de vizită a Thailandeii – ***Templul Thra Pathom Chedi***, cu înălțimea de 114 m, vechimea de 1000 de ani și clopote cu o rezonanță unică; ***Micul Siam***, unde sunt prezentate cele mai importante locuri din Thailanda; podul Bang Na (tabelul A 2.4) din Thailanda – *cel mai lung pod rutier* (54 km); *canionul Ob Luang*. În satul Nong Nooch, se găsește una dintre cele mai frumoase grădini tropicale din lume, unde se pot admira dresura de elefanți, dansurile tradiționale și demonstrațiile de box thailandez. La granița cu Cambodgia, se pot vizita temple dedicate regelui Khmer și lui Buddha, un arbore gigant (Marele Banyan) cu o coroană de 5000 m², complexul de temple Phanong Rung realizat pe vârful unui vulcan.

Cele mai apreciate *stațiuni de litoral* sunt Phuket, Pattaia (fig. A7), Phi Island, Koh Samui. *Phuket* este cea mai mare dintre insulele Thailande și dispune de plaje, hoteluri și restaurante luxoase, un bogat acvariu cu pești exotici și o grădina botanică. *Pattaya* este cea mai căutată stațiune turistică din Thailanda, foarte apreciată pentru viața de noapte, schiul nautic, surfing etc.

Vietnamul este una din cele mai populate țări din sud-estul Asiei, care adăpostește numeroase temple budiste și monumente ale luptei de independență și victoriei socializmului. În capitala țării – orașul **Hanoi**, se remarcă Templul Van Nien (sec. XV), închinat lui Confucius, Templul Marele Buddha (sec. XI), Templul Buddha Adormit, Templul de Marmură, Palatul Vinamec, Turnul TV, cu înălțimea de 345 m, complexurile monumentale dedicate luptei pentru independență și realizărilor socialiste. **Ho Și Min** – fostul Saigon – cel mai mare oraș al țării, este situat pe malurile râului Saigon și format din bulevarde elegante și clădiri istorice construite în stil colonial francez. Cele mai importante obiective turistice sunt: Palatul Reunificării, Primăria, Teatrul Municipal, Oficiul Poștal, Banca de Stat, Curtea Cetățenilor și Catedrala Notre Dame, Muzeul Vestigiilor de Război, complexul memorial Ho Și Min, construit în cinstea fondatorului Vietnamului socialist modern. **Hue** sau **Orașul Regal** – patrimoniu mondial UNESCO, cu Râul Parfumurilor, Mausoleul Regal Tu Duc, Pagoda Thien Mu (sec. XVII), Citadela Imperială, Palatul Supremei Armonii, Templul Mieu.

Un alt centru turistic important este orașul **Nha Trang** (fig. A7), cu stațiuni litorale frumoase, precum Vinpearl, Diamond Bay, Ana Mandara, Pagoda Long Son, Muntele Marmurei, unde cele cinci elemente sunt reprezentate de cele cinci vârfuri, cel mai înalt de 106 metri, unde altarele budiste au înlocuit astăzi vechile altare hinduse, parcuri acvatice de distracție, plaje pentru sporturi nautice și scufundări. Nha Trang este punctul de oprire al yahturilor ce pornesc în cursa de la Hong Kong și o escală pentru croazierele de cinci stele. Deosebit de populară este și stațiunea **Ha Tien** din delta râului Mekong, insula **Phu Quoc** din Golful Thailande, cu plaje frumoase. În inima junglei vietnameze, se poate vizita peștera Hang Son Doong, cu cea mai mare sală din lume.

În pofida lipsei infrastructurii turistice și a trecutului sângeros, **Cambodgia** este înalt apreciată pentru templele de la **Angkor** – una din cele mai de preț construcții budiste din întreaga lume.

Filipinele – **Țara Orhideelor**, posedă o moștenire istorico-culturală variată și bogată, peisaje naturale inedite, iar luxul se întrece cu sărăcia și insalubritatea. Infrastructura turistică este insuficient dezvoltată. Cele mai importante centre turistice sunt capitala **Manila**, cu muzee, teatre și universități; orașul **Cebu** – cel mai vechi oraș al țării și centrul creștinătății, cu plaje fermecătoare; insula Palawan, unde află o rezervație ornitologică, arheologică și speologică foarte valoroasă.

9.3. Australia și Oceania

Australia – **Țara Anotimpurilor, Țara Pustiurilor Uriase, Țara Cangurului și Ursulețului Coala, a Căutătorilor de Aur, Țara Bumerangului și Coralilor** – este vizitată anual de peste 6 mln. de turiști străini (tabelul A 1.3). Majoritatea absolută a populației și fluxurilor turistice sunt concentrate în estul țării, ce dispune de o climă prielnică pentru traiul și odihna oamenilor. Cele mai vizitate zone turistice de aici sunt peisajele naturale montane și litorale, orașele moderne – Sydney, Melbourne, New Castle, Brisbane și Canberra. **Alpii Australieni** se întind de-a lungul țărmului pacific și au înălțimi medii, cu vârful cel mai înalt **Kosciuszko** (2234 m). Versanții sunt împăduriți, au o floră și faună endemică foarte bogată, inclusiv *eucalipti*, *asociații de arbuști locali*, *ursulețul coala*, *mamifere marsupiale*, în special **cangurul**. Păsările sunt foarte variate, din care se remarcă cocoșul de eucalipt, cacaduul, pasărea liră, papagalul, kookaburra și marea pasăre nezburaătoare emu. Aici sunt numeroase cascade și lacuri cu amenajări turistice tradiționale și moderne. În parcurile naționale **Moreton** și **Tenterfield** se practică *pescuitul*, *vânătoarea sportivă* și ecoturismul. De-a lungul coastei, pe o distanță de circa 2000 km, se întinde **Marea Barieră de**

Corali – un uriaș masiv de recife coraliere (fig. A12.10), cu o lățime de la 200 m la 150 km – un adevărat paradis pentru amatorii de pescuit sportiv de sidef și castraveți de mare, pentru care scop au fost amenajate numeroase baze turistice. **Heron Island** din Marea Barieră de Corali oferă vizitatorilor circa 1 100 de specii de pești și peste 200 de varietăți de corali prin intermediul unui observator submarin

Sydney – cel mai mare oraș al Australiei a fost întemeiat de lordul Sydney, în anul 1788. Locuitorii actuali ai Sydneyului îl consideră cel mai frumos oraș din lume, în primul rând, pentru peisajele de paradis și parcurile de o rară frumusețe, în special „*Hide Park*” cu statuia lui J. Cook – întemeietorul coloniei britanice – Australia și un obelisc de 15 m înălțime, ridicat în cinstea debarcării celebrului navigator britanic în 1770. Foarte vizitate sunt *podul Harbour* cu un uriaș arc metalic suspendat deasupra Golfului; celebra clădire a **Operei Australiene** – una din cărțile de vizită ale acestei țări – cea mai originală bijuterie de arhitectură modernă, ce are forma unei corăbii uriașe cu pânzele ridicate (fig. A12.9); Marele Turn (stil victorian); Turnul Sydney (305 m) – cea mai înaltă construcție din Sydney (tabelul A 2.9), cu un restaurant rotitor care oferă o panoramă de 360°; Catedrala Garisson (stil georgian); Memorialul „Eroul de la Waterloo”, Observatorul Sydney; Muzeul de Artă Contemporană; Casa Negustorului; Palatul Susannah etc. Orașul dispune de plaje bine amenajate, inclusiv pentru sporturi nautice și vizionarea animalelor marine. De asemenea, o atracție turistică valoroasă este complexul olimpic din Sydney – gazda Olimpiadei din 2000.

Orașul Melbourne, gazdă a Olimpiadei de Vară din 1956, este un centru al turismului de litoral și al sporturilor nautice. Cele mai populare atracții turistice sunt plajele luxoase, complexele de zgârie-nori, catedrala Sf. Paul, Universitatea (1853), Conservatoriul, Grădina Botanică, Parcul „King’s Domain” cu teatrul de vară „Căsuța La Trabe” – casa din Anglia în care a viețuit navigatorul J. Cook; Eureka Tower (297 m), Circul “Ose”; *cartierul aborigenilor Maroondah*, renumit prin articolele de artizanat aborigene, inclusiv „bumerangul” – simbolul Australiei. Foarte spectaculos este și obeliscul „*muncitorul cu trei opturi aurite*” – 8 ore de muncă, 8 ore de recreere și 8 ore de somn. La vest de Melbourne, se află orașele miniere Bendigo și Ballarat, Muzeul Galeriei Minelor cu vechile mașini și unelte. În orașul **Epsom** din această zonă, este cel mai vechi centru de olărit, Parcul „Micul Deșert” cu plante și animale endemice specifice acestei zone, festivalul vinului serbat o dată la 2 ani. **Swan Hill** este orașul lebedelor, cu parcul Koruna ce deține peste 400 specii de plante și animale endemice. La nord de Melbourne, de o mare popularitate se bucură stațiunile de iarnă **Falls Creek** (fig. A8), cu peste 100 de piste de schi, **Hothman** (58) și **Maunt Buler** (57).

Capitala – orașul Canberra, este situată în arealul montan și a fost construit special reședință administrativă. Obiectivele turistice principale sunt Muzeul de Artă Contemporană, Biblioteca și Galeria Națională, Muzeul Motocicletelor, Observatorul Astronomic, Parlamentul, Școala cercetărilor medicale John Curtin, parcuri de o frumusețe deosebită. La vest de capitală, se află stațiuni de schi **Perisher** cu 110 piste de schi, **Thredbo** (72) ș.a.

Partea de nord a țării este slab populată și dominată de peisaje de savană și semipustiu. Simbolul principal al teritoriilor nordice australiene se consideră rezervația geologică unică – stânca roșietică uriașă **Ayers Rock** (335m), în care se află câteva peșteri cu picturi, ce redau scene de vânătoare. **Parcul Kakadu** (fig. A8) este unul dintre puținele locuri aflate pe lista de patrimoniu mondial UNESCO atât din motive naturale, cât și culturale și adăpostește un peisaj sălbatic cu picturi rupestre, situri istorice, vulturi, șopârle uriașe, crocodili și pasărea emu. De asemenea, merită vizitate și Canionul Regelui din zona respectivă. Pe fâșia litorală de la Oceanul Indian, se remarcă orașul **Darwin**, cu Memorialul Războiului, pădurile de eucalipti cu peste 6500 de specii de plante.

În partea centrală și de vest a țării se remarcă peisajele de pustiu și savane aride, parcurile naționale cu specii endemice și orașe pline cu flori și verdeată. Este răspândit turismul safari, vânătoarea sportivă, în special foto și video, ecoturismul. Lângă orașul **Pert**, se află **Regatul**

Ikaribu (eucaliptului) și *King's Park*, cu o varietate mare de plante, care în perioada de înflorire, atrag mulți turiști (septembrie-noiembrie). În partea de sud, cele mai vizitate orașe sunt **Adelaida** – cu clădiri de epocă, muzee, universitate, plajă frumoasă și **Mildura** – „orașul grădinii”. În **insula Tasmania**, cele mai populare destinații turistice sunt cascadele, defileurile, asociațiile floristice și faunistice endemice, „lupul tasmanian”, orașele *Hobart*, *Launceston*.

Oceania dispune de resurse turistice valoroase, în special, plajele însorite, care pot fi vizitate în tot cursul anului, peisaje naturale de paradis, moștenirea culturală locală, fenomene unice, precum eclipsele, răsăritul și apusul soarelui etc. Foarte apreciate sunt ospitalitatea localnicilor și bucătăria tradițională. În același timp, turismul este dezvoltat, cu precădere, în statele și teritoriile cu infrastructură turistică modernă, cu o asigurare financiară mai înaltă și cu stabilitate politică de durată, precum Polinezia Franceză, Noua Zeelandă, Noua Caledonie, Nauru, Marshall, Samoa, Fiji. Totodată, turismul a devenit ramura principală a economiei lor. Este dezvoltat turismul de litoral și sportiv, turismul de afaceri, turismul de croazieră, ecoturismul, turismul cultural.

Noua Zeelandă este renumită prin peisajele naturale inedite, cu masive alpine, lacuri glaciare, fiorduri, vulcani, inclusiv activi, peșteri, gheizere, lacuri vulcanice, vegetația și fauna endemică (pasărea Kiwi). Orașele *Wellington*, *Auckland*, *Christchurch*, *Dunedin* posedă valoroase muzee, parcuri de distracții, grădini botanice, galerii de artă, opere arhitectonice etc. Cea mai înaltă construcție este **Sky Tower** din *Auckland* (328 m). Sunt amenajate peste 30 de stațiuni de iarnă, din care 27 sunt localizate în Insula de Sud, inclusiv *Coroneat Peak* (53 de piste de schi) și *The Remarkable* din partea de sud a insulei respective, *Cardrona* și *Maunt Hutt* din partea centrală, *Treble Cone* din nordul insulei. În **Insula de Nord**, se remarcă stațiunile *Whakapapa* și *Turoa*.

Polinezia Franceză reprezintă un adevărat „paradis pe Pământ”, despre care europenii au spus: „Nu poate să existe așa ceva!”. Mai vizitate sunt insulele **Tahiti**, **Bora Bora**, *Tetiarca*, *Moora*, *Rangiroa*, *Marquies* – cu mormântul lui Paul Gauguin, unde a pictat o parte din pânzele sale. **Tahiti** – **Insula Iubirii**, este foarte atractivă prin frumusețea superlativă a plajelor paradisiace, peisajelor sale vulcanice și litorale, plantații de cocos, vanilie, cacao și bananieri, celebrul *Lagunarium* cu parcurile subacvatice și faună tropicală, Muzeul Scoicilor și Perlelor Negre, Grădinile Botanice *Harrison Smith*, Muzeul *Tahiti* și al Insulelor, păduri de mango și ferigi arborescente uriașe.

9.4. Asia de Sud

Asia de Sud reprezintă una din cele mai valoroase destinații turistice ale lumii. Aici se găsesc un număr imens de vestigii istorico-culturale și obiective turistice naturale. Aceasta regiune este unul din focarele principale de consolidare ale civilizației, care păstrează perle arhitectonice din diferite perioade istorice. De asemenea, varietatea culturală, lingvistică și religioasă se reflectă din plin în lăcașele de cult din aceste state înalt apreciate printre turiștii din întreaga lume. Totodată, în pofida resurselor turistice deosebite, Asia de Sud, ca regiune turistică, este valorificată insuficient. Astfel, numărul de sosiri internaționale constituie doar circa 6 milioane, din care peste 2/3 revin Indiei (tabelul 1). Cauzele principale ale fluxurilor turistice reduse sunt: infrastructura turistică și de transport insuficiente; siguranța joasă a rutelor turistice, dezvoltarea insuficientă a turismului distractiv, turismului de afaceri și altor activități turistice care generează venituri superioare.

India este considerată una din cele mai frumoase țări ale lumii, care a atras numeroși cuceritori, negustori și chiar simpli vizitatori. Țara este vizitată anual de circa 5,5 milioane turiști străini, care sunt atrași de obiectivele istorico-culturale și arhitectonice grandioase și unice, de varietatea culturală, plaje frumoase, peisaje montane. Aceasta țară se remarcă, încă din cele mai vechi timpuri, prin dezvoltarea turismului intern, în special a pelerinajului religios către cele mai importante temple hinduse și budiste, spre fluviul *Gange* sau „lăcașul zeilor”. Totodată, India este o țară supraaglomerată, cu mari restanțe la capitolul salubritate, securitate și infrastructură turistică.

În **India de Nord** cele mai vizitate obiective turistice sunt orașele New Delhi, Agra, Jaipur, Srinagar, Benares, Canpur, Madurai, zonele montane cu stațiuni și peisaje încântătoare, peșteri și lacuri și, desigur, speciile originale de floră și faună. **Delhi – inima Indiei**, este fondat încă înainte de Cristos și reprezintă cea mai apreciată destinație turistică a țării. Principalele obiective sunt: *Coloana de Fier*, *Mormântul lui Humayun*, *Fortul Vechi*, *Fortul Roșu*, *Moscheea Perlelor* din incinta Fortului Roșu, *Minaretul Qutub Minor*, *Complexul Qutub*, *Observatorul Astronomic* (1725), fortăreața *Puran Qila* (sec. XVI), *strada comercială Chaudi*, renumita prin piețele de aur și argint; *Universitatea* (sec XI). Coloana de Fier este construită din fier pur de 99,97%, cu circa 1500 de ani în urmă. Fortul Roșu este înălțat, în 1638, din gresie roșie, iar palatele acestuia sunt construite din marmură albă de Acra. **Minaretul Qutub Minor – una din cele 7 minuni ale lumii** este construit în anul 1220 și reprezintă, cu 5 etaje din care 3 de granit și 2 de marmură, și 379 de trepte.

În **New Delhi**, construit în 1911, se remarcă *Parlamentul*, *Palatul Prezidențial*, *Muzeul Național*, *Templul Lotusului*, *Templul Laksmi Narayan*, *Templul de Aur*, *Muzeul Național*, *Complexul Memorial Poarta Indiei*, *casa memorială a lui Mahatma Gandhi*, *Stadionul Jawaharlal Nehru*, cu o capacitate de 100 mii de locuri, *Gradina Lodhi*, *Parcul Neru*, *Muzeul Național al Căii Ferate*, *Muzeul Internațional al Păpușilor Shankar*. Templul Lotusului reprezintă o bijuterie arhitectonică și un edificiu religios de importanță mondială. Lotusul este floarea națională a Indiei, iar Templul Lotusului este simbolul păcii, al toleranței oamenilor de toate confesiunile. Templul de Aur se consideră nucleul religiei sikhe, care are adepți principali bărbații luptători. Templul Laksmi Narayan este cel mai mare, cel mai frumos și cel mai vizitat templu hindus.

Evenimentele culturale foarte importante în Delhi sunt: Ziua Republicii (când are loc o mare paradă militară), Ziua Independenței (15 august); festivalul de muzică și dans Qutub Festival, Kite Flying Festival, International Mango Festival și Vasant Panchami (Festivalul primăverii).

Orașul **Agra** (fig. A7) este unul din cele mai importante destinații turistice din întreaga lume. Acest oraș a fost *capitala Imperiului Mogulilor* și adăpostește un grandios parc-muzeu. Aici se găsește o altă *minune a lumii* – **Mausoleul Taj Mahal** (fig. A12.12), construit de Marele Împărat Mogul, Șah Jahon, în memoria soției sale Mumtaz Mahal. Mausoleul reprezintă o bijuterie arhitectonică din marmură albă de Acra, cu minarete și palate din aur și pietre prețioase. Stilul arhitectonic al Taj Mahalului combină elemente islamice, indiene și persane, dar are un farmec inedit din cauza inspirației romantice. De asemenea, în acest oraș, *patrimoniul UNESCO*, se pot vizita Fortul Roșu (1565), din piatră roșie de Akbar, mausoleul lui Akbar ridicat din piatră roz și marmură albă, palate și moschee, încât s-ar părea că nicăieri în lume nu exista atâta armonie și simetrie rafinată. La sud de Agra, se pot vizita celebrele **Temple ale Iubirii** de la Khajuraho, construite în jurul anului 1000 pe o suprafață de 20 km². Templele sunt sculptate în pietre megalitice, iar sculpturile reprezintă nu numai scene de dragoste, ci și din viața cotidiană, scene de război, care trebuie privite profund și filosofic, dar nu cu ochi de americani sau europeni perversi.

În apropiere de capitala țării, se pot vizita și alte orașe cu valoare turistică deosebită: **Jaipur** – „**orașul roz**” cu palate, grădini, galerii și străzi comerciale cu obiecte prețioase și de artizanat, iar nuanțele edificiilor variază în funcție de anotimp și de momentul zilei; **Benares (Varanasi)** – **cel mai important centru religios al Indiei**, situat pe malul râului sfânt Gange, cu sute de temple și palate, construite din marmură roșie; **Canpur** – cu Templul Hindus, palate, grădini și parcuri fermecătoare; **Patna** – capitală a vechilor imperii, cu numeroase temple, mănăstiri și ruine de cetăți.

În **nordul Indiei**, sunt frecvent vizitate stațiunile montane din munții Himalaya, amenajate și pentru sporturi de iarnă, **Defileul Indusului**, **Valea Beas** – *lăcașul zeilor hinduși*, cu ape termale și temple, unde se petrec diverse sărbători hinduse. În **Cașmir**, se remarcă orașul-stațiune **Srinagar** (sec. VI) cu moschei și poduri spectaculoase, stațiunile de schi **Gulmarg** și Auli; **Lacul**

Dhal cu hoteluri pe vapoare; **Chandigorh** – cel mai modern oraș al Indiei cu stațiuni și escale montane.

Calcutta – *Poarta Bengaliei* posedă monumente valoroase hinduse, islamice și creștine, inclusiv: Catedrala Sf. Paul, Academia de Arte Frumoase, Biblioteca Națională, Memorialul Victoria, Muzeul Indiei, Muzeul Tehnologiei și Industriei, Parcul Miden, Grădina Zoologică, temple hinduse, Palatul de Marmură, Cetatea Williams, Podul Howroh (cel mai aglomerat din lume), Stadionul Salt Lake, cu 120 mii de locuri, spitalul Maica Tereza.

În sud-vestul Indiei, de o popularitate mai mare se bucură orașele Bhubaueswar, Haidarabad, Madras și Madurai. Orașul **Bhubaueswar** este un centru turistic valoros, cu sute de temple construite timp de 600 de ani. În **Haidarabad**, se află renumita moschee *Mecca Mosjid*, cu o capacitate de 11000 de locuri; Muzeul Solar cu expoziția de jad (piatră prețioasă) și bijuterii ale regilor moguli, palate, temple, universitate, grădini botanice și zoologice. În orașul **Madras**, turiștii pot vizita *plaja Marina* (a doua din lume, ca mărime), bulevardul Marina, cu temple, biserici, moschei, catedrale și grădini. Orașul **Madurai** reprezintă o adevărată bijuterie arhitecturală hindusă.

În sud-vestul țării, cele mai importante centre turistice sunt orașele Bombay, Mysore și stațiunile de litoral din fosta colonie portugheză Goa. Mumbai (Bombay), *orașul bumbacului și al contrastelor (luxului și sărăciei)*, este cel mai mare port al Indiei. Principalele atracții turistice sunt: Muzeul Prințului de Wales, Biserica Sf. Toma, Gările Feroviare Victoria și Chatrapati Shivaji, Piața Bhuleshwar, hotelul Taj Mahal, *studiourile de cinema Boliwood*, colina Malabar cu grădini suspendate, Universitatea, Arena pentru cursele de cai, plaje frumoase și aglomerate, numeroase palate, temple și moscheie. În orașul **Mysore**, se poate admira *Palatul Maharadjahului* și celebrul festival – *Desserha*, la care Maharadjahul, îmbrăcat în haine de sărbătoare, defilează fastuos pe elefantul împodobit special, fiind însoțit de un cortegiu de sărbătoare. **Goa** este cea mai importantă zonă de litoral destinată turiștilor europeni, fiind amenajată cu plaje cu nisip fin și hoteluri luxoase, parcuri de distracții, cluburi de noapte și cazinouri. De asemenea, merită vizitate grădinile tropicale luxuriante, Catedrala Bon Jesus – patrimoniu UNESCO, Templul Sri Mangueshi. Foarte spectaculoase sunt sărbătorile și festivalurile tradiționale, precum Crăciunul, Deepvali, carnavalul.

În ultimul timp, fluxurile turistice europene se îndreaptă masiv către *insulele Andamane* din Oceanul Indian, în special în vacanțele de Crăciun, pentru sporturi nautice și prețurile accesibile.

Sri Lanca – *Țara Ceaiului de Ceylon, Țară-grădină, a cocosului și a palmierului*, este vizitată anual de 650 mii de turiști străini. Stabilitatea politică și economică recentă, succesele reușite în extinderea și renovarea infrastructurii turistice și de transport, condiționează o sporire considerabilă a fluxurilor turistice spre această țară, foarte apreciată pentru stațiunile sale litorale și peisajele mistice. Capitala, orașul **Colombo** – *orașul-grădină*, întemeiat de portughezi, renumit prin multitudinea de moschei, temple budiste și hinduse, muzee și palate, biserici în stil doric înălțate de olandezi. Obiective mai importante sunt Muzeul Național, Muzeul de Istorie Naturală, templele budiste **Kelanya Vicar**, **Templul Dintelui lui Buddha** și Gangramaya, templele hinduse, Catedralele Sf. Lucifer, Sf. Antoniu și Petru, Palatul Independenței, Moscheea Jamili Alfar, Castelul Richmond, colecțiile de pietre prețioase, Turnul Fort Clock, Zoo, Grădina Botanică, plaja Mount Lovinia. Kelanya Vicar este construit în secolul al III-lea î. Hr., pe locul unde a călcat Buddha, fiind cel mai important centru de pelerinaj religios. În cinstea acestui eveniment, în luna ianuarie, se desfășoară un festival grandios, cu multe sunete, dansuri, trucuri de acrobație și magie. În ultimul timp, a fost înălțat un centru de afaceri și expoziții modern, cu zgârie-nori, turn de televiziune, cazinouri, hoteluri și plaje luxoase. Alte centre turistice importante sunt: **Anuradhapura** – prima capitală a unui stat budist, cu numeroase monumente și clădiri istorice unice, *arborele Bo* de 2300 ani – cea mai valoroasă relicvă budistă, talpa lui Buddha; **Polonnaruwa** – capitală medievală, cu templul Gal Vihara, Muzeul Arheologic și monumente istorice prețioase; mănăstirile budiste rupestre; sistemele de irigație medievale pe terase și culmile

munților și dealurilor; insulele coraligene; triburile locale izolate; parcurile naturale; plajele superbe.

Insulele Maldive reprezintă una din cele mai atractive destinații exotice din lume (fig. A12.11), fiind înalt apreciate pentru vacanțele și sejururile din perioada rece a anului (de Crăciun, Paști). Arhipelagul Insulelor Maldive este situat în Oceanul Indian, la sud de India și Sri Lanka, de o parte și de alta a Ecuatorului, având o colecție impresionantă de peste 1190 de insule coraligene. Doar 200 de insule sunt locuite, din care aproape jumătate sunt transformate în resorturi turistice. Fiecare insulă are maximum 100 de camere de tip bungalow, ceea ce face din Maldive o destinație unică în lume. Plajele sunt acoperite cu nisipuri albe și fine, iar peisajele litorale sunt deosebit de fermecătoare. În ultimul timp, se atestă o dezvoltare rapidă a infrastructurii de cazare, a centrelor de distracții și agrement, astfel încât, în acest colțișor de paradis, se poate petrece o vacanță de vis. Anual, acest stat insular este vizitat de aproape 1 mln. de turiști străini, iar turismul este, fără îndoială, principala activitate a acestei țări, cu o populație de doar 300 mii de locuitori. Deosebit de populare sunt centrele de sporturi nautice, care oferă diverse activități, precum scufundări, surfing, schi nautic, canoe, banana riding, catamaran, plimbări cu șalupa, întreceri nautice. Fauna subacvatică este foarte bogată și spectaculoasă, iar pentru practicarea activităților nautice funcționează centre moderne de instruire. Totuși, acest paradis este vulnerabil, deoarece circa 80% din teritoriu se află la mai puțin de 1m deasupra nivelului oceanului. Acest lucru a fost evident în 2004, când tsunamiul a distrus 20 din cele 199 de insule locuite. Principalele atracții turistice din capitala țării – orașul **Male**, sunt: Centrul Islamic cu moschei impozante, Piața Centrală (Jumhooree), Palatul Prezidențial, Muzeul Național, Parcul și Muzeul Sultanului, Muzeul Național, cu o colecție de relicve budiste, Piața Singapore, Târgul de Pește, plajele, hotelurile și restaurantele.

Nepal – *Țara Munților Înalți, Țara Serpilor*, este renumit ca centru de escală spre vârfurile din Himalaya – *acoperișul lumii*. Este foarte apreciat pentru flora și fauna locală – *turismul ecologic și cognitiv*. Capitala – **Catmandu** – *orașul cedrului și templelor* este apreciată pentru mulțimea templelor, sanctuarelor, edificiilor istorice și a muzeelor. În Piața Palatului, se află Templul Regal, cel mai mare din țară, ridicat pe o piramidă cu 5 etaje. În Parcul Central se află *Templul Vechi, construit dintr-un singur cedru*. În orașul **Mustang**, se pot vizita temple și mănăstiri, terase cultivate cu orez, cu înălțimea de până la 5000 m, viața patriarhală de aici. În orașul **Palan** – dedicat lui Buddha se află *celebrul hotel Yetty*, pentru cei care îl caută pe omul de zăpadă.

Bhutan – Țara Dragonului, Fulgerului, Țara de la Capătul Tibetului; **Thimphu** – capitala de vară, posedă temple, muzee, piețe de artizanat, peisaje montane.

9.5. Asia Centrală

Asia Centrală formează o regiune întinsă, despre care mulți au scris și au povestit, însă puțini au avut curajul să o viziteze. Dacă, în prezent, această regiune este ocolită de principalele fluxuri turistice, atunci, în antichitate și Evul Mediu, ea constituia cea mai cunoscută destinație comercială. Pe aici trecea renumitul **Drum al Mătăsii**, motiv pentru care a atras atenția numeroaselor popoare pricepute în arta războiului și comerțului, dar și a iluștrilor oameni de știință, medici, filosofi, pictori din lumea budistă, musulmană și creștină. Actualmente, această regiune este bântuită de conflicte etnice, religioase și chiar armate, dispune de o infrastructură insuficientă și învechită. Accesul dificil și nesiguranța multor trasee turistice motivează vizitatorii să ocolească statele acestei regiuni, în pofida vestigiilor culturale și a peisajelor naturale foarte valoroase de aici.

Mongolia – *Țara cu Cerul Albastru* (fără ploii), *Țara deșerturilor, stepelor și a Păstorilor, Patria lui Cinghiz Han, Țara Iurtelor*. Capitala **Ulan Bator** se remarcă prin Muzeul Național, Muzeul de Arte, palate istorice, complexuri memoriale ale perioadei socialiste. În proximitatea capitalei, se remarcă stațiunea de schi **Sky Resort** (fig. A7). În munții Hangai, principalele atracții

turistice sunt peisajele vulcanice și carstice. În nordul țării, lângă hotarul cu Rusia, se află **lacul Hubsugul – Elvetia Mongolă**, unde, la spargerea ghețurilor, se produce un zgomot mult apreciat de turiști. În centrul Mongoliei, se bucură de popularitate peisajele de deșert din Parcul Național Gobi; mirajele optice; viața tradițională a păstorilor; plimbările cu cămila; laptele de iapă (cumâsul); **Karakorum** – orașul construit de Cinghiz Han, cu ziduri, palate, turnuri, mănăstirea budistă din secolul al XV-lea – primul monument de arhitectură mongolă, care s-a păstrat până în prezent.

Afganistanul – Țara de Piatră. Din cauza insuficienței drumurilor de acces, siguranței nule a rutelor turistice, frecventelor acte teroriste și a climei aspre, este foarte rar vizitat de turiștii străini; Capitala, orașul **Cabul**, este traversată de vechiul „*Drum al Mătăsii*”. Principalele obiective turistice sunt: muzeul Șahului Timur, Palatul Regal, Palatul lui Amin, Mausoleul Emirului Abdurahman, fortăreața Bala Ghisar, Arcul Biruinței, mormântul regelui Timur, Muzeul de Istorie, uriașele statui a lui Buddha de pe colina Bamian (distrusă parțial de talibani), circa 600 de moschei și minarete, temple hinduse și biserici, Parcul Babur, bazarurile tradiționale bogate în textile manufacturiere și obiecte de artizanat, lacurile Karha. Orașul **Herat** este vechea capitală a lui Timurlenk, cu cetatea construită de Alexandru Macedon, străzi comerciale, cu blănuri de caracul, arme, droguri și artizanat. **Kandahar** – vechea capitală și centrul religios al țării, este situat în partea persană și are o istorie multimilenară foarte zbuciumată. Principalele obiective turistice sunt moaștele Profetului, moscheea Părul Profetului, Mausoleul lui Ahmad Shah, Piața Martirilor, Fortăreața Ark, Muzeul Kandahar, relicve religioase, bazarurile tradiționale.

Uzbekistan – Țara celor 1000 de Nopti, a Aurului Alb (bumbacului) și a **Șeherezadei** – a cunoscut mai multe perioade de înflorire a artei și comerțului, succedate de perioade de distrugere și regres, care s-au reflectat și asupra obiectivelor de interes turistic. Cele mai valoroase centre turistice sunt orașele Samarcand, Buhara, Tașkent, Fergana etc. Orașul **Samarcand** are o vârstă de peste 2500 de ani și a fost, alături de Horesm, Buhara și Fergana, unul din cele mai cunoscute orașe din Drumul Mătăsii. Este renumit prin: fortificațiile și zidurile grandioase; moscheile fascinante, inclusiv *Bibi Hanâm*; Mausoleul Gur Emir, unde se află mormântul lui Tamerlan, medrese și minarete – adevărate perle arhitectonice, împodobite cu mozaicuri viu colorate; Piața Rehgistan cu Muzeul de Istorie și Universitatea. Orașul este renumit pentru cea mai fină hârtie din lume, pânza de Kârmâz (roșu întunecat), observatoarele și cunoștințele astronomice, filosofie, arta și medicină medievală orientală. Orașul **Buhara** este renumit prin: *covoarele sale „plutitoare”*; moscheea medievală *Kalian*, cu cupola albastră și minaretul de 46 m, de o mare valoare artistică; țesăturile de mătase și bumbac; incrustațiile din metal. Denumită „Frumoasa Deșertului”, Buhara a intrat în legendă și prin povestea „O mie și una de nopți” cu șiragurile de pietre prețioase ale *Șeherezadei*.

Capitala Uzbekistanului, orașul **Tașkent**, este cea mai mare metropolă a Asiei Centrale, cu peste 2 mln. locuitori, Principalele obiective turistice sunt: complexul arhitectonic „*Piața Prieteniei Popoarelor*”, cu Parlamentul, Sala de Concerte, Parcul Central și monumente istorice; Muzeul de Arte Aplicative; mausoleele șahilor și urmașilor lui Chengiz Han; Parcul lui Tamerlan; moscheile și minaretele; Piața Independenței; Teatrul de Operă și Balet; Turnul de Televiziune (375 m), metroul (unicul în Asia Centrală); bazarul Chorsu; memorialul victimelor cutremurului etc. În apropiere de capitală, sunt solicitate stațiunile de iarnă **Beldersay** și **Cimgan** (tabelul A 2.9 și fig. A7).

În **Turkmenistan**, cea mai importantă destinație turistică este *Valea Eric-Cala*, cu lacuri și peisaje superbe, podgorii cu struguri albi, cu cel mai mare conținut de zahăr din lume, vinurile Eric-Cala, bostănării imense. Capitala, orașul **Asghabad**, se remarcă prin peisajul pitoresc la poalele muntelui Kopetdag, Muzeul Artei Decorative, cu cel mai mare covor din lume (193,5m² și 865 kg), Biblioteca Centrală, moschei, minarete, parcul central cu vegetație luxuriantă.

Kârgâzstanul este renumit prin peisajele montane inedite slab valorificate, cu zăpezi și ghețuri veșnice, peșteri și lacuri splendide, sate cu ocupații tradiționale. De o mare popularitate se

bucură capitala – orașul ***Bișkek***, cu Cetatea Pisppek, Parlamentul, Academia de Științe, Muzeul Național cu o colecție rară de covoare; lacul ***Issik-Kul*** (fig. A7) de origine tectonică, pe malul căreia sunt stațiuni balneoclimatice și de schi (Karakol), foarte populare printre turiștii din ex-U.R.S.S.

Subiectele pentru conversații:

1. Particularitățile recente ale dezvoltării turismului în Asia de Est-Pacific.
2. Identificați resursele turistice reprezentative pentru Asia de Est-Pacific.
3. Enumerați cele mai importante obiective turistice din capitala chineză și niponă.
4. Descrieți obiectivele turistice majore din India.
5. Caracterizați obiectivele turistice principale din Australia.

Referate:

1. Sărbătorile și festivalurile tradiționale din Asia de Est.
2. Destinațiile turistice exotice din regiune.
3. Obiectivele principale și pelerinajele religioase în partea de estică și sudică a Asiei.
4. Stațiunile litorale principale ale regiunii Asia-Pacific.
6. Centrele principale ale turismului de afaceri și distractiv din Asia de Est.

Tema 10. RESURSELE ȘI FLUXURILE TURISTICE ALE ORIENTULUI MIJLOCIU ȘI AFRICII

10.1. Orientul Mijlociu

Iranul – Țara Covoarelor Persane și Legendelor Orientale, este una din cele mai apreciate destinații turistice și leagănul unor civilizații înfloritoare din Antichitate și Evul Mediu. Cu toate că numărul de turiști străini înregistrează, în ultimii ani, o creștere considerabilă, Iranul rămâne o țară ocolită de fluxurile turistice internaționale. Aceasta se explică prin imaginea negativă a acestei țări în sistemele de informare în masă occidentale, infrastructura hotelieră insuficient dezvoltată, prin *limitarea activităților de agrement și a distracțiilor*. În realitate, această țară nu merită a fi neglijată. Iranul dispune de comori inestimabile ale civilizației și culturii persane, de obiecte naturale miraculoase, populația locală este foarte ospitalieră, iar prețurile, în special la transport, sunt destul de accesibile. Cele mai vizitate centre turistice sunt orașele Isfahan, Shiraz, Teheran, Tebriz s.a.

Isfahan – orașul artelor și al frumuseții, oraș-muzeu. Principalele obiective turistice sunt: Piața și Moscheea Șahului – o bijuterie de arhitectură persană; Moscheea Lutfullab; Palatul Celor Opt Paradisuri; Palatul celor 40 de coloane; Palatul Celub Sotun cu grădini frumoase; Palatul Ali-Quapzu – fostă reședință a șahilor. **Shiraz** – orașul trandafirilor, al privighetorilor și al poeziei persane, cu frumoase palate și moschei, grădina Eran, Ceasul Floral din centrul orașului, mormântul celebrului enciclopedist arab Omar Hayam, Universitatea – cel mai important centru de învățământ.

Capitala, orașul **Teheran**, este așezată într-un cadru natural pitoresc la poalele muntelui Elbrus, la altitudinea de 1200 m. Cele mai importante obiective turistice sunt: Palatul Golestan, un splendid muzeu cu expoziție unică de covoare persane și un tron cu pietre prețioase; Palatul de Marmură cu cea mai frumoasă cupolă a orașului; Palatul Saad Abad; Palatul Niavoran; Moscheea *Sepahsalar* cu 8 minarete; Muzeul Covoarelor; Muzeul de Artă Națională; Muzeul Reza Abasi; Muzeul Arheologic; Muzeul Bijuteriilor, cu Globul de diamante cu peste 50000 de pietre prețioase, tronul Nadir Shah cu 26000 de pietre prețioase și Coroana Pohlavi cu peste 1000 de diamante; Banca Națională, unde sunt expuse bijuteriile regale persane cu celebrul diamant Keh I Nook. Printre obiectivele moderne se pot menționa Turnul TV Milard (435 m), Turnul Libertății; stadionul Azadi, cu 100 mii locuri, Universitatea și parcul de distracții Shahre Bazi. În suburbiile capitalei, de o mare popularitate se bucură stațiunile de schi *Dizin* și *Darbandsar* (fig. A7 și tabelul A 2.9). În sudul țării, merită vizitate ruinele capitalei persane – *Persepolis*, cucerite de Al. Macedon.

Irakul – Leagănul Civilizațiilor Babiloniene, Țara Grădinilor Suspendate, reprezintă unul din cele mai cunoscute centre de dezvoltare ale civilizațiilor antice și medievale. Această țară adăpostește vestigii istorice și arhitectonice foarte valoroase, pe care numeroși turiști din lumea întreagă ar vrea să le viziteze, însă nu o pot face din cauza siguranței nule a rutelor turistice și frecventelor atacuri teroriste, ce se produc în această țară după invazia americană din 2003. Cele mai importante centre turistice ale Irakului sunt orașele Bagdad, Samara, Kirkuk, Basra, Ninive, Babilon, Mongheir, Horsabad, Mosul ș.a. În capitala țării, orașul **Bagdad**, se disting: Palatul Abasid (sec. IX); mausolee cu cupole originale; moschei cu minarete și cupole aurite sau din cărămidă smălțuită cu diverse culori; Școala Religioasă Mariana; *Muzeul Național Antic*, cu mărturii ale Mesopotamiei; *Biblioteca* cu peste 6000 de manuscrise și 70000 de cărți vechi, Codul de Legi Esama (cel mai vechi din lume), apărut cu 2 secole înainte de Codul lui Hamurappi, bijuterii de mare finețe; Muzeul Islamic; Muzeul Abasizilor. O bună parte din vestigiile menționate au suferit mult în timpul războiului, fiind distruse de bombardamente, lupte armate sau, pur și simplu, devastate de localnici, în competiție cu soldații americani.

În orașul **Samara**, situat mai la nord de capitală, foarte vizitate sunt: *Moscheea Abu Duluf* – una din cele mai mari din lume, renumită prin minaretul ei spiralat (unic în lume), cu înălțimea de 56 m și sala de conferințe cu 10000 de locuri; *Palatul Khalifului Al Mutasem* situat într-un peisaj fascinant. În orașul **Kirkuk** – orașul petrolului – se pot admira moschei bizare, palate și fascinantul fenomen geologic „*Focul Viu*”. În extremitatea de nord, o importanță deosebită o are

orașul **Mosul**, situat la convergența lumii musulmane și creștine, cu numeroase palate, moscheea Mujahidi cu minaretul de 52 m înălțime, mănăstiri și biserici (Simon-Petru sec. XIII), Palatul Quara, Muzeul Istoric cu exponate valoroase ale civilizațiilor Mesopotamiei etc. Printre vestigiile istorice merită vizitate **Horsabad** (la 30 km de Mosul), întemeiat de regele Hamurappi în anul 1700 î.e.n. și fosta capitală a Imperiului Asirian. În **vechiul oraș**, s-a mai păstrat turnul în formă de spirală („**Zicurat**”) – obiect arhitectonic unicat, Templul lui Nimurta, Palatul Asurbanipal cu porți ornamentate cu tauri înaripați în piatră. Printre stațiunile montane, se remarcă: **Șalahudin** cu peisaj pitoresc și hoteluri de lux; **Haj Omran** – stațiune pentru sporturi de iarnă; **Sargang** – stațiune de vară cu amenajări turistice moderne, cascade, plantații de plop; **Haman Al Alil** – cu ape minerale (fig. A7) etc.

La sud de Bagdad, merită vizitat orașul **Kerbala** – *cel mai important centru de pelerinaj religios al musulmanilor șiiți*. Orașul **Mongheir** (Ur) – cel mai strălucit centru al civilizației sumeriene, cu o vechime de peste 5000 de ani. În cetatea veche, a rămas un „zicurat” de 4700 ani, unde s-au descoperit bijuterii de mare valoare artistică; strălucita cetate a Babilonului, cu grădinile suspendate ale Semiramidei – una din cele 7 minuni ale lumii antice. În ruinele palatului, se pot descoperi „Calea Procesiunilor” a lui Nabucodonosor (regele babilonian care a poruncit construcția Turnului Babel), Poarta Istar, Sala Tronului, Leul Babilonian etc.

În extremitatea de sud a țării, cel mai vizitat este orașul **Basra** – *Veneția Sudului*, unicul port al Irakului, cu numeroase canale, moschei, străzi comerciale. După legendă, aici s-a născut *marinarul Sindbad din „O mie și una de nopți”*, iar la 25 km de Basra, în orașul **Zubair** se află și ruinele turnului lui Sindbad. La confluența râurilor Tigru și Eufrat, se află cea mai mare junglă de palmieri din lume cu peste 20 mln. de arbori și faimosul *pom biblic „al binelui și al răului”*.

Siria – țară cu o istorie multimilenară, care a aparținut integral sau parțial tuturor imperiilor antice și medievale, este vizitată anual de peste 8 mln. de turiști străini (tabelul A 1.4). Aici putem găsi o puzderie de vestigii religioase și arhitectonice ale lumii antice, arabe și creștine, care au coexistat aici. Capitala Siriei – **Damasc** – *cea mai veche din lume care a fost locuită neîntrerupt timp de 3500 de ani*, cu numeroase vestigii antice și medievale. Merită vizitate Moscheea Omeiazilor (sec. VIII) – cel mai important monument al artei arabe; Moscheea Suleiman cel Mare; Muzeul Național păzit la intrare de celebrul leu de Damasc, cu vestigii ale vechilor civilizații, țesături, scrieri în alfabetele canaanean și ugarit, o colecție unicat de piese din sticlă și oglinzi; Muzeul Militar; Palatul Al Azem, care adăpostește Muzeul de arte și tradiții populare; Turnul Bab Kisan; sanctuarele însoțitorilor și rudelor lui Mohamed; Piața Mardji cu o grădină magnifică; bazarul Hamidie cu renumitele pânze de Damasc, bazarul de mirodenii Bzuria; băile termale turcești, stațiunile suburbane Zovdani, Bluda, Madaya. În curtea Moscheii Omeiazilor (a III-a din lume după Sf. Sofia din Istanbul și Mecca), se află cupola Tezaurului și 3 minarete înălțate, care adăpostesc Mausoleul Saladin. În zona capitalei, se găsesc edificii și relicve creștine deosebit de valoroase, precum racla cu moaștele (capul) Sf. Ioan Botezătorul; Catedrala Fecioara Maria, Biserica subterană Anania, unde s-a încreștinat și se ruga, pe ascuns, Sf. Pavel; Mănăstirile ortodoxe Fecioara Maria de Sidnai, pictată de apostolul Luca, cu o icoană făcătoare de minuni și Sf. Tecla, Biserica Sf. Serghei. În apropiere de capitală, la **Ras Samora**, putem vizita renumita *cetate Ugarit cu o vechime de peste 7000 de ani*, palate regale, apeducte, necropole și temple.

În zona de deșert, se pot vizita siturile arheologice de la **Palmyra** – *orașul-minune și Mireasa Deșertului*, astăzi o grămadă de ruine în calea nemiloasă a furtunelor de nisip. Palmyra reprezintă unul din cele mai valoroase situri arheologice din lume accesibile pentru vizitarea turiștilor, cu Turnul Baal Shameen – un imens patruleter cu un șir dublu de coloane de 12 m, un altar și un arc de triumf, Templul Morților și Teatrul antic cu o coloană de statui. În nord-vestul Palmyrei, în **Valea Morții**, se află mormintele-turn zicurat, ridicate peste un parter pătrat în mai multe etaje.

Orașul **Halep** – fortificație asiriană, arabă și creștină, patrimoniu UNESCO, are o vechime de peste 5000 de ani. Principalele obiective turistice sunt citadela arabă Kalaat Salahudin (sec. XII), Marea Moschee (sec. XI), cartierul creștin, cu Biserica Armenească, Muzeul Arheologic, Muzeul de

Arte și Tradiții Populare. Orașul **Homa** este cunoscut pentru morile de apă, cu diametrul de 20 m, ce pompează apa spre canalele de irigație. Alte atracții turistice sunt Palatul Sultanului Azem, Marea Moschee, Biserica Ortodoxă Afimia, ruinele romane. În luna aprilie, are loc Festivalul Primăverii (Muhrajan al Rabi). În extremitatea nordică a litoralului mediteranean, se află **Lathakia** (fig. A9), oraș antic și stațiune modernă. Orașul-stațiune **Tartus** a fost înființat de fenicieni și adăpostește prima capelă a Fecioarei Maria, altarul căreia a supraviețuit, ca prin minune, cutremurului devastator din 487 (distrugătorul Palmyrei). În apropiere de Tartus, se află cel mai glorios castel din lume – **Krak des Chevaliers**, cu blazonul legendarului *Richard Inimă de Leu*.

Libanul – Țara Cedrului, este renumit prin moștenirea istorico-culturală feniciană, creștină și arabă și recunoscut prin cele cinci orașe-cetate: Beirut, Tripoli, Sour (Tir), Jebail (*Biblos*) și Saida (Sidon). În perioada imediat postbelică, Libanul devine cel mai important centru de afaceri din Orientul Mijlociu, iar turismul este una din ramurile prioritare ale economiei acestei țări. Liberalizarea economiei, democratizarea societății și stabilitatea politico-economică a transformat Libanul, către anii 70 ai secolului trecut, în principala destinație turistică a regiunii, fiind foarte apreciat pentru cazinouri și afacerile speculative. Agresiunea israeliană de la începutul anilor 80 și războiul civil care a urmat au avut un impact dezastruos asupra Libanului. În pofida acestui fapt, Libanul rămâne o destinație turistică importantă, fiind anual vizitat de peste 2 mln. de turiști străini.

Capitala țării – orașul **Beirut** a fost fondat de fenicieni la sfârșitul mileniului IV î. Hr., fiind supus numeroaselor invazii asiriene, grecești, romane, arabe, mongole și ale cruciaților. Cele mai importante obiective turistice sunt: Biserica *Sf. Ioan Botezătorul*, zidită de cruciați și transformată de arabi în Marea Moschee; Marele Serai; Muzeul Arheologic; Grota Porumbeilor; băile turcești, bulevardele largi, băncile, parcurile, cazinourile și hotelurile de lux din partea modernă a orașului. În apropiere de capitală, se află *renumitele stațiuni Aley* (Lass Vegas-ul libanez), **Bois de Boulogne**, în stil francez elegant. În orașul **Sour** (Tir), se pot vizita siturile arheologice, hipodromul roman și descoperi comori subacvatice. Orașul **Tripoli** se află în apropierea Castelului Cruciaților, cu renumite moschei și medrese. În orașul **Saida**, merită vizitate zidurile cetății și Castelul Mării, construite de cruciați, necropola regilor sidonieni. La nord de capitală, se află unul din cele mai vechi orașe și centre religioase din lume **Jebail** (*Biblos*), cu mari temple închinat zeului Baldat, biserici, moschei, palate și cetăți. Foarte populare sunt stațiunile montane **Mzaar**, **Qanat Bakish**, Cedars, Faqra și Zarour, cu numeroase piste de schi și facilități de cazare excelente.

În **Iordania**, de o mare popularitate se bucură capitala **Aman** cu monumente istorice, cetăți, muzee, moschei și minarete; stațiunea și peșterile de la **Qumran** de la țărmul Mării Moarte, unde s-au găsit manuscrise și fragmente biblice, iar în peninsula Sinai – **Mănăstirea Sf. Ecaterina** – cea mai izolată și mai veche (550), construită de împăratul bizantin Justinian cel Mare. În ultimul timp, Iordania a renovat și a extins substanțial infrastructura turistică, promovează o politică deschisă, iar ca rezultat numărul de turiști străini atinge cca 5 milioane. Cea mai importantă atracție pentru turiștii străini este stațiunea **Aquaba** (fig. A9), situată la țărmul Mării Roșii. Apa este limpede și cristalină, fauna subacvatică este foarte bogată și spectaculoasă, ceea ce favorizează dezvoltarea activităților de scufundări acvatice. Deosebit de valoroase sunt și obiectivele istorice din apropiere, precum orașul antic **Petra**, construit din piatră roz-roșietică, *Templul Leilor Înaripați*, ruinele Tezaurului și Trezoreriei, Amfiteatrul, triburile de beduini.

Arabia Saudită este renumită nu doar prin cele mai mari rezerve de petrol din lume, deșerturile fără sfârșit, cirezile de cămile, dar și prin inestimabilele vestigii istorico-religioase musulmane, care atrag anual milioane de pelerini din lumea întreagă. În această țară, sunt, practic, interzise jocurile de noroc și strict limitate distracțiile, ceea ce limitează afacerile și fluxurile turistice în această țară. În partea central-vestică a țării, în apropiere de Marea Roșie, cele mai vizitate sunt orașele **Mecca** și **Medina** – cele mai importante centre de pelerinaj religios al lumii islamice, interzise pentru cei care împărtășesc alte confesiuni. **Mecca** – *mama orașelor și locul de naștere ale Profetului Mohamed* (sec. VI). În luna ianuarie, câteva milioane de musulmani merg în pelerinaj la Marea (Sfânta) Moschee (fig. A13.5), pentru a privi spre **Kaabah**, Muntele de Lumină, Câmpia lui

Arafat și Casa în care s-a născut Mohamed. Mecca nu este doar un centru de pelerinaj, dar și un mare centru hotelier și de afaceri comerciale pentru musulmani. În acest scop, recent (2011) a fost construită clădirea *Turnul cu Ceas* (Abraj Al-Bait), cu înălțimea de 601 m (tabelul A 2.7) – a doua cea mai înaltă clădire din lume. **Medina** este locul unde a trăit și a murit Mohamed, iar cele mai importante obiecte de pelerinaj sunt: **Moscheea Profetului** (zidită de însuși Mahomed în casa acestuia); **Mormântul Profetului**, al fiicei sale și al primilor doi califi; prima moschee din lume *Masjid Cuba*, situată în apropiere de Mormânt; peste o sută de moschei și medrese.

În apropiere de Mecca, la țărmul Mării Roșii, se află orașul **Jiddah** (fig. A7) – principalul centru economic, administrativ și cultural al țării, unde palatele și cartierele medievale din piatră coraliogenă se îmbină armonios cu cele moderne din sticlă și oțel. Principalele obiective turistice sunt: Muzeul Orașului, Muzeul de Arheologie și Etnografie, Galeria de Artă, Banca Națională, palatele negustorilor locali înstăriți, portul maritim, stațiunile litorale moderne din suburbia nordică, cu facilități bune pentru sporturi nautice, ca înotul, schiul nautic, pescuit, scufundări, navigație.

Ar Riadh este centrul de reședință a familiei regale, construită pe locul unei vechi cetăți a puritanilor arabi, din care motiv, majoritatea palatelor vechi nu sunt ornamentate. În ultimele decenii, orașul a fost reconstruit aproape integral. Centrul istoric a fost reamenajat după preferințele familiei regale. Merită vizitate: cetatea Masmah, transformată în muzeu, Porțile Al Tumairi; Centrul Istoric al Regelui Abdul Aziz, cu Muzeul Național, Palatul Regal; Centrul de Studii Islamice, Muzeul Universității, Muzeul Numismatic, Galeria de Artă Hevar; complexul de zgârie-nori Centrul Regal, cu centre de expoziții și hoteluri. Foarte popular este Festivalul Patrimoniului Cultural din lunile aprilie-mai, cu una dintre cele mai importante curse de cămile din lume, cu de 30 mii de spectatori, 2 mii de cămile și călăreți. La țărmul Golfului Persic, în apropiere de **Jubail**, se află plaje amenajate, cu complexuri hoteliere și de agrement moderne și luxoase.

În statele cu asigurare financiară înaltă – **Emiratele Arabe Unite** (E.A.U.), **Bahrein**, **Kuwait** și **Qatar** este bine dezvoltat *turismul de afaceri*, *turismul distractiv*, *turismul de litoral*. Ele dispun de cele mai moderne și mai luxoase din lume amenajări turistice, parcuri de distracții și de agrement, centre comerciale, variate edificii sportive. În E.A.U., se remarcă emiratele Dubai și Abu Dhabi. **Dubaiul** reprezintă **bijuteria inegalabilă a lumii moderne** și una din cele mai râvnite destinații turistice din întreaga lume. Fără îndoială, fiecare potențial turist este încântat de miracolele economice și perlele arhitectonice din acest paradis al deșertului arab, care cresc și se extind cu o viteză cosmică. La momentul actual, în Dubai, se află cea mai mare concentrare de zgârie-nori din lume, inclusiv: **Burj Khalifa – cea mai înaltă clădire din lume** (828 m), cu 163 de etaje, în fața căreia se găsește fermecătorul *Havuz Muzical*; 10 clădiri pentru oficii de peste 300 m; 3 blocuri de locuințe de peste 300 m și alte 5, cu înălțimea de 250-300 m. În mai puțin de 1 minut, liftul ajunge la puntea de observare, aflată la etajul 124, de unde se poate admira panorama incomparabilă a orașului ultramodern (fig. A13.1, tabelele A 2.7 și A 2.8), care a redefinit conceptul de lux. Construcții grandioase unice reprezintă și cele 3 complexuri de insule artificiale: *World Island* (circa 300 de insulițe, care reflectă imaginea suprafeței terestre) destinate celor mai celebre și mai bogate persoane; *Palm Island* – o zonă hotelieră și *Dubai Marina* – un complex rezidențial, cu clădiri de peste 200-300 m înălțime. De asemenea, în Dubai, s-au construit cele mai moderne complexuri sportive (terenuri de tenis și golf, circuite de Formula 1, trasee pentru curse de cai, stadioane de fotbal) și un metrou automatizat integral – unic în lume. Nu pot fi neglijate nici centrele comerciale și de expoziții, în special: **Mall of the Emirates** – un complex comercial și de agrement grandios, cu numeroase magazine, restaurante și piscine, săli de odihnă și de agrement pentru maturi și copii, *pistă de schi artificială* funcțională în tot cursul anului; Deyra; Mercato; Wafi; Mula; Nur Juman; *Piața Aurului* (Golden Souq). La *festivalurile de shopping* din ianuarie și februarie, turiștii pot beneficia de reduceri semnificative la cele mai diverse mărfuri.

Plajele din Dubai sunt foarte apreciate pentru sporturile nautice, în special pentru scufundări subacvatice, pentru aquaparcurile de distracții, programele de divertisment. În zona plajei *Jummeirah*, se află cel mai luxos hotel din lume (autoapreciat cu 7 stele) – „**Burj al Arab**”

de 321 m înălțime, în formă de navă cu pânze, construit pe o insulă artificială, cu restaurant grandios la ultimul etaj, platformă pentru elicoptere și Oceanarium la subsol. În zona orașului, se mai găsesc peste 400 de hoteluri, din care menționăm *Beach Hotels*, *Atlantis*, *Hydropolis Hotel* - primul hotel subacvatic, *Jummeirah*, *Kempinski*, *Radisson* ș.a. Se promovează proiecte ambițioase de construcție a unor hoteluri grandioase, cu forme bizare. Deosebit de apreciate sunt și aquaparcurile *Wadi Wash* (fig. A 13.2), *Dreamland*, *Wonderland*, *Aquaventura*. Dubaiul fascinează și prin contrastul dintre ultramodern și tradițional, ceea ce conferă orașului o personalitate unică. Turiștii au posibilitatea de a cunoaște și viața exotică a deșertului Arabiei, să petreacă o noapte într-un cort de beduin sub cerul plin de stele. Printre alte obiective turistice se pot menționa: Muzeul Național, siturile arheologice, Moscheea *Jumeihra*, Palatul Șeicului *Zayed*, Cupa Mondială a celor mai prețioși cai, Zoo etc.

Spre deosebire de Dubai, în **Abu-Dhabi** nu se observă haosul și abundența de megalomanie plictisitoare. Totul pare să fie planificat și aranjat, astfel încât să poți îmbina, mai reușit, afacerile și shoppingurile cu odihna plăcută și liniștită. Cele mai importante obiective turistice din acest oraș sunt: *Palatul Emirilor* și alte edificii politico-administrative; Fortul *Al Husn*; *havuzurile* fermecătoare și bulevardele largi, pline de verdeață; **Ferrari World** – cel mai mare parc tematic acoperit din lume, inaugurat în anul 2010, pe insula *Yas*, cu piste pentru iubitorii de viteză, magazin de suveniruri personalizate Ferrari și restaurante italiene; Moscheea *Sheyh Zayed*; *Khalifa Park*; Fondul Cultural; Galeria de Artă; *Centrul de Meșteșuguri Feminine*; Muzeul Automobilului; Spitalul Șoimilor; Centrul Comercial *Marina*; Târgul de Pește etc.

Bahrein. Printre vestigiile istorice și arhitectonice se remarcă: Fortul Arab (sec. XV); Templul Barbar (mil. III î.Hr.); Muzeul Național, Muzeul Perlelor; *Necropola Aali* – cea mai mare din lume, cu 170 de mii de morminte din mileniile III-I î.Hr.; *Casa Coranului*; Popasul Șeicului *Al Isa*; Fortul și *Poarta Bahreinului*; Podul *Rutier „Regele Fahed”*, ce leagă Bahreinul de Arabia Saudită (25 km); Muzeul Fortului *Riffa*; „*Copacul Vieții*”; *Marea Moschee Al Fateh* și Moscheea *El Hamis* (sec. VII); Muzeul Petrolului; Centrul Expozițional „*Vitrina Golfului*”; *Piața Aurului*.

Qatarul este un stat peninsular din Golful Persic, care a fost deschis, pentru vizitarea turiștilor, abia în 1989, însă a devenit, în scurt timp, o destinație turistică importantă, atrăgând anual până la 2 mln. de turiști străini. Majoritatea fluxurilor turistice sunt concentrate în aria capitalei, orașul **Doha**. Principalele atracții turistice ale acesteia sunt: *Doha Corniche*, o zonă de promenadă presărată cu plaje, hoteluri, restaurante și magazine; *insula Palmier*, amenajată pentru distracții și agrement; Parcul de distracții *Regatul Aladin* pentru toate vârstele; Grădina Zoologică; Oceanariumul; *centrele comerciale moderne*; *Piața Aurului* și alte piețe tradiționale (souq); Cetatea *Doha*; cartierul modern *City Center*, inclusiv *Aspire Tower* (300 m); clădirea Guvernului; *Muzeul de Artă Islamică*; Muzeul Național; Muzeul Etnografic, cu Casa tradițională „*Turnul Vântului*” și bărcile din lemn „*dhow*”. În afara capitalei, merită vizitate *plaja Khor Al Udaid* din sud-estul țării, cu dunele de nisip, ce pot ajunge până la 40 m; *rezervația de gazele Oryx* (simbolul național); siturile arheologice de la *Un Salad*, ce datează din mileniul III î.Hr; *satele de pescari* și *de beduini*.

Kuwaitul este un alt stat din regiunea Golfului Persic, cu rezerve enorme de petrol și o asigurare financiară înaltă. Este cuprins, de asemenea, de febra megaconstrucțiilor și a luxului fără sfârșit, care izvorăște din Dubai și molipsește nu doar regiunea respectivă, dar și întreaga lume, în pofida unui nou val de criză, care amenință economia mondială. Majoritatea populației și a fluxurilor turistice sunt concentrate în capitala țării – orașul **Al Kuwait**, simbolul căreia sunt *Turnul Kuwait* și *Turnul Eliberării* (tabelul A 2.9). Primul turn a fost construit în 1979, are 187 m, iar panorama de observare rotitoare, cu restaurant, se află la înălțimea de 150 m. Turnul Eliberării a fost construit în 1996, ca simbol al eliberării de sub ocupația irakiană, din 1991, și are 372 m înălțime. Alte atracții turistice importante sunt *complexurile de zgârie-nori* (tabelul A 2.7), inclusiv *Al Hamra* (412 m) și *Araya 2* (300 m); complexurile comerciale și hoteliere moderne, *piețele tradiționale*, inclusiv *Piața Perlelor*; *Parcul Turistic*, plajele luxoase *Hiyran*, *Mesilla*, *Sea Front*; *Marea Moschee*, cu suprafața de 50 mii m² și minarete, cu înălțimea de 74 m; Fortul Vechi și Fortul Roșu;

Palatul Seif; *Muzeul Național* (unul din cele mai bogate din lume), Muzeul de Artă Islamică, Muzeul de Știință și Istorie Naturală, Muzeul Marin; *Centrul de Știință Golf Roud*, cu cel mai mare Oceanarium din Orientul Mijlociu, Centrul Cultural Bayt Lotkan, Biblioteca Britanică; Memorialul Rezistenței Anti-irakiene; *Casa Sadu* din coral și ghips – centrul cultural al beduinilor; Patinoarul; Havuzul Muzical. În afara capitalei, merită vizitate *insula Failaka*, cu multe bărci vechi cu pânze, situri arheologice din Epoca de Bronz, Templul Grecesc; parcul natural *Al Jasra*.

10.2. Africa de Nord este o regiune turistică importantă, care a atras, din cele mai vechi timpuri, numeroși cuceritori, comercianți și simpli vizitatori. Civilizațiile, care s-au perindat aici, au lăsat o moștenire istorico-culturală variată și bogată, iar plajele și alte obiective turistice naturale se bucură de o largă popularitate printre turiștii din lumea întreagă. Totodată, dezvoltarea activităților turistice este concentrată în doar câteva zone, care dispun de o infrastructură și o siguranță adecvată. În anul 2011, industria turistică nord-africană a fost puternic afectată de revoluțiile arabe.

Egiptul – Țara Faraonilor, Piramidelor, Templelor, Moscheilor, Pustiurilor, Nilului și Istoriilor Biblice, este vizitat anual de până la 15 mln. de turiști străini (cea mai vizitată țară africană), care generează încasări de circa 13 mld \$ (tabelul A 1.4). În ultimii ani, ca rezultat al extinderii amenajărilor turistice de la Marea Roșie și Marea Mediterană, se observă o creștere rapidă a numărului de sosiri (de până la 30% anual). După numărul de turiști și durata aflării lor în aceste zone, stațiunile litorale depășesc considerabil Valea Nilului cu renumitele piramide.

În **Zona Mediteraneană**, se remarcă orașele Alexandria și Port Said. Delta Nilului dispune de cel mai vechi sistem de irigații din lume (mil. IV î.Hr.) și concentrează, împreună cu aglomerația urbană Cairo, majoritatea populației acestei țări. Orașul **Alexandria** (fondat de Alexandru Macedon) este cel mai important port egiptean, centru comercial și financiar, cu hoteluri luxoase, zgârie-nori și numeroase vestigii antice egiptene, grecești, romane și arabe. Se remarcă ruinele *Farului* (una din cele 7 minuni ale lumii), deasupra căreia a fost construită Cetatea Kayt Bey; *Biblioteca* (cea mai mare din antichitate); Muzeul de Arheologie, Muzeul Greco-Roman; Amfiteatrul Roman și Stadionul Borg El Arab, cu o capacitate de 86 mii de locuri; Coloana lui Pompei; numeroase moschei, inclusiv Abu Al Abas. Printre edificiile religioase creștine, se remarcă Mănăstirea Sf. Mina, martir creștin și făcător de minuni. De o mare popularitate, se bucură plajele Maamur, Montoza, San Stefano. La vest de Alexandria, se află renumitele stațiuni litorale Agam și Hanoville, iar la est de oraș, se află reședința regală de vară, cu Muzeul Bijuteriilor Regale. Orașul **Port Said** este renumit prin plajele cu hoteluri luxoase, vestigii antice, medievale și moderne.

La **Marea Roșie**, se evidențiază stațiunile *Sharm el Sheikh*, *Hurghada*, El Gouna și Taba, cu plaje bine amenajate, hoteluri de lux, sporturi subacvatice, schi nautic, croaziere pe Marea Roșie etc. În unele locuri, pătrund recifuri de corali a căror frumusețe subacvatică îi încântă pe iubitorii de scufundări. **Sharm el Sheikh** (fig. A9 și A13.6) este cea mai frumoasă stațiune din Peninsula Sinai, având toate facilitățile necesare unui centru turistic modern, inclusiv aquaparc, cazinouri, discoteci și baruri de noapte, cursuri de golf și de scufundări subacvatice.

Valea Nilului adăpostește un număr impunător de vestigii istorice din perioadele de glorie ale Egiptului Antic. Printre acestea se remarcă piramidele, mormintele familiilor regale și nobile, moschei și templele. Capitala țării – orașul **Cairo**, este așezat în sudul deltei și s-a extins, treptat, pe locul unei vechi cetăți romane. Cele mai valoroase obiective turistice sunt: *moscheile* (circa 1000), inclusiv Ibn Tulun (sec. IX), Hassan, Al Azhar, Mohamed Ali, cu un minaret înalt și subțire; *cartierul creștin* ortodox (al coptilor), cu Bisericile Sf. Gheorghe, Sf. Barbara, Biserica Suspendată și Muzeul Copt; *Turnul* cu înălțimea de 187 m, așezat într-un parc cu floră luxuriantă; *piața Tahrir* – leagănul revoluției arabe recente și obiectiv inițial al circuitelor turistice din capitala egipteană; *Muzeul Parfumului*, *Muzeul Papirusului*, *Muzeul de Egiptologie* cu sarcofage

pline bijuterii și mumii ale faraonilor; *Opera*; *Bazarul Khan el-Khalili*; metrour; cazinourile și hotelurile luxoase.

În apropiere de Cairo, se află vechile capitale ale faraonilor – *Memphis*, *El Giza*, *Heliopolis*. La circa 15 km de Cairo, în **El Giza** (Gizeh), se află cele mai cunoscute atracții turistice egiptene – **celebrele piramide** (A13.3): *Kheops* (înălțimea de 138 m, lățimea de 237 m), *Khefren* (înălțimea – 113 m, lățimea – 215 m) și *Mikerinos* (62m). Lângă Piramida Kheops, se află *Sfinxul* (înălțimea de 52 m) – corpul unui uriaș leu, cu imaginea faraonului Kheops, menit să protejeze mormântul acestui faraon. În Heliopolis, se află Obeliscul lui Senusret I și smochinul Fecioarei Maria.

În **Valea Nilului**, un interes istoric și turistic deosebit prezintă: orașul **Luxor**, cu un ansamblu de temple foarte valoroase, în special Templul lui Amon; orașul **Karnak**, cu Templul lui Amon Ra, cu 134 de coloane înalte de 23 m, care simbolizau „*Dumbrava Sacră*” prin care trecea sufletul după moarte; **Edfu** cu cel mai bine conservat templu din țară, închinat zeului Horus; **Valea Regilor**, cu grandioase morminte subterane, inclusiv Mormântul lui Tutanchamon, cu o colecție imensă de obiecte de aur; **Valea Reginelor**, cu mormintele săpate în stâncă și Alea celor 1000 de Sfincși; **Teba**, vechea capitală egipteană, renumită prin Coloșii din Teba de 27 m, întruchipând pe regele Amenofis; **Tell El Amorna**, în palatul căruia se află o frescă cu regina Nefertiti (mama lui Tutanhamon – întruchiparea dreptății divine). Cu ajutorul bărcilor cu pânze albe – **feluka**, se poate ajunge în *Satul Nubienilor* sau *Insula Elefanților* și *Insulele Philae*, cu grădini botanice, temple.

Tunisia este una din cele mai vizitate țări ale Africii. Anual, aici sosesc circa 7 mln. de turiști străini (tabelul A 1.4), cedând, la acest capitol, doar Egiptului, Republicii Africa de Sud și Marocului. Cele mai importante centre turistice sunt stațiunile litorale, împânzite de plaje superbe și accesibile, de vestigii istorice feniciene, romane și arabe, de parcuri de distracții. Tunisia se caracterizează printr-o stabilitate politică și economică de durată, posedă o infrastructură turistică modernă, iar populația este ospitalieră și acceptă fără supoziții străinii. Totodată, în opinia europenilor, americanilor și altor areale emițătoare importante, Tunisia este o destinație turistică cu siguranță înaltă. În capitală – orașul **Tunis**, cele mai vizitate obiective turistice sunt Marea Moschee (sec. IX), minarete, muzee, Marele Bazar, străduțe medievale, hoteluri și restaurante de lux, Universitatea. Foarte populare sunt: orașele **Bardo**, cu Muzeul de Istorie și Artă, cu cea mai mare colecție de vestigii romane; **Cartagena** – fostă capitală a Imperiului Cartaginez; **Bizerte** cu moschei și palate. Printre stațiunile litorale, se remarcă: **Hammamet** (fig. A9) – cea mai mare și mai luxoasă din țară, **Gamarte**; **Sousse** (Perla Sahelului), **Neapolis**, renumit prin tradițiile locale.

În sudul Tunisiei, se remarcă orașul **Kairouan** – „*orașul sfânt*”, cu Marea Moschee (sec. IX), menită să suplinească o parte a pelerinajului spre Mecca (Arabia Saudită), numeroase palate, mausolee și muzee; **El Djem**, cu vestigii romane, inclusiv celebrul Coliseum, care s-a păstrat integral; **oazele Gafsa** și **Nefsa**, cu tradiții ale beduinilor și plimbări cu cămile; orașul **Tozeur**, cu celebrul *Parc de distracții* „*O mie și una de nopți*”; **canionul Mides**, care are o suprafață de 5 000 km², este format din straturi de roci suprapuse și a servit ca decor pentru filmul „*Pacientul englez*”.

Algeria dispune de obiective turistice antropice și naturale valoroase, însă numărul de sosiri internaționale este nesemnificativ (1,5 mln.), ceea ce se explică prin siguranța redusă a rutelor turistice, infrastructura turistică insuficient dezvoltată și atitudinea negativistă față de străini. **Coasta Mediteraneană** este împânzită de vestigii romane, arabe și franceze, iar peisajele de țărm, spre care coboară falnic munții Atlas, sunt miraculoase. În capitala țării, orașul **Alger**, principale obiective turistice sunt: Marea Moschee (sec. XI), muzeele, parcurile și grădinile de o rară frumusețe, plajele și hotelurile. De asemenea, merită vizitate orașele Oran, Constantine, Anaba.

Regatul Marocului este cea mai importantă destinație turistică din Vestul Africii, vizitată anual de circa 9 mln. de turiști străini (tabelul A 1.4). Majoritatea absolută a obiectivelor turistice ale acestei țări sunt concentrate în zona de litoral și la poalele munților Atlas. **Litoralul mediteranean** are plaje nisipoase cu peisaje fermecătoare ale munților Rif. Cele mai importante stațiuni mediteraneene sunt: *Tetonan* (recucerit de spanioli), *Restingo*, *Capo Negro*, *Cabila*,

Chechamen – o așezare religioasă. Cele mai importante centre turistice ale litoralului atlantic sunt orașele Agadir, Essauria, Casablanca, Mohamedia, Rabat. **Agadir** (fig. A9) – o stațiune modernă, numită și „*Miami marocan*”, cu hoteluri luxoase, moschei și minarete; **Essauria** este așezată pe locul unei cetăți feniciene, renumită prin producerea „purpurei” (mătasea feniciană), cu plaje din nisip fin. **Safi** este renumit prin pescuitul de sardale și Castelul Mării. **Casablanca**, cel mai mare oraș al țării (3 mln. locuitori), a fost cucerit, în repetate rânduri, de arabi, portughezi, francezi, pirați, barbari și posedă numeroase vestigii istorice, inclusiv moschei, minarete, catedrale. În suburbiile ei, se află stațiunea litorală *Mohamedia*. Capitala **Rabat** este împânzită de vestigii istorice și arhitectonice, inclusiv cetăți romane și arabe, Poarta Chelah, *Moscheea Hassan al II-lea*, *Turnul lui Hassan*, cu înălțimea de 77 m, Mausoleul lui Mohamed al V-lea, străzi comerciale, iar în *Orașul Nou* – Palatul Regal, bulevarde și parcuri frumoase.

La *poalele munților Atlas*, o valoare turistică deosebită o posedă orașele Marakech, Fes, Volubilis, Moulay Idriss s.a. **Marakechul** este cel mai cunoscut oraș turistic al Marocului de către vizitatorii din Occident, din care o parte dețin aici obiecte imobiliare valoroase. Foarte populare sunt piețele tradiționale cu obiecte din aur, argint, pietre prețioase, obiecte valoroase de artizanat și restaurante; *Cartierul Arab Medina cu cele 7 porți magice*; moscheile Kutubia și Ben Youssef; Grădinile Majorelle (proprietatea stilistului francez Yves Saint-Laurent) și Menara; Palatele Dar El Bocha și Badi, unde se desfășoară un festival de folclor marocan; Mormintele Sadi; centrele moderne de expoziții și afaceri turistice, *Aquaparcul Osiria* și *stațiunea de schi Iukaïmeden* din suburbii. Orașul **Fes** este capitala culturală și religioasă a țării, cu *Moscheea Al Qardoine*, cu un interior enorm de peste 20 mii de locuri (cea mai grandioasă din Africa), Universitatea și Biblioteca Musulmană, renumită prin manuscrisele sale. La Fes, în fiecare lună, se desfășoară un grandios spectacol de sunet și lumini. Orașul **Moulay Idriss** – centru religios, unde în luna septembrie se desfășoară cel mai mare pelerinaj din Maroc, însoțit de un festival folcloric. Orașul **Volubilis**, este capitala fostei provincii romane, cu Forumul Roman, Arcul de Triumf, Cada lui Orfeu, băi termale.

10.3. Africa Centrală

Africa Centrală este o destinație turistică mai populară printre iubitorii de safari, ecoturism, tradiții culturale locale, faună și floră luxuriantă și exotice. Astfel, cele mai apreciate centre turistice sunt parcurile naturale, capitalele și centrele regionale, în afara cărora, infrastructura turistică și căile de acces sunt slab dezvoltate. De asemenea, siguranța rutelor turistice este redusă, fiind condiționată de diverse pericole naturale și sociale. În partea de vest a regiunii, de o mare popularitate se bucură parcurile naționale: *Niocola Koba* din **Senegal** (fig. A9), cu maimuțe, lei și pantere; *Komoe* din **Cote d'Ivoire**, cu faună tipică savanei africane (antilope, girafe, struți, lei, hieni), parcurile naturale din **R.D. Congo**, inclusiv *Salonga de Nord și de Sud* (unele din cele mai mari din lume), *Maico*, *Upemba*, *Garamba*, cu rinoceri albi, *Kabuzi-Biega*, cu gorile de munte, *Ruvenzori* cu crestele înzăpezite și peisaje montane, vulcanice și lacustre inedite; rezervațiile de vânătoare *Mole* și *Cujani* din **Ghana**, *Yancari*, *Borgu* și *Gilli-Gilli* din **Nigeria**, cu specii floristice și faunistice de o mare valoare cinegetică, științifică și ecologică. În **R.D. Congo**, foarte populare sunt *Lacurile Verde*, *Kiwu* (cel mai frumos din Africa) și *Eduard* (foarte bogat în pește și cascade). De la hotelul de lux *Rwindi* din Kinshasa, pornesc trasee turistice către zona carstică *Mont Nay*, cu peste 28 de peșteri. Printre obiectivele antropice, merită vizitate rezervațiile etnofolclorice cu viața tribală autohtonă, ocupații tradiționale și piețe de artizanat. *Tribul Walesse* de pigmei din pădurile *Itari* reprezintă o arie etnografică și antropologică unicală. Printre edificiile de valoare istorică și arhitectonică deosebită din vestul regiunii, se remarcă: *Marea Moschee* din **Dakar** – cea mai frumoasă din Africa la Sud de Sahara, cu minaretul de 67 m; *Teatrul Național* și *Muzeul Național* din **Lagos** (Nigeria), cu o bogată colecție etnografică; orașul **Abidjan** (Cote d'Ivoire) – *Manhattanul Tropicului* sau *Veneția Africii de Vest*, cu plaje și crescătorii de crocodili.

În **Africa Central-Estică**, cele mai importante parcuri naturale naționale sunt în: **Etiopia** – *Gilalo* și *Sabata*, cu arbori autohtoni de cafea și maimuțe; **Kenya** – *Nairobi*, cu baobabi, lei, girafe, antilope și zebre, *Kenya*, cu rinoceri negri și antilope Bongo, *Tsavo* cu elefanți și antilope Kudu și parcul *Nacuru*, cu rezervație ornitologică; **Tanzania** – *Serengeti* (fig. A9), cu cea mai bogată faună din lume, în special, lei, zebre, leoparzi, bivoli și rinoceri, *Ngorongoro* – un crater vulcanic, cu o floră și faună tropicală foarte bogată și rezervații cinegetice *Rungwa*, *Selous*, *Ugala*, *River*; **Uganda** – *Kabalenga Ruvenzori*, cu elefanți, hipopotami, bivoli și păsări, *Gorila*. Deosebit de atractive sunt lacurile: *Rudolf*, cu rezervația de crocodili; *Victoria* cu peisaje inedite, floră și faună luxuriantă și *Tanganyica* (Crocodilul de Argint) – unul din cele mai adânci (1435 m) din lume (tabelul A2.1); lacul Tana din Etiopia cu stațiuni litorale. Din Tanzania se organizează escale către *acoperișul Africii* – *muntele Kilimanjaro* (5898 m), care reprezintă un vulcan stins acoperit cu zăpadă.

Etiopia – *Țara Nilului Albastru*, este cel mai vechi stat independent din Africa și unul din primele state creștine ale lumii, care și-a păstrat limba și scrierea proprie mai bine de 3500 de ani. Posedă o vastă moștenire istorică din perioada egipteană și elenistică și importante relicve creștine. Capitala țării, orașul **Adis Abeba**, dispune de obiective turistice valoroase, precum Palatul Imperial, Palatul Independenței, Palatul Națiunilor Africane, Muzeul Național, Muzeul Etnologic, Muzeul Arheologic, Universitatea, Piața Aduwe, cu impunătoarea statuie „Leul Etiopian”, Bisericile Sf. Gheorge și Sf. Treime. În afara capitalei, merită vizitate: cascadele Nilului Albastru; Valea Omo, cu triburi izolate de aborigeni; orașul **Lalibeli** – *unul din cel mai important centru de pelerinaj creștin din lume*, cu cele 11 Mănăstiri rupestre, inclusiv Iisus Mântuitorul, Fecioara Maria și Sf. Gheorghe; Castelul Imperial din Fasil Ghebbi; orașul **Axum** din sudul țării – patrimoniu UNESCO, cu vestitul *Obelisc de Axum*, întors recent Etiopiei. În **Tanzania**, cea mai importantă zonă turistică este arhipelagul Zanzibar, cu plaje frumoase și hoteluri luxoase, pescuit sportiv și fotosafari, nisipuri albe și fine, păduri de mangrove, sporturi nautice, ocupații tradiționale și piețe de artizanat.

10.4. Africa de Sud și Insulară

Africa de Sud se impune prin parcurile naționale cu o valoare turistică deosebită, prin tradițiile etnofolclorice și edificiile din perioada medievală, colonială și contemporană. Printre cele mai valoroase parcuri naționale ale regiunii, menționăm: *Kalahari* din Botswana (fig. A9); *Hwange* și *Rhodes Matopos* din Zimbabwe; *Naukluft* din Namibia. Pentru safari mai populare sunt rezervațiile cinegetice *Caprivi* din Botswana, *Chirisa* din Zimbabwe și *Omaruru* din Namibia.

Zambia este unul din cele mai vizitate state ale regiunii. În capitala țării, orașul **Lusaka**, se remarcă Palatele Președinției și Adunării Naționale, Universitatea, Biblioteca, piețele tradiționale, Grădina Botanică și Zoologică, restaurantele și hotelurile de lux. În orașul **Maramba**, din apropierea cascadei Victoria, se pot vizita Muzeul „David Livingstone” (cel care a descoperit și a descris această minune naturală) și zonele de agrement. Cel mai popular obiectiv turistic al Zambiei este Cascada Victoria, situată pe râul Zambezi, în defileul *Ba Toka*. Datorită zgomotului asurzitor și coloanelor de vaporii și aerosoli, care se ridică până la 90 m, cascada respectivă mai este numită și „*Fumul Urlător*”. La combinarea vaporilor de apă cu razele Soarelui, se formează curcubeie foarte spectaculoase, sub formă de lună. Cele mai importante obiective turistice naturale din Zambia sunt: parcurile naționale **Cascada Victoria** (tabelul A 2.2 și fig. A13.7), **Laguna Albastră**, **Kafu** – unul din cele mai mari din Africa, cu cascade, defileuri și o faună exotică, inclusiv antilope de buzunar, *Mweru Watipa* și *Sumbu* de lângă lacul Tanganyica; Rezervația Internațională de Vânătoare; cascada Calambo (221 m); defileul Kariba; lacul **Tanganyica** cu stațiuni de agrement și peisaje fermecătoare; fluviul Zambezi cu hipopotami și crocodili.

Republica Africa de Sud (R.A.S.), în ciuda izolării geografice, este vizitată anual de peste 9 mln. de turiști străini, împărțind cu Marocul poziția secundă printre statele africane. R.A.S. nu dispune doar de obiective turistice naturale variate pentru promovarea turismului de safari și a

ecoturismului, dar și de o infrastructură de transport și hotelieră bine dezvoltată, iar siguranța rutelor turistice este relativ înaltă. Este bine dezvoltat și turismul de croazieră, atât pe navele maritime fluviale, cât și cu trenurile de lux, destinate turiștilor. Extremitatea sudică a țării are o climă mediteraneană și posedă o faună endemică foarte bogată, inclusiv *King Protea* (floarea națională a R.A.S.), expusă la Grădina Botanică Națională. În R.A.S. sunt create 17 parcuri naționale, dintre care cele mai valoroase sunt: *Kruger* (fig. A9) – unul din cele mai vechi și mai mari din lume (1,8 mln. ha sau ½ din Republica Moldova), situat în valea râului Limpopo, cu cea mai impunătoare colecție de antilope din lume, o rețea foarte densă de drumuri pavate, pe care circulă anual peste 700 mii de vehicule; *Batenbock*, specializat în protecția antilopelor locale, zebrelor de munte, arborilor „de lapte” și măslinilor sălbatici; *Addo Elephant*, destinat protecției elefanților și *Umfolozi* – pentru rinocerul alb. În parcurile naționale, se poate întâlni, frecvent, struțul african, antilope, cheebahul – cel mai rapid mamifer, zebre și hipopotami. Deșertul *Kalahari* este renumit prin cele mai vechi triburi de bușmani, arborele baobab, arbuștii Mahatla, care ard cu o flacără vie, chiar dacă lemnul lor este verde, arborele girafei (înălțimea 8-9 m) cu lemnul foarte tare, castraveții sălbatici comestibili, hienele, broaștele țestoase, șerpii. *Parcul Acvatic Greater St. Lucia* este singurul loc din lume, în care hipopotamii, crocodilii și rechinii împart aceeași lagună, îngrădită de dune uriașe de nisip, plaje și recifuri tropicale. *Peșterile Sudwala*, din estul țării, sunt considerate cele mai vechi peșteri ale lumii (peste 240 de mln. de ani), cu celebra sală de concerte.

Cele mai importante orașe cu funcții turistice ale R.A.S. sunt Pretoria, Johannesburg, Kapetown, Port Elisabeth și Durban. **Pretoria**, capitala țării, dispune de edificii coloniale, bulevarde largi, cartiere luxoase ale albilor, Catedrala Metropolitană, Clădirile Parlamentului și Guvernului, Muzeul de Istorie și Cultură, Muzeul Agriculturii, Muzeul Transvaal, *Monumentul Voortrekker*, în care este redată epopeea burilor și strădaniile acestora pentru a făuri unica țară africană cu standarde de viață occidentale, Universitatea, centre de expoziții, Grădina Botanică, Grădina Zoologică – una din primele 10 ale lumii, Sanctuarul de Păsări Aurtin Roberts. Între Pretoria și Kapetown, circulă „*trenul albastru*”, destinat vizionării obiectivelor turistice din preajma traseului respectiv.

Johannesburg este capitala economică, „*orașul aurului și cărbunelui*”, cel mai „verde” oraș al lumii, cu peste 600 de parcuri și cu cea mai mare pădure urbană din lume, cu zgârie-nori, Turnul TV, Stadionul municipal FNB, cu o capacitate de 95 mii de locuri, Muzeul Mineritului, Muzeul Epocii Coloniale de Aur, Muzeul African, unde puteți afla amănunte interesante despre cultura diverselor popoare indigene, Galeria de Artă, Situl fosil Sterkfontein – cel mai bogat din lume, Biserica Ortodoxă Sf. Atanasie, Planetariul, Muzeul Hector Pieterse, Parcul George Harrison, Parcul de distracții Gold Reef City, centre de afaceri și expoziții moderne, hoteluri luxoase, Zoo etc.

Kimberley – „*orașul diamantelor*” – un imens muzeu industrial în aer liber. **Port Elisabeth** și **Durban** sunt stațiuni litorale renumite de la Oceanul Indian cu parcuri foarte bogate în specii endemice. **Kapetown** este o stațiune balneară în extremitatea de sud a continentului, iar cele mai vizitate obiective turistice sunt *Grădina Botanică Kirstenbosch*, Galeria de Artă, cazinourile, hotelurile și vilele de lux, plajele cu sporturi nautice, în special *Boulders Beach*, cu cea mai mare colonie de pinguini, muzeele și clădirile de epocă, tradițiile etnofolclorice și ocupațiile tradiționale (pescuitul și viticultura). Cu ocazia desfășurării Campionatului Mondial de Fotbal din 2010, au fost construite și modernizate stadioane de fotbal, hoteluri, centre de agrement și distracții, aeroporturile, căile rutiere și ferate. Nu departe de Kapetown, în savana sud-africană, se află renumitul cazinou „*Palatul Orașului Pierdut*”. O valoroasă atracție turistică este și **Regatul Zulușilor**, cu ocupațiile tradiționale indigene, coloritul cultural inedit al acestui popor.

Insula Madagascar posedă o varietate imensă de peisaje și asociații floristice și faunistice unice – peste 650 de specii de orhidee endemice, ¾ din lemuri, manguste, broaște țestoase, arbori carnivori, care nu se găsesc în altă parte a Terrei. Foarte valoroase sunt: parcurile naționale

– *Isalo*, cu un complex de canioane, peșteri, lemurieni și cameleoni; *Amboro* – un munte vulcanic de o rară frumusețe, cu specii de plante și animale unice; *Lacul Verde* – sacru pentru localnici. Totodată, din cauza lipsei drumurilor de acces și prezenței diverselor pericole naturale sau antropice, vizitarea acestor paradisuri este foarte dificilă. Orașul *Antananarivo* – orașul celor 1000 de războinici, este așezat pe 12 coline de culoare roșie-albăstruie, cu Muzeul de Istorie, Piața Zoma, Palatul și Cetatea Rova (vechea capitală a reginelor și regilor). Orașul *Antsirabe* (fig. A9) este renumit prin izvoarele termale și radioactive, prin pietrele prețioase și trandafiri, sanctuarele regilor malgași. *Tasmania* – oraș-port cu grădinile înmiresmate de orhidee și lămâi, iar la sud de oraș, se află un pod natural de 60 m, pe sub care trece râul Manandra; *Port Dauphir* – cea mai frumoasă stațiune litorală, numită și „Coasta de Azur Malgasă”, populară printre creoli și europeni.

Printre insulele din apropierea Africii o importantă turistică deosebită posedă destinațiile exotice precum, **Cabo Verde** – centru modern al expozițiilor turistice, cu plaje și hoteluri luxoase; **Insulele Seyshelles**, de origine coraliigenă, cu păduri de palmieri, ferigi arborescente, broaște țestoase, păsări endemice, Parcul Național Maritim Sf. Ana, de o mare valoare științifică și turistică, centre de afaceri, expoziții și distracții foarte populare printre turiștii străini.

Subiecte pentru conversații:

1. Definiți centrele turistice principale din Orientul Mijlociu și obiectivele acestora.
2. Identificați 10-15 obiective turistice din Damasc și Cairo.
3. Identificați și descrieți cele mai reprezentative obiective turistice din Egipt și Maroc.
4. Parcurile Naturale Naționale din Africa Centrală și de Sud.

Referate:

1. Centrele principale ale turismului de afaceri și distractiv din Orientul Mijlociu
2. Turismului litoral din Africa de Nord
3. Pelerinajului religios musulman în Orientul Mijlociu și în Africa de Nord
4. Ecoturismul în Republica Africa de Sud.

Informația suplimentară referitoare la tipurile de turism

Tipologia turistică

Tipologia turistică poate fi definită prin aspectul concret pe care îl îmbracă combinarea serviciilor ce alcătuiesc produsul turistic, precum și modalitatea de comercializare a acestuia. Cele mai utilizate criterii de tipologie turistică sunt:

A. Motivația deplasărilor:

- **turismul de recreere** are un caracter mai puțin dinamic, concentrându-se, de obicei, în proximitatea centrelor urbane de unde provin și majoritatea vizitatorilor. Se caracterizează prin fluxuri majore în week-end, în special în perioada caldă a anului. Sunt foarte importante locațiile de agrement, zonele de parcare și camping, spațiile amenajate pentru picnic, jocuri sportive etc. Funcțiile de cazare și transport au o semnificație mai redusă;
- **turismul de tratament și cură balneară** reprezintă o formă definitorie de manifestare a turismului de masă modern. A luat o mare amploare, ca urmare a dorinței de a preveni diverse maladii provocate de ritmul și stresul vieții moderne. Este concentrat în perimetrul stațiunilor balneare înalt apreciate pentru apele minerale, termale și nămolurile terapeutice sau microclimatul prielnic pentru restabilirea organismului uman. La alegerea stațiunii balneare este obligatoriu necesară o diagnoză medicală pentru a constata maladiile existente, precum și pentru stabilirea contraindicațiilor utilizării apelor minerale respective;
- **turismul cognitiv** este asociat cu călătoriile întreprinse în scop de cunoaștere a diverselor obiective turistice naturale sau antropice. O importanță deosebită o prezintă vizitarea peisajelor montane, a cascadei și peșterilor, a parcurilor naționale și rezervațiilor naturale, muzeelor tematice, galeriilor de artă, cetăților, piramidelor, edificiilor religioase. Frecvent, turismul cognitiv este realizat sub formă de excursii, locul de cazare aflându-se la o distanță rezonabilă față de locurile vizitate în ziua respectivă sau în perioada sejurului;
- **turismul sportiv**. De o mare popularitate se bucură turismul asociat cu practicarea sporturilor de iarnă, sporturilor nautice, alpinismului, vânătorii, pescuitului, participarea la diverse evenimente sportive, precum Olimpiadele de Iarnă și Vară, campionatele continentale și mondiale de fotbal sau atletism, turneele de tenis sau golf, etapele de Formula 1 etc.;
- **turismul de afaceri** reprezintă călătoriile realizate în scopuri profesionale, fără a încasa venituri în țara de reședință temporară. Cele mai răspândite forme ale turismului de afaceri sunt: shop-tururile, vizitele pentru încheierea contractelor de afaceri, participarea la congrese, conferințe și simpozioane, expoziții și târguri cu vânzări, *pachete turistice captive*. Este foarte popular în regiunile dezvoltate ale lumii (Europa, America de Nord), precum și în regiunea Asia de Est-Pacific, aflată în ascensiune economică de mare amploare.
- **turismul distractiv** are drept scop vizitarea unor importante parcuri de distracții generale sau tematice. Posedă o atractivitate turistică maximală și generează încasări enorme.
- **turismul religios** are două varietăți principale: pelerinajul religios, cu scopul de a vizita locurile sacre (Ierusalim, Muntele Athos, Vatican, Mecca) și a participa la importante evenimente religioase; excursiile realizate în scop de cunoaștere a unor edificii religioase cu o atractivitate turistică înaltă, ce posedă o valoare istorică și arhitectonică deosebită.
- **turismul istorico-cultural** este asociat cu vizitarea unor edificii și areale de o mare valoare istorică și patriotică, precum muzeele de istorie și etnografie, cetățile, zidurile și turnurile orașelor, complexurile memoriale ridicate în locul de desfășurare a unor bătălii grandioase sau a unor masacre. De asemenea, din această categorie face parte și vizitarea unor evenimente etno-folclorice și culturale de importanță regională, națională sau internațională.

- **ecoturismul** are ca scop vizitarea ariilor naturale protejate, vizionarea componentelor și fenomenelor acestora, cu respectarea cerințelor de protecție integrală a peisajelor respective. Se dezvoltă rapid în statele care dispun de suprafețe mari de peisaje naturale virgine.

B. Tipul peisajelor în care sunt localizate centrele și obiectivele turistice:

- **turism de litoral**, practicat, cu precădere, în zona plajelor marine, precum și pe malul lacurilor și râurilor cu un confort climatic și turistic adecvat odihnei și curei balneare a vizitatorilor. Foarte importante sunt valorile termice ale aerului și apei, puritatea, salinitatea și valoarea terapeutică a apei marine, aspectul estetic al peisajelor de țărm. Nu mai puțin importante sunt dotările pentru cazare, agrement și distracții, salubritatea zonelor de plajă.
- **turismul montan** este foarte apreciat pentru grandioarea și splendoarea peisajelor, varietatea și abundența lumii animale și vegetale, prezența obiectivelor cu atractivitate turistică, precum cascadele, cheile și defileurile, peșterile și piscurile montane, cetățile, castelele și mănăstirile din zonă. De o mare popularitate se bucură pistele de schi, stațiunile balneare, pescuitul sportiv, sporturile extreme, precum alpinismul, jumpingul și paraplanul.
- **turismul urban** se desfășoară în perimetrul centrelor urbane și este însoțit de vizitarea obiectivelor turistice și de agrement concentrate în mediul respectiv, în special muzee și galerii de artă, stadioane, complexuri memoriale, parcuri, locații ale turismului de afaceri, cazinouri, centre de cazare și agrement etc. Spre deosebire de mediul rural, o bună parte din obiective turistice (centrele de distracții și agrement) sunt mai solicitate noaptea.
- **turismul suburban** este destinat recepționării fluxurilor turistice generate de ariile urbane în zilele de week-end. Spațiul suburban are un rol primordial în recreerea și odihna populației urbane. Foarte importante sunt dotările amenajate pentru recreere și agrement, activități sportive, salubritatea și securitatea arealelor turistice, oferta de produse și servicii turistice locale, inclusiv obiectele de artizanat, produsele agroalimentare ecologic pure etc.
- **turismul rural** este foarte agreat pentru ambianța silențioasă, aerul curat, splendoarea și farmecul peisajelor înconjurătoare. Centrele de cazare, distracții și alte forme de odihnă activă sunt mai puțin relevante decât în mediul urban. De asemenea, în zonele rurale, pot fi, pe larg, practicate agroturismul, turismul etno-cultural, ecoturismul, turismul sportiv etc.

C. Aria de proveniență a turiștilor:

- **turismul intern**, practicat de populația unei țări în interiorul granițelor naționale;
- **turismul internațional**, rezultat al deplasării persoanelor în afara granițelor țării lor de reședință. Turismul internațional se împarte în: *turism emițător* și *turism receptor*.

D. Forma de organizare a călătoriei:

- **turismul organizat**, realizat prin implicarea nemijlocită a întreprinderilor turistice, care livrează pachete turistice integrale (totul inclus) sau parțiale (transport, cazare, mic dejun).
- **turismul pe cont propriu sau neorganizat**, fără implicarea întreprinderilor turistice specializate. Vizitatorul hotărăște singur destinația, durata deplasării, perioada de realizare a acesteia, mijlocul de transport, modalitățile de agrement.
- **turismul semi-organizat** se caracterizează prin îmbinarea trăsăturilor celor două forme.

E. Gradul de mobilitate al turistului:

- **turism itinerant sau de circulație**, caracterizat printr-un grad de mobilitate ridicat, în care programul cuprinde vizitarea mai multor locuri, cu șederi scurte (1-2 zile) în același areal.
- **turism de sejur**, cu un grad de mobilitate redus, ce presupune petrecerea vacanței în aceeași localitate, indiferent de durata acesteia. Turismul de sejur se împarte, la rândul lui în: a) de durată scurtă sau de weekend, cu 1-2 înnoptări, de obicei, lângă locul de reședință; b) de durată medie (7-15 zile); c) de durată supramedie (15-30 de zile); de lungă durată (peste 30 de zile), practică de turiștii de vârstă a treia, care efectuează tratamente îndelungate.

F. Frecvența de manifestare a cererii:

- **turism permanent**, organizat pe întreaga durată a anului (turismul cultural, de afaceri);
- **turism sezonier**, legat de existența anumitor condiții naturale, precum turismul sportiv asociat cu sporturile de iarnă, turismul de litoral, turismul rural, turismul de recreere etc.

G. Grupa de vârstă a turiștilor:

- **turismul pentru tineret** constituie o formă particulară a turismului social, adresându-se, cu precădere, categoriilor tinere ale populației. Această formă de turism apelează la tabere de creație, vacanțe la prețuri medii și reduse, fiind utilizate mijloacele de transport mai ieftine, forme suplimentare de cazare a grupurilor elevi și studenți. Sunt foarte importante dotările pentru agrementul și odihna activă (terenuri sportive, cluburi de dans și distracții etc.);
- **turismul pentru persoanele de vârstă medie** include, de regulă, grupurile corporative și familiale, precum și persoane particulare ce călătoresc în scop cognitiv, religios sau de afaceri. Grupurile corporative preferă forme de odihnă activă și generează încasări superioare, iar grupurile familiale preferă o odihnă mai pasivă, însă sunt mai pretențioase;
- **turismul pentru persoanele de vârstă a treia** cuprinde, de obicei, curele balneare și de tratament în centrele specializate, obiectivele religioase și zonele rurale silențioase.

Turismul religios

Turismul religios este un tip de turism tradițional, care se practică încă din antichitate, a mai păstrat unele trăsături ale pelerinajului propriu-zis, dar a evoluat enorm. Turismul religios implică, din partea turiștilor, un nivel de instruire și un grad de cultură ridicat, necesar pentru aprecierea adecvată a obiectivelor cultural-religioase din punct de vedere arhitectonic, spiritual și artistic. Se păstrează încă pelerinajele determinate de tradițiile religioase din diferite țări, precum pelerinajul obligatoriu la Mecca sau pelerinajele către edificiile religioase care adăpostesc diverse relicve, ca moaștele de sfinți, icoanele făcătoare de minuni etc. Astfel, turismul religios este un fenomen complex, care se află în continuă transformare, dar, care își păstrează elementul de bază – religia.

Pelerinajul în diferite religii și state ale lumii are multe trăsături comune, în special motivația acestui fenomen. El presupune un anumit nivel al relațiilor dintre om, societate și realitatea de zi cu zi. De cele mai multe ori, pelerinii sunt oameni profund religioși cu un sistem format de valori, care, pentru a-și atinge anumite scopuri spirituale și culturale, sunt dispuși, în orice moment al vieții, să renunțe la anumite privilegii ale vieții cotidiene, precum alimentele delicioase din carne și lapte, băuturile alcoolice, distracțiile etc. Pelerinul este gata să jertfească ceva temporar, ce are bază materială în numele veșnicului spiritual. Religia, ca bază a pelerinajului, presupune unitatea conștiinței religioase (doctrinile religioase și psihologia omului), a acțiunilor specifice (cultul) și a organizațiilor religioase. Pelerinajul are referințe la toate aceste trei componente religioase.

În viziunea religiei, pe lângă motivațiile individuale de pelerinaj, mai există și motivații care sunt scrise în sfintele scripturi unde pelerinajul este o necesitate a fiecărui credincios. Unul dintre

cei cinci piloni ai islamului prescrie necesitatea fiecărui musulman de a efectua măcar o singură dată'n viață un pelerinaj la Mecca din Arabia Saudită – orașul sfânt al musulmanilor. Buddha, părăsind această lume, le-a indicat urmașilor săi să viziteze locul nașterii, locurile devenirii lui religioase și al plecării. Milioane de oameni efectuează sau participă în cadrul diferitelor pelerinaje religioase, care au devenit o parte indispensabilă a peisajului socio-cultural al multor state ale lumii.

În funcție de proveniența confesională, se deosebesc 11 zone de pelerinaj: 1) Europa creștin-ortodoxă; 2) Europa de Vest catolică și protestantă; 3) America de Nord, preponderent creștină; 4) America Latină, unde se combină organic tradiția creștină cu ritualurile religioase indigene; 5) Africa de Nord, preponderent islamică; 6) Africa Sub-Sahariană, unde are loc convergența culturilor islamice, creștine și amestecate (tradițiile religioase ale populației locale); 7) Asia de Vest, cu predominarea islamului, dar cu centre creștine și iudaice; 8) Asia de Sud, în care sunt larg răspândite lăcașele hinduse, budiste și islamice, precum și mici insule creștine, sikhe, jaina; 9) Asia de Sud-Est pestriță: budistă în Indochina, islamică în Indonezia, Brunei și Malaysia și creștină în Filipine; 10) Asia de Est, cu predominarea confesiunilor budiste; 11) Asia Centrală islamică.

În **religia creștină**, pelerinajele sunt legate de: a) locurile biblice menționate în Vechiul și Noul Testament; b) mormintele și moaștele principalilor sfinți; locurile de reședință ale călugărilor celebri. Ierusalimul a fost și rămâne punctul central al pelerinajului creștin și cheia interpretării teologice a gestului pelerin creștin ce semnifică finalitatea sa. După anul 326, când Împărăteasa Elena a întreprins o călătorie la Ierusalim pentru Înălțarea Sfintei Cruci, s-au ridicat numeroase construcții de cult importante: Pătimirea, Învierea, Cincizecimea. Actualmente, cele mai valoroase obiective creștine sunt: **Altarul Înălțării** și **Biserica Sfântului Mormânt** (fig. A13.4), Grădina și Peștera Ghetsimani, Mormântul Maicii Domnului, *Muntele Sion*, pe care se află *Biserica Adormirii Maicii Domnului* și Foișorul „Cinei cea de Taină”, *Drumul Crucii*. Alte locuri importante în Israel sunt bisericile din Bethleem și Nazareth, Valea Iordanului, Galileea. În Grecia, cele mai vizitate obiective sunt mănăstirile din Muntele Athos și Meteora, Biserica Sf. Dimitrie din Thesalonic, Mănăstirea Maicii Domnului de pe insula Tinos, insula Eghina ș.a. Multe locuri de pelerinaj sunt legate de viața și suferințele sfinților martiri. Sărbătoarea sfântului este un moment foarte important în viața comunităților creștine, îndeosebi a celor ortodoxe.

Pelerinajul în islam. Conform tradiției islamice, fiecare musulman trebuie, măcar o dată'n viață, să efectueze un pelerinaj (hajj) la Mecca, care se termină cu sărbătoarea Kurban-Bairam, pelerinul efectuează toate ritualele necesare timp de 10 zile. În ziua a zecea, se îndreaptă spre Mina unde aruncă șapte pietre într-un stâlp, care-l înfățișează pe diavol, fac jertfe de animale: miei, capre, cămile tinere. Pelerinajul mai scurt de 10 zile, care se finalizează în altă zi se numește **umrah**. Pe parcursul hajjului, orice musulman e obligat să îndeplinească 4 cerințe: 1) să fie îmbrăcat în haine albe; 2) să efectueze ocolul în jurul Kaabei (tavaf); 3) să viziteze Valea Arafat (vukut); 4) din nou să efectueze înconjurul Kaabei după întoarcerea din Arafat. La intrarea în Mecca, fiecare trebuie să fie îmbrăcat în alb. În perioada respectivă, musulmanii trebuie să-și ascundă mândria, gândurile rele, să se rețină de la poftele pământești. Nu se recomandă femeilor să poarte bijuterii în afara inelului de căsătorie, să folosească parfumuri. Sunt interzise logodnele, relațiile sexuale, certurile etc. La Mecca și Medina, efectuează pelerinajul atât sunniții, cât și șiiții. Șiiții mai vizitează și alte orașe sfinte ca: Kerbala, En-Hjjat, Samara, Hil-la (Irak), Meshhed, Cum (Iran) ș.a.

Pelerinajul în budism. Tradițiile de pelerinaj budist țin de timpul vieții lui Buddha. În veacurile V-VII d.Hr., au fost săvârșite pelerinajele monahilor chinezi în India. Ele au fost efectuate pe două direcții: 1) pe Drumul Mătăsii prin Afganistan, Pakistan și nordul Indiei; 2) prin Marea Chinei de Sud și Golful Bengal. Războaiele musulmane din sec. XI-XII au distrus un șir de temple, mănăstiri și edificii budiste din nordul Indiei. Locurile sfinte de pelerinaj budist din India și Nepal pot fi diferențiate în 5 categorii, care sunt legate de : 1) importante evenimente din viața

lui Buddha; 2) locurile de trai și vizitele lui Buddha; 3) sfinții și propovăduitorii celebri ai budismului; 4) istoria și cultura budistă; 5) continuarea vieții budiste, precum mănăstirile budiste din Tibet și nord-estul Chinei. În secolul al XX-lea, în Sri-Lanka, India și Nepal au fost construite mai multe mănăstiri budiste. Cele mai importante centre de pelerinaj budist sunt: orașul Dharamsala din nordul Indiei; orașul **Lhasa** și muntele Kailas din Tibet, orașul Changing, cu cea mai mare statuie a lui Buddha și muntele Emei din partea central-sudică a Chinei; orașul **Kamakura** din Japonia; templele budiste **Kelanya Vicar**, **Templul Dintelui lui Buddha** din Colombo, Sri Lanka.

Pelerinajul în hinduism. Tradițiile de pelerinaj în hinduism sunt cele mai vechi din lume. În timpul pelerinajului, hindușii vizitează mai multe locuri sfinte, în care îndeplinesc unele ritualuri ale ciclului de viață, pomenindu-i pe decedați. Se înconjoară, pe direcția acelor de ceasornic, edificiile religioase din orașele sfinte **Varanasi** și **Canpur** și din muntele Aranaciala. Unul dintre drumurile pelerinilor trece de-a lungul văii Gangelui, pe un mal într-o direcție și pe altul înapoi. Impresionează ruta de pelerinaj, care trece prin 4 locuri sfinte ce dăruiesc eliberarea: Dvarca (estul Indiei), Badri-nark (munții Hymalaya), Puri (estul Indiei), Rameshvaram (sudul Indiei). Pelerinii sunt atrași de centrele spirituale – așa-numitele **ashrame**. Ele pot ocupa construcții aparte și complexuri, camere sau chiar peșteri. Ashramele se folosesc pentru autoperfecționarea spiritului pelerinilor, unde ei se întâlnesc cu liderii curenților religioase ori cu ucenicii lor preluând practica sau metodele de meditație (yoga) și respirație etc. La finele secolului trecut, lângă orașul Kennai a apărut centrul spiritual „Orașul de Aur”, care primește lunar mii de pelerini din lumea întreagă.

Pelerinajul în șintoism are tradiții foarte vechi. Una din rutele vechi de pelerinaj ține de orașul Ise, muntele Fuji și insulele Shikoku. Pelerinii poartă cu ei un toiag și o legăturică, călătorind pentru a primi mila lui Dumnezeu și bogățiile pământești, ca sănătate și roadă.

Pentru pelerinii **iudaici**, foarte valoroase sunt: **Zidul Plângerii** de la Ierusalim, orașul **Massada** și peștera **Qumran** de la Marea Moartă, muntele Sinai din Egipt, Valea Iordanului etc. Prin urmare, pe harta lumii există numeroase locuri sfinte pentru pelerinajul diferitelor grupuri etnice și confesionale, care sunt vizitate nu numai de pelerini locali, dar și de un număr impunător de străini. Patrimoniul cultural-religios generează un interes deosebit pentru turismul contemporan.

Turismul sportiv

Practicarea turismului sportiv este legată de manifestarea diverselor evenimente sportive. Turismul sportiv este unul din segmentele de turism, care înregistrează dezvoltare rapidă și încasări de circa 4,5 mlrd. \$. Multe orașe, regiuni și state ale lumii contemporane acordă o mare importanță găzduirii diverselor competiții sportive, precum cele fotbalistice, schi și alte sporturi de iarnă, turneele de tenis și golf, rugby și crichet, cursele automobilistice și de cai, olimpiadele de iarnă și vară etc., care au efecte benefice majore asupra economiilor naționale, zonale și locale. În unele state, evenimentele sportive generează până la 25% din veniturile sectorului turistic. Turismul sportiv este motivul pentru care milioane de dolari sunt cheltuiți în vederea câștigării competiției pentru organizarea Jocurilor Olimpice sau a Campionatelor de Fotbal la nivel mondial sau continental. Evenimentele majore sportive contribuie nu doar la sporirea încasărilor valutare, dar și la modernizarea infrastructurii locale, prin construcția de automagistrale, hoteluri, aeroporturi, a infrastructurii de alimentație publică. Printre principalele forme de turism sportiv, pot fi evidențiate: schiul alpin, golf-turismul, dive-turismul, turismul extremal, pescuitul sportiv etc.

Turismul asociat cu sporturile de iarnă. Schiatul este una din cele mai practicate tipuri de sporturi de iarnă. El a apărut în secolul al XIX-lea în Norvegia și alte țări scandinave. Tipurile contemporane ale sporturilor de schi sunt legate de Austria și, personal, de sportivul Matias Zdarschi, care a contribuit prin introducerea a circa 180 de inovații și modificări în construcția schiurilor și tehnicii de schiat. În perioada anilor 1920-1930, începe o nouă etapă, apar telecabinele

și alte tipuri de funiculare, care permit majorarea vitezei și a capacității de deplasare de până la 1000 de persoane pe oră. În anii 1950-1960, după prima transmisiune televizată a Jocurilor Olimpice de Iarnă, schiul devine o formă de odihnă și turism foarte popular. Principalele regiuni de practicare a lui devin Munții Alpi, în special sectoarele austriece, elvețiene și franceze. În 1970, guvernul francez adoptă așa-numitul „Plan Montan” care prevedea dezvoltarea infrastructurii turismului de schi. Continuitatea acestui proces în scopuri turistice duce la formarea zonelor turistice specializate în Alpi. Se evidențiază zone pentru turismul de vară și iarnă. Până la altitudinea de 500 m, predomină turismul pedestru, între 1000-2000 – turismul de schi și între 2000-3000 m – turismul de schi și alpinismul. În ultimii 30 de ani, geografia acestei forme de turism s-a lărgit vădit, începând cu Alaska până la Anzii Chilieni și de la Alpi până la Extremul Orient.

Actualmente, există peste 4000 de centre ale sporturilor de iarnă, iar majoritatea pistelor de schi sunt înzestrate cu telefericuri, telescaune și telecabine. Peste 100 mln. de oameni practică acest tip de turism. Anual, sunt vândute circa 5 milioane de perechi de schiuri. În vederea lărgirii acestui segment, se atrage o mare atenție tineretului, prin popularizarea noilor tipuri de sporturi de iarnă ca: freestyle-ul, schiul acrobatic, patinajul pe movile, snowboarding, bobsley etc. Centrele turistice fac oferta mai diversificată mărind posibilitățile de recreere, gama de servicii pentru odihna întregii familii. Cele mai importante stațiuni pentru sporturi de iarnă sunt: *Lahti* și *Kuopio* (Finlanda); *Åre* și *Vemdalen* (Suedia); *Vikersund* și *Lillehammer* (Norvegia); *Courchevel*, *Val D'Isere*, *Les Deux Alpes*, *Megève* și *Chamonix* (Franța); *Oberstdorf* și *Garmish-Partenkirchen* (Germania); *Innsbruck*, *St. Anton*, *Ischl Kitzbühell* și *Bischofshofen* (Austria); *Zermatt*, *Kran Montana*, *Grindelwald*, *Davos* și *Saint-Moritz* (Elveția); *Kronplatz*, *Cortina d'Ampezzo*, *Val di Fiemme*, *Madona di Camiglio*, *Val di Susa*, *Sestriere* și *Curmayeur* (Italia); *Kranjska Gora* (Slovenia); *Zakopane* și *Karpacz* (Polonia); *Bozi Dar* și *Harrachov* (Cehia), *Smocovec* și *Tatranska Lomnica* (Slovacia); *Poiana Brașov*, *Predeal* și *Sinaia* (România); *Borovec*, *Bansko* și *Pamporovo* (Bulgaria); *Bukovel* și *Dragobrat* (Ucraina); *Krasnaya Poleana* (Rusia); *Hakuba*, *Sapporo*, *Niseko* și *Furano* (Japonia); *Schi Bomont*, *Mont Tremblant*, *Le Massif*, *Panorama*, *Silver Star*, *Red Mountain* (Canada); *Lake Placid*, *Whiteface*, *Granite Peak*, *Mount Bohemia*, *Salt Lake City*, *Aspen*, *Squaw Valley* și *Alyeska* (S.U.A.).

Velo-turismul sau turismul cu bicicleta se bucură de o mare popularitate, îndeosebi în statele europene, unde există numeroase trasee turistice pentru cicliști amatori și profesioniști. Practicarea veloturismului produce diverse efecte benefice, precum contactul direct cu Natura, posibilitatea de a vedea mai bine peisajele și locurile pitorești, prevenirea poluării mediului, sporirea capacităților fizice și morale ale organismului uman, excluderea cheltuielilor pentru transport etc. De asemenea, turismul cu bicicleta se practică separat sau combinat în zonele montane și de câmpie, în centrele urbane și în afara localităților. În cadrul circuitelor veloturistice se includ cele mai importante obiective turistice naturale și antropice, diverse evenimente culturale sau sportive etc.

Golf-turismul. Istoria jocului de golf ține de mai multe legende și state. Prima atestare documentară a jocurilor de golf a fost făcută în anul 1457, în Scoția, urmând ca să cucerească apoi toată Marea Britanie. În 1826, apare clubul regal de golf în Calcutta, în 1873 – în Canada și S.U.A., iar ulterior – pe toate continentele. Dacă, la început, golful era o joacă a săracilor, astăzi, este un sport al elitei bogate. Criteriul principal este costul ridicat al inventarului de joc, al amenajării și menținerii terenurilor de golf. La începutul secolului al XXI-lea, în lume se numărau circa 60 mln. de jucători de golf. Fondul de premiere a acestui tip de sport este cel mai mare dintre toate tipurile de sporturi practicate. După unele date, un golf-turist cheltuie cu 40% mai mult decât turistul din stațiunile de pe litoral. Creșterea popularității golf-turismului este determinată de mai mulți factori, principalul fiind creșterea bunăstării și nivelului de viață al populației. Partida de golf ține 4-5 ore necesitând de la jucător mult efort fizic. De aceea, majoritatea centrelor golf-turistice au și centre de odihnă și recreere. Anual vânzările de mingi de golf sunt evaluate la 2,5 mlrd. \$, iar încasările totale asociate cu practicarea acestui sport – 20-60

mlrd. \$. Doar prețul unui set de crose de golf este același cu prețul unui automobil. În 2005, existau circa 32 mii de terenuri de golf. Printre cele mai scumpe și frumoase terenuri din lume sunt: Pine Valley, Cypress Point, Augusta Național, Pinehurst Luxury Golf & Spa Resort, Pebble Beach Resort (SUA); Golf & Spa Resort Ritz (Jamaica); St. Andrews (Scoția), Royal Country Down (Irlanda).

Dive-turismul (în engleză – diving) presupune înot subacvatic cu echipament special. Acest tip de turism a apărut datorită invenției geografului francez Jacques Ives Cousteau și a inginerului E. Gannan, care au inventat scafandrul. Inventarea scafandrului autonom a pus începutul divingului în masă. Posibilitatea de a se deplasa într-un spațiu tridimensional a determinat popularitatea lui. Dacă, cu 40 de ani în urmă, divingul practica doar câteva sute de oameni, în prezent, pe glob sunt înregistrați circa 20 mln. de amatori. Sunt cunoscute mai multe tipuri de diving. O parte din ele sunt considerate ca activități profesionale, iar celelalte ca activități turistice și de distracție. Din grupa întâi fac parte divingul comercial și cel militar, fiind reprezentate prin efectuarea anumitor activități subacvatice ca: montarea și demontarea anumitor echipamente speciale, ridicarea navelor și obiectelor naufragiate, găsirea și lichidarea materialelor explozibile din timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, instalarea anumitor bariere speciale în zonele militare etc. Grupa a doua este reprezentată de divingul tehnic și sportiv. Acest segment este foarte divers și reprezentat de excursiile subacvatice de suprafață în regiunile recifelor coraliere, divingul sub gheață, speleologia subacvatică, filmările subacvatice, pescuitul subacvatic, cachingul subacvatic etc. Dive-turismul poate fi practicat peste tot unde este apă: râuri, lacuri, mări, oceane etc. Însă, cele mai populare zone la nivel global sunt : Mările Asiei de Sud-Est și Oceaniei, Caraibilor și Mediterană.

Turismul extremal reprezintă un risc continuu, o viață pe muchie de cuțit în vederea atingerii scopului de a vedea și simți mediul și lumea care te înconjoară sau pentru mărirea cantității de adrenalină în sânge. Acest tip de turism antrenează, an de an, tot mai mulți adepți. După unele date, turismului extremal îi revin circa 10% din numărul total de turiști și el are cele mai înalte cote de dezvoltare. Practică acest tip de turism oameni de diferite vârste și profesii, cu diferit statut social și familial, diferiți după nivelul de cultură și dezvoltare sportivă etc. Specialiștii în domeniu explică acest fenomen prin schimbarea moralității și a conceptelor care s-au petrecut în lumea occidentală, în ultimii ani, sau ca un mod de a se evidenția cu orice preț, chiar și cu riscul vieții. Actualmente, turismul extremal include un grup de tipuri de sport cu un grad avansat de risc pentru sănătate. Printre cele mai popularizate astăzi sunt: skateboardul, snowboardul, skyserfingul, caiac, geocaching, parapantă, speleoturism. Ele devin tot mai populare și mai răspândite.

Turismul rural

Spațiul rural este apreciat pentru practicarea unui spectru vast de activități tradiționale, precum pescuitul și vânatul, pentru ocupațiile mai pasive, cum ar fi mersul pe jos sau plimbarea pe cai. Multă lume apreciază posibilitatea de a scăpa de rutina cotidiană, pentru a se relaxa și a se revigora cu liniștea și sentimentul de spațiu, cu frumusețea peisajelor naturale. De aceste avantaje se pot bucura numai în mediul rural, iar popularitatea este asigurată și de nivelul de cheltuieli mai reduse în zonele rurale, de prețurile mai mici la produse și serviciile din mediul rural (tabelul 8).

Turismul oferă rezidenților din mediul rural oportunități de afaceri care impulsionează fluxurile turistice. Astfel de afaceri pot să ofere rezidenților locali oportunități valoroase pentru a dezvolta aptitudinile de afaceri ale meșteșugarilor și fermierilor locali, producători de alimente, care pot, să-și vândă produsele la unitățile locale de vânzare cu amănuntul. Agricultorii pot profita de turism pentru a stabili canale de marketing direct pentru sporirea livrărilor de produse agricole brute proaspete și de alimentele derivate procesate, cum ar fi gemurile, jeleurile, pâinea și conservele.

Tabelul 8. Efectele pozitive și avantajele dezvoltării turismului rural:

Economice	sporește veniturile populației locale
	asigură dezvoltarea social-economică a comunităților rurale
	este o importantă sursă de încasări pentru bugetele locale
	asigură dezvoltarea activităților industriale și agricole destinate deservirii turiștilor
	dezvoltă activități auxiliare și alternative pentru populația rurală
	atrage investițiile străine
	promovează utilizarea și comercializarea produselor agroalimentare locale
	asigură implementarea noilor tehnologii
	stimulează competiția și impulsionează avantajele concurențiale
	dezvoltă capacitățile antreprenoriale ale meșterilor locali
	agricultorii pot profita de turism pentru a stabili canale de marketing direct pentru sporirea livrărilor de produse agricole proaspete și de alimente derivate procesate
	rezidenții locali cu calificare redusă pot fi atrași ușor în prestarea serviciilor turistice
	localnicii pot avea locuri de muncă part-time sau sezoniere
	prețurile mai reduse la mărfuri și servicii în comparație cu mediul urban
Sociale	acumulează venituri pentru conservarea clădirilor și a mediului natural
	asigură ocuparea forței de muncă și sporirea bunăstării
	păstrează populația în mediul rural și stimulează ocupațiile tradiționale
	previne îmbătrânirea populației
	încasările din turism facilitează soluționarea problemelor sociale
	infrastructura turistică, îndeosebi de transport, este benefică comunităților rurale
	permite activități recreative în aer liber, într-o ambianță silențioasă și autentică
	promovează experiența comunităților rurale, cultura și stilul lor de viață
	combina autenticul cu activitățile moderne
	sporește gradul de toleranță a localnicilor față de străini
	permite reabilitarea fizică și psihică și capacității de muncă a vizitatorilor
	oferă schimbări benefice în viața urbană cotidiană
	ameliorează calitatea vieții
	consolidează rolul femeii în societate
Culturale	facilitează schimburile informaționale, sociale și culturale
	valorifică patrimoniul istorico-cultural
	asigură păstrarea tradițiilor și a patrimoniului
	stimulează conservarea și restaurarea obiectivelor istorico-culturale
	revitalizează tradițiile culturale, evenimentele și meseriile locale
Ecologice	promovează informațiile despre peisajele naturale virgine și interesul față de mediul natural
	favorizează conștientizarea conservării ca activitate profitabilă
	asigură venituri pentru conservarea mediului natural
	respectă diversitatea naturală a obiectivelor turistice
	asigură durabilitatea și calitatea mediului natural

Deoarece locurile de muncă în industria turismului, de multe ori, nu necesită o calificare avansată, rezidenții locali cu puține abilități pot lucra ușor la servirea alimentelor, vânzarea cu amănuntul, cazarea și ghidajul vizitatorilor. Mai mult decât atât, în multe locuri, oamenii pot avea locuri de muncă part-time sau sezoniere și turismul poate ajuta la suplimentarea salariilor acestor lucrători. De exemplu, agricultorii și alte categorii de lucrători din mediul rural, o parte a anului, pot beneficia și de un alt loc de muncă, pentru a-și spori veniturile. De asemenea, locurile de muncă part-time în turism pot oferi veniturile necesare pentru un părinte care are nevoie de timp liber pentru îngrijirea membrilor familiei. De locuri de muncă part-time pot beneficia și studenții, deoarece programele lor nu s-ar potrivi cu norma întreagă (full time). Prin urmare, locuri de muncă part-time și sezoniere au o mare însemnătate pentru segmente importante ale mediului rural.

Un segment bine definit al turismului rural reprezintă agro-turismul, care permite agricultorilor să își diversifice activitățile și să își sporească valoarea produsului lor. În țări europene, ca Austria, Franța, Italia, Elveția, ponderea fermierilor, care oferă cazare turistică, este mare.

Beneficiile derivate din turism trebuie corelate cu efectele negative potențiale (tabelul 9). Locurile de muncă în industria turismului sunt, de regulă, sezoniere și mai prost plătite, ceea ce se reflectă negativ asupra veniturilor și avantajelor acestui domeniu. Acolo unde strategia turismului nu este durabilă, rezidenții locali pot aplica plăți majorate pentru bunurile și serviciile oferite. Turismul sporește cererea pentru terenuri în zonele cu specializare turistică, ceea ce va afecta potențialii cumpărători locali de imobile. Totodată, intensificarea fluxurilor turistice și sporirea cererii pentru imobile poate să reprezinte o locomotivă a dezvoltării și modernizării zonelor turistice. Alte efecte secundare negative includ rata mai mare de criminalitate și o cerere mai mare pentru serviciile locale, cum ar fi protecția poliției, serviciile antiincendiarie și de salubritate, care pot fi mai costisitoare. De asemenea, un risc al turismului poate fi schimbarea „simțului locului” pentru unele comunități din mediul rural. Majorarea efectivului populației și aglomerațiile traficului rutier pot să direcționeze turiștii către alte zone mai liniștite. Cererea locală sporită pentru obiectele de artă și meșteșugărești poate să condiționeze diminuarea calității mărfurilor respective și la pierderea calităților autentice și de unicat. Cu toate acestea, multe dintre aceste riscuri pot fi atenuate, dacă există o planificare adecvată a dezvoltării turismului.

Turismul rural ar trebui să fie inclus ca parte componentă a unei strategii integrate de dezvoltare rurală. O abordare durabilă a turismului rural trebuie să se bazeze pe o viziune multidimensională a durabilității pentru a obține o dezvoltare echilibrată. Examinării nevoilor comunității, viabilității economiei și conservării mediului ar trebui să li se acorde atenția cuvenită.

Tabelul 9. Efectele negative și dificultățile dezvoltării turismului rural

Economice	încurajează dependența față de bunurile și serviciile auxiliare
	provoacă creșterea prețurilor la imobile, la bunurile și serviciile locale
	generează inflația
	înlocuirea alimentelor și băuturilor tradiționale cu cele globalizate sau universale
	înlocuirea ocupațiilor tradiționale cu cele destinate deservirii turiștilor
	dependența puternică de conjunctura economică națională și internațională
	cererea locală sporită pentru obiectele de artă și meșteșugărești poate să condiționeze diminuarea calității mărfurilor respective și la pierderea calităților autentice și de unicat.
	reducerea și modificarea localizării meșteșugurilor populare
	reducerea serviciilor destinate populației locale, magazine alimentare sunt înlocuite cu magazine de cadouri;
	subdezvoltarea infrastructurii de cazare, de transport și de agrement
	costuri mai mari de întreținere a serviciilor de poliție, antiincendiarie și de salubritate
Sociale	generează șomaj sezonier și în zilele de lucru ale săptămânii
	crează locuri de muncă part-time, sezoniere sau de calificare inferioară pentru migranți, ceea ce afectează asigurarea cu locuri de muncă bine plătite a localnicilor;
	crează stereotipul de invazie a turiștilor
	înrăutățește situația criminogenă
	importul de modele culturale globalizate schimbă modul tradițional de viață;
	generează suprapopularea și traficul aglomerat
Ecologice	generează poluarea fonică și chimică a mediului
	contribuie la răspândirea eroziunilor și alunecărilor de teren
	diminuează valoarea estetică și ecologică a spațiului rural
	afectează diversitatea biologică
	generează pericole pentru speciile rare, habitatele și peisajele unice
	zonele rurale pot fi vulnerabile la schimbările mediului generate de turism
	produce modificarea și degradarea peisajului

Tipologia satelor turistice. Satele turistice se clasifică în funcție de prezența și combinarea cadrului socio-economic cu cel natural, a ocupațiilor tradiționale cu aspectele peisagistice. De regulă, satele cu tradiții valoroase sunt situate în zone cu un peisaj natural atractiv și cu un potențial recreativ înalt. În același timp, în multe sate cu potențial balneoclimateric înalt, se valorifică în scopuri turistice, obiceiurile și tradițiile locale, portul și cântecul popular, lucrările de meșteșugărit și artizanat, bucătăria (alimentele și băuturile locale), înalt apreciate de turiști. Prin urmare, turismul rural folosește diverse elemente ale cadrului natural, inclusiv ariile naturale protejate, tipice ecoturismului. Acesta la rândul lui, folosește patrimoniul cultural și ocupațiile tradiționale din zonă, în special, când turiștii rămân într-o anumită zonă rurală pentru mai multe zile sau chiar săptămâni.

Pentru statele din sud-estul Europei, care se remarcă printr-o pondere înaltă a populației și localităților rurale, putem delimita următoarele *tipuri de sate turistice*:

1) **Sate peisagistice și climatice** – dispun de un cadru natural atractiv, iar casele și ocupațiile din zonă sunt încadrate reușit în peisajul natural. De asemenea, o bună parte a populației se ocupă cu deservirea turiștilor, oferind spații de cazare, servicii de alimentare și agrement, dar nerenunțând la ocupațiile tradiționale de bază (creșterea vitelor și a oilor, exploatarea lemnului etc.). Sunt situate pe culmile dealurilor în zonele premontane, iar casele sunt amplasate la o distanță mare una de alta, îndeosebi spre periferia localităților. Oferă posibilități de plimbare în aer liber, inclusiv cu caii, băi de soare și de aer curat. Foarte importantă este prezența unor lăcașe religioase, a agrofermelor turistice, centrelor de artizanat și meșteșugărit. De exemplu, satele Șirnea și Fundata (Brașov), Tismana (Gorj), Botiza (Maramureș), Vama Veche (Constanța), Trebujeni, Ivancea (raionul Orhei).

2) **Satele balneare** situate în preajma obiectivelor de cură balneo-climaterică (sanatoriilor, bazelor de odihnă) – Hârjauca, Mândra (Călărași), Vadul lui Vodă, Borsec, Covasna, Durău.

3) **Statele cu specializare sportivă**, inclusiv: a) pentru practicarea sporturilor de iarnă localizate în apropierea renumitelor pârtii de schi. În munți Bucegi (între Sinaia și Brașov), în munți Parâng, Apuseni, în Carpații Ucraineni (Vorohta ș.a.); b) sate pentru sporturi nautice, precum cele din Delta Dunării, din preajma lacurilor de câmpie sau a litoralului marin.

4) Satele pescărești din Delta Dunării, din cursul inferior al Nistrului și al Prutului.

5) Sate cu monumente istorice, mănăstiri și biserici, case-muzee (Ivancea, Saharna, Curchi).

6) Sate turistice etnofolclorice (satele din Maramureș și Bucovina).

7) Sate cu tradiții de artizanat și de meșteșugărit.

8) Sate turistice pomi-viticole.

Premisele și dificultățile actuale ale dezvoltării turismului rural în Republica Moldova:

1. Majoritatea absolută a obiectivelor turistice sau circa 80% sunt concentrate în spațiul rural, fiind slab valorificate. Obiectele turistice naturale, în special monumentele naturale și rezervațiile peisagistice, sunt concentrate în apropierea acestor localități. Mai mult decât atât, modul de viață, activitatea economică și spiritualitatea populației locale este o expresie directă a prezenței și influenței acestui patrimoniu, care poate căpăta o valoare turistică deosebită, mai ales printre vizitatorii străini care pot descoperi aici o oază bogată, slab cunoscută și valorificată.

2. Numărul mare al obiectivelor turistice naturale și istorico-culturale prezente formează o ofertă turistică foarte diversă și atractivă în spațiul rural al republicii;

3. Prețurile mici la serviciile turistice principale sau auxiliare prestate, condiționate, în special de cheltuielile mici de cazare, alimentarea cu bucate tradiționale;

4. Turismul rural devine o importantă ocupație auxiliară și de alternativă ocupațiilor agricole tradiționale pentru populația din spațiul respectiv.

5. Turismul rural oferă o posibilitate eficientă de utilizare a obiectivelor acvatice și silvice, generează creșterea veniturilor bugetului și ale populației locale, creează noi locuri de muncă și multiple activități auxiliare și alternative pentru populația rurală;

6. Implementarea infrastructurii turistice în spațiul rural necesită cheltuieli mult mai mici, cuprinzând predominant lucrări de reamenajare. Investițiile direcționate în construcția micilor hoteluri în mediul rural sunt, practic, cu 30-40% mai mici decât în Chișinău, datorită prețului mai mic al terenurilor, materialelor de construcție și remunerării resurselor de muncă. Însă, dacă un edificiu (deja existent) din gospodăria țărănească este transformat și amenajat în pensiune turistică, aceste costuri se reduc la jumătate. Realizări apreciable în domeniul turismului rural sunt cunoscute în comunele Trebujeni, Lozova, Cobani, Gălești, unele sate cu etnie predominant bulgară și găgăuză

7. Populația locală este bine cunoscută prin ospitalitatea sa, iar intelectualii sunt bine pregătiți pentru a comunica cu persoanele străine.

8. Un potențial foarte atractiv îl au bucatele și vinurile tradiționale din zonele rurale.

9. Obiecte istorice și tradiții culturale păstrate.

10. Resurse umane suficiente și capabile să gestioneze afaceri turistice.

11. Prezența fondului de rezervă care acoperă cca 16% din fondul funciar.

12. Un număr important de cazări este realizat în perioada estivală în mediul rural.

13. Moda pentru turism în zone liniștite din sânul Naturii.

14. Apropierea de piețele turistice europene.

Desigur, afacerea în domeniul turismului, într-o zonă dezavantajată economic, cum este satul, implică anumite riscuri și impedimente, cum ar fi: neîncrederea populației într-un asemenea tip de afacere și orientarea spre agricultura tradițională; lipsa unei imagini a localității sătești ca destinație pentru vacanță; infrastructura uzată; aspectul estetic neîntreținut al multor zone cu resurse turistice; predispoziția localnicilor de a finanța cheltuieli de consum, care nu generează venituri (case mari, autoturisme, apartamente în capitală) sau a afacerilor comerciale pentru care, deja, există un mediu concurențial sporit. Deși dezvoltarea turismului rural este intens mediatizată, nu sunt exploatate eficient toate oportunitățile de care dispune Republica Moldova.

Majoritatea vizitatorilor din spațiul rural sunt grupele de elevi și studenți, care cheltuiesc foarte puțini bani în mediul rural vizitat. De asemenea, din cauza insuficienței acute a unităților de cazare, a centrelor de distracții și agrement, majoritatea încasărilor obținute de la vizitarea obiectivelor turistice din mediul rural sunt transferate către operatorii turistici și bugetele centrelor urbane. Ca rezultat, situația social-economică a zonelor rurale receptoare nu se ameliorează, iar presiunea nocivă și distructivă asupra mediului natural crește alarmant. În majoritatea zonelor turistice rurale, lipsesc nu doar hotelurile, dar chiar pensiunile și campingurile. Cea mai mare parte a obiectivelor de cazare îl reprezintă taberele de odihnă a copiilor, care nu sunt destinate altor categorii de turiști și nu corespund cerințelor de acreditare în acest domeniu. Aceasta constituie o mare problemă a turismului rural autohton, deoarece, de regulă, majoritatea încasărilor turistice se constată în perimetrul bazelor de cazare, unde sunt și centrele de alimentare și distracții. În cadrul pensiunilor existente, frecvent, se poate constata prezența unor dotări universale, necesare pentru categoriile principale de clienți (adolescenți, familii sau grupuri corporative de vârstă tânără și medie), precum grătarul, piscina, foișorul, sauna, amenajamente pentru dansuri și alte distracții active. Acestor categorii de clienți sunt destinate și majoritatea pachetelor turistice. Deseori, sunt insuficiente sau chiar lipsesc terenurile și dotările pentru sport, pentru joaca copiilor de diferite vârste, pentru persoanele în vârstă sau pentru familiile care preferă o odihnă pasivă și silențioasă. De asemenea, spectrul de servicii oferite pentru aceste categorii este redus, din care motiv se pierde un număr mare de turiști, care au timp liber și venituri suficiente.

Foarte importante sunt și drumurile de acces, conținutul pachetelor turistice și calitatea serviciilor turistice oferite în perioadele climatice nefavorabile. Deseori, turiștii apreciază înalt aceste eforturi suplimentare și originale ale antreprenorilor turistici. Datorită ofertei mai mici și concurenței mai reduse, în perioadele climatice nefavorabile se pot obține avantaje competitive și venituri sigure. Totodată, amenajamentele pentru sezonul rece, în special de cazare, necesită

costuri mai ridicate, ceea ce impune organizarea și folosirea mai rațională a imobilelor disponibile.

Un factor limitativ important este și sezonabilitatea pronunțată a fenomenului turistic. Sezonabilitatea este condiționată atât de regimul climatic, cât și de programul anual și săptămânal de muncă și odihnă al potențialilor turiști. De obicei, fluxurile turistice majore se atestă în timpul concediilor anuale (de regulă, în a doua jumătate a verii), vacanțelor de Paști și de Crăciun. Datorită proximității față de centrele urbane, zonele turistice rurale pot atrage un număr suficient de turiști în week-end, practic, pe tot parcursul anului și pot reduce efectele negative ale sezonabilității turistice. În acest sens, foarte importante sunt drumurile de acces, conținutul pachetelor turistice și calitatea serviciilor turistice oferite în perioadele climatice nefavorabile. Deseori, turiștii apreciază înalt aceste eforturi suplimentare ale antreprenorilor turistici. Datorită ofertei mai mici și concurenței mai reduse, în perioadele climatice nefavorabile se pot obține avantaje competitive, ceea ce asigură rentabilitatea și durabilitatea afacerii turistice. Totodată, amenajamentele pentru sezonul rece necesită costuri ridicate, ceea ce impune folosirea mai rațională a imobilelor disponibile.

Un alt impediment serios în organizarea și dezvoltarea turismului rural în Republica Moldova constă în faptul că multe persoane vizitează obiectivele turistice în perioada aflării la rude și alte categorii de persoane apropiate, din care motiv nu consumă contra plată diverse pachete și servicii turistice și nu generează venituri directe pentru industria turismului. De asemenea, chiar și în cazul sosirii turiștilor străini, o bună parte din populația autohtonă nu acceptă să primească bani pentru cazare, ghidaj, alimente și băuturi, pentru a nu își diminua gradul de ospitalitate și demnitate atât în fața străinilor, cât și a consătenilor. Acest lucru este mai pronunțat în timpul marilor sărbători tradiționale, precum Hramul Satului, Crăciun, Paști, nunți etc. În plus, populația autohtonă a ignorat genetic alte activități decât cele agricole, meșteșugurile sau comerțul fiind răspândite printre alte etnii conlocuitoare. Chiar și în prezent, antreprenorii turistici din mediul rural nu s-au dezis de agricultură și văd în turism o activitate auxiliară, care este subvenționată semnificativ. Astfel, la majoritatea populației rurale se constată abilități profesionale reduse în dezvoltarea afacerilor turistice. Autoritățile publice locale nu asigură suficient salubritatea localităților, aprovizionarea cu apă potabilă de calitate, condiții sanitare adecvate, securitatea persoanelor care vizitează zonele respective. Este necesară o implicare activă, nu doar a agenților și operatorilor turistici, dar a tuturor părților cointerestate, începând de la biroul vamal până la autoritățile regionale și locale. De asemenea, este necesară implicarea mai activă a Agențiilor de Dezvoltare Regională, deoarece promovarea și optimizarea turismului rural reprezintă unul din compartimentele și direcțiile prioritare trasate în planurile de acțiuni ale acestora.

Ecoturismul. Impactul turismului asupra mediului

Ecoturismul este o formă a activității turistice, ce a căpătat o mare amploare în ultimele decenii, odată cu conștientizarea agravării problemelor de mediu în multe regiuni ale Terrei. Reducerea esențială a suprafețelor ocupate de peisaje naturale virgine a condiționat practicarea unui turism, care folosește obiecte turistice naturale, respectă cerințele de menținere și ameliorare a calității mediului, valoarea ecologică și estetic-recreațională a peisajelor naturale existente.

Ecoturismul reprezintă procesul de vizitare a zonelor naturale, în scopul de a viziona componentele și fenomenele naturale, fără a le scoate din mediul natural al acestora. Turismul bazat pe Natură poate fi pasiv, în care observatorii tind să fie doar observatori de natură, sau activă (din ce în ce mai populare în ultimii ani), în cazul în care participanții iau parte la activități de recreere în aer liber sau călătorii de aventură. Relația dintre turism și mediul înconjurător comportă un caracter închis în zonele rurale, care necesită o planificare sensibilă și gestionarea bazei de resurse și a activității de turism. Zonele rurale pot fi vulnerabile la schimbările mediului generate de turism. Direcția cea mai importantă a dezvoltării ecoturismului trebuie să fie protecția resurselor naturale.

Prezența deficitului de peisaje naturale nemodificate în regiunile industriale avansate economic, îndeosebi în Europa, și abundența acestora în regiunile în curs de dezvoltare a condiționat geografia actuală a ecoturismului. Astfel, cele mai importante zone de ecoturism sunt regiunile tropicale, cu o bogată varietate biologică, peisagistică și culturală, care au reușit dezvoltarea unei infrastructuri adecvate. Printre țările cu cea mai dinamică dezvoltare a ecoturismului se remarcă China, Tanzania, Botswana, Costa Rica, Nepal, Australia, Noua Zeelandă, Republica Africa de Sud. Ritmurile anuale de creștere a ecoturismului sunt de circa 30%. În plus, practicarea ecoturismului se soldează cu avantaje economice, sociale și culturale evidente. Dezvoltarea infrastructurii ecoturismului antrenează și alte ramuri ale economiei, bazate pe valorificarea resurselor autohtone, aplicarea aptitudinilor și tradițiilor populației locale. Astfel, prestarea serviciilor ecoturistice și a celor aferente lor constituie o sursă importantă de venit și un domeniu primordial pentru ocupația populației din statele respective.

Eficiența ecologo-economică maximală a ecoturismului a condiționat modificarea structurii ramurale a economiei, micșorarea ponderii ramurilor agricole și industriale în favoarea serviciilor, a structurii fondului funciar, prin scoaterea din uzul agricol a terenurilor cu nivel înalt de degradare și transformarea lor în obiective ecoturistice tipice pentru peisajele și habitatele naturale din aceste regiuni, oferindu-le un regim special de protecție și ameliorare. Valorificarea turistică a acestor sectoare, după cum a demonstrat practica unor țări africane, aduce beneficii net superioare, comparativ cu uzul agricol sau exploatarea forestieră. Conform unor studii ale savanților de la Universitatea de Stat din Moscova, 1 ha de teren folosit în scopuri ecoturistice aduce un venit de peste 40 mai mare decât în cazul utilizării lui în activități agricole tradiționale. În acest mod, s-a procedat și cu multe suprafețe din America Latină, Africa, Asia de Sud-Est pentru redresarea peisajelor naturale, pentru realizarea unor funcții economice indirecte la scara locală, regională și chiar globală, precum neutralizarea substanțelor toxice pentru componentele mediului, sănătatea omului, protecția contra eroziunilor, furtunilor de praf, calamităților naturale, efectului de seră etc.

Avantajele sociale constau în antrenarea populației locale apte de muncă în practicarea acestor servicii și în creșterea nivelului de instruire și calificare. Fluxurile ecoturismului favorizează schimbul de informație tehnologică și culturală, integrarea în fluxurile economice internaționale. Obținerea avantajelor economice și sociale a contribuit la creșterea bunăstării materiale și a asistenței sociale a populației acestor țări. De asemenea, ecoturismul asigură păstrarea și afirmarea identității culturale a populației autohtone, al cărei mod de viață este integrat în mediul natural.

Resursele ecoturistice principale ale Republicii Moldova. Resursele ecoturistice naționale cuprind cele mai atractive arii naturale protejate de stat, precum și obiectivele naturale atractive din interiorul și din apropierea localităților care nu sunt incluse în categoria ariilor protejate, în special obiectivele silvice și acvatice din spațiul rural. Fondul ariilor naturale protejate de stat cuprinde:

- **5 rezervații științifice**, inclusive „Codru”, „Plaiul Fagului”, „Pădurea Domnească”, „Iagorlâc” și „Prutul de Jos” cu o suprafață totală de 19378 ha, ceea ce reprezintă 0,6% din teritoriul republicii;
- **circa 500 de monumente naturale**, inclusiv 86 complexuri și obiecte geologice și paleontologice, hidrologice, zoologice, botanice și mixte pe o suprafață totală de 3000 ha;
- **41 de rezervații peisagistice** cu o suprafață de 37000 ha sau 0,7% din teritoriul republicii
- **63 de rezervații naturale**, inclusiv 51 silvice, 9 rezervații de plante medicinale și 3 mixte;
- **1 grădină botanică**

Rezervațiile științifice dispun nu numai de o diversitate biologică bogată, dar și de specialiști de calificare înaltă, care pot fi eficient folosiți la prestarea diverselor servicii turistice. Angajații acestor rezervații dispun nu numai de cunoștințe profunde despre componentele vegetale și animale ale acestor arii protejate, dar și de abilități adecvate de comunicare, inclusiv în limbile moderne.

Rezervația științifică „Plaiul Fagului” deține o suprafață de 5642 ha. Este amplasată în partea de nord a Podișului Codrilor (lângă satul Rădenii Vechi, raionul Ungheni) și reprezintă un ecosistem silvic reprezentativ care încheie zona de făgeturi est-europene. Circa 30 % din suprafața silvică este ocupată de goruneturi (stejar), câte 20 % de frasin și doar 5 % de fag. Componenta floristică este unică, concentrând 1/3 din speciile rare din republică, inclusiv mălinul, perișorul, panazburătorului, ferigile ș.a. Aici viețuiesc multe mamifere, cum ar fi cerbul european, cerbul pătat, cerbul lopătar, mistreții, ierul de pădure, bursucul, hermelina, veverița, pisica sălbatică, lilieci.

Rezervația științifică „Pădurea Domnească” este situată în Valea Prutului de Mijloc între satele Pruteni (Fălești) și Braniște (Râșcani). Ea dispune de o diversitate biologică foarte bogată, de o abundență foarte mare de păsări, mistreți și căpriori, însă este slab valorificată din punct de vedere turistic. În imediata apropiere, se află obiecte turistice unice, precum toltrii Prutului, care ies monumental la lumina zilei în preajma satelor Cobani și Butești. De asemenea, măturii ale vechilor recife coraliere pot fi întâlnite în apropierea satelor Corjeuți și Caracușenii Vechi (Briceni), Trinca, Fetești, Gordinești, Buzdugeni și Brânzeni (Edineț), Duruitoarea, Văratice, Horodiște și Proscureni (Râșcani). Valorificarea turistică a acestor obiective unice este stopată de lipsa infrastructurii ecoturistice, de starea mizerabilă a căilor de acces, promovarea slabă a acestor oferte turistice, distanța relativ mare față de ariile principale de generare a turiștilor – municipiile Chișinău și Bălți, ceea ce sporește substanțial costurile și timpul de deplasare ale turiștilor.

Un obiectiv ecoturistic foarte valoros din Valea Prutului de Mijloc este **peștera „Emil Racoviță”**, care începe la nord-vest de satul Criva (Briceni), în apropierea frontierei de stat cu Ucraina și continuă în statul vecin spre orașul Hotin, cu celebra cetate medievală, fapt care acordă acestei regiuni turistice o importanță internațională deosebită. Peștera “Emil Racoviță” este una din cele mai mari peșteri din ghips din lume și se întinde pe o lungime de 90 km, fiind alcătuită din 3-4 nivele. Galerile peșterii formează numeroase “săli” cu diferite dimensiuni, dintre care cele mai mari și mai fascinante sunt „Sala Dinozaurilor”, Sala Așteptării”, cu lungimea de peste 100 m, lățimea de 40 m, înălțimea de 11 m, iar suprafața totală de peste 4 mii m², “Sala celor 100 de metri”, “Sala Căinelui”, “Sala Pinguinului”, “Catedrala”, “Mormântul Dinozaurilor”. Miracolul peșterii este completat și de o mulțime de lacuri subterane, inclusiv “Lacul Tineretului”, “Lacul Verde”, “Lacul Împărătesc”, “Lacul Albastru”, Lacul Transparent” ș.a. Plafoanele și pereții peșterii sunt împodobite cu stalactite și stalagmite fascinante. Valoarea acestui monument natural este multiplicată și de proprietățile balneare și curative ale mediului subteran și apelor mineralizate. La momentul actual, valorificarea turistică a acestui miracol al Naturii este foarte redusă. Intrarea principală în peșteră este blocată, iar amenajarea galeriilor subterane pentru vizitare aproape lipsește. În perimetrul peșterii, se află o mare carieră de extracție a ghipsului care pune în pericol existența acestui unic monument natural de o valoare geologică, ecologică și turistică net superioară față de beneficiile sociale de la exploatare industrială a acestei cariere. Însemnătatea turistică a acestui obiectiv unic este multiplicată și de prezența în apropierea ei a unor monumente naturale valoroase, precum meandrele Prutului de la Pererâta, defileurile spectaculoase de lângă satele Trinca, Fetești și Burlănești din valea râului Draghiște, defileul Buzdugeni și recifele de la Brânzeni (Edineț) din valea râului Racovăț. Nu mai puțin fascinante sunt și rezervațiile peisagistice „La Castel” (mai jos de satul Gordinești) și Fetești.

Rezervația peisagistică „La Castel” deține o suprafață de numai 746 ha și este una din cele mai miraculoase, dar și mai slab cunoscute arii naturale din Republica Moldova. Este un adevărat loc de poveste, o splendidă cetate naturală, unde se combină foarte frumos și armonios ecosistemele petrofite cu cele silvice și de luncă, liniștea adâncă cu murmurul apei râulețelor și izvoarelor, cu cântările de neuitat ale păsărilor. Această rezervație mai ascunde habitate unice și numeroase specii de plante și animale rare și vulnerabile. De asemenea, denumirea rezervației este legată de o frumoasă și dramatică poveste de dragoste, care sporește substanțial atractivitatea și valoarea complexă a acestei arii naturale, îndeosebi pentru vizitatorii străini, care sunt în mare căutare de oaze liniștite și originale în spațiul european. Cu mare regret, informarea și

infrastructura turistică și rutieră necesară includerii acestui obiectiv natural în traseele turistice tradiționale aproape lipsesc.

În cadrul **monumentelor naturale atractive** pot fi incluse:

- **complexurile și obiectele geologico-paleontologice**, precum promontoriul Butuceni din cadrul complexului natural și cultural “Orheiul Vechi”, “Pragurile Nistrului” de la Cosăuți (Soroca), “Vadul lui Rașcov” (Râbnîța), „Stânca Japca”, complexurile geologice de la Naslavcea și râpa “La Izvoare” din Otaci (Ocnița), argilele de Etulia, Râpa Cișmichioi, Vâlceua Colcot (mun. Tiraspol).;

- **izvoarele minerale** de la Hârjauca (Călărași), Onițcani (Criuleni), izvoarele de la Cotova (Drochia), Jeloboc (Orhei), Bursuc (Camenca), izvoarele din satul Voroncău (Soroca), “Izvorul lui Ștefan cel Mare” din Vâlcineț (Călărași), “Izvorul lui Suvorov” de lângă Hagimus (Căușeni);

- **complexurile silvice**, precum pădurea de plop de la Dubăsarii Vechi, pădurile de la Caracușenii Vechi (Briceni) și Hârjauca-Sipotenii (Călărași), pădurile Hârbovăț și Hâncești;

- **arborii seculari**, îndeosebi “Stejarii lui Ștefan cel Mare” din Cobâlea (Șoldănești) și Căpriana (Strășeni), “Patru Frați” din Petrușeni (Râșcani), stejarii din „Pădurea Domnească”.

Printre cele mai valoroase **rezervații peisagistice și naturale**, putem menționa:

- pe direcția **Chișinău-Orhei-Rezina**: rezervațiile peisagistice Trebujeni din cadrul complexului Orheiul Vechi, vestitele Țipova, Saharna, unde găsim și mănăstiri rupestre, cetăți antice, izvoare minerale curative, ecosisteme petrofite și defileuri foarte spectaculoase;

- pe traseul **Râbnîța-Camenca-Japca-Florești**: rezervațiile naturale silvice „Vadul” și „Colohur” și rezervația peisagistică Bugornea din apropierea satului Rașcov, unde se găsește și monumentul natural „Vadul lui Rașcov”, rezervația peisagistică „Valea Adâncă”, izvoarele și „Râpa Namălvii” din satul Bursuc, iar în drum spre Florești se poate vizita monumentul natural „Stânca Japca” din partea dreaptă a Nistrului, rezervația peisagistică și monumentul hidrologic „Izvorul Cărăușului” din Climăuții de Jos, rezervația peisagistică și mănăstirea Dobrușa etc.;

- pe **traseul Florești-Soroca-Ocnița**: rezervațiile peisagistice Cosăuți, Holoșnița din raionul Soroca, „Rudi-Arionești” din Dondușeni, Calărășeuca și „La 33 de Vaduri” din raionul Ocnița, rezervația naturală de plante medicinale de la Cernoleuca, raionul. Pe teritoriul rezervației peisagistice Cosăuți, se află una din cele mai frumoase mănăstiri din Moldova, iar în apropierea acesteia se găsește monumentul geologic „Pragurile Nistrului”. De asemenea, aici s-a păstrat și se dezvoltă meșteșugul prelucrării obiectelor din granit și gresii care rămâne ocupația și sursa principală de venit a populației locale. Merită vizitate monumentele geologice și hidrologice valoroase din apropierea satelor Naslavcea și Voroncău, peștera lui Bechir ș.a..

- pe **traseul Chișinău-Ungheni**: rezervația naturală silvică Roșcani, rezervațiile peisagistice Căpriana-Scoreni, cu o suprafață de 1762 ha și Țigănești, unde găsim și vestitele complexuri monastice de aici, Căbăiești-Pârjolteni (Călărași), rezervațiile naturale silvice Sadova, Boguș și Leordoia, rezervația științifică „Plaiul Fagului”, rezervația peisagistică „Valea Mare”;

- pe **traseul Chișinău-Leușeni**, folosind șoseaua Poltava: rezervația naturală silvică și sectorul etalon de scumpie din preajma satului Condrîța, rezervația științifică „Codrii”, nu departe de care se află și cel mai fastuos complex monastic – Mănăstirea Hâncu, dotată și cu unități suficiente și moderne de cazare, rezervația peisagistică „Vila Nisporeni”, cu o suprafață de 3499 ha, unde întâlnim și Mănăstirea Vărzărești - una din cele mai vechi și mai solicitate din republică;

- pe **traseul Chișinău-Hâncești-Leușeni**: rezervația peisagistică „Pădurea Hâncești” între satele Mereșeni și Lăpușna, rezervația naturală de plante medicinale Logănești;

- pe **traseul Chișinău-Cimișlia**, la circa 40 km de capitală, în rezervația silvică Cărbuna, este situată mănăstirea Zloți – unul din cele mai solicitate obiective de pelerinaj religios din republică;

- pe **traseul Chișinău-Tighina**, la distanța de 50 km față de Chișinău și de 10 km față de orașul Tighina (Bender), se găsește rezervația peisagistică „Pădurea Hârbovăț”.

În **Valea Nistrului de Mijloc**, de la Dubăsari până Tighina merită vizitate: **rezervația științifică „Iagorlâc”**, localizată în partea stângă a Nistrului; rezervația peisagistică “Telița”; pădurea de plop

de la Dubăsarii Vechi; rezervația naturală silvică Voinova din apropierea satului Șerpeni. Rezervația deține o suprafață de 836 ha, fiind amplasată pe malul stâng al râului Nistru la vărsarea afluentului său Iagorlâc. Teritoriul rezervației constă din două componente naturale principale - un sector de stepă de peste 300 ha și un sector acvatic reprezentat de golful Goian - de aproximativ 250 ha. Se mai întâlnesc sectoare neînsemnate de pădure, luncă și versanți abrupti.

În **Valea Nistrului Inferior**, de la Tighina până la Palanca, cele mai importante obiective ecoturistice sunt: rezervația peisagistică „Grădina Turcească” – una din primele arii naturale din republică, situată în albia veche a râului Nistru, numită de localnici „Nistru Chior”, care are o lungime de 34 km; monumentul hidrologic „Izvorul lui Suvorov” de lângă orașul Tighina; rezervația naturală mixtă „Mlaștina Togai” din apropierea satului Crocmaz; rezervațiile naturale silvice Copanca și Leuntea; colecția dendrologică „Grădinile Nighiceii”, cu soiuri de arbori fructiferi din sec. XIX; peste 40 de păduri, îndeosebi „Unghiul Boului” de la Tălmaza, „Recea” dintre Cioburciu și Răscăieți, „Împărăteasa” de la Olănești, numeroase lacuri, o crescătorie de fazani.

Variatatea mare de ecosisteme naturale reprezintă un argument decisiv pentru crearea Parcului Național „Nistrul Inferior”. De asemenea, în această regiune, se află renumitul centru de pelerinaj religios – Mănăstirea „Noul Neamț” de la Chițcani. Apropierea de centre urbane, generatoare de turiști, precum Tighina, Tiraspol, Slobozia, Căușeni, Ștefan Vodă și Razdelne (Ucraina), poziția mediană față de Chișinău și Odesa, poziția și infrastructura transportuară favorabile atribuie acestei regiuni turistice o atractivitate sporită. Până la destrămarea Uniunii Sovietice, această zonă se bucura de o atenție mai mare chiar decât Orheiul Vechi, Saharna, obiectele de cult religios din centrul republicii. Asupra valorificării turistice a acestei regiuni a influențat grav și conflictul militar de pe Nistru din 1991-1992, care s-a declanșat aici cu o violență aprigă. Amânarea soluționării problemei transnistrene constituie o piedică decisivă în dezvoltarea turistică a acestei regiuni.

De asemenea, în centrul orașului Căușeni, se găsește un obiect istorico-cultural de importanță internațională - biserica semiîngropată „Adormirea Maicii Domnului” unde s-au păstrat unicele fresce medievale din Republica Moldova, iar locul fostei vetre a satului Sălcuța, de unde este originar unul din autorii acestei lucrări, este traversat de Valul lui Traian de Sus. Mai mult decât atât, raioanele Ștefan-Vodă și Căușeni sunt renumite prin vinurile alese, îndeosebi cele de Purcari, Sălcuța, Carahasani, Talmaza, Popeasca, Tudora, Olănești, Crocmaz, Volintiri ș.a.

În **Valea Prutului Inferior**, o valoare ecologică și turistică deosebită posedă rezervația științifică „Prutul de Jos” din apropierea satelor Văleni și Slobozia Mare, lacurile Manta ș.a.

În regiunea sudică, **pe traseul Sărata Galbenă-Iargara-Cahul**, merită vizitate: rezervația naturală de plante medicinale și iazurile de la Sărata Galbenă; „Vila Caracui”; rezervația peisagistică „Codrii Tigheci”, care este cea mai importantă rezervație de acest tip din partea de sud a republicii și se întinde pe o suprafață de 2519 ha, iar după valoarea ecologică și istorică superioară pe care o posedă, trebuie trecută neapărat la categoria rezervațiilor științifice; rezervația naturală silvică Chioselia; amplasamentele fosilifere de lângă satele Pelinei și Moscovei (Cahul).

Impactul turismului asupra mediului

Comparativ cu ramurile industriale și agricole, influența negativă a turismului asupra mediului natural este mult mai redusă. Cu toate acestea, practicarea neregulată a activităților turistice peste limitele capacității de suport a componentelor naturale aduce prejudicii grave. Zonele cu cel mai mare grad de impact negativ al turismului asupra mediului ambiant sunt următoarele:

1. *Ariile periurbane și urbane* cu obiective turistice de recreație, îndeosebi silvice și acvatice. Datorită lipsei și insuficienței infrastructurii de salubritate, a instruirii și educației ecologice a populației urbane, aceste zone se transformă în peisaje degradate. În acest sens, un rol însemnat îl joacă prezența și repartitia locurilor de parcare, a campingurilor, locurilor de acumulare și sortare a deșeurilor, traseele marcate pentru vizitare cu indicarea activităților și sectoarelor interzise.

Formele de degradare mai frecvente sunt:

- diminuarea valorii recreaționale și ecologice a obiectelor silvice prin vătămarea arborilor și a cuverturii ierboase, micșorarea biodiversității peisajelor silvice, distrugerea speciilor rare;
- degradarea formelor de relief prin tasare, eroziuni și alunecări de teren;
- poluarea aerului, apelor și solului din zonă;
- poluarea fonică a localităților urbane, a populațiilor de animale;
- distrugerea habitatului multor specii de plante și animale.

2. *Zonele de țârm*. Datorită unei cereri excesive a acestor obiective turistice, agențiile de turism și autoritățile locale, în scopul acumulării unor venituri mari, deseori, nu țin cont de capacitatea de suport a mediului din aceste zone. Printre *formele de degradare*, predomină:

- poluarea apelor, care influențează negativ asupra stării igienice și sanitare;
- poluarea aerului, din cauza concentrației excesive a mijloacelor de transport în zonă;
- poluarea fonică a populației din teritoriile învecinate.

3. *Zonele premontane și montane*. Impactul negativ asupra mediului este condiționat și de predominarea obiectelor naturale, care, deseori, sunt foarte sensibile.

Formele de degradare:

- distrugerea habitatului unor specii;
- diminuarea biodiversității, îndeosebi a plantelor și animalelor aflate pe cale de dispariție;
- distrugerea învelișului ierbos, decopertarea stratului de sol;
- dereglarea funcțiilor ecologice ale reliefului;
- epuizarea și poluarea apelor minerale;
- poluarea chimică și fonică a aerului din zonă;
- poluarea cu deșeuri a solului și vegetației.

4. *Zonele de recreație sanitară și terapie balneo-climaterică*. Așezarea lor geografică este condiționată de prezența factorilor naturali terapeutici, precum și de suprafețele silvice, obiectivele acvatice, apele minerale. Impactul asupra mediului constă în degradarea și poluarea aerului, apelor, solului, în poluarea fonică a zonei adiacente.

5. *Zonele de agrement sportiv*. Sunt foarte răspândite în ariile urbane și periurbane, premontane și alpine. Principalul impact constă în poluarea fonică, poluarea aerului din cauza concentrației mari a mijloacelor de transport, în modificarea habitatelor naturale, a reliefului pentru diverse activități sportive, deseori, cu consecințe ecologice grave, în poluarea cu deșeuri solide. Cea mai mare densitate a acestor zone de impact se întâlnește în Europa de Vest, Japonia, S.U.A., aducând o contribuție considerabilă la modificarea și degradarea peisajelor naturale.

Turismul de afaceri și distractiv

Călătoriile comerciale sunt, pe larg, cunoscute încă din antichitate având o contribuție decisivă în consolidarea industriei turistice. Negustorii erau printre cei mai solicitați și mai frecvenți consumatori ai serviciilor de călăuză (ghidaj), a locațiilor de cazare, agrement și distracții. Alături de activitățile cu caracter pur comercial, o bună parte din timpul călătoriei este destinat cunoașterii, odihnei și agrementului în țările și zonelor vizitate. Turismul de afaceri nu presupune doar vizitarea obiectivelor pur comerciale, dar și a centrelor de expoziții și conferințe, participarea la negocierile privind semnarea diverselor contracte de afaceri etc. Aceste activități sunt neapărat însoțite de consumul diverselor servicii turistice, precum cazarea, odihna și agrementul, diverse distracții.

Actualmente, turismul de afaceri împreună cu turismul distractiv reprezintă cele mai profitabile forme moderne de turism, al căror grad de dezvoltare determină intensitatea fluxurilor turistice receptoare și încasările de la activitățile turistice și auxiliare. Exemple elocvent în acest sens, frecvent menționate în această lucrare, ne servesc teritoriile autonome chineze Hong Kong și Macao. Datorită dezvoltării masive a turismului de afaceri și distractiv, numărul de turiști străini și suma încasărilor turistice sunt de câteva ori mai mari decât India, care dispune de o suprafață mult

mai mare și un patrimoniu istorico-cultural foarte bogat. Doar celebrul parc de distracții Disneyland înregistrează anual circa 300 mln. de vizitatori – un număr similar cu populația S.U.A.

Turismul de afaceri și distractiv sunt elemente definitorii ale turismului de masă contemporan, care contribuie cu peste 30% din numărul de turiști și 40% din veniturile turistice. Dezvoltarea rapidă a turismului de afaceri este impulsionată de intensificarea proceselor de globalizare și liberalizare economică, culturală și informațională, precum și de majorarea efectivului clasei medii, pentru care turismul reprezintă o prioritate a modului contemporan de viață.

Turismul de afaceri cuprinde forme de realizare tradiționale și moderne. Printre formele tradiționale, cea mai mare răspândire o au călătoriile comerciale. În perioada contemporană, acestea sunt, pe larg, cunoscute cu denumirea de *shop-tourism*, în special către centrele comerciale grandioase din Istanbul, Dubai, Londra, care organizează renumitele shop-festivaluri cu reduceri generoase și programe de divertisment cultural foarte captive. Printre formele moderne, se remarcă: *vizitele pentru încheierea contractelor de afaceri; călătoriile pentru participare la congrese, conferințe, summituri și simpozioane; expoziții și târguri cu vânzări; pachete turistice captive*. Segmentul corporativ este cel mai masiv (după numărul de activități) sector de călătorii de afaceri (75%). Pentru organizarea întâlnirilor de afaceri, corporațiile, deseori, apelează la companiile care se ocupă de organizări. Călătoriile la expoziții și târguri cu vânzări se petrec cu scopul de prezentare a produselor și serviciilor, de a informa oaspeții și pentru a stimula vânzările. Participanții la expoziții și târguri se pot diviza în două categorii: exponenții care promovează și vând producția lor; vizitatorii care vin pentru a cunoaște noile realizări în domeniul tehnologiilor, științei și artei. Ambele categorii pot încheia contracte cu privire la tranzacții de vânzare/cumpărare etc. Există mai multe criterii de clasificare a expozițiilor și târgurilor: 1) componența participanților (internaționale, naționale, regionale și locale); 2) obiectul expoziției (universale, tematice, ramurale, interramurale); 3) modul petrecerii (permanente, periodice și episodice); 4) scopul (pentru efectuarea vânzărilor en-gross și cu amănuntul, prezentarea informației privitoare la progrese, pentru comunicare). Veniturile de la petrecerea expozițiilor se formează nu numai de la vânzarea spațiului, dar și de la serviciile oferite participanților și vizitatorilor (servicii turistice, bilete de intrare, petreceri și prezentări, alimentație publică ș.a.). Serviciile suplimentare alcătuiesc mai mult de jumătate din suma veniturilor. Economia unor orașe mari, precum Hanovra și Frankfurt pe Main din Germania, este orientată spre activitățile expoziționale. O importanță deosebită o au și expozițiile turistice organizate în cele mai importante arii generatoare și receptoare de turiști, la începutul sezonului turistic, înainte de concediile anuale, sau sărbătorile tradiționale.

Pachetele turistice captive includ organizarea consfătuirilor și conferințelor „fără cravate”, prezentări și promovări a produselor, plecări la odihnă, remunerări, instructajul funcționarilor, traininguri, descoperirea personalităților creative. La aceste acțiuni participă, de regulă, personalul de conducere și partenerii companiilor. În medie, durata unei ture captive este de 6-7 zile.

În turismul de afaceri, sunt implicate 6 grupe de participanți: 1) turiștii; 2) furnizorii de servicii turistice (locațiile de cazare, alimentație și agrement, întreprinderi de transport); 3) șefii și alte persoane responsabile ale departamentelor interne ale companiilor participante; 4) companiile specializate în organizarea întrunirilor de afaceri, care determină pachetul de servicii oferite turiștilor și participanților; 5) firme turistice implicate integral sau parțial (oferirea spațiului de desfășurare, cazare, alimentare, agrement, circuite turistice în zonă) în organizarea întrunirilor de afaceri; 6) diferiți intermediari, precum firmele specializate în livrarea pachetelor respective, agențiile de reclamă, firmele IT specializate în elaborarea și întreținerea paginilor web, constructorii standurilor pentru expoziții.

Cele mai active birouri de promovare a turismului de afaceri pe piața internațională sunt în: S.U.A., Danemarca, Austria, Belgia, Olanda, Germania, Japonia, Singapore, Hong Kong și Filipine. Partenerii industriei turismului de afaceri colaborează între ei cu ajutorul tehnologiilor informaționale moderne. În sectorul pachetelor turistice captive, cu ajutorul paginii „web” și a

poștei electronice, se face legătura directă cu clienții – turiștii de afaceri și reprezentanții lor. În sectorul expozițiilor și conferințelor, prin intermediul tehnologiilor informaționale, participanții și organizatorii expozițiilor pot prezenta sălile și planul expoziției, pot rezerva și vinde spațiu pentru standuri, iar potențialii vizitatori se pot înregistra în timp real (on-line). Mai mult decât atât, paginile web permit vizitatorilor să se înscrie la întâlnirea cu participanții la expoziții pentru a discuta diferite probleme care îi interesează, dar chiar și pentru a încheia o afacere.

În domeniul organizării conferințelor, o mare importanță o are asigurarea și vizionarea în direct a convorbirilor video dintre participanți, care se află în diverse state și orașe ale lumii. De regulă, relațiile financiare între participanți lipsesc, achitându-se doar plata pentru servicii internet. Convorbirile video prezintă un șir de priorități ale inițiatorilor întâlnirilor: posibilitatea de a atrage cercuri mari de participanți, economisirea cheltuielilor pentru transport, cazare, hrană etc. În pofida pericolului de dispariție a necesității întâlnirilor, odată cu dezvoltarea convorbirilor video, datorită cunoașterii mai apropiate și mai profunde rezultate din asemenea convorbiri, sporește necesitatea de întâlnire și discuție tête-a-tête a diverselor subiecte profesionale sau personale.

Turismul de afaceri constituie torente deosebite de călătorii, care au direcții precise. Aceste torente se înființează în țările Europei, Americii de Nord, Asiei de Est și se atrag simultan. **Regiunea europeană** ocupă primul loc în lume după numărul sosirilor turistice internaționale cu scop de afaceri și după suma încasărilor derivate. Fiecare a doua călătorie turistică în Europa este întreprinsă pentru treburile firmelor. Cea mai mare parte a turiștilor de afaceri corporative (80 %) revine țărilor vest-europene, în special Germaniei, Franței, Marii Britanii, Italiei, Spaniei, Suediei, Elveției și Belgiei. Durata medie a acestor călătorii pe alte continente constituie 13 zile, în interiorul Europei – 6 zile, iar în țara de origine – 3-4 zile. De o popularitate mai mare se bucură expozițiile cu tematică automobilistică, sportivă, turistică, mărfurilor de larg consum.

Turismul asociat cu participarea la congrese și expoziții comportă un caracter sezonier pronunțat. Acestea predomină în perioada rece a anului și permit diminuarea sezonality fluxurilor turistice majore, tipice pentru turismul de litoral din perioada caldă a anului. De regulă, cele mai multe expoziții și târguri cu vânzări se organizează în lunile februarie-martie și septembrie-noiembrie. Peste 80% din numărul de expoziții anuale de automobile (circa 70) le revin lunilor de primăvară și toamnă. Expozițiile au loc în țările-lideri în producerea mărfurilor reclamate. În lumea creștină, cele mai multe târguri cu vânzări și shop-festivaluri se desfășoară înaintea Sfințelor Sărbători, în special înaintea Crăciunului (în luna decembrie). În regiunea europeană, cel mai mare centru al shop-festivalurilor este orașul Londra, urmat de alte mare capitale europene. De asemenea, multe din aceste evenimente se organizează înainte de Ziua Orașului și a altor sărbători jubiliare ale orașelor-gazdă. Congresele și alte foruri internaționale se organizează, de obicei, în funcție de atractivitatea turistică a orașului-gazdă. Astfel, în zonele montane care dispun de infrastructură adecvată pentru practicarea sporturilor de iarnă, în special pentru schi, evenimentele respective se desfășoară în lunile de iarnă. Un exemplu elocvent în acest sens ne poate servi și Forumul Economic Mondial, care se desfășoară anual, la finele lunii ianuarie, în stațiunea luxoasă Davos din Alpii Elvețieni și care obține venituri de peste 150 mln. \$ în doar câteva zile. În zona de litoral, în special în regiunea mediteraneană, majoritatea congreselor și expozițiilor, dar și a evenimentelor culturale internaționale se desfășoară în lunile iunie și iulie (august este lună de concediu), atunci când temperatura aerului și apei înregistrează valori optime. Totodată, în unele areale localizate mai la sud, precum Cipru, Malta, stațiunile litorale mediteraneene din Spania (Ibiza, Palma del Mallorca), Turcia sau Grecia, aceste evenimente se desfășoară, de regulă, în mai sau septembrie. Stațiunile balneare cu ape termominerale din partea centrală a Europei (Baden-Baden, Karlovy Vary) au o capacitate mai mare de alegere a perioadei optime pentru organizarea congreselor și întâlnirilor, însă se concentrează, de obicei, în lunile de toamnă și primăvară, care îi avantajează. O bună parte din evenimentele respective se organizează în orașele apropiate de stațiunile de schi, de stațiunile balneare sau de cele litorale pentru a putea beneficia optimal de serviciile acestora.

Piața internă a pachetelor turistice captive în Europa este mai slab dezvoltată decât în S.U.A., de unde vin și majoritatea vizitatorilor de acest gen. Totodată, Europa este cel mai mare receptor al turismului de afaceri captiv, concentrând ½ din fluxurile mondiale respective. În ultimul timp, premiarea cu călătorii se practică intens și în Europa Occidentală. Pachetele turistice captive influențează benefic activitatea de lucru, într-o măsură mai mare, decât mărfurile de consum.

Regiunea americană ocupă poziția secundă după numărul călătoriilor de afaceri. Aproape 80 % din călătoriile de afaceri sunt concentrate în America de Nord. Circa 1/3 dintre turiștii S.U.A. călătoresc în scop de afaceri. În această țară, este foarte dezvoltat turismul de afaceri intern. Întâlnirile corporative se organizează pe diferite teme legate de chestiuni profesionale. Multe companii folosesc întâlnirile pentru prezentarea mărfurilor. O mare popularitate au căpătat-o pachetele turistice captive. Cea mai mare parte a întâlnirilor corporative se desfășoară primăvara și toamna. În lunile de vară și iarnă, activitatea de afaceri e redusă. Aproape 70% dintre companiile americane aleg locul pentru desfășurarea întâlnirilor de afaceri pe teritoriul țării, cu precădere în lunile de primăvară și toamnă. Pentru petrecerea întâlnirilor, organizatorii acordă prioritate orașelor: New-York, Philadelphia, Detroit, Chicago, Atlanta, Houston, Dallas, Las Vegas, Orlando.

În timpul apropiat, **Asia de Est-Pacific**, va depăși America după numărul călătoriilor de afaceri (150 mln.). Liderii turismului de afaceri în regiunea respectivă sunt Singapore, teritoriile autonome chineze Hong Kong și Macao, Japonia, Coreea de Sud și Australia. În ultimul timp, turismul de afaceri se dezvoltă rapid în China (orașul Shanghai a devenit cel mai mare centru financiar-bancar din Asia), Malaiezia și Thailanda. **Singapore** este lider pe piața asiatică a turismului de afaceri și dispune de o infrastructură modernă dezvoltată, iar accesul străinilor este fără vize. Taxele de înregistrare și participare, închirierea spațiilor expoziționale, cazarea, agrementul și distracțiile turiștilor sunt mai ieftine decât în Europa sau America de Nord, iar spectrul și calitatea serviciilor prestate nu cedează. Este un centru internațional de vânzări, finanțe, marketing, servicii și elaborări de tehnologii noi, nod important de transport și comunicații. Singapore se evidențiază după numărul și amplitudinea expozițională și activitățile târgurilor cu vânzări. Mulți dintre organizatorii străini de expoziții dispun de departamente și de reprezentanți în această țară. Singapore propune diverse pachete turistice captive de agrement, inclusiv centrele de distracții și cazinourile de pe insula Sentoza, vizitarea Grădinii Zoologice, Parcul Păsărilor și al Crocodililor. **Hong Kong** ocupă poziția secundă în călătoriile de afaceri ale regiunii. Acest teritoriu de numai 1000 km pătrați este un mare centru internațional financiar-bancar, comercial și de transport. Hong Kongul reprezintă „porțile” aeriene și maritime ale Chinei și cel mai important areal de atragere a investițiilor străine și repatrierii capitalului chinez din afara țării. Pentru locuitorii a 170 de țări, sunt simplificate formalitățile de vize. Lipsesc barierele lingvistice – populația Hong Kongului vorbește fluent engleza și chineza. Este bine dezvoltată infrastructura turismului de afaceri. În **Japonia**, au loc multe întâlniri internaționale, iar calitatea servirii delegaților e considerată cea mai bună din regiune. Totodată, centrele japoneze ale turismului de afaceri nu sunt cunoscute peste hotarele țării, de exemplu, Canazava, iar prețurile sunt foarte ridicate. De asemenea, o mare dificultate prezintă diferențele culturale mari și barierele lingvistice.

În **Orientul Mijlociu și Apropiat**, de o mare popularitate se bucură piețele tradiționale (souq), în special piața aurului, precum și shop-festivalurile, îndeosebi în **Dubai**, din luna februarie.

Turismul distractiv este o formă de turism ce include dorința de distracție, de relaxare, de plăcere și de senzații tari. În turismul distractiv, sunt incluse parcurile de distracții. Este un termen ce descrie o anumită cantitate de atracțioane și alte distracții pe un anumit teritoriu. Parcurile de distracții se deosebesc de alte parcuri, prin faptul că sunt destinate anume pentru distracțiile oamenilor, îndeosebi ale adolescenților și copiilor. O mare răspândire au și parcuri tematice.

Istoria parcurilor de distracții, în Europa, datează încă din secolele XIV-XV, când orașele importante aveau așa-numitele „grădini ale plăcerii”, în care locuitorii se puteau plimba, mânca și distra, urmărind diverse spectacole. Primul parc de distracții din lume, Bakken, s-a deschis în 1583,

la Klampenborg, în Danemarca, în apropiere de Copenhaga. Americanii s-au putut bucura de acest concept abia în 1895, primul parc de distracții din S.U.A. fiind parcul Leon Sea (Leul de Mare) din Coney Island, Brooklyn, New York. În Europa, activează peste 300 de parcuri de distracții și tematice, numai primele zece atrăgând anual aproximativ 40 de mln. de vizitatori. În S.U.A., există peste 600 de parcuri de distracții, iar numărul vizitatorilor este de circa 400 de milioane.

Printre cele mai faimoase parcuri de distracții se numără Walt Disney și Harry Potter din Orlando, Florida, Sea Lion (deschis în 1895) și Six Flag din New York, EuroDisneyland din Paris; Tokio Disneyland din capitala niponă; Prater din Viena; Tivoli și Bakken Klampenborg din Copenhaga; Effeling din Olanda; Walibi din Bruxelles și Bellewaerde din Gent, Belgia; Port Aventura din Salou și Tibidabo din Barcelona, Aqualand Mallorca, Spania; Lotte World din Seul și Everland din Yongin, Coreea de Sud; Wild Wadi din Dubai și Ferrari World din Abu Dhabi; Thorpe Park din Londra, Pleasure Beach din Blackpool și Alton Towers din Staffordshire, Anglia; Happy Valley, Regatul Piticilor și Joyland din China; Toy Story Land și Ocean Park din Hong Kong; Marina Bay Sands și insula Sentosa din Singapore; Templul Focului și Xplor din Mexic; Phantasia Land din Bruhl, Legoland din Gunzburg și Europa Park din Rust, Germania; Gardaland din nordul Italiei; parcurile de distracții acvatice din stațiunile mediteraneene ale Turciei; „*O mie si una de nopți*” din Tozeur, Tunisia; aquaparcul Mar del Plata din Argentina; Wet'n Wild din Rio, Brazilia; Palatul Orașului Pierdut din Africa de Sud; parcurile din Moscova, Sankt Petersburg și de pe litoralul rusesc al Mării Negre; Aventura Park din București.

O formă combinată a turismului de afaceri, de agrement și distractiv o reprezintă **cazinourile**. Cele mai faimoase cazinouri din S.U.A. sunt în Las Vegas (Nevada), Atlantic City (New Jersey), Foxwoods (Connecticut), Klawock, Alaska, cazinourile din Los Angeles, Florida, New York. În ultimii ani, cazinourile americane sunt întrecute la mărime și lux de cele din Macao, Singapore și Caraibe. În Regiunea Caraibelor cele mai populare sunt cazinoul Atlantis din Bahamas, cazinourile din Antilele Olandeze, Republica Dominicană, Puerto Rico, Antigua și Barbuda, Jamaica.

Cele mai importante centre de cazinouri din Asia se află în Macao, Hong Kong și Shanghai (China), pe insula Sentosa din Singapore. În Europa, se remarcă cazinourile din Monte Carlo, Dubrovnik, Baden-Baden din Germania, Londra, Domaine de Divonne, situat în Alpi, la hotarul dintre Franța și Elveția, la numai 15 km de aeroportul Geneva, cazinourile din insulele Mallorca și Ibiza, Spania, Perla din Nova Gorica, Slovenia, cazinourile din Federația Rusă (cele mai multe din Europa de Est), statele balcanice, statele baltice, Cehia, Ungaria. În Mediterana de Est, cazinourile sunt răspândite în Cipru, Turcia (stațiunile de litoral), Israel și Liban. Foarte populare sunt și cazinourile din Insulele Canare (Spania) și Madeira (Portugalia), situate în Oceanul Atlantic.

În Australia, cazinourile sunt localizate, cu precădere în aglomerațiile urbane (Melbourne, Sidney, Adelaide) și în capitala țării – orașul Canberra. În Oceania, mai vizitate sunt cazinourile din Noua Zeelandă, Vanuatu, Polinezia Franceză, Nauru. În America de Sud, se remarcă cazinourile din stațiunile litorale Mar del Plata (Argentina), Vina del Mar (Chile), Los Delfines din Lima (Peru) și din marile orașe ale Braziliei. În Africa, cazinourile au o prezență neînsemnată, mai populare fiind cele din Republica Africa de Sud (Palatul Orașului Pierdut), cazinourile din Cairo și stațiunile de litoral din Egipt, din El Jeba și Hammanem, Tunisia și Marrakech, Maroc.

În regiunea Caraibilor și regiunea Mediterană, la coasta atlantică a Europei și a Americii de Nord, în Oceania, o mare răspândire au cazinourile navelor croaziere – cazinourile plutitoare. Acestea au apărut în SUA, la începutul secolului al XIX-lea și s-au răspândit treptat în restul lumii. Reglementarea severă a jocurilor de noroc, în multe state și orașe, a condiționat transferul cazinourilor pe navele fluviale și maritime. Printre cele mai cunoscute cazinouri plutitoare, se numără vasul Sterling Casino Lines Ambassador. Un paradis de 75 000 de metri pătrați de lux și eleganță, rezumați în patru cazinouri. În topul vaselor de croazieră se află: Regina Maria 2, Allure of the Seas (tabelul A 2.11), Seas Escape, Oasis of the Seas, Freedom of the Seas, Liberty of the Seas, Independence of the Seas, Adventure of the Seas, Palm Beach Princess și Treasure Island Casino. Vasele „Crystal Cruises” includ faimosul „Caesar's At Sea”, versiunea plutitoare a cunoscutului cazinou din Las Vegas.

Bibliografie:

1. *Analiza diagnostic a sectorului turistic din Republica Moldova pentru anii 2003-2010*. Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova. Coordonator V. Miron. Chișinău. 2011. 138 p.
2. Bacal P., Miron V. *Perspectives and difficulties of development of rural tourism. National and Zonal aspects*. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 115-125.
3. Bacal P. *Advantages and difficulties in optimizing the management of rural tourism*. În: Recent Researches in Tourism and Economic Development. Publicat de WSEAS Press. 2011. p. 506-510.
4. Bran F., Marin D., Simon T. *Economia turismului și mediul înconjurător*. București. Ed. Economica, 1998. 263 p.
5. Bolocan D. *Geografia turismului*. Chișinău: Universul. 2010. 218 p.
6. Căndeș M., Bran F. *Spațiul geografic românesc*. București. Ed. Economica, 2001. 448 p.
7. Ciangă N.. *Geografia turismului (Partea Întâi)*. Presa Universitară Clujeană, 2002. 201 p.
8. Cocean P., Vlăsceanu Gh., *Geografia generală a turismului*. București, 2002. 352 p.
9. Cocean P. *Geografia turismului*. București, 2004.
10. Dinu M. *Geografia turismului*. București, 2005. 331 p.
11. Efros V., Bacal P., Bolocan D. *Geografia turismului*. În: Geografia economică și socială mondială. Vol. II. Chișinău, 2004, p. 446-449.
12. Florea S. *Potențialul turistic al Republicii Moldova*. Chișinău, 2002. 305 p.
13. *Geografia Sacra*. Chișinău. Ed. Arc, 2008. 608 p.
14. V. Glăvan. *Resursele turistice pe Terra*. București, 2000. 344 p.
15. V. Glăvan. *Geografia turismului*. București, 2005. 336 p.
16. Grosu V. *Itinerare turistice în Valea Nistrului de Jos*. Chișinău, 2004. 84 p.
17. Jolondcovschi Al., Florea S. *Turismul ecologic și rural*. Chișinău. Ed. Prometeu, 2001. 164 p.
18. Mazilu M. *Turism și dezvoltare durabilă*. Craiova: Universitaria, 2011. 478 p.
19. *METEORA. Sfîncile sfînte și istoria lor*. Kalambaka. 2009. 104 p.
20. Miron V., Tomiță P. *Managementul resurselor turistice în Republica Moldova*. Chișinău. Ed. UASM, 2007. 165 p.
21. Miron V. *Turismul rural în Moldova*. Chișinău. Ed. Știința, 2002. 120 p.
22. Miron V., Guțuțui V. *Turismul în ariile naturale din Republica Moldova*. Chișinău, Ed. Continental Grup. 2005. 134 p.
23. Muntele I., Iașu C. *Geografia turismului*. Iași, 2003. 332 p.
24. Ostrofeț L. *Dezvoltarea turismului eco-rural aplicat în Republica Moldova*. Ch., 2010. 184 p.
25. Reniță A., Țarigradschi V., Bobănă I. *Valea Prutului de mijloc*. Chișinău, 2004. 197 p.
26. Sîrodov I. *Turismul în Republica Moldova*. Chișinău: Regionica, 2002.
27. Sochircă V. Bejan Iu. *Resurse turistice*. Chișinău: USM, 2011. 140 p.
28. *Strategia de dezvoltare durabilă a turismului în Republica Moldova în anii 2003-2015*.
29. Surd V. *Monografie turistică a Carpaților Românești*. Cluj, 2008. 168 p.
29. Александрова А. Ю. *География туризма: учебник*. Москва, 2008. с. 10-27.
30. Александрова А. Ю. *Международный туризм: учебное пособие*. Москва, 2002.
31. Ефрос В. Г. *Рекреационные ресурсы ССР Молдова и их рациональное использование*. Кишинёв: Штиинца, 1991. 118 с.
32. П. Ф. Листри. *Венеция, Флоренция, Неаполь, Рим и Ватикан*. 1997. 192 с.
33. *География мирового хозяйства*, под ред. Мироненко Н. С., Москва, 1997, с. 231-241.
34. Ефрос В. Г. *Рекреационные ресурсы ССР Молдова и их рациональное использование*. Кишинёв, 1991. 118 с.

35. Караваев П. Л. *Формирование туристического рынка в Азиатско-Тихоокеанском регионе*. Москва, 1998. с. 15-74.
36. Панов И. Н. *Экологический туризм и его роль в устойчивом развитии территории*, Вестник Московского Университета, Сер. 5, География, 1998, № 6, p.13-18.
37. Храбовченко В. В. *Экологический туризм*. Москва. 264 с.
38. Tourism Highlights. 2008-2011 Edition. În: <http://www.world-tourism.org>
39. <http://www.touristik.ro>
40. <http://www.travelers-way.com>
41. <http://www.turism.md>.
42. <http://www.statistica.md>
43. <http://www.travel.ru>
44. <http://www.free2resort.ru>
45. <http://www.wikipedia>.

Anexa 1. Fluxurile turistice majore
Tabelul A 1.1 Fluxurile turistice europene

Sosiri turistice internaționale, mln. persoane					Încasările turismului Internațional, mlrd. \$			
Destinație majoră	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Europa	485,411	485,193	461,509	476,551	435,35	471,797	410,932	406,251
Finlanda	3,519	3,583	3,423	3,670	2,837	3,208	2,820	2,809
Suedia	5,224	4,555	4,678	4,951	11,997	11,206	10,261	11,079
Norvegia	4,377	4,347	4,345	4,767	4,522	4,911	4,204	4,779
Danemarca	...	9,016	8,547	9,097	...	6,242	5,673	5,476
Irlanda	8,332	8,026	7,189		6,066	6,294	4,890	4,077
Marea Britanie	30,871	30,142	28,199	28,133	38,602	36,028	30,149	30,400
Franța	80,583	79,219	76,824	76,800	54,273	56,573	49,398	46,319
Belgia	7,045	7,165	6,814	7,217	10,989	11,762	9,970	10,287
Olanda	11,008	10,104	9,921	10,883	13,305	13,342	12,368	13,062
Germania	24,42	24,886	24,223	26,875	36,038	39,912	34,650	34,675
Austria	20,773	21,935	21,355	22,004	18,695	21,587	19,404	18,663
Elveția	8,448	8,603	8,294	8,628	12,181	14,401	13,789	14,841
Portugalia	6,6	6,926	6,439	5,865	10,145	10,943	9,635	10,090
Spania	58,666	57,192	52,178	52,677	57,465	61,628	53,177	52,525
Andorra	...	2,059	1,830	1,808	...	...	...	...
Italia	43,654	42,734	43,239	43,626	42,651	45,727	40,249	38,786
Malta	...	1,291	1,182	1,332	...	0,950	0,881	1,068
Slovenia	...	1,940	1,803	1,844	...	2,820	2,511	2,311
Croația	9,307	9,415	9,335	...	9,254	10,971	8,898	8,268
Albania	...	1,330	1,775	2,229	...	1,720	1,816	1,626
Grecia	16,165	15,939	14,915	15,007	15,513	17,114	14,506	12,741
Cipru	2,416	2,404	2,141	2,173	2,685	2,737	2,162	2,183
Turcia	22,248	24,994	25,506	27,000	38,602	21,951	21,250	20,807
Israel	2,068	2,572	2,321	2,805	3,095	4,279	3,741	4,768
Estonia	...	1,970	1,900	2,120	...	1,189	1,090	1,071
Lituania	...	1,685	1,323	1,373	...	803	723	640
Polonia	14,975	12,960	11,890	12,470	10,599	11,768	9,011	9,446
Cehia	6,68	6,649	6,032	6,334	6,383	7,207	6,478	6,671
Slovacia	...	1,767	1,290	1,327	...	2,583	2,336	2,233
Ungaria	8,638	8,814	9,058	9,51	4,721	5,935	5,631	5,381
Bulgaria	5,151	5,780	5,739	6,047	3,55	4,204	3,728	3,637
Ucraina	23,122	25,449	20,798	21,203	4,597	5,768	3,576	3,788
Federația Rusă	20,605	21,566	19,420	20,271	9,447	11,795	9,319	8,985
Georgia	...	1,290	1,500	2,033	...	447	476	659
Azerbaidjan	...	1,409	1,430	1,495	...	190	353	621

Surse: Anexa 1 este elaborată de autori în baza datelor din *Tourism Highlights. 2008-2011 Editions*. În: world-tourism.org.

Tabelul A 1.2. Fluxurile turistice americane

	Sosiri turistice internaționale, mln. persoane				Încasările turismului internațional, mlrd. \$			
Destinație majoră	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
America	143,9	147,953	140,722	149,765	171,356	189,097	166,186	182,168
Canada	17,935	17,142	15,737	16,095	15,568	15,668	13,707	15,787
Statele Unite	55,979	57,937	54,962	59,745	96,896	110,423	94,191	103,505
Mexic	21,370	22,637	21,454	22,395	12,852	13,289	11,275	11,872
Bahamas	1,528	1,463	1,327	1,368	2,187	2,144	1,929	2,059
Cuba	2,119	2,316	2,405	2,507	2,141	2,258	2,080	2,3
Jamaica	1,701	1,767	1,831	1,922	1,91	1,976	1,926	1,986
Puerto Rico	3,687	3,716	3,551	3,679	3,414	3,535	3,473	3,598
Republica Dominicană	3,98	3,980	3,992	4,125	4,064	4,166	4,051	4,240
Barbados	0,575	0,568	0,519	0,532	1,189	1,194	1,068	1,105
Aruba	0,772	0,827	0,813	0,825	1,256	1,343	1,211	1,239
Guatemala	1,448	1,527	1,392	1,219	1,055	1,068	1,298	1,378
Honduras	0,831	0,899	0,870	0,896	0,546	0,619	0,616	0,650
El Salvador	1,339	1,385	1,091	1,150	0,482	0,425	0,319	0,390
Nicaragua	0,800	0,858	932	1,011	0,255	0,301	0,334	0,309
Costa Rica	1,98	2,089	1,923	2,100	2,026	2,283	1,815	2,111
Panama	1,103	1,247	1,200	1,317	1,185	1,408	1,483	1,676
Columbia	2,115	2,318	2,303	2,385	1,669	18,444	1,999	2,083
Ecuador	0,937	1,005	968	1,047	0,623	0,742	0,670	0,781
Peru	1,916	2,058	2,140	2,299	1,723	1,991	2,014	2,274
Bolivia	0,573	0,594	0,671	0,671	0,671	0,275	0,279	
Chile	2,507	2,699	2,750	2,766	1,478	1,674	1,604	1,646
Venezuela	0,771	0,745	0,615		0,817	0,917	0,788	618
Brazilia	5,026	5,050	4,802	5,161	4,953	5,785	5,305	5,919
Paraguay	0,416	0,428	0,439	465	0,102	0,109	0,205	0,217
Argentina	4,562	4,700	4,308	5,288	4,314	4,646	3,960	4,930
Uruguay	1,752	1,938	2,029	2,352	0,809	1,051	1,312	1,496

Tabelul A 1.3. Fluxurile turistice din Asia-Pacific

	Sosiri turistice internaționale, mln. persoane				Încasările turismului internațional, mlrd. \$			
Destinație majoră	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Asia-Pacific	182,046	184,057	180,936	203,838	186,307	208,597	203,101	248,659
China	54,72	53,049	50,875	55,665	37,233	40,843	39,675	45,814
Japonia	8,347	8,351	6,790	8,611	9,334	10,821	10,305	13,199
Coreea	6,448	6,891	7,818	8,798	6,138	9,774	9,819	9,765
Taiwan	3,716	3,845	4,395	5,567	5,213	5,937	6,816	8,648
Hong Kong	17,154	17,320	16,926	20,085	13,754	15,304	16,450	22,951
Macao (China)	12,942	10,610	10,402	11,926	13,076	16,430	17,637	...
Singapore	7,957	7,778	7,488	9,161	9,066	10,714	9,364	14,124
Malaysia	20,973	22,052	23,646	24,577	14,044	15,277	15,772	17,819
Indonesia	5,506	6,234	6,324	7,003	5,346	7,378	5,598	6,980
Filipine	3,092	3,139	3,017	3,520	4,933	2,499	2,330	2,783
Vietnam	4,299	4,236	3,747	5,050	3,75	3,930	3,050	4,450
Thailanda	14,464	14,584	14,150	15,842	4,933	18,173	15,663	19,760
Cambogia	1,873	2,001	2,046	2,399	1,135	1,219	1,185	1,260
Laos	1,142	1,295	1,239	...	0,233	0,275	0,268	...
Australia	5,644	5,583	5,584	5,885	22,308	24,755	25,384	30,103
Noua Zeelandă	2,466	2,459	2,458	2,525	5,436	5,037	4,586	4,855
Fiji	0,54	585	542	632	0,497	547	422	...
Guam	1,225	1,142	1,053	1,196	...	...	...	...
India	5,082	5,283	5,168	5,584	10,729	11,832	11,136	14,160
Sri Lanka	0,494	0,438	0,448	654	0,385	0,342	0,350	0,576
Maldiva	0,676	0,683	0,656	0,792	0,602	0,664	0,608	0,714
Nepal	0,527	0,500	0,510	...	0,198	0,336	0,371	0,388
Pakistan	0,84	0,823	0,855	0,914	0,276	0,316	0,269	0,363
Mongolia	...	0,446	0,433	0,456	...	0,247	0,235	0,244
Kazahstan	3,876	3,447	3,118	3,393	1,013	1,012	963	1,005
Kârgâstan	...	2,435	2,147	...	...	515	459	...

Tabelul A 1.4. Fluxurile turistice din Orientul Mijlociu și Africa

Destinație majoră	Sosiri turistice internaționale, mln. persoane				Încasările turismului internațional, mlrd. \$			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Orientul Mijlociu	38,3	45,0	43,0	48,0	26,7	31,0	33,3	40,0
Iran	2,219	2,034	...	...	1,167	1,914	2,012	...
Syria	4,158	5,430	6,092	8,546	2,884	3,150	3,757	...
Liban	1,017	1,333	1,851	2,168	5,216	5,819	6,774	...
Palestina	0,264	0,387	0,396	0,524	0,212	0,269	0,410	...
Iordania	3,43	3,729	3,789	4,557	2,331	2,943	2,911	3,413
Yemen	0,379	0,404	0,434	...	0,425	0,453	0,496	...
Arabia Saudită	11,531	14,757	10,896	10,850	5,968	5,910	5,995	6,712
Oman	1,124	1,471	1,524	...	0,648	0,804	0,700	...
Qatar	0,964	1,405	1,659	...	...	0,145	0,179	0,584
Bahrein	...	...	...	...	...	1,166	1,118	...
E.A.U.	7,2	7,095	6,812	7,432	6,072	7,162	7,352	8,577
Africa	54,0	56,6	58,0	63,4	39,9	40,4	39,5	44,2
Egipt	10,61	12,296	11,914	14,051	9,303	10,985	10,755	12,528
Tunisia	6,762	7,050	6,901	6,902	2,575	2,953	2,773	2,654
Algeria	1,743	1,772	1,912	...	0,219	0,324	0,267	...
Maroc	7,408	7,879	8,341	9,288	7,162	7,168	6,557	6,720
Sudan	0,436	0,441	0,420	...	0,262	0,331	0,299	...
Cabo Verde	0,267	0,285	0,287	0,336	0,303	0,350	0,292	0,289
Senegal	0,875	...	...	...	0,531	0,543	0,463	...
Gambia	0,143	0,147	0,142	0,091	0,084	0,081	0,063	...
Ghana	0,587	0,698	0,803	...	0,908	0,919	0,968	...
Nigeria	1,212	1,313	1,414	...	0,213	0,573	0,608	...
Ethiopia	0,312	0,330	...	...	0,176	0,377	0,329	...
Kenya	1,686	1,141	1,392	...	0,972	0,752	0,690	0,756
Uganda	0,642	0,844	0,817	...	0,398	0,498	0,667	0,730
Rwanda	0,71	0,731	0,699	...	0,152	0,186	0,174	0,202
Tanzania	0,692	0,750	0,714	0,794	1,199	1,289	1,160	1,303
Seychelles	0,161	0,159	0,158	0,175	0,285	0,258	0,209	...
Reunion	0,381	0,396	0,422	0,421	0,401	0,448	0,425	...
Mauritius	0,907	0,930	0,871	0,935	1,299	1,449	1,117	1,282
Madagascar	0,344	0,375	0,163	0,196	0,269	0,351	0,308	...
Malawi	0,735	0,742	0,755	...	...	0,043	0,043	...
Mozambique	0,771	1,815	2,224	...	0,163	0,190	0,196	0,197
Angola	0,195	0,294	0,366	0,425	0,225	0,285	0,534	...
Namibia	0,929	0,931	0,980	...	0,434	0,378	0,398	0,438
Botswana	1,455	1,500	1,553	...	0,546	0,553	0,452	...
Zambia	0,897	0,812	0,710	...	0,138	0,148	0,098	...
Zimbabwe	2,506	1,956	2,017	2,239	0,365	0,294	0,523	0,634
Swaziland	0,870	0,754	0,909	...	...	...	...	...
Lesotho	0,292	0,285	0,320	...	...	...	...	...
Republica Africa de Sud	9,091	9,592	7,012	8,074	8,754	7,925	7,543	9,070

Anexa 2. Topul curiozităților cu valoare turistică

Tabelul A 2.1 Cele mai adânci lacuri

	Lacul	Locația	Adâncimea
1	Baikal	Siberia, Rusia	1637 m
2	Tanganyika	Tanzania, R.D. Congo și Zambia	1470 m
3	Marea Caspică	Iran și Rusia	1025 m
4	Vostok	Antarctica	900 m
5	O'Higgins-San Martin	Chile, Argentina	836 m
6	Nyasa	Mozambique, Tanzania și Malawi	706 m
7	Issyk Kul	Kyrgyzstan, Asia Centrală	668 m
8	Great Slave	Canada, Teritoriile Nordice	614 m
9	Crater Lake	Oregon, S.U.A.	594 m
10	Matano	Indonesia	590 m
11	General Carrera	Chile, Argentina	586 m
12	Hornindalsvatnet	Norvegia	514 m
13	Quesnel	Canada	506 m
14	Toba	Indonesia	505 m
15	Sarez	Tajikistan	505 m
16	Tahoe	California și Nevada, S.U.A.	501 m
17	Argentino	Argentina	500 m
18	Kivu	R.D. Congo, Ruanda	480 m
19	Mjosa	Norvegia	468 m
20	Chelan	Washington, S.U.A.	453 m

Tabelul A 2.2. Cele mai înalte cascade

	Cascade	Înălțimea în m	Locația
1	Cascada Angel	979	Parcul Național Canaima, Venezuela
2	Tugela	948	KwaZulu-Natal, Africa de sud
3	Tres Hermanas/Trei Surori	914	Ayacucho, Peru
4	Olo'upena Falls	900	Molokai, Hawaii, S.U.A.
5	Catarata Yumbilla	896	Amazonas, Peru
6	Vinnufossen	860	More Og Romsdal, Norvegia
7	Baläifossen	850	Hordaland, Norvegia
8	Pu'uka'oku Falls	840	Hawaii, S.U.A.
9	James Bruce Falls	840	British Columbia, Canada
10	Browne Falls	836	South Island, Noua Zeelanda
11	Mattenbachfall	820	Lauterbrunnen, Elvetia
12	Ramnefjellsfossen	818	Sogn Og Fjordane, Norvegia
13	Waihilau	792	Hawaii, S.U.A.
14	Colonial Creek	788	Washington, S.U.A.
15	Mongefossen	773	Møre og Romsdal, Norvegia
16	Catarata Gocta	771	Amazonas, Peru
17	Mutarazi Falls	762	Manicaland, Zimbabwe
18	Kjelfossen	755	Sogn Og Fjordane, Norvegia
19	Johannesburg Falls	751	Washington, S.U.A.
20	Yosemite	739	California, S.U.A.

Surse: tabelele din anexa 2 sunt elaborate de autori în baza datelor din <http://www.travelers-way.com> și <http://www.wikipedia>

Tabelul A 2.3. Cele mai mari râuri din lume

	Râul	Lungimea km	Zona de drenaj (mii km²)	Volumul (m³/s)	Locul de vărsare	Tarile din bazinul de drenaj
1	Nil	6650	3349	5100	Marea Mediteraneană	Etiopia, Eritrea, Sudan, Uganda, Tanzania, Kenya, Ruanda, Burundi, Egipt, R. D. Congo
2	Amazon	6400	6915	219000	Oceanul Atlantic	Brazilia, Peru, Bolivia, Columbia, Ecuador, Venezuela, Guyana
3	Yangtze	6300	1800	31900	Marea Chinei de Est	China
4	Mississippi	6275	2980	16200	Golful Mexic	SUA (98,5%), Canada (1,5%)
5	Rio de la Plata	6170	4144	22000	Oceanul Atlantic	Brazilia, Argentina, Paraguay, Bolivia, Uruguay
6	Yenisei	5539	2580	19600	Marea Kara	Rusia, Mongolia
7	Huang He	5464	745	2110	Marea Bohai	China
8	Obi – Irtysh	5410	2990	12800	Golful Obi	Rusia, Kazahstan, China, Mongolia
9	Paraná	4880	2583	18000	Rio de la Plata	Brazilia (47%), Argentina (28%), Paraguay (13%), Bolivia (8%), Uruguay (4%)
10	Congo	4700	3680	41800	Oceanul Atlantic	R. D. Congo, R. Africa Centrală, Angola, R. Congo, Tanzania, Camerun, Zambia, Burundi, Rwanda
11	Amur	4444	1855	11400	Marea Ohotsk	Rusia, China, Mongolia
11	Lena	4400	2490	17100	Marea Laptev	Rusia
12	Mekong	4350	810	16000	Marea Chinei de Sud	Laos, Thailanda, China, Cambogia, Vietnam, Myanmar
13	Mackenzie	4241	1790	10300	Lacul Beaufort	Canada
14	Niger	4200	2090	9570	Golful Guineei	Nigeria (27%), Mali (26%), Niger (24%), Algeria (8%), Guinea (4%), Camerun (4%), Burkina Faso (4%), Côte d'Ivoire, Benin,
15	Murray	3672	1061	767	Marea Polară de Sud	Australia
16	Tocantins	3650	950	13598	Oceanul Atlantic, Amazon	Brazilia
17	Volga	3645	1380	8080	Marea Caspică	Rusia
18	Euftrat	3596	884	856	Golful Persic	Iraq (66%), Turcia (25%), Syria (15%)
19	Madeira	3380	1485	31200	Amazon	Brazilia, Bolivia, Peru
20	Purus	3211	63,2	8400	Amazon	Brazilia, Peru

Tabelul A 2.4. Cele mai lungi poduri din lume

	Poduri	Lungimea, m	Lățimea, m	Finisat	Trafic	Țara
1	Weihe Zhengzhou-Xi'an	79732	80	2008	Feroviar	China
2	Bang Na Expressway	54000	44	2000	Rutier	Tailanda
3	Qingdao Haiwan	42500	-	2011	rutier	China
3	Pontchartrain Causeway	38442	46	1956 1969	Rutier	S.U.A.
4	Manchac Swamp bridge	36710	-	1970	Rutier	S.U.A.
5	Yangcun Bridge	35812	-	2007	Feroviar	China
6	Hangzhou Bay Bridge	35673	448	2007	Rutier	China
7	Runyang Bridge	35660	1490	2005	Rutier	China
8	Donghai Bridge	32500	400	2005	Rutier	China
9	Shanghai Maglev line	29908	-	2003	Feroviar	China
10	Atchafalaya Basin Bridge	29290	-	1973	Rutier	S.U.A.
11	Yanshi Bridge	28543	-	2009	Feroviar	China
12	Podul Regelui Fahd	25000	-	1986	Rutier	Arabia Saudită
13	Jintang Bridge	26540	-	2009	Rutier	China
14	Guanghualu – Babaocun	25800	-	2003	Feroviar	China
15	Suvarnabhumi Airport Link	24500	-	2010	Feroviar	Thailanda
16	Chesapeake Bay Bridge-Tunnel	24140	-	1964 1999	Rutier	S.U.A.
17	Liangshui River Bridge	21563	-	2007	Feroviar	China
18	Podul 6 Octombrie	20500	-	1996	Rutier	Egipt
19	C215 Viaduct	20000	-	2007	Feroviar	Taiwan
20	Incheon Bridge	18384	800	2009	Rutier	Coreea de Sud

Tabelul A 2.5. Cele mai înalte poduri din lume

	Poduri	Înălțimea, m	Lungimea, m	Finisat	Locația	Țara
1	Si Du River Bridge	472	900	2009	Yesanguan Township, Hubei	China
2	Hegigio Gorge Pipeline Bridge	393	470	2005	Otoma, Southern Highlands	Papua N-Guinee
3	Balinghe Bridge	370	1088	2009	Guanling County, Guizhou	China
4	Beipanjiang River Bridge	366	388	2003	Xingbeizhen, Guizhou	China
5	Beipanjiang River Bridge	330	636	2009	Qinglong, Guizhou	China
6	Royal Gorge Bridge	321	286	1929	Cañon City, Colorado	S.U.A.
7	Liuguanghe Bridge	297	240	2001	Liu Guangzhen, Guizhou	China
8	Zhijinghe River Bridge	294	430	2009	Dazhipingzhen, Hubei	China
9	Beipanjiang River Railway Bridge	275	235	2001	Liupanshui, Guizhou	China
10	Viaductul Millau	271	2460	2004	Millau, Midi-Pyrénées	Franța
10	Barajul Hoover	271	323	2010	Boulder City, Nevada	S.U.A.
12	New River Gorge Bridge	267	518	1977	Fayetteville, West Virginia	S.U.A.
12	Ganxigou Bridge	263	360	2009	Pengshui, Chongqing	China
14	Italia Viaduct	259	175	1974	Laino Borgo, Calabria	Italia
15	Jiangjiehe Bridge	256	330	1995	Weng'an, Guizhou	China
16	Sfalassa Bridge	250	360	1974	Bagnara Calabra, Calabria	Italia
17	Azhihe River Bridge	247	283	2003	Changliuxiang, Guizhou	China
18	Barajul Vajont	229	140	1963	Longarone, Veneto	Italia

Tabelul A 2.6. Cele mai înalte baraje din lume

	Baraje	Înălțimea, m	Construcție	Țara	Locația pe râul
1	Jinping	305	Arc de beton	China	Yalong Jiang
2	Nurek	300	-	Tadjikistan	Vakhsh River
3	Xiaowan	292	-	China	Mekong
4	Grande Dixence	285	-	Elvetia	Dixence
5	Xiluodu	273	-	China	Jinsha Jiang
6	Inguri	272	-	Georgia	Enguri
7	Vajont	262	-	Italia	Vajont
8	Manuel Moreno Torres	261	-	Mexic	Grijalva
9	Tehri	261	-	India	Bhagirathi
10	Álvaro Obregón	260	-	Mexic	Rio Yaqui
11	Kambaratinsk	255	-	Kyrgyzstan	Naryn
12	Mauvoisin	250	-	Elveția	Bagnes
13	Laxiwa	250	-	China	Huang He
14	Deriner	249	-	Turcia	Çoruh
15	Guavio	243	-	Columbia	Guavio
16	Mica	243	-	Canada	Columbia
17	Sayano Shushenskoie	242	-	Rusia	Yenisei
18	Srisailem	241	-	India	Krishna
19	Ertan	240	-	China	Yangtze
20	Gilgel Gibe III	240	-	Etiopia	Gilgel Gibe

Tabelul A 2.7. Cele mai înalte clădiri din lume

	Clădiri	Orașul	Țara	Înălțimea, m	Etaje	Finisat
1	Burj Khalifa	Dubai	E.A.U.	828	162	2009
2	Abraj Al-Bait	Mecca	Arabia Saudită	601		2011
3	Taipei 101	Taipei	Taiwan	509	101	2004
4	Shanghai World Financial Center	Shanghai	China	492	101	2008
5	International Commerce Centre	Hong Kong	China	484	118	2009
6	Petronas Tower 1	Kuala Lumpur	Malaesia	452	88	1998
7	Petronas Tower 2	Kuala Lumpur	Malaesia	452	88	1998
8	Nanjing Greenland Financial Center	Nanjing	China	450	89	2009
9	Willis Tower / Sears Tower	Chicago	S.U.A.	442	108	1973
10	Guangzhou West Tower	Guangzhou	China	440	103	2009
11	Jin Mao Tower	Shanghai	China	421	88	1998
12	Two International Finance Centre	Hong Kong	China	415	88	2003
13	Trump International Hotel	Chicago	S.U.A.	415	92	2009
14	CITIC Plaza	Guangzhou	China	391	80	1997
15	Shun Hing Square	Shenzhen	China	384	69	1996
16	Empire State Building	New York City	S.U.A.	381	102	1931
17	Central Plaza	Hong Kong	China	374	78	1992
18	Bank of China	Hong Kong	China	367	72	1990
19	Bank of America	New York	S.U.A.	366	54	2008
20	Almas Tower	Dubai	E.A.U.	360	74	2008
21	Emirates Office Tower	Dubai	E.A.U.	355	54	2000

Tabelul A 2.8. Cele mai înalte blocuri de locuit din lume

	Blocuri de locuit	Orașul	Țara	Înălțimea, m	Finisat
1	Q1	Gold Coast	Australia	323	2005
2	HHHR Tower	Dubai	Emiratele Arabe Unite	317	2009
3	Ocean Heights	Dubai	Emiratele Arabe Unite	310	2010
4	Eureka Tower	Melbourne	Australia	297	2006
5	Emirates Crown	Dubai	Emiratele Arabe Unite	296	2008
6	Millennium Tower	Dubai	Emiratele Arabe Unite	285	2006
7	Mag 218 Tower	Dubai	Emiratele Arabe Unite	275	2009
8	The Cullinan North Tower	Hong Kong	Hong Kong	270	2009
9	The Cullinan South Tower	Hong Kong	Hong Kong	270	2009
10	21st Century Tower	Dubai	Emiratele Arabe Unite	269	2003
11	Triumph-Palace	Moscova	Rusia	264	2008
12	Tower Palace Three	Seoul	Coreea de sud	264	2004
13	Trump World Tower	New York	S.U.A.	262	2001
14	Sapphire	Istambul	Turcia	261	2010
15	City of Capitals	Moscova	Rusia	257	2010
16	Sorrento 1	Hong Kong	Hong Kong	256	2003
17	Hyperion Tower A	Seoul	Coreea de sud	256	2003
18	The Harbour Hotel & Residence	Dubai	Emiratele Arabe Unite	256	2007
19	Highcliff	Hong Kong	Hong Kong	252	2003
20	The Harbourside	Hong Kong	Hong Kong	251	2003

Tabelul A 2.9. Cele mai înalte turnuri din lume

	Turnuri	Orașul	Țara	Înălțimea, m	Finisat
1	Tokyo Sky Tree	Tokyo	Japonia	634	2011
2	Canton Tower	Guangzhou	China	600	2010
3	CN Tower	Toronto	Canada	553	1976
4	Turnul Ostankino	Moscova	Rusia	540	1967
5	Oriental Pearl Tower	Shanghai	China	468	1994
6	Milad Tower	Teheran	Iran	435	2007
7	Menara	Kuala Lumpur	Malaezia	421	1994
8	Tianjin	Tianjin	China	415	1991
9	Central Radio&TV Tower	Beijing	China	405	1992
10	Kiev TV Tower	Kiev	Ucraina	385	1973
11	Tashkent Tower	Tashkent	Uzbekistan	375	1985
12	Eliberation Tower	Kuwait	Kuwait	372	1996
13	Almaty Tower	Almaty	Kazahstan	372	1983
14	Riga Tower	Riga	Letonia	369	1987
15	Berliner Fernsehturm	Berlin	Germania	368	1969
16	Gerbrandy Tower	Ijsselstein	Olanda	367	1961
17	TV Tower Vinita	Vinița	Ucraina	354	1961
18	Stratosphere Tower	Las Vegas	S.U.A.	350	1966
19	West Pearl Tower	Chengdu	China	339	2004
20	Macao Tower	Macao	Macao, China	338	2001
21	Europaturm	Frankfurt pe Main	Germania	338	1979
22	Dragon Tower	Harbin	China	336	2000
23	Tokyo Tower	Tokyo	Japonia	333	1958

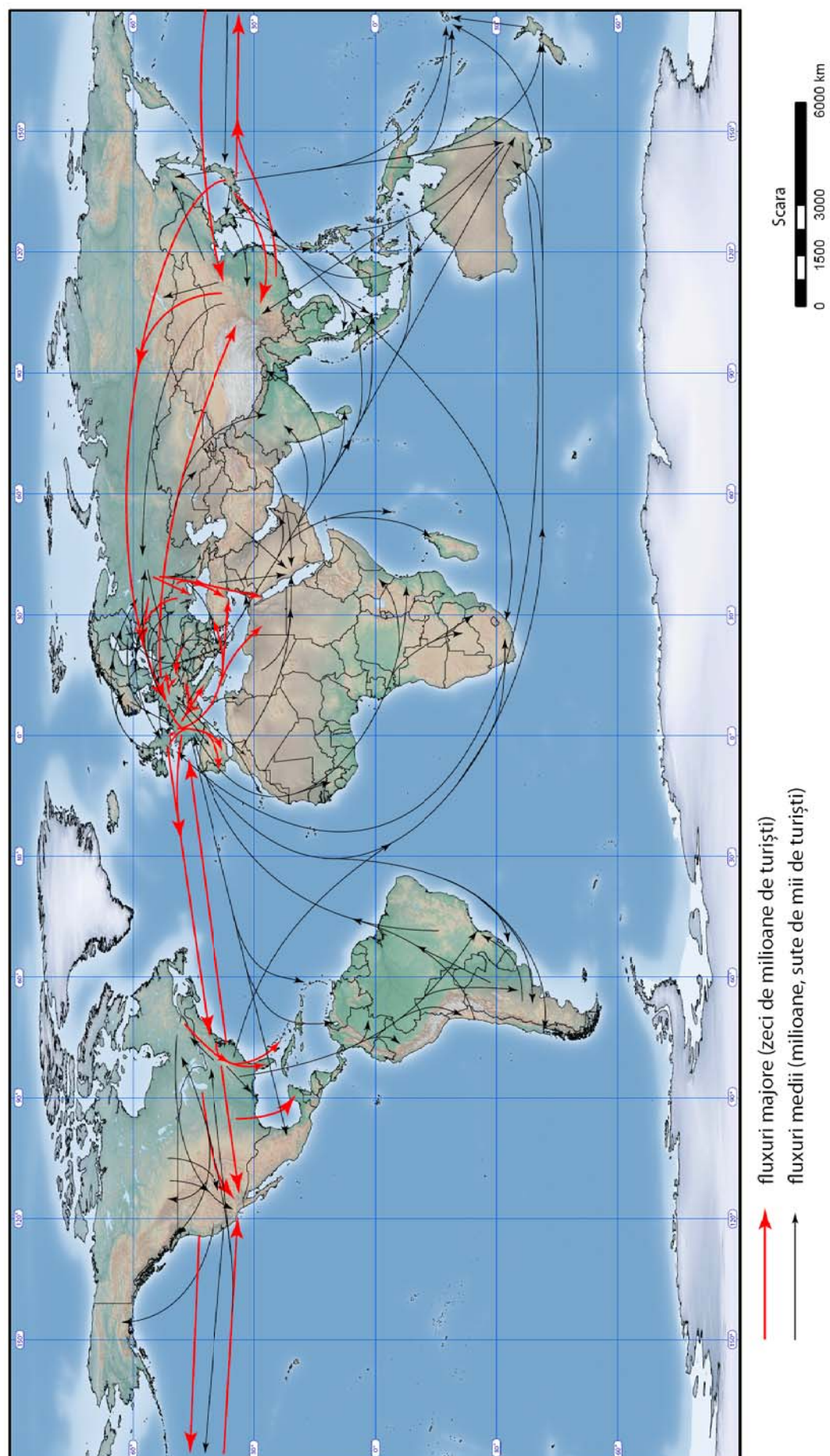
Tabelul A 2.10. Cele mai mari aeroporturi din lume

	Aeroporturi	Locația
1	Hartsfield–Jackson Atlanta International Airport	Atlanta, Georgia, S.U.A.
2	Beijing Capital International Airport	Chaoyang, Beijing, China
3	O'Hare International Airport	Chicago, Illinois, S.U.A.
4	London Heathrow Airport	Hillingdon, Greater London, England, UK
5	Tokyo International Airport	Ota, Tokyo, Japonia
6	Los Angeles International Airport	Los Angeles, California, S.U.A.
7	Paris Charles de Gaulle Airport	Roissy-en-France, Val d'Oise, Île-de-France, Franța
8	Dallas-Fort Worth International Airport	Dallas/Fort Worth, Texas, S.U.A.
9	Denver International Airport	Denver, Colorado, S.U.A.
10	Frankfurt Airport	Flughafen (Frankfurt am Main), Frankfurt, Hessen, Germania
11	Hong Kong International Airport	Chek Lap Kok, Hong Kong, China
12	Madrid-Barajas Airport	Madrid, Comunidad de Madrid, Spain
13	Dubai International Airport	Garhoud, Dubai, Emiratele arabe unite
14	John F. Kennedy International Airport	Queens, New York City, New York, S.U.A.
15	Amsterdam Airport Schiphol	Haarlemmermeer, North Holland, Olanda
16	Soekarno-Hatta International Airport	Jakarta, Indonesia
17	Suvarnabhumi Airport	Bangkok, Thailanda
18	Singapore Changi Airport	Changi, East Region, Singapore
19	Guangzhou Baiyun International Airport	Huadu, Guangzhou, Guangdong, China
20	George Bush Intercontinental Airport	Houston, Texas, S.U.A.

Tabelul A 2.11. Topul navelor croaziere

	Nava	Lungimea, în m	Tonaj, în mii t	Statut	Construit în anul	Operatorul vasului
1	Allure of the Seas	360	220	în funcție	2010	Royal Caribbean
2	Oasis of the Seas	360	220	în funcție	2009	Royal Caribbean
3	RMS Queen Mary 2	345	151	în funcție	2003	Cunard Line
4	Disney Fantasy	340	128	în construcție	2012	Disney Cruise Line
5	Disney Dream	340	128	în construcție	2011	Disney Cruise Line
6	Freedom of the Seas	339	154	în funcție	2006	Royal Caribbean
7	Liberty of the Seas	339	154	în funcție	2007	Royal Caribbean
8	Independence of the Seas	339	154	în funcție	2008	Royal Caribbean
9	MSC Splendida	333	134	în funcție	2009	MSC Cruises
10	MSC Fantasia	333	134	în funcție	2008	MSC Cruises
11	Norwegian Epic	329	150	în funcție	2010	Norwegian Cruise Line
12	SS France	315	66,3	Scos din uz	1961	Compagnie Générale Transatlantique
13	Celebrity Solstice	315	122	în funcție	2008	Celebrity Cruises
14	Celebrity Equinox	315	122	în funcție	2009	Celebrity Cruises
15	Celebrity Eclipse	315	122	în funcție	2009	Celebrity Cruises
16	RMS Queen Elizabeth	314	83,7	ars, casat	1938	Cunard Line
17	SS Normandie	313	83,4	ars, casat	1932	Compagnie Générale Transatlantique
18	Voyager of the Seas	311	138	în funcție	1999	Royal Caribbean
19	Explorer of the Seas	311	142	în funcție	2000	Royal Caribbean
20	Adventure of the Seas	311	138	în funcție	2001	Royal Caribbean

Anexa 3. Fluxurile turistice globale și regionale

Anexa 4. Principalele centre turistice din Europa și Mediterana de Est
 Figura 4.1.1. Principalele stațiuni balneare litorale din Europa și Mediterana de Est

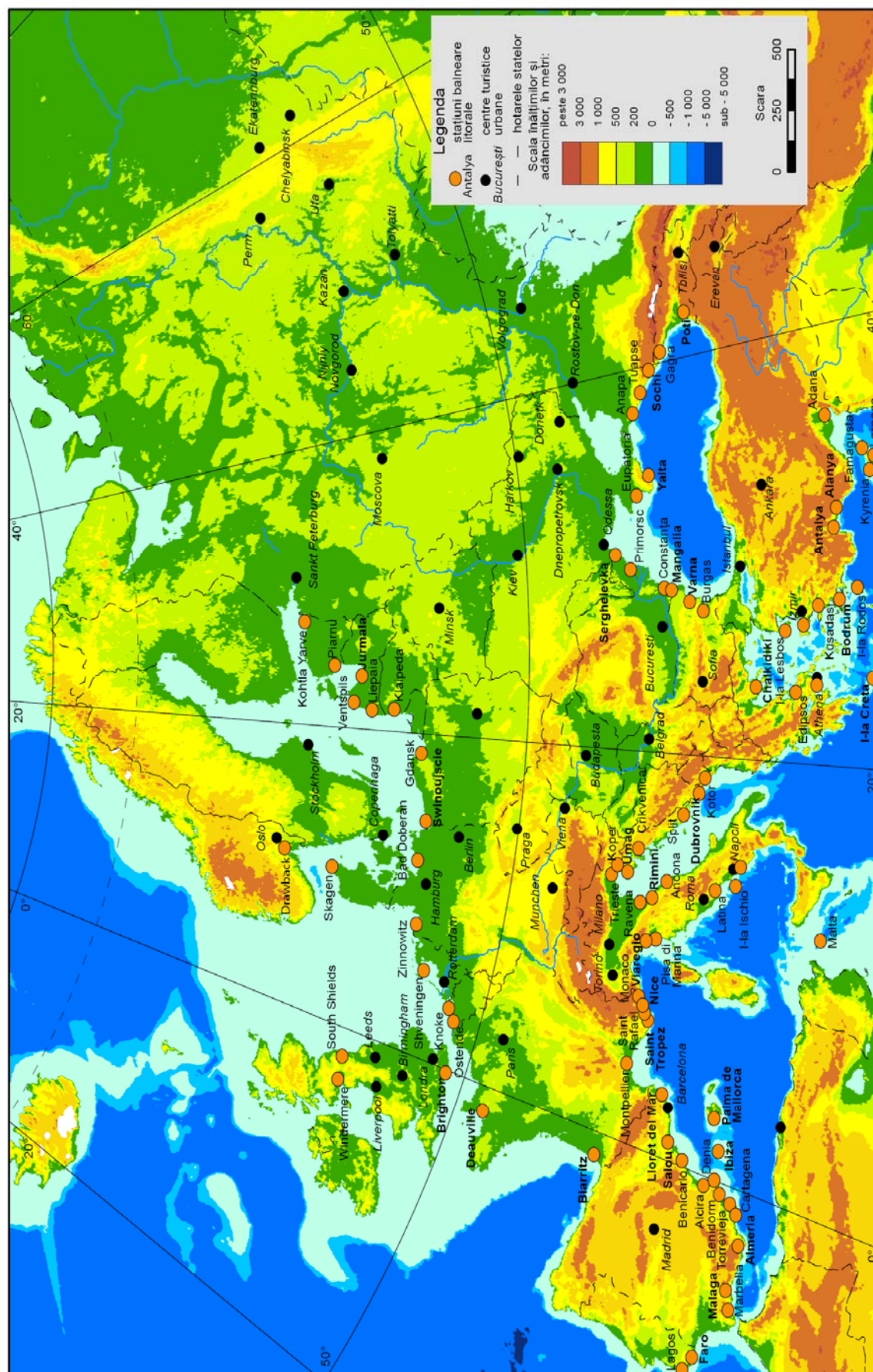

Figura A 4.3. Principalele stațiuni balneare cu ape termo-minerale din Europa și Mediterana de Est

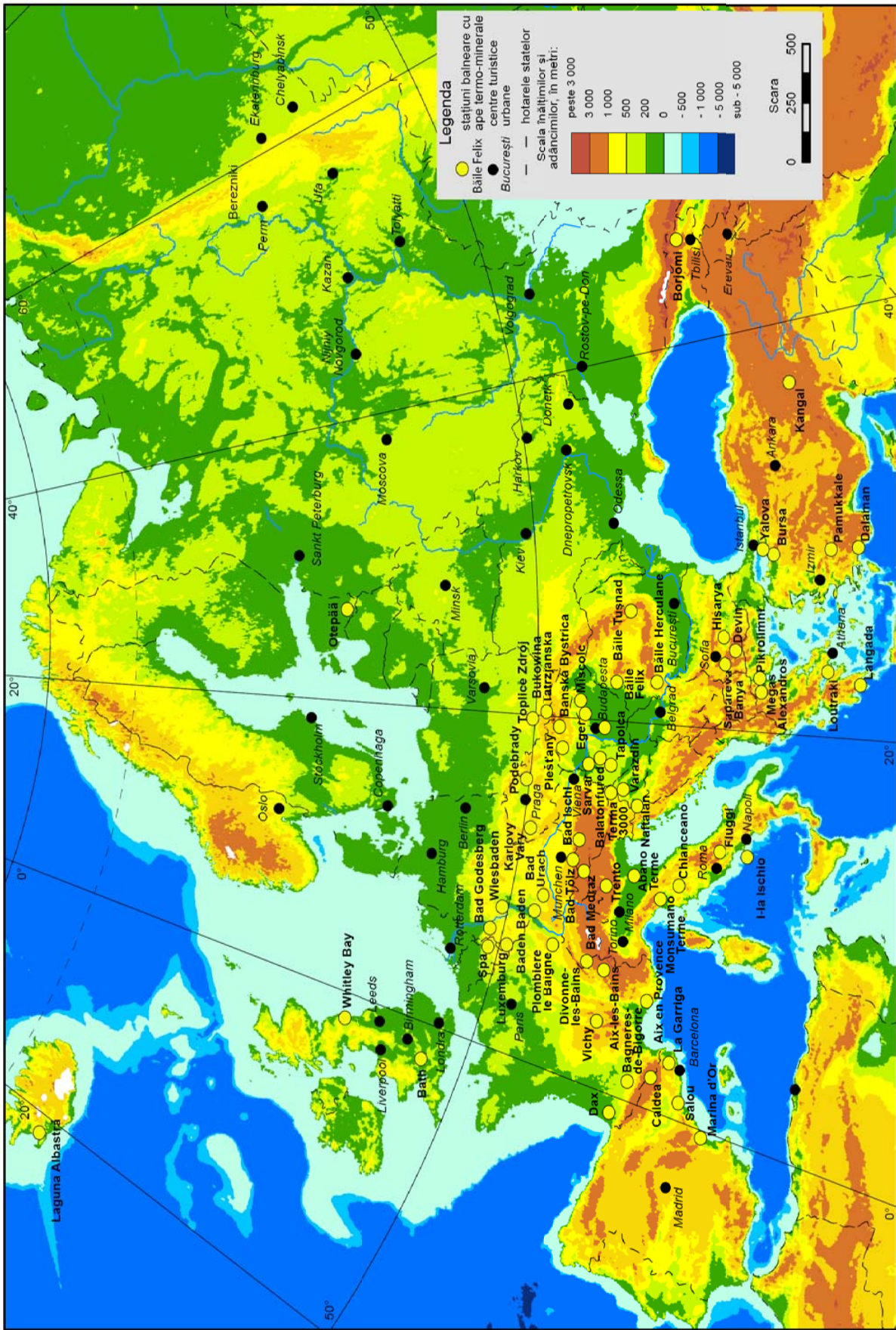

Figura A 4.4. Principalele stațiuni balneare saline din Europa și Mediterana de Est

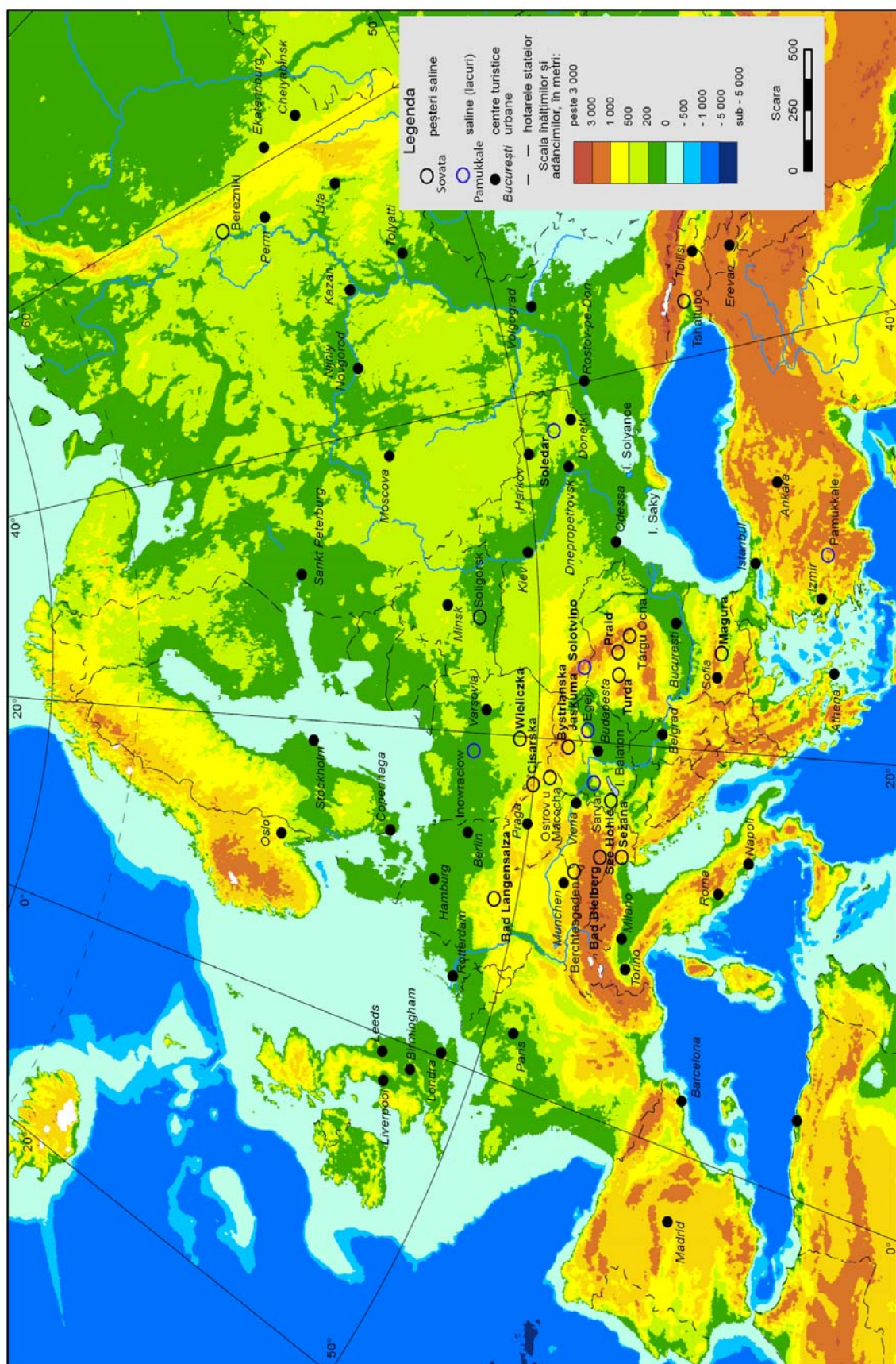

Figura A 4.5. Principalele stațiuni de schi din Europa și Mediterana de Est

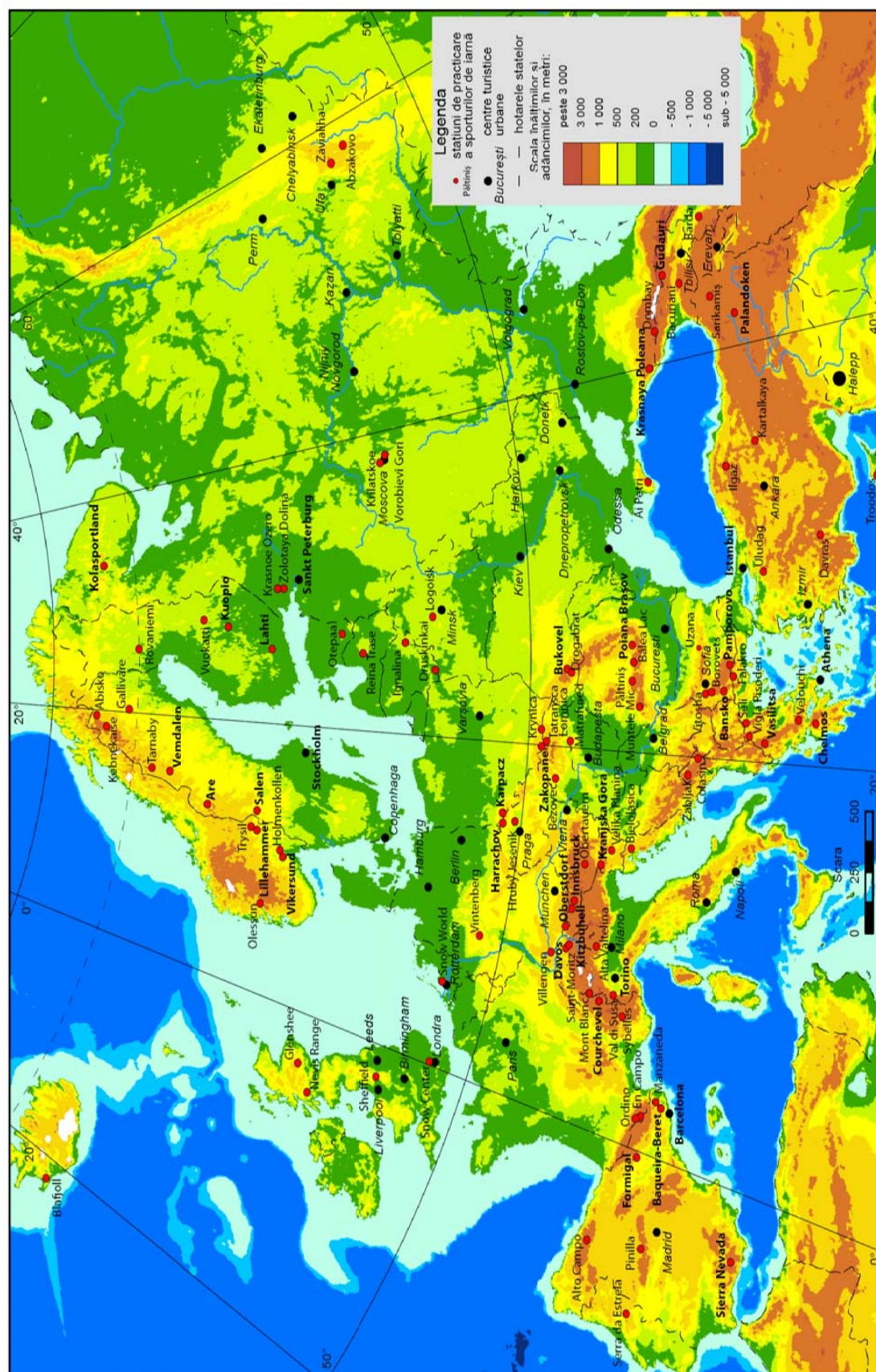

Figura A 4.6. Principalele stațiuni de schi din munții Alpi

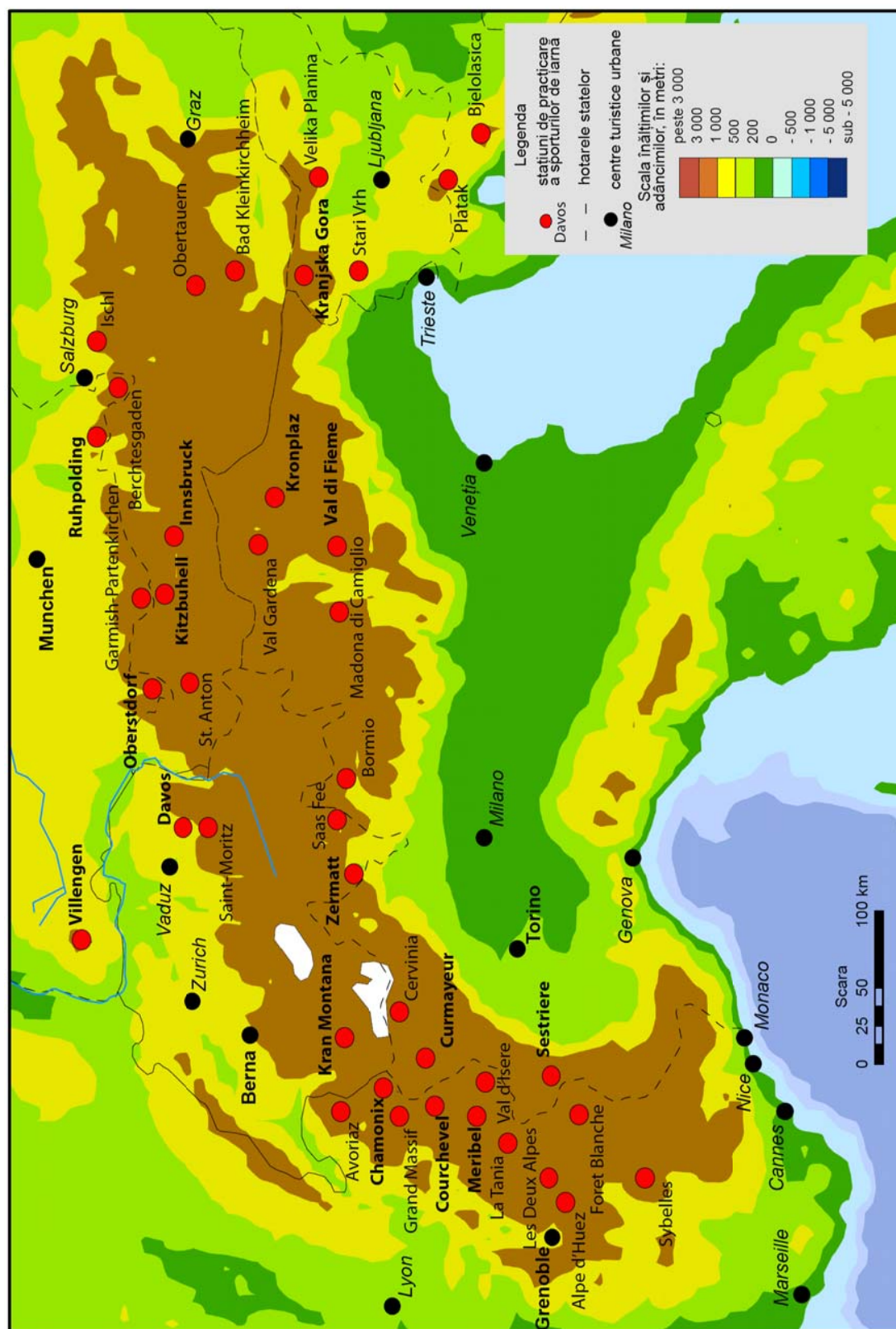

Figura A 5. Centre turistice principale ale Americii de Nord

Figura A 6. Centrele turistice principale ale Americii de Sud

Figura A 7. Centrele turistice principale din Asia

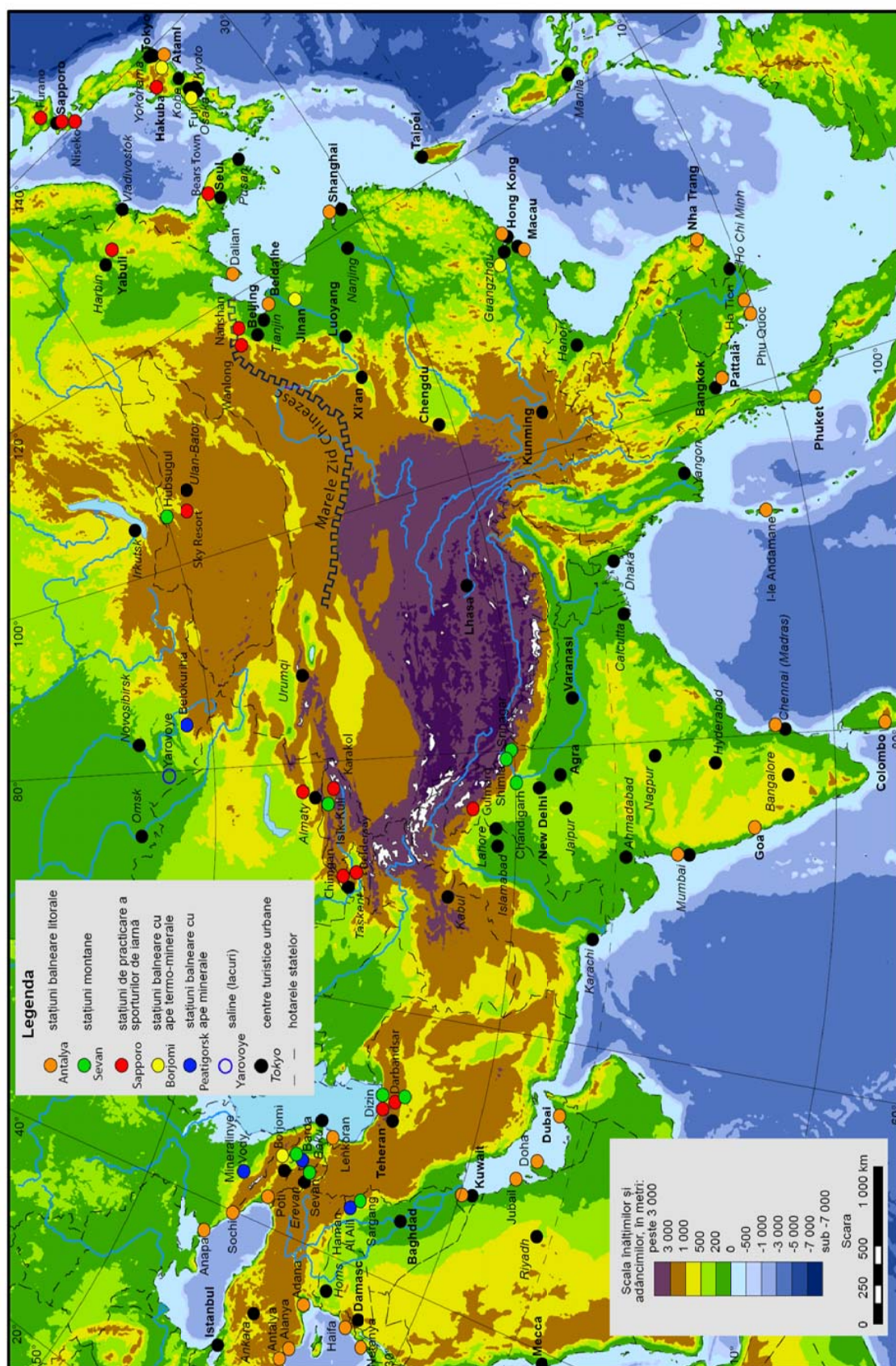

Figura A 8. Centre turistice principale din Australia și Oceania

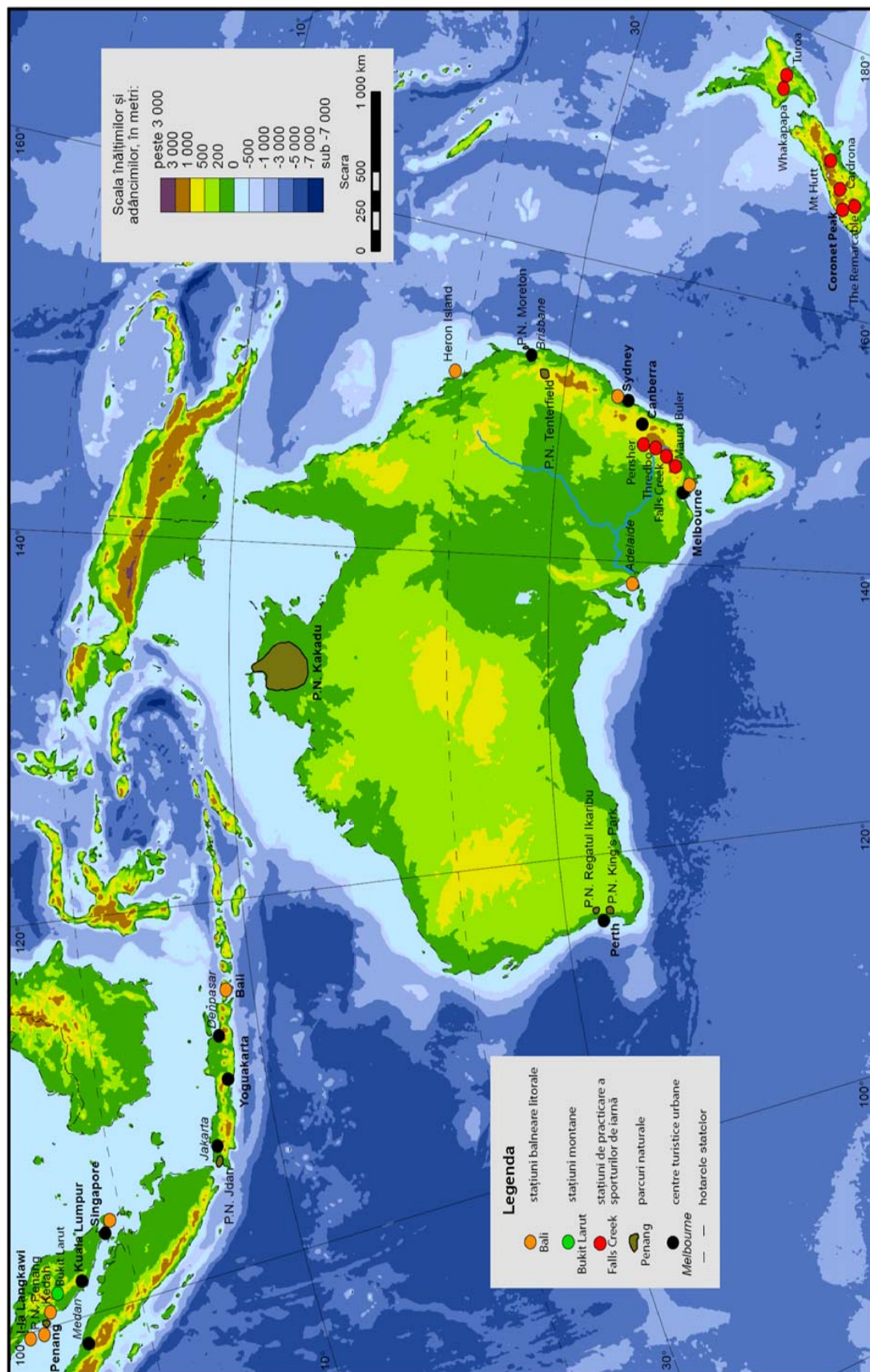
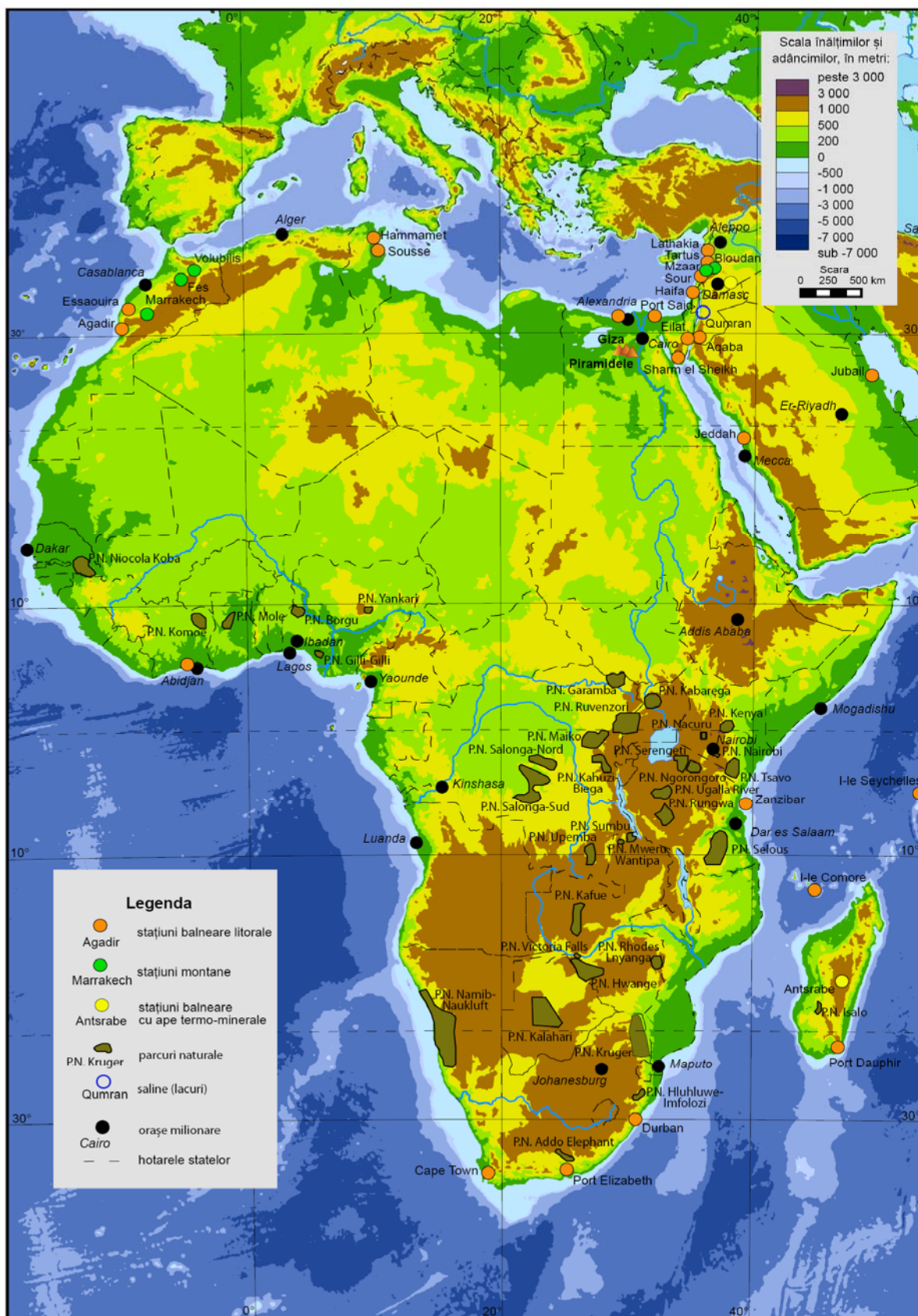

Figura A 9. Centrele turistice principale ale Africii și Orientului Apropiat

Anexa 10.

Imagini foto a obiectivelor turistice importante din macroregiunea europeană

Figura A 10.1. Centrul istoric al capitalei suedeze

Figura A 10.2. Podul Oresund peste Marea Baltică între Suedia și Danemarca

Figura A 10.3. Parlamentul din Londra – simbol al puterii britanice

Figura A 10.4. Turnul Eiffel – simbol principal al Parisului și al turismului internațional

Figura A 10.5. Pavilionul „Atomium” din Bruxelles

Figura A 10. 6. Parlamentul German din Berlin

Figura A 10.7. Orașul medieval Hallstat

Figura A 10.8. Davos (Elveția)—centru internațional al turismului de afaceri și al sporturilor de iarnă

Figura A 10.9. Turnul din Pisa

Figura A 10.10. Piața San Marco – inima Veneției

Figura A 10.11. Complexul Akropole din Athena

Figura A 10.12. Mănăstirea Sf. Pantelimon de la muntele Athos

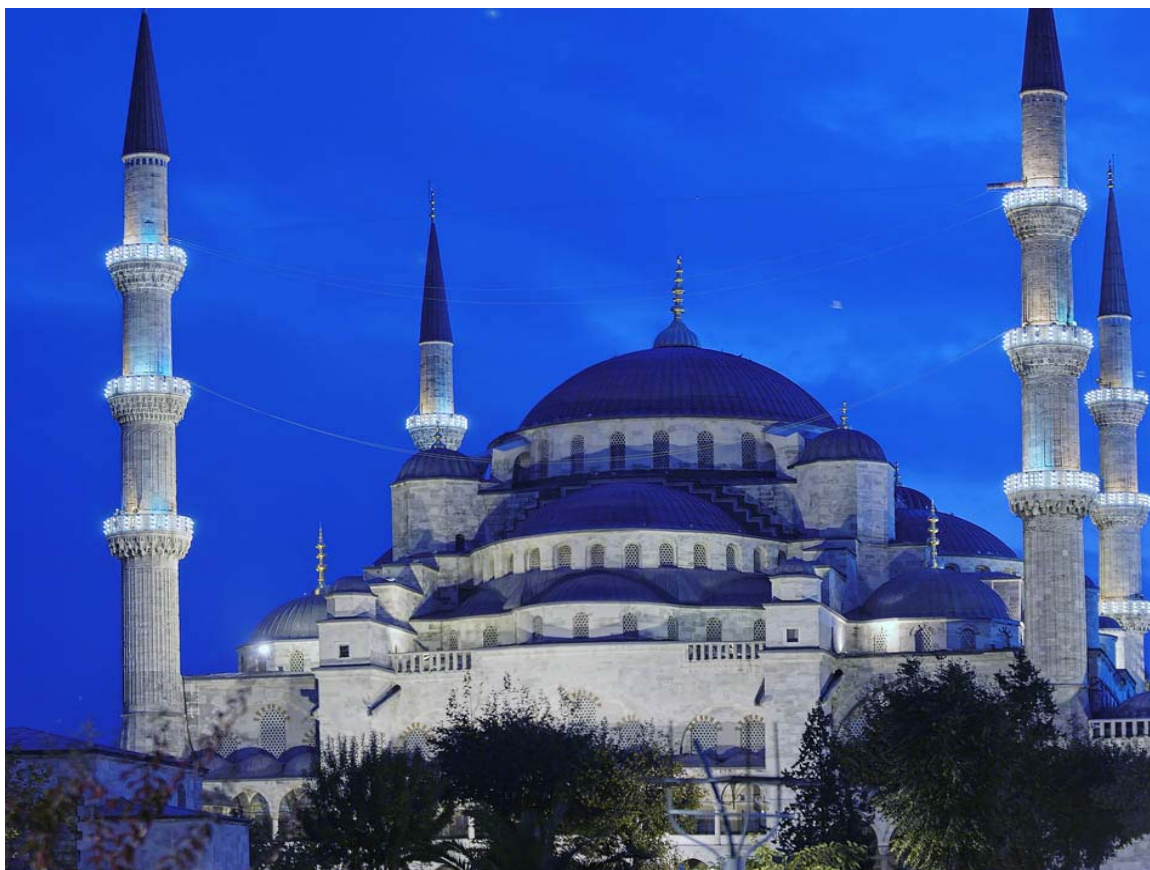

Figura A 10.13. Moscheea Albastră din Istanbul

Figura A 10.14. Muzeul în Aer Liber Göreme (Cappadocia, Turcia) – patrimoniu UNESCO

Figura A 10.15. Stațiunea balneoclimaterică litorală Antalya

Figura A 10.16. Centrul istoric al orașului Tallinn

Figura A 10.17. Primăria Veche din Riga

Figura A 10.18. Castelul Trokay din Lituania

Figura A 10.19. Castelul Regal din Varșovia

Figura A 10.20. Stațiunea balneo-climatică Karlovy Vary, Cehia

Figura A 10.21. Podul lui Karol din Praga

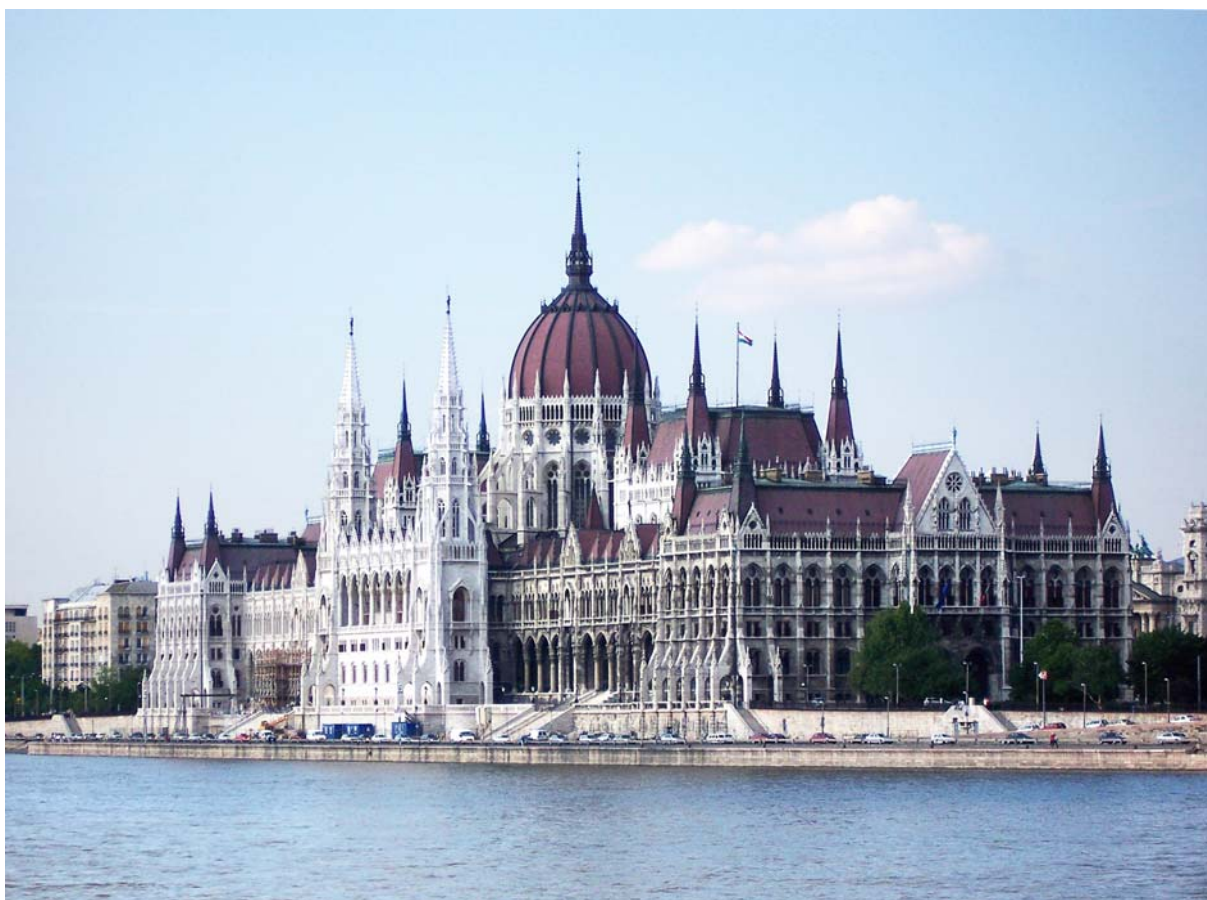

Figura A 10.22. Parlamentul din Budapesta

Figura A 10.23. Mănăstirea Sucevița – patrimoniu UNESCO

Figura A 10.24. Castelul Peleș din Sinaia

Figura A 10.25. Răutul în căutare la Orheiul Vechi

Figura A 10.26. Mănăstirea Rila din Bulgaria

Figura A 10.27. „Nisipurile de Aur” de la litoralul Bulgariei

Anexa 11. Oviectivele turistice importante din macroregiunea turistică americană

Figura A 11.1. Statuia Libertății din New York

Figura A 11.2. Complexul prezidențial Casa Albă din Washington

Figura A 11.3. Cascada Niagara

Figura A 11.4. Orașul Toronto din Canada (în prim plan, Turnul de Televiziune)

Figura A 11.5. Tenochtitlan – capitala Marelui Imperiu al Aztecilor (suburbia capitalei mexicane)

Figura A 11.6. Lacul Titicaca dintre Peru și Bolivia

Figura A 11.7. Rio de Janeiro, cu statuia *lui* Iisus Mântuitorul și plaja Copacabana

Figura A 11.8. Carnavalul de la Rio

Figura A 11.9. Casacada Iguacu dintre Argentina și Brazilia

Anexa 12 Obiective turistice majore din macroregiunea Asia-Pacific

Figura A 12.1. Marele Zid Chinezesc

Figura A 12.2. Palatul Imperial din Orașul Interzis (Beijing, China)

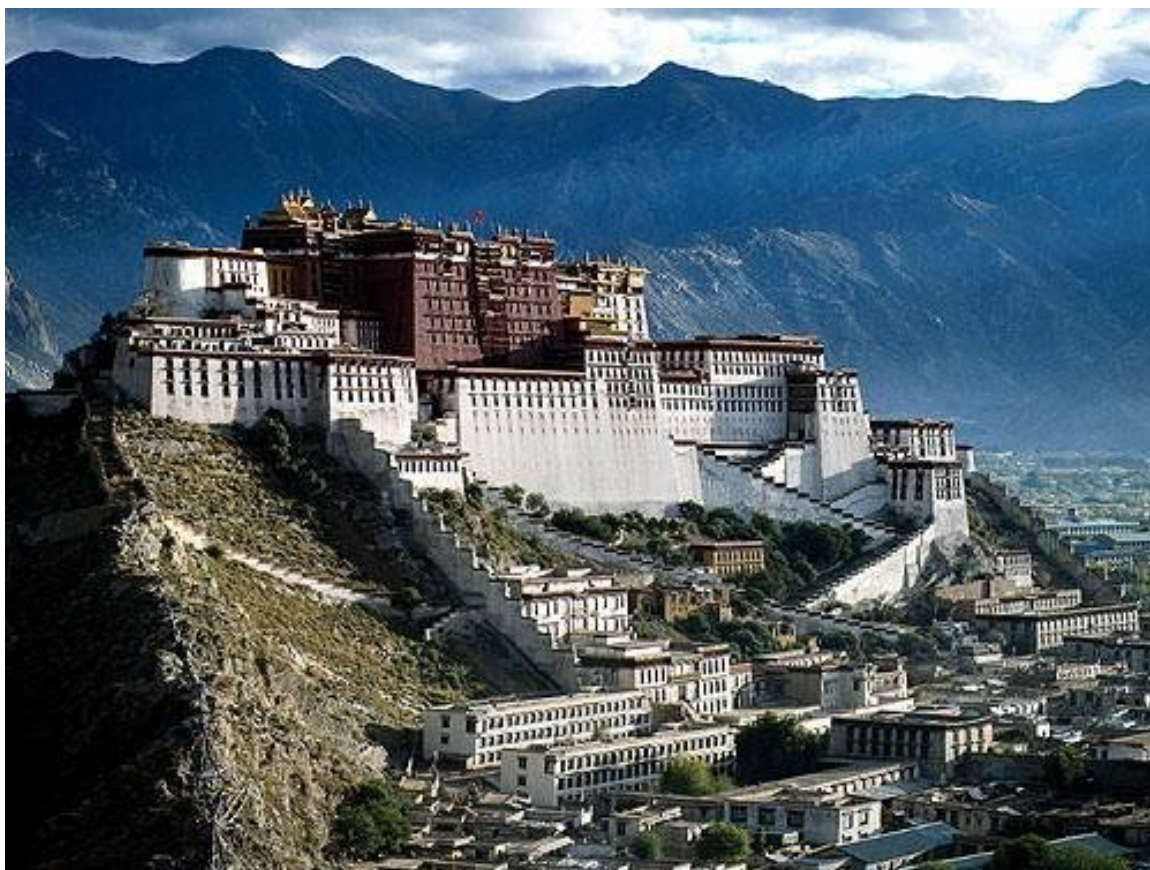

Figura A 12.3. Palatul Potala din orașul Lhasa – capitala Tibetului

Figura A 12.4. Simboluri nipone – sacura, pagodele și Muntele Fuji

Figura A 12.5. Orașul Tokio

Figura A 12.6. Statuia lui Buddha din orașul Kamakura, Japonia

Figura A 12.7. Turnurile gemene Petronas din Kuala Lumpur, Malaysia

Figura A 12.8 Templul Borobudur din Yoguakarta, Indonezia

Figura A 12.9. Opera din Sidney, Australia

Figura A 12.10. Marea Barieră de corali la coasta pacifică a Australiei

Figura A 12.11. Insulele Maldive – un adevărat paradis turistic

Figura A 12.12. Mausoleul Tadj Mahal din Aghra, India

Anexa 13. Obiective turistice importante din *Orientul* Mijlociu și din Africa

Figura A 13.1. Burj Khalifa din Dubai

Figura A 13.2. Parcul de distracții Wadi Wash din Dubai

Figura A 13.3. Piramidele egiptene de la El Ghiza

Figura A 13.4. Biserica Sfântului Mormânt (Israel) – cel mai important loc de pelerinaj religios creștin

Figura A 13.5. Pelrinajul religios la Moscheea Profetului din Mecca, Arabia Saudită

Figura A 13.6. Stațiunea litorală Sharm el Sheih (Egipt)

Figura A 13.7. Cascada Victoria din Africa de Sud

Redactor – Constantin Crăciun
Rectificare computerizată – Tatiana Vais
Procesare computerizată – Feofan Belicov

Semnat pentru tipar 14.05.2012
Coli editoriale 27,08. Coli de autor 19,4.
Coli de tipar 28,5. Format 60 × 84 1/16.
Tirajul 50 ex.

Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM
tel. 402-986

